

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Diplomová práce

Bc. Kateřina Hilgardová

Komunikace lektorů při doučování českého jazyka

Communication of lecturers during private tutoring in Czech language

Praha 2020

Vedoucí práce: doc. PhDr. Lucie Saicová Římalová, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce doc. PhDr. Lucii Saicové Římalové, Ph.D., za ochotu vést diplomovou práci na toto téma, za její přínosné a povzbudivé komentáře k práci a za skvělou komunikaci během celého procesu. Ještě větší dík patří všem lektorům, kteří se zúčastnili výzkumu a nebáli se tak poodkrýt své jinak soukromé doučování. Stejně velké poděkování patří i studentům, kteří se nechali nahrát spolu s lektory, a jejich rodičům, bez jejichž souhlasu by se výzkum nemohl uskutečnit. Děkuji také agentuře, která mi poskytla prostor pro nábor lektorů. Zároveň chci poděkovat své rodině, podporující mě při psaní, a svému příteli, který musel snášet veškeré útrapy spojené se psaním práce – hlavně u přepisů jednotlivých hodin.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 3. srpna 2020

.....
Kateřina Hilgardová

Klíčová slova:

doučování, český jazyk, komunikace, lektor

Klíčová slova:

private tutoring, Czech language, communication, lecturer

Abstrakt:

Cílem této práce je analýza komunikace v doučování českého jazyka (zvláště pak analýza komunikace lektorů), a to na základě pěti nahrávek doučování.

Práce v teoretické části nejprve shrnuje dosavadní poznatky ohledně doučování a ohledně školní komunikace, např. se pozastavuje u verbální a neverbální komunikace učitele a studenta či sleduje typickou komunikační strukturu užívanou ve školní výuce.

V praktické části práce analyzuje komunikaci v doučování českého jazyka na základě nahrávek lektorů se studenty 2. stupně základní školy či obdobných ročníků víceletých gymnázií. Práce podle analyzovaného materiálu charakterizuje verbální a neverbální komunikaci jak lektorů, tak studentů v doučování, blíže se pak zaměřuje na komunikační strukturu v doučování, tj. otázky lektorů, odpovědi studentů a zpětnou vazbu lektorů. Poznatky ohledně komunikace v doučování jsou pak porovnávány se školní komunikací. V závěru se práce věnuje výhodám a nevýhodám online doučování na základě analyzovaných nahrávek a rozhovorů s lektory.

Abstract:

The aim of this thesis is the analysis of communication in private tutoring of the Czech language (especially the analysis of communication of lecturers). The analysis is based on five recordings of private tutoring.

The thesis in the theoretical part summarizes the existing knowledge about private tutoring and about communication in school, such as verbal and nonverbal communication of teachers and of students or typical communication structure used in school education.

In the practical part, the thesis analyzes the communication in private tutoring in the Czech language based on recordings of lecturers and their students visiting the second primary school level or similar years of multi-year grammar school. The thesis according to the analyzed material describes verbal and nonverbal communication of lecturers and students in private tutoring, then focuses on communication structure in private tutoring, i. e. questions of lecturers, student answers and feedback of lecturers. Knowledge about communication in private tutoring is then compared with communication in school. In the end, the thesis focuses on the advantages and disadvantages of online form of private tutoring based on analyzed recordings and interviews with lecturers.

Obsah

1. Úvod.....	8
1.1 Základní pojmy	10
2. Doučování	12
2.1 Účastníci doučování	14
2.1.1 Student	15
2.1.2 Lektor	16
2.1.3 Rodič	18
2.1.4 Agentura.....	19
2.1.5 Učitel / škola	19
3. Komunikace	20
3.1 Komunikace ve škole	22
3.1.1 Verbální a neverbální komunikace učitele	23
3.1.2 Verbální a neverbální komunikace studenta	24
3.2 Komunikační struktura.....	25
3.2.1 Učitelské otázky	26
3.2.2 Studentské odpovědi	27
3.2.3 Zpětná vazba	28
3.2.4 Studentské otázky.....	29
4. Výzkum.....	30
5. Komunikace v doučování.....	38
5.1 Komunikační situace.....	40
5.1.1 Struktura doučování	42
5.1.2 Tykání a vykání.....	45
5.1.3 Spisovnost a nespisovnost.....	46
5.1.4 Rušivé vlivy okolí	46
5.1.5 Improvizace.....	47
5.1.6 Znalost přijímacích testů.....	49
5.1.7 Metody lektorů v doučování	51
5.2 Komunikace lektorů.....	53
5.2.1 Verbální komunikace lektorů.....	53
5.2.2 Neverbální komunikace lektorů	56
5.3 Komunikace studentů.....	58
5.3.1 Verbální komunikace studentů.....	58
5.3.2 Neverbální komunikace studentů	59
5.4 Otázky kladené lektory	61
5.4.1 Otázky se vzdělávací funkcí.....	61

5.4.2 Otázky s organizační funkcí.....	62
5.4.3 Čas na přemýšlení	64
5.5 Odpovědi studentů	65
5.6 Zpětná vazba	68
5.6.1 Pozitivní zpětná vazba.....	68
5.6.2 Negativní zpětná vazba	69
5.6.3 Další typy zpětné vazby	70
5.6.4 Komentáře	74
5.6.5 Chybná či nedostatečná zpětná vazba	75
5.7 Otázky kladené studenty	80
5.7.1 Otázky organizační.....	80
5.7.2 Otázky vztahující se k učivu	81
5.7.3 Otázky zdvořilostní	82
5.8 Prezenční versus online doučování	83
6. Závěr	87
Použitá literatura	94
Přílohy.....	97
Příloha č. 1 – Leták	97
Příloha č. 2 – Informovaný souhlas rodičů	98
Příloha č. 3 – Informovaný souhlas lektora.....	99
Příloha č. 4 – Manuál k programu OBS	100
Příloha č. 5 – Přepis doučování – Alice a Dominik – prezenční hodina.....	106
Příloha č. 6 – Přepis doučování – Alice a Dominik – online hodina	118
Příloha č. 7 – Přepis doučování – Kamila a Lukáš – online hodina.....	127
Příloha č. 8 – Přepis doučování – Martina a Tadeáš – online hodina	136
Příloha č. 9 – Přepis doučování – Veronika a Sabina – online hodina.....	149
Příloha č. 10 – Výukové materiály – Alice a Dominik – prezenční hodina.....	163
Příloha č. 11 – Výukové materiály – Alice a Dominik – online hodina	167
Příloha č. 12 – Výukové materiály – Kamila a Lukáš – online hodina.....	169
Příloha č. 13 – Výukové materiály – Martina a Tadeáš – online hodina	172
Příloha č. 14 – Výukové materiály – Veronika a Sabina – online hodina	177
Příloha č. 15 – Rozhovor s lektorem – Alice – prezenční hodina	180
Příloha č. 16 – Rozhovor s lektorem – Alice – online hodina	185
Příloha č. 17 – Rozhovor s lektorem – Kamila	186
Příloha č. 18 – Rozhovor s lektorem – Martina	189
Příloha č. 19 – Rozhovor s lektorem – Veronika	193

1. Úvod

Tématu komunikace studentů a učitelů ve škole se věnovalo poměrně mnoho autorů, např. Mareš – Křivohlavý (1995), Gavora (2005) nebo Šedřová – Švaříček – Šalamounová (2012), ale komunikací studentů a lektorů v doučování se téměř nikdo nezabývá. Jedním z důvodů malého zájmu o danou oblast může být celková podobnost se školní komunikací – jedná se také o pedagogickou situaci, kdy je student v pozici „posluchače“, zatímco lektor hodinu „vede“, a lze tedy předpokládat, že i komunikace bude vedena podobným způsobem (např. se budou objevovat podobné otázky lektorů či odpovědi studentů).

Lze však ale uvést jeden ze signifikantních rozdílů mezi doučováním a vyučováním – a to je počet studentů. Ve škole má učitel v jeden moment na starosti třídu o 25–30 studentech, jimž všem obvykle předává znalosti současně (nejtypičtějším modelem je frontální výuka), zatímco v doučování se typicky jedná o formu takzvaně „jeden na jednoho“ – student má k dispozici lektora pouze a jen pro sebe (zde by se dalo mluvit o partnerském přístupu či dialogu). Tímto přístupem student získá mnohem více prostoru pro dotazy či na procvičování látky, kterou nezvládá na dostatečné úrovni.

Na základě tohoto rozdílu předpokládám, že komunikace v doučování se bude od školní komunikace v některých rysech lišit a bude tak zajímavým materiálem k pozorování a analýze, jež následně může odhalit i jevy, které ve školní komunikaci třeba nenastanou, nebo nebudou tak časté.

Ve své práci si kladu za cíl analyzovat sebraný materiál z pěti hodin doučování a na základě pozorování vyhodnotit, zda se některé jevy v komunikaci objevují tak signifikantně, že je možné je považovat za typické rysy pro doučování. Zároveň tyto výsledky konfrontuji s poznatky odborné literatury týkající se školní komunikace. Původním záměrem práce bylo analyzovat pouze hodiny odehrávající se prezenčně (fyzické setkání lektora a studenta), ale vzhledem k uzavření škol i zákazu doučování v době, kdy výzkum probíhal,¹ nakonec práce kombinuje nahrávky prezenčního doučování a doučování online.

Vymezila jsem si dohromady deset domněnek, u kterých chci zkoumat, zda se na základě sebraných materiálů potvrdí, či ne. Formulovaná očekávání jsou vytvořena s ohledem na vlastní zkušenosti a zkušenosti dalších lektorů. Jedná se o následující očekávání:

¹ Stát kvůli šíření koronaviru zakázal kulturní, sportovní a společenské akce s účastí nad 100 osob, zavírají se školy. *Vláda České republiky* [online] 2020 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/stat-kvuli-sireni-koronaviru-zakazal-kulturni--sportovni-a-spolecenske-akce-s-ucasti-nad-100-osob--zaviraji-se-skoly-180196/>.

- a) V doučování se projeví větší míra neformálnosti, komunikace bude vedena v osobnějším duchu jak ze strany studenta, tak ze strany lektora (např. tykání, zájem o koníčky studenta, zájem o další práci lektora ze strany studenta – lze mluvit o přátelštějším vztahu než ve vztahu s učitelem).
- b) Studenti budou v rámci doučování pokládat více otázek zaměřených na obsah učiva, aby dosáhli lepšího porozumění.
- c) Lektoři budou podávat látku didakticky správně, zároveň ale budou doporučovat využívání mnemotechnických pomůcek.
- d) Hodiny českého jazyka se převážně budou věnovat jazykové části (ne literární), a nejvíce oblastem pravopisu, větným členům a druhům vedlejších vět.
- e) Lektoři si své hodiny plánují dopředu a připravují pro studenty podpůrné materiály, nemůžou se ale vyhnout jisté improvizaci, která bude v doučování zastoupena v mnohem větší míře než ve škole (např. student chce opakovat látku k testu). Improvizace se může projevit i na úrovni komunikace.
- f) V lekcích se převážně bude uplatňovat výklad či procvičování. Výuka hrou či pomocí multimediálních zařízení se bude objevovat jen okrajově.
- g) Lektor zahájí komunikaci se studentem nejprve pomocí méně závažného tématu (otázka na studentovu náladu, jeho týden, pokrok ve škole), až potom přejde k samotnému doučování látky.
- h) Pokud student udělá chybu, lektor chybu ihned opraví a vysvětlí, proč k chybě došlo, případně nechá studenta samotného vysvětlit, proč se této chyby dopustil a jak by ji opravil.
- i) Lekce na sebe budou systematicky navazovat v mnohem menší míře, než jak je tomu ve škole. Důraz bude kladen hlavně na studenta a jeho aktuální potřeby.
- j) Lektoři budou preferovat prezenční výuku namísto online hodiny.

V kapitole *Doučování* (kap. 2) se práce zabývá charakteristikou doučování, důvody k doučování a účastníky v doučování (studenty, lektory, potažmo rodiči či zastřešujícími agenturami).

Kapitola *Komunikace* (kap. 3) shrnuje informace o tom, co to komunikace je, a dále se zaměřuje na pedagogickou komunikaci a její aspekty. Blíže se věnuje učitelským otázkám (3.2.1 *Učitelské otázky*), studentským odpovědím (3.2.2 *Studentské odpovědi*) a zpětné vazbě (3.2.3 *Zpětná vazba*).

Další kapitola, *Výzkum* (kap. 4), popisuje nejprve teoreticky koncept výzkumu a komentuje užité metody, poté nastiňuje, jak výzkum reálně probíhal, a zmiňuje úskalí, se kterými jsem se při výzkumu setkala.

V následující kapitole *Komunikace v doučování* (kap. 5) analyzuji získaná data, která následně interpretuji a zároveň konfrontuji s poznatky ohledně školní komunikace. Pozastavuji se nad atypickými rysy doučování jako komunikační situace (5.1. *Komunikační situace*), dále se zaměřuji na obecnou charakteristiku verbálních a neverbálních projevů lektorů i studentů (5.2 *Komunikace lektorů* a 5.3 *Komunikace studentů*). V další části kapitoly se soustředím na popis otázek lektorů (5.4 *Otázky kladené lektory*) a odpovědi studentů (5.5 *Odpovědi studentů*), dále kategorizuji typy zpětné vazby (5.6 *Zpětná vazba*), nakonec si všímám studentských otázek (5.7 *Otázky kladené studenty*). Lehce se také dotknu oblasti výhod a nevýhod doučování online (5.8 *Prezenční versus online doučování*).

V závěru (kap. 6) se práce soustředí na rysy, které by se daly označit jako typické pro doučování (zvláště pak typické pro komunikaci lektorů), a potvrzuje či vyvrací očekávání stanovená v úvodu práce. Zároveň shrnutí nastiňuje možné slabé stránky výzkumu a naopak vyzdvihuje, v čem můžou být výsledky práce užitečné.

1.1 Základní pojmy

Ve své práci budu často využívat pojmy lektor a student. Významy těchto pojmů můžou být v jiném kontextu posunuty, proto v této části práce shrnuji, jakým způsobem pojmy využívám:

Lektor = osoba, která vede doučování

Pojem lektor se často využívá v rámci výuky cizích jazyků, či jako název pro odborného učitele, který realizuje „různé formy vzdělávání dospělých“ (Průcha – Walterová – Mareš 2013, s. 142), nejčastěji se jedná o praktický výcvik (např. v autoškole). Lektor v tomto smyslu nemusí mít zákonem předepsanou úroveň formálního vzdělání, nýbrž je u něj ceněna především praxe a dostatek znalostí. V této práci je pojem užíván jako označení pro osobu doučující mateřský jazyk či jiný školní předmět.

Synonymem pro lektora se může stát odvozenina od slovesa *doučovat*, tedy doučovatel či doučující. V některých případech lze mluvit o tutorovi, což je označení pro učitele, „který pracuje se studenty nebo žáky individuálně, je pomocníkem, konzultantem nebo poradcem“ a „pracuje se žáky, kteří potřebují pomoc nebo doučování v některých předmětech“ (Průcha – Walterová – Mareš 2013, s. 318).

Někdy se lze setkat i s oslovením učitel či soukromý učitel, v této práci ale tento termín užíván nebude, neboť by mohl působit potíže při komparaci se školní komunikací. Proto je pojmem učitel v této práci myšlena osoba, která má kvalifikované vzdělání pro výuku na škole (základní, střední, vyšší či vysoké). Učitelé, kteří působí ve školském systému, a navíc ve svém volném čase doučují, budou v práci nazýváni také jako lektoři.

Student = osoba, na kterou je doučování zaměřeno

Pojem student je ve Školském zákoně nepřímě definován jako osoba, která získala střední vzdělání a hodlá nadále pokračovat ve vyšším odborném vzdělávání.² V dalších zákonech (např. Zákon o státní sociální podpoře) se uvádí, že student je osoba, „která se soustavně připravuje na budoucí povolání na vysoké škole, nejdéle však do 26 let věku“.³ Z odborné literatury je ale patrné, že označení student můžeme využívat i pro osoby starší – v některých případech se hovoří o „netradičních studentech“, což jsou lidé, „kteří nepřicházejí do terciárního vzdělávání hned po střední škole, ale vstupují sem již s delší životní zkušeností“ (Brücknerová – Rabušicová 2019, s. 34). Pokud nahlédneme do školních řádů základních a středních škol, na základních školách se obvykle využívá pojem žák,⁴ zatímco na středních školách se používá označení jak žák, tak student.⁵

Pojem žák nese označení „pro člověka v roli vyučovaného subjektu, bez ohledu na věk“, v užším kontextu by pak žák znamenal dítě, „které navštěvuje základní školu“ (obojí Průcha – Walterová – Mareš 2013, s. 389).

Rozdíl v označení studenta a žáka není pro tuto práci podstatný, neboť všichni studenti zúčastňující se výzkumu pochází z druhého stupně základní školy či obdobných ročníků víceletých gymnázií. Vzhledem k situaci, kdy je podle mé praxe i podle praxe ostatních lektorů využíván častěji pojem student, ho využívám i ve své práci.

Jiným označením, které se striktně může využívat pouze v doučování, je synonymum doučovaný (ve vztahu k doučovateli).

² V § 66 zákona č. 561/2004 Sb. u přijímání uchazečů ke studiu na střední školu se píše: „Uchazeč se stává **žákem** střední školy prvním dnem školního roku“; zatímco v § 97 tamtéž u přijímání uchazečů k vyššímu vzdělávání se píše: „Uchazeč se stává **studentem** vyšší odborné školy dnem zápisu ke vzdělávání“ (zvýrazněno autorkou).

³ Kdo je považován za studenta? *Národní informační centrum pro mládež* [online]. 2019 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/kdo-je-dle-prave-student>.

⁴ Vycházím z elektronicky dostupných školních řádů základních škol, např. ZŠ Nepomucká či ZŠ Jánského.

⁵ Např. na Střední škole obchodní v Belgické ulici využívají pojem žák, zatímco na Gymnáziu Duhovka student. Obecně se jeví, že se na středních školách v písemné formě spíše využívá označení žák (převzaté podle školského zákona) – přitom nezáleží, zda se jedná o střední odbornou školu či gymnázium.

2. Doučování

Předtím, než se práce začne zabývat samotnou komunikací v doučování, je nejprve nutné blíže vymezit proces samotného doučování.

Doučování, případně soukromé hodiny, lze charakterizovat jako „formu pomoci žákům, kteří mají z různých důvodů učební problémy, nestačí tempu školního vyučování nebo dosahují slabších studijních výsledků“ a „zpravidla není organizováno školou, probíhá mimo ni z iniciativy rodičů“ (Průcha – Walterová – Mareš 2013, s. 59).

Nejčastěji se tedy jedná o situaci, kdy student ve škole nedosahuje kýžených výsledků, a proto se rodiče obrací s pomocí na jiné zdroje poznání, než je škola. Zároveň lze definovat i další skupinu potenciálních zájemců o doučování, a to studenty, kteří ve škole prospívají, ale chtějí se připravit na různé důležité zkoušky, tzv. high stakes⁶ (např. přijímací test na střední školy), případně lze mluvit o studentech s dobrým prospěchem, jejichž cílem je využít doučování k tomu, aby se dozvěděli „něco navíc“.

Podle Braye (cit. dle Šťastný 2017, s. 33) jsou pro doučování typické tři rysy, a to: 1) hodiny mají převážně placený charakter;⁷ 2) student na hodiny dochází nad rámec běžné výuky ve škole (např. odpoledne po vyučování); 3) doučování se obsahově vztahuje ke školním předmětům.

Doučováním je tedy označováno probírání látky obdobné látce ve školním kurikulu, např. obsah učiva z českého jazyka, matematiky či cizích jazyků, ale např. soukromé hodiny zpěvu či klavíru obvykle nejsou k této definici vztáhnutelné.⁸ Oproti školní výuce však v doučování dochází ke kumulování různých typů učiva.

V odborné překladové literatuře se můžeme setkat s pojmem stínové vzdělávání (např. Šťastný 2016, s. 22), který by se dal považovat za synonymum pro doučování. Stínové vzdělávání však obsahuje trochu jinou významovou konotaci,⁹ než se kterou bude operovat tato práce, a proto tento pojem práce záměrně nevyužívá.

⁶ Zkoušky mající významnou roli v životě studenta pro jeho budoucí směřování.

⁷ Toto tvrzení se potvrdilo i v mém výzkumu – v sebraném vzorku se objevilo třikrát doučování za finanční odměnu, jedno na bázi dobrovolnosti. O doučování můžeme samozřejmě mluvit i tehdy, pokud je student veden rodiči, příbuznými či kamarády – v tom případě (stejně jako u dobrovolníků) by se jednalo o doučování neplacené. Dalším typem doučování by mohlo být doučování za materiální odměnu (např. pozvání na pití, pozornost ve formě čokolády či drobnosti apod.).

⁸ Jedná se spíše o zájmové kroužky než o doučování. Výjimka by se pak dala nalézt u uměleckých škol, které ve svých osnovách mají mimo jiné předměty zabývající se zpěvem či hrou na hudební nástroj.

⁹ Pojem stínové vzdělávání odkazuje k faktu, že se jedná o nekontrolovatelné hodiny, takzvaně „ve stínu“ (shadow education), které probíhají „pouze díky existenci formální školní výuky“ (Šťastný 2016, s. 22). Jakmile se změní forma školní výuky, automaticky se změní i forma doučování (pokud by neexistovala školní výuka, pak by ani nevznikly soukromé hodiny). Autor nicméně podotýká, že „stínové vzdělávání [je] chápáno jako zastřešující pojem pro různé formy či typy soukromého doučování“. Vysvětlení těchto dvou pojmů podává také Dufková:

Cíle doučování se mohou u každého studenta lišit, vždy však mají alespoň jedno kritérium společné, a to je získání či osvojení si vědomostí. U neprospívajících studentů pak jde převážně o zlepšení známek ve škole, u prospívajících studentů je cílem úspěšně složit nastávající zkoušku.

Organizačně může být doučování koncipováno jako skupinové, nebo individuální setkání. Při individuálním setkání se lektor schází pouze s jedním studentem, zatímco při skupinovém doučování lektor pracuje s více studenty najednou. Může se jednat o dvojice či trojice (např. kamarádi si z finančních důvodů zaplatí doučování společně), nebo lze doučovat velké skupiny (zde je pak na místě mluvit přímo o přípravných kurzech, např. na přijímací zkoušky).¹⁰

Novějším způsobem doučování je doučování přes internet pomocí různých programů.¹¹ Výhodou tohoto virtuálního „setkání“ může být úspora času (účastníci neztrácí čas na cestě) a odstranění faktoru místa (mohou se spojit dva lidé z různých konců České republiky),¹² zároveň nabízí možnost využití multimediálních zařízení (interaktivní pomůcky, promítání látky na monitor počítače pomocí sdílené obrazovky apod.). Nevýhodu lze spatřovat (s ohledem na téma této práce) právě v neosobním kontaktu, kdy se lektor a student pouze vidí na obrazovce počítače, ale fyzicky se nesetkají, tudíž spolu nemohou komunikovat neverbálně (nebo alespoň ne v takové míře, jaká by se objevovala při osobním setkání). Někdy pouze samotný fakt, že student sedí u počítače, může odvádět jeho pozornost od učení a z hodiny si pak odnese méně vědomostí než při osobním setkání.

Pokud zůstaneme u doučování prezenčního, to se může odehrávat na veřejných místech, která působí neutrálně, tzn. v knihovně, kavárně, studovně apod., nebo lze využívat soukromé prostory – u studenta či lektora doma, případně v rámci doučovací agentury se doučování realizuje v jejích učebnách a třídách. Pro některé veřejné prostory je nutné vytvořit rezervaci či pouze doufat, že v nich bude dostatek volného místa. Zároveň se může jednat o rušnější místo, kde není zaručený naprostý klid na výuku.

„Oproti klasickému doučování, jak ho známe my, „stínové vzdělávání“ je více propojené se školním prostředím. Doučování reaguje spíše na aktuální potřeby jednotlivce, které se mohou lišit od současných potřeb kurikula, tj. žák potřebuje prohloubit znalosti vyjmenovaných slov, ale jeho nynějším tématem ve výuce českého jazyka je již odlišná látka.“ (Dufková 2016, s. 9).

¹⁰ Tato práce se bude zabývat pouze individuálním doučováním, a proto následující kapitoly opomíjejí doučování skupinové, např. i při charakteristikách jednotlivých účastníků doučování je agentura zaštiťující doučování více studentů naráz záměrně vynechána.

¹¹ Skype, Google Meet, Microsoft Teams, Zoom apod. Lektori zařazení do výzkumu využívali k online doučování Google Meet a Skype.

¹² Lze se spojit nejen v rámci České republiky, ale i v rámci zahraničí, jak dále ve výzkumu ilustruje lektorka Martina: „Učila jsem děti online v zahraničí – chlapce z Taiwanu, on byl Čech, ale dělal v české škole srovnávací zkoušky, tak jsem ho učila online.“ (příloha č. 18 – Rozhovor s lektorem – Martina).

Vzhledem k tomu, že je doučování koncepčně svázáno se školským vzdělávacím systémem, se od trvání školy odvíjí samotné trvání doučování. Soukromé hodiny tedy většinou probíhají v rámci celého školního roku, nebo pouze „v době blížících se závěrečných zkoušek“ (Novotná 2015, s. 11), ale také po skončení školního roku (o prázdninách se uskutečňují převážně hodiny kvůli reparátům či opravným maturitám). Typicky doučování probíhá jednou za týden¹³ – tato intenzita se odvíjí od požadovaného výsledku doučování (např. pokud student s dobrými známkami dochází na doučování za účelem přípravy na přijímací zkoušky, může mu stačit jedna hodina týdně, zatímco student s obdobným záměrem nemající dobrý prospěch bude mít tyto hodiny dvě). Soukromé hodiny pak mívají časovou dotaci od 45 minut až po celodenní sezení.

Mezi nejčastěji nabízené předměty v rámci doučování v roce 2016 patřily na základě sondy¹⁴ Šťastného tyto: angličtina (22 %), matematika (17 %) a český jazyk (13 %) (Šťastný 2016, s. 116), což by odpovídalo největší hodinové dotaci předmětů ve škole.

V roce 2018 provedla výzkum Terreros se zjištěním, že nejdoučovanejším předmětem je matematika (62 %), poté angličtina (42 %) a český jazyk (23 %)¹⁵ (Terreros 2018, s. 86). Předměty tedy zůstávají zachovány, pouze s obměnou prvních dvou přiček.

2.1 Účastníci doučování

V doučování jsou hlavními aktéry student a lektor – jsou to dva nejdůležitější články, bez kterých by se doučování neobešlo. Dalšími možnými aktéry hrající roli v doučování mohou být rodiče, učitel či agentura. Rodiče v doučování představují hlavně složku organizační (vůbec doučování zajistit) a finanční (placení jednotlivých hodin), zatímco zaměstnanci agentury zastupují převážně jen složku organizační (zajišťování jednotlivých hodin, hlídání docházky studentů apod.).

¹³ Podle výzkumu Myslivcové se více než polovina dotazovaných rodičů shodla na tom, že doučování „by mělo probíhat pravidelně 1–2x týdně“ (Myslivcová 2018, s. 42).

¹⁴ Získaná data autor převzal z portálu naucim.cz, kde analyzoval jednotlivé osoby poskytující doučování a sledoval, které předměty doučují. Data tedy nezahrnují nabídku lektorů, kteří své studenty získávají „na doporučení“ či pomocí fyzických letáků. Zároveň zde nejsou zohledněny ani agentury, které lektory různého zaměření sdružují.

¹⁵ Výzkum probíhal pomocí dotazníkového šetření na studentech 9. tříd základních škol v Ústeckém a Středočeském kraji. Uvedená data se vztahují k placenému individuálnímu doučování, procenta by se tedy mohla změnit, pokud by se do výzkumu započítala i doučování neplacená. Nepředpokládám však, že by nová data ovlivnila pořadí doučovaných předmětů.

2.1.1 Student

Nejdůležitější osobou v doučování je student, neboť kvůli němu se celý proces doučování odehrává. Student se stává subjektem doučování, tj. osobou, na kterou pedagogicky působí lektor a vzdělává ji.

Jak už bylo zmíněno výše, student vyhledává doučování v případě, že ve škole nemá dostatečný prospěch; nebo má dostatečný prospěch, ale chce se připravit na různé zkoušky; případně má dostatečný prospěch a chce se pouze dozvědět něco nad rámec učiva ve škole.

Doučování v dnešní době zažívá výrazný nárůst počtu studentů, kteří o dané služby projevují zájem. Jedním z nejvlivnějších faktorů (hlavně co se týká doučování českého jazyka a matematiky) bude zřejmě zavedení jednotné přijímací zkoušky na střední školy¹⁶ (od roku 2017).¹⁷ Rodiče či samotné děti nechtějí přípravu podcenit a proto shánějí doučování, které by je na přijímací test dostatečně připravilo.

Terreros (2018, s. 87) analyzovala hlavní důvody k doučování u studentů 9. tříd základní školy, a došla k následujícím zjištěním: nejčastěji student vyhledává doučování, pokud se snaží zlepšit si známku,¹⁸ druhým nejčastěji uváděným důvodem je příprava na přijímací zkoušky, třetím pak nepochopení učiva v hodině. Dalšími důvody mohou být také rodiče, kteří požadují zlepšení známek, nebo sám zvědavý student chtějící se dozvědět něco navíc.

Většina soukromých hodin tedy směřuje k napravení školního prospěchu. Za studentovým nedostatečným prospěchem podle Höschlové může stát několik faktorů, mezi nimiž se objevuje i rodina a škola. Rodina negativně ovlivňuje studentův prospěch v případě, že studenta nenaučí dostatečné kázni nebo ho nedostatečně motivuje k učení. Zároveň samotní rodiče někdy mohou klást „na dítě nepřiměřeně velký tlak a bez ohledu na jeho možnosti prosazují své cíle“ (Höschlová 2012, s. 24). Škola může studentův prospěch negativně ovlivnit např. tím, že „učitel děti nedokáže zaujmout a srozumitelně jim podat učivo“ (Höschlová 2012, s. 25). Další příčinou školní neúspěšnosti mohou být specifické poruchy učení, poruchy pozornosti, vývojové změny (např. dospívání) či nedostatečná studentova vlastní motivace (probíraná látka je pro studenta moc jednoduchá, nebo naopak moc těžká, a proto o ni ztrácí zájem).

¹⁶ Procentuální rozložení nejdoučovanějších předmětů se tedy mohlo (a předpokládám, že se tak stalo) od výzkumu Šťastného z roku 2016 změnit, a to nejvíce v nárůstu českého jazyka a matematiky.

¹⁷ Ministryně zahájila jednotné přijímací zkoušky na SŠ. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online] 2017 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministryne-zahajila-jednotne-prijimaci-zkousky-na-stredni>.

¹⁸ Tento důvod uvádí na prvním místě ve svém výzkumu také Šťastný (2016, s. 144).

Důvody k doučování se také liší podle předmětů – podle Šťastného (2016, s. 147) si většina studentů zařizuje doučování z angličtiny proto, aby si rozšířili jazykové znalosti a obecně si mohli procvičit cizí jazyk, zatímco u doučování z matematiky jsou nejčastějším důvodem právě špatné známky či nepochopení učiva.

Mezi nejčastější zájemce o doučování spadají studenti 2. stupně základní školy a studenti školy střední. Myslivcová (2018, s. 36n) provedla výzkum, ve kterém mimo jiné porovnává využití doučování na prvním a druhém stupni základní školy – dochází k zjištění, že pouhých 13 % žáků prvního stupně využívá doučování (nejčastějšími doučovanými předměty jsou opět matematika, angličtina a čeština), zatímco z druhého stupně na něj dochází 26 % studentů, tedy dvakrát tolik co žáků z prvního stupně.¹⁹ Získaná data lze interpretovat tak, že děti na prvním stupni se nejprve rozvíjí ve svých dovednostech (číst a psát) a obsah učiva není na prvním stupni natolik obsáhlý, aby dítě muselo docházet na doučování. Učivo druhého stupně je již značně rozsáhlejší,²⁰ zároveň se studenti z tohoto stupně můžou připravovat na přijímací zkoušky (na osmiletá, šestiletá a čtyřletá gymnázia a na střední školy), proto je doučování u této kategorie častější. Středoškolští studenti pak můžou doučování vyhledávat za účelem přípravy na maturitu či na přijímací zkoušky na vysokou školu.

2.1.2 Lektor

Aby se student mohl dozvědět nové informace, rozvíjet své dovednosti, případně aby získal zpětnou vazbu o svých vědomostech a dovednostech, musí být v doučování přítomen lektor. Lektor v rámci doučování na sebe bere roli učitele – je osobou, která probíranou látku dobře zná, kontroluje studentův postup, klade mu otázky a požaduje po něm odpovědi, které sám lektor už předem zná.

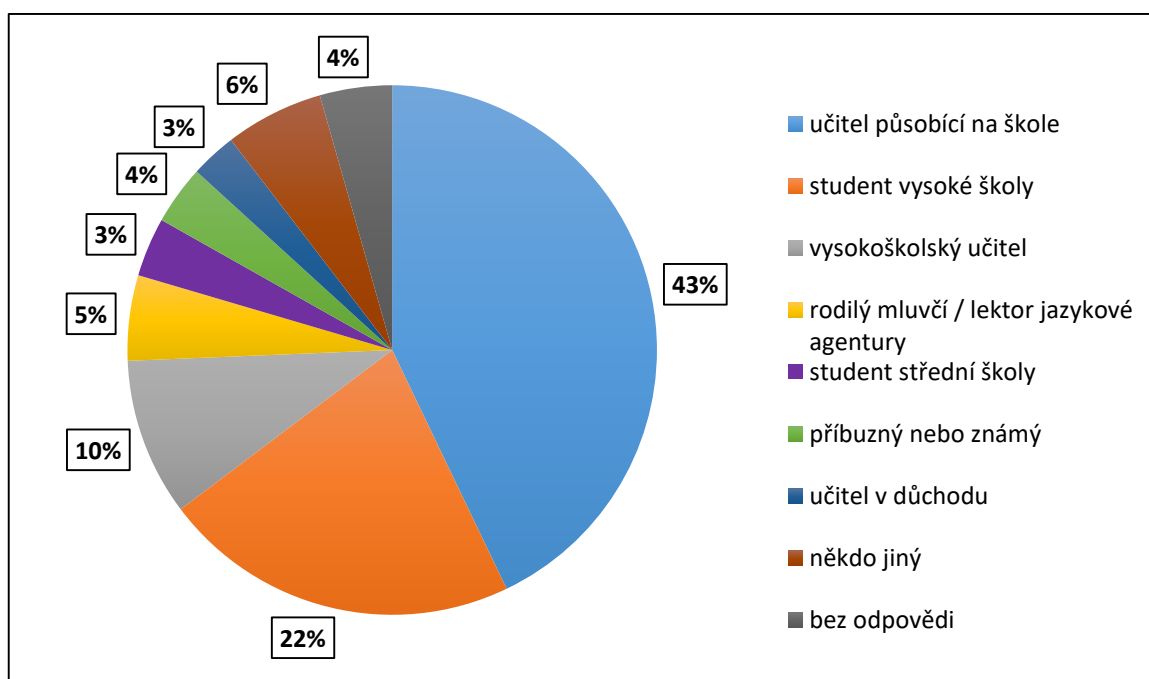
Specifický rozdíl mezi lektorem a učitelem spočívá v jeho vzdělání – zatímco učitel musí mít atestaci z oblasti pedagogiky, psychologie a studovaného oboru, lektor takové vzdělání mít nemusí. Na rozdíl od učitele také lektor nehodnotí studentův výkon – ústně samozřejmě ano (např. „v diktátu jsi měl pět chyb“), ale kritériální hodnocení, tj. pomocí známek, nevyužívá, takže chyby v doučování nemohou studenta nijakým způsobem poškodit ve školním hodnocení (nedostane pětku, poznámku apod.). Lektorem se tedy může stát

¹⁹ Tyto údaje nelze generalizovat, neboť se jedná o výzkum v rámci jedné základní školy ležící v Táboře. Můžeme ale předpokládat, že žáci prvního stupně dochází na doučování v mnohem menší míře než žáci druhostupňoví.

²⁰ Důvodem k rozsáhlejšímu učivu na 2. stupni ZŠ je mimo jiné rozvíjení deduktivního myšlení u studentů v této fázi vývoje (Vágnerová 2012, s. 380).

kdokoliv, kdo má dostatečné znalosti v rámci doučovaného předmětu, tj. nejen učitel či student daného oboru, ale i rodič či známý (starší či věkem podobný).

Podle výzkumu Šťastného (2017, s. 47; viz převzatá data v tabulce č. 1 – *Lektoři podle dosaženého typu vzdělání*) se nejčastěji doučování věnují učitelé již působící na některé škole (43 %),²¹ druhou nejpočetnější skupinou jsou pak vysokoškolští studenti (22 %), třetí nejpočetnější skupinou jsou vysokoškolští učitelé (10 %). Všechny tři zmíněné kategorie se vyznačují tím, že jsou v té dané době spjaty s formálním školním vzdělávacím systémem (lektoři jsou buď sami učitelé, nebo studenti některé školy).

Tabulka č. 1 – *Lektoři podle dosaženého typu vzdělání*

Důvodem, proč je nejpočetnější skupina učitelů věnující se zároveň i pedagogické praxi, může být právě provázanost školy a doučování. Ze Šťastného rozhovorů s lektory vyplývá, že doučování „je podle nich zcela běžnou záležitostí“ a „považují [ho] za vhodný a přirozený způsob, jak si přivydělat peníze“ (Šťastný 2017, s. 48). Podobný důvod k doučování mohou mít i učitelé vysokých škol.

Vysoký poměr lektorů-vysokoškoláků můžeme odvozovat od domněnky, že studenti mají relativně dostatek volného času, ve kterém se můžou věnovat doučování, a zároveň už sami mají dostatečné zkušenosti s obsahem učiva, aby ho mohli předávat mladším studentům.

²¹ V původní tabulce jsou učitelé rozděleni do více kategorií, a to: *učitel z jiné školy, Váš učitel ze střední školy, jiný učitel z Vaší střední školy* (Šťastný 2017, s. 47). Jednalo se o výzkum zaměřený na studenty středních škol a na to, kdo přesně je doučuje – pomocí tohoto rozřazení učitelů na různé podkategorie poté bylo možné sledovat, zda např. někteří studenti dochází na soukromé hodiny k tomu učiteli, který je vyučuje ten samý předmět i při klasické školní docházce. Pro účely této práce není potřeba takto specifických kategorií, proto jsou tyto kategorie sloučeny do jedné, data přitom zůstala zachována.

Nelze ani opomenout finanční odměnu, která se při studiích jako forma přivýdělku většině studentů hodí. Nejčastěji funguje model, kdy vysokoškolák doučuje ten školní předmět, jenž sám studuje nebo ke kterému má svým studovaným oborem nejbliže.

Lektor může potencionální studenty oslovit na internetových portálech (např. doucuji.eu, naucim.cz apod.), kde si vytvoří svůj profil s popisem, se kterými předměty na jaké úrovni může studentovi pomoci, či na sociálních sítích. Alternativou jsou fyzické letáky umístěné na veřejných nástěnkách (např. knihovny) či letáky umístěné přímo do škol. V neposlední řadě může lektor fungovat na principu doporučení, tedy že nemá žádnou platformu, pomocí které by studenti mohli lektora kontaktovat, ale získává studenty od jiných studentů či rodičů, kteří s jeho doučováním byli spokojeni. Dalším řešením je přidat se k doučovací agentuře, jež zprostředkovává pomoc studentům.

2.1.3 Rodič

Rodič ve většině případů zastává roli iniciátora doučování – on obvykle musí rozhodnout, zda dítě začne docházet na soukromé hodiny (ať už kvůli zlepšení známek, přípravě na testy či pouze pro nábavu vědomostí dítěte), a je to právě on, kdo musí najít vhodného lektora.

Rodič má na výběr ze dvou možností, jak zajistit doučování: buď vyhledá lektora (na internetu, přes známé, přes inzerát), nebo sám vyvěsí poptávku po doučování i se všemi požadovanými specifikacemi (např. cena za doučování, místo doučování apod.).

Důležitým faktorem, aby doučování vůbec mohlo proběhnout, je socioekonomický status rodiny – z výzkumů vyplývá, že rodina s vyšším statusem má „více prostředků a více možností, jak investovat do soukromého doučování“ (Šťastný 2016, s. 72). Rodina s nízkými finančními příjmy bude tedy o doučování uvažovat méně často než rodina s příjmy vyššími.²²

Rodič tak zajišťuje doučování z organizačního hlediska, do samotných hodin už ale nezasahuje – o průběhu jednotlivých hodin se nejčastěji dozvídá pouze z následného rozhovoru s dítětem, ze kterého zjistí, co lektor se studentem probíral, a případně na základě této informace může po lektorovi požadovat, aby změnil výuku (např. aby se věnoval pouze jednomu tématu).²³

²² Fungují i neziskové organizace, které se zaměřují na doučování dětí ze sociálně slabšího prostředí, např. Člověk v tísni či META (blíže o vzdělávání sociokulturně znevýhodněných žáků viz např. Chramostová 2014).

²³ To, že se rodiče dozvídají o náplni doučování od dítěte, ilustruje např. rozhovor s rodičem vedený Škubalovou v rámci výzkumu motivace k doučování: „[Lektor] je vždycky dobře připravený a často používá při výuce tablet, to se dozvíme od syna.“ (Škubalová 2019, s. 30).

2.1.4 Agentura

Agentura zaštiťuje celý proces doučování. Na rodiče může působit serióznějším dojmem, než hledat doučování mezi mnoha nabídkami jednotlivých lektorů. Jakékoliv případné potíže (např. nevyhovující lektor či čas doučování, změna obsahu doučování) lze řešit přímo se zaměstnanci agentury. Pro lektory je pak agentura přínosem v tom smyslu, že si sami nemusí hledat potencionální studenty a nemusí se bát o finanční odměnu (u nezaštitěného doučování může např. nastat problém s včasným placením).

Agentura může po lektorech vyžadovat přesně daný typ doučování, např. aby se převážně věnovali přijímacím testům, jak je patrné z rozhovoru s lektorkou Alicí:

„...agentura na mě tlačí, abychom ty [přijímací] testy dělali – ty děti sem chodí, aby se naučily na přijímačky...“ (příloha č. 15 – Rozhovor s lektorem – Alice – prezenční hodina)

Zároveň některé agentury disponují vlastním systémem, co se týká získávání zájemců o doučování, přiřazování studentů k jednotlivým lektorům či hodnocení. Např. agentura, která zaštiťuje i lektory získané pro výzkum do této práce, vytváří pro jednotlivé studenty vlastní docházkové listy, do nichž se zapisuje probraná látka a celkové hodnocení hodiny (spolupráce studenta v hodině, připravenost na hodinu, zvládnutí učiva, pokroky).²⁴ Nabízí tak zpětnou vazbu nejen samotným studentům, ale i rodičům, kteří by při nezaštitěném doučování nemuseli mít s lektorem žádný osobní kontakt a ani tak neznali pokrok svého dítěte – museli by se spoléhat pouze na výpověď samotného potomka. Tímto systémem se doučování více přibližuje školnímu systému, neboť i zde je student ohodnocován.

2.1.5 Učitel / škola

V některých případech nemusí být iniciátorem doučování rodič, ale škola, hlavně u neprospívajících studentů. Učitel si může všimnout nedostatečných vědomostí či dovedností studenta v hodině a navrhně mu, aby si sehnal doučování, případně se mu i sám učitel nabídne, že ho osobně bude doučovat.²⁵

²⁴ O fungování agentury a jejím systému využívám informace od lektorky Alice a Martiny a zároveň vycházím ze svých vlastních zkušeností.

²⁵ Více o doučování vlastních žáků viz Šťastný 2016, s. 141n.

3. Komunikace

Komunikace obecně se vymezuje jako „sdělování informací, myšlenek, pocitů“ (Průcha – Walterová – Mareš 2013, s. 130), zároveň tato komunikace probíhá „mezi dvěma a více lidmi“ (Šedřová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 19). Označuje tedy jakýkoliv projev, pomocí kterého člověk předává (ať už záměrně, či nezáměrně) informaci svému komunikačnímu partnerovi. Podle Křivohlavého (cit. dle Saicová Římalová 2014, s. 12) lze pomocí komunikace sdělovat nejen informace, ale i vztahy a postoje – např. postoj mluvčího k dané informaci či ke komunikačnímu partnerovi.

Existuje více modelů komunikace, nejzákladnějším je zřejmě Jakobsonův, který pro úspěšnou komunikaci vyčleňuje šest prvků: *mluvčí předává zprávu adresátovi*, přičemž tato zpráva je pronášena v určitém *kontextu* a *kódu* v podobě přímého či zprostředkovaného *kontaktu* (Nekula 2017).²⁶

Pro komunikaci odehrávající se (nejen) ve škole se užívá termínu pedagogická komunikace – zde se do popředí dostává aspekt toho, že je „zaměřena na dosažení pedagogických cílů, mívá vymezen obsah, sociální role účastníků“ a že jsou v jejím rámci „stanovena či dohodnuta komunikační pravidla“ (Průcha – Walterová – Mareš 2013, s. 191). Podle označení se tato komunikace odehrává nejčastěji ve škole, lze ji ale vysledovat i v rodině či např. na trénincích. O pedagogické komunikaci můžeme hovořit také při doučování. Pojem školní komunikace pak reflektuje komunikaci odehrávající se pouze ve škole (Šedřová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 19). Jiný termín, a to výuková komunikace, označuje „výměnu sdělení mezi učitelem a žáky v rámci vyučovací jednotky“ (Šedřová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 20), tj. nezahrnuje komunikaci probíhající např. o přestávkách.

Každý člověk může komunikovat různými kanály (podle Mareš – Křivohlavý 1990, s. 23) – při otázce může využít slovní odpověď, tj. verbální kanál; odpověď pomocí gesta či mimiky, tj. neverbální kanál; případně na otázku odpoví svým chováním, tj. komunikace činem. Tyto kanály lze využívat odděleně, mnohem častěji ale dochází k jejich kombinaci.

Verbální komunikaci využíváme běžně k přenosu informací, tedy předání poznatku účastníkovi komunikace. Může jít o formu mluvenou, nebo psanou (Kalhous – Obst 2009, s. 252), důležitou roli zde tedy hraje slovo.

Neverbální komunikací vyjadřujeme informace ne slovy, ale pomocí svého těla. Nejčastěji se jedná o doprovodné jevy verbální komunikace, např. gesta či mimika (při vypravování zážitku, kdy byl mluvčí ve frontě předběhnut jiným člověkem, se mluvčí může

²⁶ Další možné komunikační modely viz např. Nekula 2017.

mračit, přivřít oční víčka, koutky úst můžou směřovat dolů, může rozhazovat rukama; mluvčí vyprávějící o tom, že na své výplatní pásce objevil o pět tisíc korun více, může při svém proslovu kulit oči). Zároveň může mluvčí neverbálně poukazovat na své aktuální rozpoložení (neudržování očního kontaktu s komunikačním partnerem může znamenat nenaslouchání, zívání může být ukazatelem nezájmu). Účastník komunikace tak získává detailnější přehled o svém partnerovi. V některých případech je přímo nutné číst neverbální projevy pro plné pochopení sdělení, nejčastěji u ironie a sarkasmu – pouze s pomocí intonace či úsměšku může komunikační partner dojít k závěru, že to, co mluvčí říká, má chápat v opačném smyslu.

Komunikace činem nemusí být pro mluvčího na první pohled zjevná, ale komunikační partner si ji většinou moc dobře uvědomuje. Pokud např. člověk chodí do práce neustále pozdě, ostatním tak dává najevo, že pro něj práce není tak důležitá (aniž by si to sám člověk uvědomoval). Příkladem ze školní praxe může být učitelka, která přijde do třídy téměř nepovšimnuta a započne výuku velice tichým hlasem – nikdo ji neposlouchá, proto zkusí zvýšit hlas a značně monotónně přednáší látku. Studenti v tu chvíli učitelce nevěnují pozornost, protože je nijak nezaujala (Kalhous – Obst, s. 266). V této situaci si učitelka jako mluvčí svou komunikaci činem neuvědomuje, ostatní studenti si ale této komunikace vědomi jsou. Komunikace činem tedy odhaluje vlastnost mluvčího, kterou by za normálních okolností ve verbální komunikaci nepopisoval. Jak ale upozorňuje Mareš a Křivohlavý (1990, s. 23), komunikace činem se musí interpretovat velice opatrně, neboť záleží na kontextu, kdy se tato komunikace odehrála a co jí předcházelo.

Vzhledem k povaze práce se zaměřuji na různé oblasti školní komunikace, které nějakým způsobem můžou souviset s komunikací v doučování – jak už bylo zmíněno v úvodu práce, není mi známo, že by existovala relevantní publikace zabývající se komunikací v doučování. Vycházím proto z poznatků o školní komunikaci s ohledem na možnost, že daná oblast komunikace bude buď podobná komunikaci v doučování, nebo se bude lišit. Kapitola si neklade za cíl postihnout veškeré informace zjištěné o školní komunikaci, věnuje se pouze oblastem, u kterých předpokládám, že budou nějakým způsobem klíčové i pro doučování, např. verbální a neverbální projev studenta a lektora (viz 5.2 *Komunikace lektorů* a 5.3 *Komunikace studentů*), typy položených otázek studentem a lektorem (viz 5.4 *Otázky kladené lektorem* a 5.7 *Otázky kladené studenty*), druhy zpětné vazby (viz 5.6 *Zpětná vazba*) apod.

3.1 Komunikace ve škole

Zabývat se školní komunikací je z didaktického pohledu velice důležité a zároveň přínosné – většina školních předmětů totiž využívá formu výuky, kdy si studenti osvojují poznatky zprostředkovaně, skrz komunikaci (Šed'ová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 20), ať už pomocí powerpointových prezentací, referátů, výkladů či čtením z učebnice. Jednou z klíčových dovedností učitele by tedy měla být dovednost komunikovat a srozumitelně předat obsah učiva studentům, kteří se s touto látkou setkávají poprvé (Kyriacou 2008, s. 49). Kromě obsahu sdělení je ale také důležitá forma sdělení, např. „kladění otázek se zájmem v hlase a ve výrazu tváře (oproti znuděnému a unavenému vystupování) velmi kladně ovlivňuje reakce žáků“ (Kyriacou 2008, s. 47–48) – komunikací lze tedy ovlivnit nejen kognitivní složku studenta, ale i afektivní, tj. rozvíjení jeho zájmů a názorů (Gavora 2005, s. 73).

Školní komunikace se liší od běžné každodenní komunikace, a to kvůli specifickým pravidlům, která musí komunikační partneři dodržovat. Ve vyučování ve většině případů řídí komunikaci učitel – svobodně mluví pouze on.²⁷ Může mluvit, jak dlouho chce, může oslovit kteréhokoliv studenta a studenta může kdykoliv přerušit – jedná se tedy o asymetrický vztah (Gavora 2005, s. 27). Pokud chce student k učitelovu výkladu něco dodat či se na něco zeptat, musí se dovolit u učitele, a to pomocí přihlášení. Student musí čekat, až ho učitel vyvolá (nejčastěji po dokončení učitelovy věty, v některých případech učitel svou promluvu utne a rovnou nechá mluvit studenta) a až poté dostane prostor k vlastnímu vyjádření. V hodinách některých učitelů se ovšem studenti hlásit nemusí, nýbrž si sami od sebe můžou vzít ve výuce slovo – takoví učitelé jsou označováni jako liberální (Šed'ová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 227). Odpověď či otázka studenta (viz dále 3.2.2 *Studentské odpovědi* a 3.2.4 *Studentské otázky*) by měla být stručná – nejen kvůli přehlednosti, ale také kvůli času, neboť během časové dotace 45 minut je nutné probrat mnoho látky a učitel většinou s dotazy studentů ve své přípravě nepočítá.

Dalším specifickým pravidlem školy je volba varianty jazyka. Většina studentů v osobním životě využívá nespisovnou variantu češtiny a právě škola by měla být institucí, která studenty „naučí“ spisovnému jazyku, neboť „vyučování přináší intenzivní kontakt s touto normou“ (Gavora 2005, s. 63). Učitelé (nejen češtiny) jsou považováni za mluvní vzory, tj. skupinu osob, jež ovlivňuje mluvu studentů tím, že se studenti snaží své učitele napodobovat (Svobodová 2004, s. 372). V ideálním případě by se jak výklad a dotazování učitele, tak

²⁷ Existují i alternativní směry, kde role učitele nemusí tolik vystupovat do popředí, např. montessori či waldorfská škola (Vališová – Kasíková 2011). Ve své práci se zaměřuji na převažující frontální výuku.

odpovědi studentů měly odehrávat ve spisovné češtině – učitel by měl upozorňovat na nespisovné výrazy v jejich projevu, neboť si studenti „nospisovnosti slov nebyvají často vědomi“ (Hauser 1996, s. 233). Ve školní komunikaci to pak může vypadat následovně: o hodinách studenti mluví s učiteli spisovně, zatímco o přestávkách využívají nespisovnost – studenti tedy „přepínají“ mezi dvěma variantami jazyka (Höflerová 1996, s. 235).

Názory na spisovnost a nespisovnost ve škole se různí: na jedné straně stojí názor, že studenti by se ve škole měli setkávat pouze se spisovnou češtinou a se spisovnou češtinou by měli komunikovat i mimo školu (např. na hřišti), na druhé straně pak panuje názor o naprosté svobodě v užívání jazyka, kdy se učitel svou promluvou více přiblíží studentům (Čechová 1996, s. 225). Jako takový „zlatý střed“ doporučuje Čechová (1995, s. 41) ve výuce komunikační přístup, tedy používání všech vrstev jazyka s ohledem na komunikační situaci (např. při psaní slohových cvičení). Zároveň úměrné množství nespisovných výrazů působí v učitelově promluvě přirozeně (Svobodová 1996, s. 248).

Balkó (2004) prováděla výzkum na vzorku 22 budoucích učitelů češtiny a došla ke zjištění, že učitelé často využívají obecnou češtinu a nestandardní výslovnost, někdy se obecně-české výrazy snaží zpětně opravovat. Záleží také na situaci – pokud je učitel v „příjemném“ prostředí, kde mu nehrozí hodnocení jazykové stránky jeho promluvy, pak více uplatňuje obecnou češtinu. V promluvě učitele tak dochází k míšení kódů.

Toto dodržování spisovnosti se může různit podle stupně vzdělávání – zatímco na prvním stupni se studenti poprvé „setkávají“ se spisovnou češtinou a na učitele je kladen větší tlak na dodržování spisovnosti, na střední škole se od spisovnosti může upouštět pro lepší výstižnost látky (Čechová 1996, s. 225).

3.1.1 Verbální a neverbální komunikace učitele

V pozici nejčastěji promlouvající osoby v prostředí školy se na prvním místě objevuje učitel, jak potvrzují výzkumy shrnuté Šedřovou a kol. (2012, s. 48). Učitel „vyplňuje svými verbálními aktivitami dvě třetiny vyučovací hodiny, zatímco na všechny žáky ve třídě připadá zbylá třetina“ (Šedřová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 44). Učitelova promluva²⁸ se nejvýrazněji projevuje v rámci frontální výuky, kdy studenti většinu času poslouchají a zapisují si poznámky. Učitel nemusí ale vždy hovořit pouze o látce daného předmětu, svůj prostor také využívá k organizaci a řízení třídy (např. při odškrtavání prezence studentů, u výzvy k otevření

²⁸ Promluva je v této práci chápána jako řečový úsek, v jehož rámci promlouvá pouze jeden mluvčí – „v případě dialogu [se termín promluva kryje] s replikou“ (Hoffmannová 2017).

okna, zavření dveří, nalistování strany v učebnici apod.). Kromě toho může svou promluvou mířit i na osobní stránku studentů – např. zájem o jejich soukromí (koníčky, rodina).

Délka promluvy učitele se odvíjí od zvolené metody – pokud učitel vyučuje pomocí diskuze, pak by se promluvy učitele a studentů měly vyrovnat, v tom lepším případě by měly převážet promluvy studentské. V případě, že hodina probíhá frontální výukou, bude zde hrát hlavní roli promluva učitele. Délka promluvy učitele může být také ovlivněna jeho pedagogickou praxí – Mareš a Křivohlavý (1995, s. 71) vykazují, že „se stoupajícím pedagogickým mistrovstvím klesá délka ryze slovního učitelova působení na žáky“. Vypadá to tedy, že si učitelé spolu s dalšími roky praxe uvědomují, že by měli více prostoru dostat studenti, a své promluvy zkracují.

Pokud se zaměříme na neverbální komunikaci učitelů, ti často využívají tzv. repliková gesta, což jsou gesta „nahrazující slovní souhlas (přikývnutí nebo opakované přikyvování hlavou), nesouhlas (vrtění hlavou, odmítavá gestikulace prstem nebo dlaní), upozornění (např. tlesknutím na vypršení časového limitu), jindy varování až výhružku (hrození prstem nebo dlaní)“ (Svobodová – Höflerová 1997, s. 230).

3.1.2 Verbální a neverbální komunikace studenta

Studenti se v hodině mohou projevovat ve většině případů pouze s povolením učitele. Kvůli tomuto pravidlu se tak studentské promluvy ve vyučování objevují pouze z jedné třetiny (Šedřová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 44), zbytek času obsáhne učitel. Promluvy studentů bývají v porovnání s učitelovými otázkami často krátké, studenti se vyjadřují „stručně, kuse, nerozvíjejí své myšlenky“ (Gavora 2005, s. 56).²⁹

Hlášení studentů spolu s dalšími pravidly se označuje jako žákovský registr. Jedná se o naučená pravidla, která musí studenti dodržovat ve školním prostředí (kromě hlášení jde např. o načasování svých odpovědí, dodržování tématu v odpovědích, stručnost odpovědí apod.) (Cazdenová, cit. dle Makovská 2011, s. 51). Pokud student žákovský registr nedodržuje, přichází napomenutí ze strany učitele (Šedřová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 42).

Neverbální komunikace studenta hraje ve škole velkou roli – i když se student neprojevuje verbálně, stále dává najevo své aktuální rozpoložení pomocí těla, gest či mimiky. Důležitým ukazatelem pro učitele je pohled studenta – pokud student při výkladu sleduje učitele, pak mu s největší pravděpodobností věnuje pozornost. Záleží také na délce očního

²⁹ Tyto údaje se vztahují k tradiční frontální výuce. Pokud studenti budou pracovat ve skupinách, poměr promluv či délky promluv se budou lišit.

kontaktu – pokud student na učitele zírá a neuhne pohledem, může se jednat o tzv. „oční válku“, při které se student snaží vyprovokovat učitele. Když učitel nahlas vysloví otázku pro celou třídu a pak vybírá, kdo má odpovědět, už z pohledů studentů je jasné, kdo odpověď zná a kdo nechce být vyvolán – takový student většinou urputně sleduje lavici, sešit či učebnici, nebo se dívá někam za učitele, zatímco student znající odpověď učitele v klidu sleduje (Gavora 2005, s. 106–107).

Student také promlouvá pozicí těla. Pokud leží na lavici, dává tím učiteli najevo, že ho učitelova výuka nezajímá (ať už jde o teatrální projev, nebo je student opravdu unavený a potřebuje nabrat síly). Pokud učitel prochází třídou, někteří studenti se od něj můžou odtahovat, aby si chránili svůj osobní prostor (Nelešovská 2005, s. 53–55).³⁰

Zájem studenta o výuku lze sledovat i pomocí gest – záleží už jen na tom, jak se hlásí. „Okázalé hlášení celou paží, jejíž prsty mluví o nejistotě či lhostejnosti, nebývá začátkem bezchybného výkonu“ (Svobodová – Höflerová 1997, s. 233). Někteří studenti se hlásí celou paží, někteří si paži ještě podpírají druhou paží. Jiní studenti se hlásí pomocí ukazováčku, a nikoliv celé ruky.

Komunikaci ve škole se nedá vyhnout, jinými slovy, nelze nekomunikovat (Šed'ová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 20). Pokud student neodpoví na učitelovu otázku „Jak nazýváme slova stejného nebo podobného významu?“, pak učitel může předpokládat několik příčin toho, proč student nereaguje: 1) student si dostatečně neosvojil probíranou látku, a tudíž odpověď neví; 2) student nerozuměl otázce (byla řečena moc potichu, byla položena moc složitě, student neposlouchal...); 3) student dostal málo času na přemýšlení; 4) student odpověď zná, ale z nějakého důvodu nechce odpovědět. To, že tedy student nekomunikuje verbálně, ještě neznamená, že nekomunikuje vůbec – učitel jeho (ne)komunikaci přisuzuje určitý význam, a tím tedy i tak získává informace o jeho chování.

3.2 Komunikační struktura

Pokud učitel položí v hodině otázku, očekává, že mu někdo ze studentů odpoví – započiná tím tak jednu z komunikačních struktur. V rámci školní komunikace se rozlišují tři komunikační struktury (podle Šed'ová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 49–50), a to na základě toho, kdo komunikaci iniciuje a ke komu promlouvá:

³⁰ Neoficiálně bývá třída rozdělena na prostor „pro učitele“ (katedra, prostor před tabulí) a prostor „pro studenty“ (lavice a zbytek třídy). Pokud se jeden z aktérů dostane do prostoru druhého, pak může pociťovat větší nervozitu – student z procházejícího učitele může být nervózní, stejně tak ale může být i nervózní učitel. Naopak studenti bývají více znepokojeni, pokud se mají pohybovat před celou třídou v prostoru u tabule.

- a) **učitel** → **studenti** – učitel promlouvá ke všem přítomným studentům (např. výklad);
- b) **učitel** → **student** – učitel mluví pouze k jednomu studentovi (např. táže se ho na správnou odpověď, vysvětluje chybu ve studentově odpovědi);³¹
- c) **student** → **učitel** – student začíná komunikaci a mluví k učiteli (např. otázka na nepochopení látky).

Nejčteněji doložená je komunikace ve směru učitel → studenti, komunikace začínající od studenta je zastoupena v mnohem menší míře. Typickým rysem pro školní komunikaci je tzv. IRF struktura³² – běžně komunikaci zahajuje učitel za pomoci otázky, student na otázku reaguje a po studentově odpovědi přichází zhodnocení učitelem (zda a jak student odpověděl).

3.2.1 Učiteléské otázky

Učitel by ve své hodině neměl uplatňovat pouze výklad či obdobnou formu výuky, která je pouze jednosměrná (mluví jen učitel, studenti nemají možnost do učitelova proslovu vstoupit). Důležitou funkci v hodině hrají otázky – jsou vlastně „hybnou silou vyučování“, neboť „pomocí otázek učitel rozvíjí myšlení žáka“ (Gavora 2005, s. 77), zároveň pomocí nich učitel zjišťuje, zda studenti dané učivo pochopili a je možné se posunout dál. Podle Mareše a Křivohlavého (1995, s. 76–77) kromě vzdělávací funkce (jako např. opakování látky) mají učiteléské otázky ještě organizační a výchovnou funkci. Organizační otázky se zaměřují na chod třídy, např. při zapisování absence („Chybí někdo?“), při udílení pokynů („Můžete si vzít učebnici a otevřít si ji na straně dvacet tři?“) apod. Výchovné otázky pak mají za úkol vychovat studenty či nějakým způsobem usměrnit jejich chování („Honzo, posloucháš mě?“).

Pro učiteléské otázky je charakteristickým rysem to, že učitel už dopředu zná odpověď na svou otázku a liší se tedy např. od dotazu na to, kolik je právě hodin. Učitel vlastně vystupuje v roli arbitra, který se studentů pouze formálně ptá, ale otázku nepokládá „proto, aby se něco nového dozvěděl“ (Mareš – Křivohlavý 1995, s. 74).³³

Dalším charakteristickým rysem učiteléských otázek je jejich četnost. Podle Gavory (2005, s. 77) učitel za jednu odučenou hodinu položí 25 až 220 otázek. Učitelé často své otázky znásobují, tj. položí jednu otázku a vzápětí položí další, která buď nějakým způsobem upřesňuje první otázku, nebo napovídá studentovi ke správné odpovědi.

³¹ To, že se učitel ptá jednoho studenta, ale neznamená, že zbytek třídy neposlouchá – pokud by tázaný student odpověď nevěděl, s velkou pravděpodobností by se učitel zeptal jiného studenta.

³² Zkratka ze slov Initiation, Reply a Feedback (Šedřová – Švaříček – Šalamounová, 2012, s. 45).

³³ Učitel samozřejmě může klást i otázky, na které dopředu nezná odpověď. Příkladem může být hodina češtiny, kdy je tématem slang, a učitel se ptá studentů na nová slova využívaná studentským slangem. Tyto otázky jsou ale spíše v menšině.

Šed'ová a kol. (2012, s. 58–60) rozlišuje několik typů učitelských otázek:

- 1) **otevřené** – nechávají studentovi prostor pro vlastní myšlenky, neboť na tuto otázku neexistuje jedna správná odpověď (např. u rozboru literárního textu);
- 2) **uzavřené** – student nemá prostor pro vlastní řešení, existuje pouze jedna správná odpověď (např. slovo *pes* náleží ke slovnímu druhu podstatných jmen);
 - a) **kognitivně méně náročné** – na základě Bloomovy taxonomie otázek³⁴ se jedná o otázky na zapamatování (např. vyjmenování všech druhů větných členů);
 - b) **kognitivně více náročné** – zbylé otázky z Bloomovy taxonomie, tzn. otázky na porozumění, aplikaci, analýzu, hodnocení a tvoření (např. zhodnotit jazykovou stránku ukázky textu).

Podle Šed'ové a kol. (2012, s. 266) učitelé většinou pokládají kognitivně méně náročné otázky, tedy otázky zaměřené na zapamatování si učiva.

Učitelé také můžou klást nepravé otázky, např.: „To by tedy byla chyba ve shodě přísudku s podmínem, *ano?*“ V tomto případě se nejedná o otázku, na kterou by učitel očekával reakci studentů, ale o kontaktnou částici, pomocí níž se učitel snaží aktivizovat studenty, aby o daném problému přemýšleli. Dalšími typickými kontaktnými částicemi je např. *jo?* a *že?*

Učitel by měl po pronesené otázce dát prostor k přemýšlení. Šed'ová a kol. (2012, s. 71) uvádí, že by se studentům měly ponechat alespoň tři vteřiny, reálně však dostávají pouze jednu vteřinu. Délka prostoru pro přemýšlení se samozřejmě liší na základě položené otázky – pokud se jedná o kognitivně náročnější otázku, pak je na místě delší prodleva po učitelově otázce, zatímco u kognitivně méně náročných otázek může být prodleva kratší.

3.2.2 Studentské odpovědi

Poté, co učitel vysloví otázku, je řada na studentech, aby přemýšleli a vymysleli odpověď. Podle Šed'ové a kol. (2012, s. 82n) se studentské odpovědi dělí na stejné typy jako učitelské otázky, tj. otevřené a uzavřené; s nižší a vyšší kognitivní náročností. Navíc autoři vyčleňují další odpovědi, a to:

- a) **odpověď kruhem** – student odpovídá za pomoci slov obsažených v otázce, nevytvoří tedy žádnou svou vlastní odpověď s novou informací („Co je to synonymum?“ – „To je synonymní výraz.“);

³⁴ Bloom rozlišuje celkem šest typů otázek podle toho, jak moc jsou kognitivně náročné. Více o taxonomii kognitivních cílů např. Kalhous a kol. 2009.

- b) **odpověď podle kontextu** – student odpovídá na základě toho, co za téma se zrovna v předmětu probírá (za předpokladu, že tématem hodiny jsou významové vztahy, se může odehrát následující situace: „Co je to synonymum?“ – „To bude významový vztah.“);
- c) **odpověď analogií** – student z předešlé odpovědi zjistí, co chce učitel slyšet, a na základě analogie tvoří svou odpověď („Co je to synonymum?“ – Student 1: „Synonymní výraz.“ – „Co je to antonymum?“ Student 2: „Antonymní výraz.“).

3.2.3 Zpětná vazba

Studenti dochází do školy, aby se vzdělávali – při tomto procesu nutně dochází k chybám, které musí učitel včas zachytit a studentům chybu vysvětlit, aby ji už znovu neopakovali. Podle Gavory (2005, s. 89) může učitel reagovat na chybu ve studentově promluvě jedním z následujících způsobů, tyto způsoby může i kombinovat:

- a) **detekce chyby** – učitel dá studentovi najevo, že se v jeho odpovědi vyskytuje chyba, ale neurčí, kde se nachází („Jdouce je přechodník minulý od slovesa jít.“ – „S tím nesouhlasím.“);
- b) **identifikace chyby** – učitel specifikuje, ve které části odpovědi se chyba nachází („Jdouce je přechodník minulý od slovesa jít.“ – „Minulý?“);
- c) **interpretace chyby** – učitel vysvětluje, proč zřejmě student zvolil chybnou odpověď, a snaží se mu látku znovu vysvětlit („Jdouce je přechodník minulý od slovesa jít.“ – „Pozor, říkali jsme si pravidla, jak se tvoří přechodníky...“);
- d) **korekce chyby** – učitel řekne studentovi správnou odpověď („Jdouce je přechodník minulý od slovesa jít.“ – „Přechodník přítomný.“).

Zpětná vazba se neváže pouze na negaci studentské odpovědi, může reagovat také pozitivně, tj. souhlasit s odpovědí studenta či ho za jeho odpověď pochválit. V tom případě by se jednalo o přímou zpětnou vazbu. Pokud je studentova odpověď v pořádku, učitel na ni může plynule navázat další otázkou, může jeho odpověď rozvést či přejít k jinému tématu – tím dává studentovi najevo, že jeho odpověď byla správná – v takovém případě jde o nepřímou zpětnou vazbu (Mareš – Křivohlavý 1990, s. 96n).

Pozitivní přímá zpětná vazba může podle Gavory (2005, s. 86–87) vypadat následovně:

- a) **akceptace odpovědi** – učitel potvrdí správnost odpovědi pomocí citoslovce („Hmm.“), či celou větou („Ano, správně...“);

- b) **echo odpovědi** – učitel zopakuje odpověď studenta (celou či její část) na znamení, že jeho odpověď je správná („Chyba bude ve slově vyvýšený.“ – „Vyvýšený.“);
- c) **elaborace odpovědi** – učitel studentovu odpověď rozvine („Chyba bude ve slově vyvýšený.“ – „Protože zde máme předponu vy-, která patří mezi vyjmenovaná slova.“);
- d) **pochvala studenta** – učitel ocení studentovu odpověď a může ho tak motivovat k lepším výkonům („Jsi šikovná, skvěle odvedená práce, líbí se mi tvá odpověď...“).

3.2.4 Studentské otázky

Otázky mohou klást také studenti, od této skupiny však nejsou v hodině tak časté. „Důvodem může být nezáměr o předmět, obava z projevů neznalosti, obavy ze snížené prestiže u spolužáků [...], příčina může být i ve způsobu vedení výuky, který neposkytuje prostor pro otázky...“ (Kalhous – Obst 2009, s. 382). Pokud se student odhodlá k otázce, ve většině případů je to podle Šedové a kol. (2012, s. 139) otázka organizační („Můžu si odskočit? Můžete zopakovat, kdy ten autor žil?“), až potom následují otázky týkající se přímo látky – jsou to otázky vědomostní, pomocí nichž se student ptá na pro něj neznámé informace („Co znamená, že se v díle objevují existenciální myšlenky?“); otázky ze zvědavosti, které značí zájem o dané téma („Je ta kniha i zfilmovaná?“) (Šedová – Švaříček – Šalamounová 2012, s. 142n). Svě otázky musí student správně načasovat (když dává učitel prostor pro dotazy, nebo se musí přihlásit).

Šedová a kol. (2012, s. 265n) uvádí na základě svého výzkumu typické rysy, které se objevují v komunikaci ve škole:

- a) Učitel svou promluvou zabírá většinu hodiny.
- b) Promluvy studentů jsou velice krátké.
- c) Komunikaci ve většině případů zahajuje učitel svou otázkou.
- d) Většina otázek ze strany studentů je organizačního rázu.
- e) Studenti se pomocí různých strategií pokouší odpovědět správně, i když takovou znalost nemají.

Výše uvedené typické rysy školní komunikace využijí k porovnání se zjištěnými rysy komunikace v doučování v následujících kapitolách. Očekávám, že se promluva studenta v doučování zvýší na úkor promluvy lektora a zároveň že student bude pokládat více otázek na probírané učivo. Vzhledem k neformálnímu setkání pak očekávám, že promluva obou účastníků doučování bude uvolněnější a bude obsahovat prvky obecné češtiny větší míře, než je tomu ve vyučování.

4. Výzkum

Pro to, abych mohla zkoumat komunikaci v doučování, jsem oslovila lektory češtiny a jejich studenty, kteří by se dobrovolně zúčastnili mého výzkumu a nechali mě nahlédnout do jejich jinak soukromého doučování. Celkem jsem získala čtyři lektory a čtyři studenty, jejichž komunikaci jsem nahrála a následně analyzovala.

Jedná se o výzkum kvalitativní – využívá malý počet testovacích subjektů, metodu pozorování a následně polostrukturované rozhovory (Švaříček – Šedřová 2014, s. 15). Na základě těchto dvou metod jsem pak analyzovala sesbíraná data a vyhodnotila, zda se v materiálech objevují rysy, o kterých by bylo možné říci, že jsou typické pro komunikaci v doučování. Vzhledem k malému počtu respondentů výzkum nelze chápat jako reprezentativní, pro potvrzení těchto jevů by bylo nutné provést výzkum v mnohem rozsáhlejší měřítku, na což tato práce neaspiruje.

Výzkum probíhal následovně:

- a) najít ochotné lektory a studenty;
- b) získat informovaný souhlas od rodičů a lektorů;
- c) zaznamenat celou hodinu pomocí videokamery / počítačového programu;
- d) provést rozhovor s lektorem nad proběhlou hodinou;
- e) přepsat a anonymizovat celou hodinu;
- f) přepsat a anonymizovat rozhovor s lektorem;
- g) analyzovat celou hodinu z různých hledisek.

Vzhledem k situaci, kdy práce vznikala (veškerá kontaktní výuka byla kvůli nákaze zrušena), bylo nutné od původního záměru (nahrávat prezenční doučování) upustit a místo toho nahrávat soukromé hodiny provozované online. V době zamezení veškerého veřejného styku v březnu 2020 jsem měla k dispozici jednu nahrávku prezenčního doučování pořízenou v únoru (v práci označování jako lektorka Alice se studentem Dominikem), ostatní nahrávky byly získány později (duben – květen 2020). V odstavcích níže se blíže vyjadřuji ke každému bodu výzkumu a jeho plnění komentuji.

a) Najít ochotné lektory a studenty

Hledání lektorů a jejich studentů neprobíhalo výběrově, ale šlo o náhodný vzorek – výběr osob byl „postavený na ochotě participantů účastnit se výzkumu“ (Skutil 2011, s. 73). Dvojice lektor – student musela splňovat následující podmínky: 1) doučování se týká českého jazyka; 2) mezi lektorem a studentem není žádný příbuzenský vztah; 3) student navštěvuje druhý stupeň

základní školy či obdobný ročník víceletého gymnázia. Původně bylo stanovené i čtvrté kritérium, a to, že doučování probíhá na území Prahy (pouze z organizačního důvodu, abych mohla veškeré přípravy nutné pro natáčení provádět sama), u online hodin ale nebylo místo podstatné, a proto toto kritérium nebylo dále potřebné.

Pro oslovení co nejširšího počtu možných lektorů jsem využila doučovací agenturu, která zastřešuje mnoho lektorů (nejen) češtiny na jednom místě, a poslala jí leták s informacemi o plánovaném výzkumu, který jsem následně vyvěsila i na jejich sociálních sítích (viz příloha č. 1 – *Leták*). Využila jsem také různé skupiny na sociálních sítích sdružující lektory různého zaměření, kde jsem rovněž vyvěsila leták. Jako další cestu jsem zvolila své blízké i širší okolí a jejich možné vztahy s jinými lidmi, kteří se doučování češtiny věnují.

Nakonec se mi pro účely výzkumu podařilo oslovit čtyři lektory. Získat tyto lektory bylo celkem nesnadné – hned ze začátku jsem totiž avizovala, že potřebuji jejich hodinu zaznamenat na videokameru, což bylo pravděpodobně největší příčinou k takto „chladnému“ zájmu. I když lektori byli ujištěni, že jejich hodina bude přepsána a anonymizována, takže není reálné, aby se kdokoliv dozvěděl, že nahraná hodina byla právě jejich, i tak to lektori chápali jako velké riziko, kde by např. mohly vyniknout jejich chyby či nepřesné formulace řečené v hodině, a proto se do výzkumu raději nechtěli zapojit. Za účast ve výzkumu jsem nenabízela žádnou finanční odměnu.

Konečný výzkumný vzorek tedy sestává ze čtyř lektorů (označovaných v práci jako Alice, Kamila, Martina a Veronika) a z pěti záznamů doučování – lektorka Alice se studentem Dominikem se nechala nahrát dvakrát, jednou při prezenční hodině, podruhé při online hodině.

Jméno	Věk	Místo narození ³⁵	Vzdělání	Typ doučování	Délka praxe
Alice	25	severní Čechy	studující magisterský učitelský obor	agentura	3–4 roky
Kamila	24	střední Čechy	studující magisterský učitelský obor	agentura	2 roky
Martina	23	západní Čechy	studující magisterský neučitelský obor	agentura	2 roky
Veronika	25	střední Čechy	dostudovaný magisterský učitelský obor	dobrovolné	5 let

Tabulka č. 2 – Přehled zkoumaných lektorů

Ve vzorku se nachází pouze ženy-lektorky s průměrným věkem 24 let, z toho tři doučují v rámci jedné agentury, další lektorka pak doučuje sama za sebe (bez zastřešující agentury), konkrétní nahranou hodinu vede na bázi dobrovolnosti (bez finančního ohodnocení). Všechny lektorky

³⁵ Kvůli zachování anonymity lektorů zde není uvedeno přesné místo narození, které lektori vyplňovali do informovaných souhlasů, ale pouze orientační.

mají vystudovanou, nebo aktuálně studují vysokou školu (tři přímo učitelství obor, jedna obor neučitelství).

Co se týká studentů, ve výzkumu se objevují tři chlapci (označováni jako Dominik, Tadeáš, Lukáš) a jedna dívka (Sabina).

Jméno	Věk	Ročník	Důvod doučování	Specifické poruchy apod.
Dominik	15	9. třída	příprava na přijímací zkoušky	mateřským jazykem ruština
Lukáš	13	7. třída	příprava na přijímací zkoušky	---
Tadeáš	15	9. třída	příprava na přijímací zkoušky	---
Sabina	14	8. třída	probírání školního učiva v době zavření škol	---

Tabulka č. 3 – Přehled zkoumaných studentů

Jeden chlapec je studentem 7. třídy, jedna dívka dochází do 8. třídy, zbytek studentů chodí do 9. třídy. Doučování bylo u tří studentů zaměřené na přípravu k přijímacím zkouškám (dva studenti se připravovali na zkoušky na střední školu, jeden student na šestileté gymnázium), poslední student pak měl doučování pro účely opakování či vysvětlování látky probrané ve škole.

b) Získat informovaný souhlas od rodičů a lektorů

Kvůli tomu, že součástí výzkumu byli i neplnoletí studenti a hodiny s nimi se nahrávaly, bylo nutné zajistit informovaný souhlas rodičů studenta. S rodiči jsem ve styku vůbec nebyla, takže vytištěný souhlas jsem dodala pouze lektorovi, který ho předal buď samotným rodičům, nebo studentovi, jenž ho pak donesl svým rodičům. Souhlas museli rodiče vyplnit a následně podepsat (viz příloha č. 2 – Informovaný souhlas rodiče).³⁶

Souhlas obsahoval stručné shrnutí účelu diplomové práce a informoval o tom, že jejich dítě bude nahráváno a následně bude celá nahrávka přepsána a anonymizována. Dále rodiče museli vyplnit informace ohledně věku a mateřského jazyka dítěte, zda má jejich dítě nějaké poruchy řeči či specifické poruchy učení a jaký mají důvod k doučování. Tyto informace jsou z hlediska komunikace pro její další rozbor důležité a zároveň nejsou patrné z pouhého pozorování hodiny. Žádný z nahrávaných studentů netrpěl poruchou řeči či poruchou učení, pouze u studenta Dominika jeho rodiče zmínili, že jeho mateřským jazykem je ruština. Vzhledem k tomu, že ani jeho lektorka tuto skutečnost netušila a ani ji při komunikaci se studentem nepostřehla („*Já jsem to vůbec nevěděla a ani to člověk podle mě nepozná*“ viz

³⁶ Student Dominik byl nahráván ve výzkumu dvakrát, jednou při prezenční hodině, podruhé při hodině online. Jeho rodiče byli informováni o tom, že bude znovu nahráván, a s tímto nahráváním souhlasili, nový souhlas už ale podepisovat nemuseli.

příloha č. 15 – Rozhovor s lektorem – Alice – prezenční hodina), jsem Dominika ve výzkumu ponechala. Na závěr měli rodiče možnost požádat o nahrávku doučování s jejich dítětem.³⁷

Lektor musel podepsat obdobný souhlas (viz *příloha č. 3 – Informovaný souhlas lektora*), pouze s tím rozdílem, že musel vyplnit svůj věk, délku praxe v doučování a místo narození.³⁸ Zároveň lektor souhlasil s nahráváním následujícího rozhovoru. Veškeré další informace ohledně lektora a jeho odučené hodiny byly zaznamenány pomocí nahrávaného polostrukturovaného rozhovoru v další fázi výzkumu.

c) Zaznamenat celou hodinu pomocí videokamery / počítačového programu

Hodiny českého jazyka jsem se rozhodla nahrávat na videokameru, a to z několika důvodů: 1) moje přítomnost by mohla narušovat hodinu a student i lektor by se mohli cítit pod dohledem, což by mohlo zkreslit celý výsledek (např. mluvili by pouze spisovně, student by se bál pokládat otázky apod.); 2) díky kameře lze zachytit nejen verbální, ale i neverbální komunikaci (tj. mimiku, gesta, posturiku, haptiku apod.); 3) díky záznamu se lze k jednotlivým úsekům komunikace vracet a ověřovat si domněnky (výzkum není závislý pouze na poznámkách pozorovatele).

V případě prezenčního doučování jsem videokameru umístila na stůl tak, aby objektivem zabírala jak lektora, tak studenta, a přitom nepřekážela při klasických úkonech v doučování. Videokameru jsem před začátkem doučování osobně zapnula a poté místnost opustila. Student byl z videokamery mírně nervózní – lektorka tuto nervozitu u svého studenta v následném rozhovoru potvrdila:

„... ted' kvůli tomu nahrávání byl celkem nervózní, hlavně na začátku u toho jazykového rozboru ... u slova OBĚHNOUT napsal JE, pak na to zpětně koukal a došlo mu to – to bude asi ze začátku tím stresem...“ (příloha č. 15 – Rozhovor s lektorem – Alice – prezenční hodina)

V případě doučování online si lektor do svého počítače nainstaloval volně dostupný program OBS, díky kterému mohl nahrát celou plochu počítače, a tedy i samotné doučování. Lektoři dostali dostatečně dopředu instrukce, jak program stáhnout a jak s ním zacházet (viz *příloha č. 4 – Manuál k programu OBS*).³⁹ Po nahrání hodiny pak lektori záznam poslali přes datové úložiště přímo mně. V tomto případě studenti také věděli, že jsou nahráváni, ale chyběl zde

³⁷ Této možnosti žádný z rodičů nevyužil.

³⁸ Místo narození je v souhlasu zařazeno kvůli jazyku lektora – předpokládám, že lektor z Prahy bude častěji využívat nespisovné koncovky, zatímco lektor např. z Královéhradeckého kraje bude více dodržovat spisovnou češtinu.

³⁹ I přes vyzkoušení programu bohužel není technika dokonalá – u lektorky Alice a Martiny program bezdůvodně nahrál pouze 40 minut doučování, takže v následných prepisech je hodina „useknutá“ – chybí závěr hodiny.

fyzický prvek (kamera), který by jim toto natáčení připomínal, a proto na nich nemusela být vidět taková míra nervozity a na natáčení mohli lehčeji zapomenout.⁴⁰

Nervózní nemuseli být pouze studenti, ale také lektori, jak potvrzuje lektorka Martina: „...*takže si nemyslím, že by byl nervózní kvůli nahrávání, choval se jako vždycky. To bylo spíš u mě.*“ (příloha č. 18 – *Rozhovor s lektorem – Martina*)

Jsem si vědoma, že tato nervozita mohla ovlivnit výslednou podobu doučování,⁴¹ z nasbíraných materiálů ale vyplývá, že si v případě prezenčního doučování student natáčení uvědomoval prvních cca 15 minut (sledování objektivu, různé „pokukování“ do kamery), pak si ale na situaci zvykl a pozornost věnoval převážně hodině. U online hodin lze nervozitu studentů vysledovat většinou pouze z pocitů lektora, který může porovnat jejich současné chování s chováním u předchozích doučování.

Pro účely diplomové práce jsem tedy nakonec získala pět nahrávek – nejkratší nahrávka trvala 36 minut, nejdelší 61 minut.⁴²

d) Provést rozhovor s lektorem nad proběhlou hodinou

Poté, co lektor skončil doučování, jsem s ním provedla rozhovor nad odučenou hodinou. V mém zájmu bylo vyzpovídat lektora co nejdříve, dokud má celou hodinu v živé paměti a může tak reagovat na studentovo chování či odpovědi v doučování. V případě prezenčního doučování rozhovor proběhl osobně ihned po proběhlé hodině, u online hodin jsem rozhovor vedla za pomoci internetového spojení (ve všech případech se jednalo o mluvený rozhovor, nikoliv psaný, např. v chatu). Bohužel ne vždy bylo možné rozhovor vést bezprostředně po doučování, v tom případě se rozhovor uskutečnil nanejvýš do následujícího dne. Nahrané hodiny jsem před rozhovorem sama neviděla, tudíž jsem při rozhovoru mohla vycházet pouze z informací, které mi sdělili sami lektori – nemohla jsem tedy reagovat na situace vzniklé při nahrávaném doučování a doptávat se na ně lektora.

Zvolila jsem metodu polostrukturovaného rozhovoru (Skutil 2011, s. 91), při kterém jsem měla k dispozici předem zformulované otázky. Otázky sloužily jako styčný bod – pokud to situace či kontext vyžadovaly, u některých dotazovaných oblastí jsme se zdrželi či o nich mluvili více do hloubky.

⁴⁰ Nutno podotknout, že při online doučování na sebe studenti mají neustále namířenou webkameru, z čehož můžou být už sami od sebe nervózní.

⁴¹ V rámci prezenčního doučování ale předpokládám, že student byl nervózní v menší míře, než kdybych na hodině byla přítomna osobně a zapisovala si jeho odpovědi a reakce.

⁴² U nejkratší nahrávky se však čas nahrávání nekryje s délkou hodiny – nahrávací program zachytil pouze 36 minut z doučování, i když lektor dále s doučováním pokračoval.

V rámci rozhovoru jsem měla připravené otázky nejen na konkrétní odučenou hodinu, ale i na samotného lektora a jeho motivaci k doučování. Nakonec seznam otázek vypadal následovně:

1. Otázky zaměřené na lektora:
 - Jaký máte důvod k doučování?
 - Jak dlouho doučujete?
 - Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - Doučujete i jiné předměty než češtinu?
2. Otázky zaměřené na přípravu hodiny:
 - Co využíváte za materiály k doučování (učebnice, pracovní sešity, elektronické zdroje, vlastní materiály)?
 - Jak často v hodině musíte improvizovat?
 - Zadáváte domácí úkoly?
3. Otázky na průběh hodiny:
 - Jak byste zhodnotil/a odučenou hodinu?
 - Jak dlouho studenta doučujete?
 - Postřehl/a jste nějaký rozdíl v chování studenta teď oproti dřívějším hodinám?⁴³
 - Jak hodinu koncipujete?
 - Jak pracujete s chybou?
 - Kterou oblast v rámci jazyka doučujete nejčastěji?
 - Věnujete se i literární složce?
4. Otázky na komunikaci v hodině:
 - Nabízíte studentům tykání?
 - Všímáte si i neverbálních projevů studenta?
 - Musel/a jste řešit i kázeňské problémy v doučování?
 - Jakým způsobem hodnotíte studenta?
5. Otázky na zhodnocení forem výuky:⁴⁴
 - Jak byste zhodnotil/a online doučování a prezenční výuku?
 - Jaké jsou výhody a nevýhody online doučování / prezenční výuky?

⁴³ Otázka, která měla za úkol zjistit, zda si lektor všiml nervozity studenta ve větší míře než obvykle.

⁴⁴ Otázky na zhodnocení různým forem výuky byly přidány až po rozhodnutí nahrávat online hodiny, takže v prvním rozhovoru s lektorkou Alicí (*příloha č. 15*) se tato otázka neobjevuje.

Pořadí otázek v rozhovorech není striktně dodržováno, volba otázek se odvíjela od probíraného tématu. Některé otázky nemusely být položeny přímo, protože je lektor zodpověděl v rámci jiné otázky. Rozhovor byl za souhlasu lektora nahráván, aby mohl být následně přepsán. Rozhovory trvaly v průměru půl hodiny – nejdelší rozhovor měl 50 minut, nejkratší 20 minut. Lektorka Alice se rozhovoru zúčastnila dvakrát – druhý rozhovor už byl značně kratší (10 minut), neboť pouze shrnula odučenou hodinu a zhodnotila prezenční a online výuku.

e) Přepsat a anonymizovat celou hodinu

Nahranou hodinu doučování jsem poté přepsala do dokumentu Word.⁴⁵ Pro přepis jsem zvolila podobná pravidla uplatňující se např. v korpusu ORAL, a to tato:

.	krátká pauza
..	delší pauza
...	dlouhá pauza
@	hezitační zvuk
hmm	souhlasné zamručení
emm	nesouhlasné zamručení
?	otázka
-	přerušená promluva, bez navázání
+	přerušená promluva, s navázáním
[]	překrývající se promluvy dvou mluvčích
„“	čtený text
<i>kurziva</i>	komentáře k dění, nikdo nemluví
<i>(kurziva)</i>	komentáře k dění při promluvě
(2)	nesrozumitelný úsek promluvy, odhadovaný počet řečených slov

Tabulka č. 4 – Pravidla pro přepis

Zároveň jsem lektorovi i studentovi anonymizovala jména a přidělila jim jména nová. V konečném přepisu každá promluva začíná na novém řádku pomocí iniciály jména. Pro lepší orientaci v celkem rozsáhlých prepisech jsou řádky očíslovány:

45 **D:** hledá v testu úlohu

46 **A:** úloha osmá .. hmm .. tady . tady (*pomáhá studentovi nalézt úlohu*)

47 **D:** hmm . tady jsem to opravoval ještě no . tak . nevím jestli to máme stejný

Příloha č. 5 – Alice a Dominik – prezenční hodina

Přepis je odrazem záznamu nahraného na videokameru, ctí tedy např. nespisovné koncovky (*mladej, děkuju, podstatný jméno*), protetické v (*voni*), stažená slova (*že's, začli*). Délky samohlásek nejsou součástí přepisu – tedy slovo pronesené krátce (*musim*) je přepsáno dlouze

⁴⁵ Zvažovala jsem i programy určené explicitně pro přepis audiozáznamu (např. Elán), pro potřeby této práce ale není nutné znát např. přesné překryvy promluv či přesné časy replik.

(*musím*). Pokud se v nahrávce objeví jev na úrovni neverbální komunikace, je v přepisu zapsán kurzivou, a to dvojitým způsobem: buď v závorkách (pokud daný člověk promlouvá a zároveň u toho neverbálně komunikuje či provádí jinou činnost), nebo volně na dalším řádku (pokud daný člověk např. čte či přemýšlí a nevyužívá u toho verbální komunikaci).

f) Přepsat a anonymizovat rozhovor s lektorem

Rozhovor s lektorem jsem zaznamenala za pomoci diktafonu či počítačového programu a pro potřeby práce ho přepsala a anonymizovala – lektor zde vystupuje pod stejným pseudonymem jako v přepsaném doučování pro lepší přehlednost, neboť se často odkazuje k odučené hodině, což umožňuje lepší interpretaci získaných dat. Rozhovor je pro práci důležitý hlavně z hlediska obsahu, proto pro jeho přepsání nepoužívám pravidla záznamu užitá pro přepis hodiny, ale je zapsán podle zásad českého pravopisu. Neobjevují se zde značky pro hezitační zvuky, nesleduji ani jazykové odchylky od spisovné češtiny či neměřím délky pauz. V závorkách v kurzivě se pouze vyskytuje poznámka, zda některý úsek lektor pronáší se smíchem či s jinou emocí.

5. Komunikace v doučování

Hodiny doučování jsem analyzovala na základě získaných nahrávek. Nejprve jsem zkoumala každé doučování zvlášť a sledovala, k jakým komunikačním jevům zde dochází a zda se některé komunikační aspekty objevují častěji. Pak jsem nalezené jevy porovnávala s dalšími doučováním a zjišťovala, zda se jevy vyskytují i v nich a daly by se tak považovat za typické rysy pro komunikaci v doučování.

V této části práce hojně využívám ukázky prepisů nahraných hodin – celé prepisy lze nalézt v přílohách (Alice a Dominik – prezenční hodina – *příloha č. 5*; Alice a Dominik – online hodina – *příloha č. 6*; Kamila a Lukáš – *příloha č. 7*; Martina a Tadeáš – *příloha č. 8*; Veronika a Sabina – *příloha č. 9*).⁴⁶ Pro snadnější pochopení kontextu prepisů se v příloze nachází také jednotlivá cvičení, která každá dvojice v doučování vypracovávala (*přílohy č. 10–14*). Dále v práci cituji části rozhovorů s lektory (*přílohy 15–19*).

Níže podávám stručnou charakteristiku jednotlivých doučování s popisem, jak doučování probíhala a zda v něčem byla specifická:

	Alice a Dominik	Alice a Dominik	Kamila a Lukáš	Martina a Tadeáš	Veronika a Sabina
Typ doučování	prezenční	online	online	online	online
Délka doučování	47 min. 42 sec	36 min. 9 sec	44 min.	42 min. 10 sec	1 hod. 1 min. 15 sec
Prostor	Společně sedí u stolu čelem ke zdi. Nachází se ve velké učebně spolu s dalšími lidmi, u stolu ale sedí sami.	Každý sedí u svého počítače, v místnosti se nachází zřejmě každý sám.	Každý sedí u svého počítače, v místnosti se nachází zřejmě každý sám.	Každý sedí u svého počítače, v místnosti se nachází zřejmě každý sám.	Veronika sedí u počítače sama. Sabina je připojena mobilním telefonem – nejprve se pohybuje po místnosti, pak si sedne ke stolu.
Spojení	---	Google Meet	Google Meet	Google Meet	Skype
Poznámka	---	Nahrávce se zasekával obraz, účastníky nebylo téměř vidět. Záznam je useknutý, reálně doučování trvalo déle.	Dvojice nevyužívá webkameru, doučování vedou pouze jako hovor, tudíž účastníky nebylo možné vidět.	Záznam je useknutý, reálně doučování trvalo déle.	Párkrát se spojení přeruší, některá slova kvůli tomu nejsou srozumitelná.

Tabulka č. 5 – Charakteristika jednotlivých doučování

⁴⁶ Kvůli efektivitě a co nejjednoduššímu čtení prepisů nechávám u ukázek doučování pouze ty části, které jsou k danému tématu relevantní – např. pokud je promluva lektora rozsáhlá na tři řádky, zkrátím ji pouze na relevantní část a pomocí hranatých závorek [...] naznačím, že došlo k vynechání části promluvy.

Vzhledem k potížím při nahrávání doučování (dvě nahrávky jsou „useknuté“, u jedné nahrávky se zasekával obraz, další doučování proběhlo pouze jako hovor) nelze některé aspekty komunikace dostatečně doložit daty – týká se to převážně neverbální komunikace (5.2.2 *Neverbální komunikace lektorů* a 5.3.2 *Neverbální komunikace studentů*), kterou šlo analyzovat pouze u dvou nahrávek, a struktury doučování (5.1.1 *Struktura doučování*), kde dvěma nahrávkám chyběl konec hodiny.

Pro analýzu nahraných doučování vycházím z poznatků o školní komunikaci shrnuté v kapitole 3. *Komunikace* a tyto poznatky následně srovnávám s analyzovanými daty. Některé informace přebírám v plném rozsahu, např. zpětnou vazbu řadím do typů vytvořených Gavorou (viz 3.2.3 *Zpětná vazba* a 5.6 *Zpětná vazba*), z dalších poznatků ohledně školní komunikace pouze vycházím, ale analyzovaný materiál z doučování řadím do jiných kategorií, které jsou pro tuto práci funkčnější, např. u odpovědí studentů (viz 3.2.2 *Studentské odpovědi* a 5.5 *Odpovědi studentů*).

5.1 Komunikační situace

Koncepce doučování je podobná výuce ve škole, neboť doučování je na školní výuce závislé (pokud by neexistovala škola, neexistovalo by ani doučování). Od toho se odráží i komunikace v doučování – je velice podobná komunikaci ve škole, neboť doučování je se školstvím provázané. Studenti v doučování částečně využívají žákovský registr (viz 3.1.2 *Verbální a neverbální komunikace studenta*), tj. čekají na vhodný čas, kdy mohou položit otázku, drží se tématu, které stanovil lektor apod. Naopak se v doučování neobjevuje hlášení, neboť zde postrádá smysl.

To, že je doučování provázané se školní výukou, dokazují i otázky lektorů zaměřené na školu a na látku, kterou studenti zrovna ve škole probírají – student si totiž ne vždy sám řekne, že mu ve škole něco nejde, a proto se lektor informuje a případně mu vysvětlí vše, čemu by student nerozuměl:

18 A: @ dobře . tak tím pádem . ani ve škole nebylo nic nového ?

19 D: ne

Alice a Dominik – online hodina⁴⁷

V komunikaci v doučování je stejně jako ve školní komunikaci také přítomna IRF struktura (viz 3.2 *Komunikační struktura*) – v doučování se nejčastěji objevuje komunikace ve směru od lektora ke studentovi (pouze k jednomu, zatímco ve školní výuce může učitel promlouvat k více studentům současně), méně často se pak objevuje komunikace ve směru od studenta k lektorovi (více o komunikační struktuře v doučování viz 5.4 *Otázky kladné lektory*, 5.5 *Odpovědi studentů* a 5.6 *Zpětná vazba*).

Podle Šed'ové a kol. (2012, s. 44) promluva učitele zabírá dvě třetiny vyučování, zbylý čas je vyhrazen pro promluvu studentů. V analyzovaných doučováních je toto číslo ještě vyšší: lektoři svou promluvou zabírají více než tři čtvrtiny doučování (77,7 %), studenti pak méně než jednu čtvrtinu doučování (22,3 %).⁴⁸ Jednotlivá data promluv lektorů a studentů v rámci jednoho doučování se mírně lišila:

⁴⁷ Číslo označuje řádek promluvy, který lze dohledat i v prepisech hodin (*přílohy č. 5–9*), tučně psaná iniciála pak značí, zda se jedná o promluvu lektora, nebo studenta (pod rámečkem je vždy uvedeno nejprve jméno lektora, poté jméno studenta).

⁴⁸ Výpočet nebere v potaz ticho v doučování či pauzy mezi promluvami.

	Alice a Dominik (prezenční)	Alice a Dominik (online)	Kamila a Lukáš	Martina a Tadeáš	Veronika a Sabina
Celkový podíl promluvy lektora v doučování⁴⁹	84,4 %	83,3 %	83,7 %	74,7 %	62,2 %
Počet promluv lektora	193	134	125	227	225
Počet slov vyprodukovaných lektorem v celém doučování⁵⁰	2714	2336	2063	3563	2943
Průměrný počet slov lektora v jedné promluvě	14	17,5	16	15,6	13
Celkový podíl promluvy studenta v doučování	15,6 %	16,7 %	16,3 %	25,3 %	37,8 %
Počet promluv studenta	146	125	123	229	208
Počet slov vyprodukovaných studentem v celém doučování	501	468	403	1205	1788
Průměrný počet slov studenta v jedné promluvě	3,4	3,7	3,2	5,2	8,5

Tabulka č. 6 – Promluvy lektorů a studentů

Z tabulky lze vyčíst, že lektori dominují svou promluvou v doučování. Tato dominance se může snížit ve prospěch studenta na základě probíraného tématu – např. Sabina byla ze všech studentů nejvýřečnější, neboť mluvila téměř jednu třetinu doučování (37,8 %). Tento výsledek je způsoben tím, že studentka si v doučování procvičovala mimo jiné psaní velkých a malých písmen a nejprve vždy přečetla dané slovní spojení a až teprve potom ho okomentovala – kvůli tomu se jí navýšil celkový čas promluvy v doučování. Naproti tomu např. promluvy Dominika či Lukáše zabírají oproti Sabině mnohem menší část doučování, neboť tito studenti pracovali mimo jiné s přijímacími testy – studenti si tedy nejprve museli přečíst zadání a souvislý text (u souvislého textu se předpokládá, že ho studenti nebudou číst nahlas) a poté pouze (nejčastěji jednoslovně) odpoví, např. že správná odpověď je C. Obsah hodiny se tedy promítá do poměru promluvy lektora a studenta.

Do poměru promluvy studenta a lektora se také promítá i to, jak student učivo ovládá a jak je motivovaný – např. Tadeáš sám požádal o zopakování vedlejších vět, má tedy osobní zájem na doučování (sám si vybral, co se v doučování bude probírat, má snahu látku vedlejších

⁴⁹ Procenta označují podíl promluvy (lektora či studenta) z celkového počtu pronesených promluv v doučování (výpočet tedy bere v potaz celkový počet vyprodukovaných slov lektora i studenta a dělí je buď počtem promluv lektora, nebo studenta).

⁵⁰ Nepočítají se hezitace – souhlasné či nesouhlasné zamručení se však počítá.

vět pochopit), čímž i stoupá počet jeho otázek na danou látku, a zvyšuje se mu tím podíl promluvy v celém doučování.

Lze také uvažovat o vlivu pohlaví na poměr promluv lektora a studenta v doučování – z dat se zdá, že pokud se v doučování sejdou dvě osoby stejného pohlaví (v případě Veroniky a Sabiny tedy dvě ženy), student je více hovorný. K ověření by však byl potřeba širší výzkum, který by zkoumal nejen dvě ženy v doučování, ale i dva muže (aby se analyzovalo, zda spolu lépe fungují dvě stejná pohlaví, nebo jen dvě ženy, u nichž se lze dle stereotypů domnívat, že toho spolu namluví více).

Jedno doučování obsahuje průměrně dohromady 350 promluv (lektora i studenta),⁵¹ přičemž se většinu času promluva studenta a lektora střídá – jedná se tedy o dialog. Nejvíce replik vyprodukovala lektorka Martina (celkem 227), nejméně Kamila (125 replik). U studentů nejčastěji promlouval Tadeáš (229 replik), nejméně pak Lukáš (123 replik).

U Martiny a Tadeáše si lze všimnout, že student převýšil počtem všech replik v doučování svou lektorku. Konkrétně to znamená, že v doučování byl aktivnější při pronášení svých replik než Martina – důvodem navýšení tohoto čísla je to, že student reagoval na každou promluvu lektorky a ještě k tomu v doučování žádal, zda by se na chvíli mohl vzdálit – svůj příchod pak lektorce ohlašoval, čímž získal o dvě repliky navíc.

5.1.1 Struktura doučování

Doučování se liší od školní výuky nejen v počtu přítomných studentů, ale i ve struktuře hodiny. Školní výuka musí dodržovat rámcový vzdělávací program, zatímco obsah doučování je pouze na lektorovi a studentovi. Nejčastěji má doučování roztráštěnou koncepci – v hodině student procvičuje vícero jazykových jevů (na příkladu hodiny Martiny a Tadeáše se nejprve probírají větné členy, pak vedlejší věty, poté si opakují pravopis a nakonec skončí u dokonavého a nedokonavého vidu). Oproti tomu ve škole se obvykle látka probírá uceleně po dobu několika vyučovacích hodin – doučování se totiž řídí potřebami studenta (viz *2.1.1 Student*) a převážně se jedná o opakování, proto v doučování lze stihnout více různorodé látky.

I když je doučování individuální a každý lektor vede hodinu svým stylem, v hodinách se objevují části, které jsou pro většinu doučování shodné. Některé části mají své pevné místo ve struktuře doučování (např. pozdrav či rozloučení), další části už jsou na konkrétní místo

⁵¹ Ve výpočtu se nebere zřetel na neverbální komunikaci – pokud tedy v přepisu stojí na samostatném řádku neverbální projev studenta, tento řádek není počítán jako promluva.

vázány méně, a proto svou pozici mohou měnit. Níže uvádím části, které se objevily ve všech nahrávaných doučováním, a řadím je za sebou v tom nejobvyklejším postupu:

- a) **Pozdrav** – většinou doučování zahajuje lektor, a to pozdravem. Při online doučování se často k pozdravu přidružuje dotaz na spojení:

1 M: tak ahoj ahoj . vidíme se slyšíme se ?

Martina a Tadeáš – online hodina

1 K: ahoj Lukáši .. slyšíme se ? ... já tě neslyším

Kamila a Lukáš – online hodina

- b) **Zjištění nálady studenta** – pro plynulý přechod od příchodu studenta nebo navázání online spojení k doučování volí lektor otázku na rozpoložení studenta. Tato otázka může přispět k nastolení uvolněné atmosféry, může nabízet studentovi možnost podělit se o své pocity. Odpověď studentů bývá jednoslovná, nejčastěji *dobrý* či *dobře*:

9 M: supr . tak jo . tak . jak se daří ?

Martina a Tadeáš – online hodina

10 V: [...] @ tak fajn ... @ jak se máte ? dobrý ?

Veronika a Sabina – online hodina

- c) **Plánování další hodiny** – organizační záležitosti se řeší buď hned ze začátku doučování, než se lektor se studentem pustí do probírání látky, nebo až na konci doučování, kdy už mají všechno probrané.⁵² Z nahrávek vyplývá, že pokud do další hodiny doučování zasahuje neobvyklá situace (např. státní svátek, prázdniny), řeší se tato situace obvykle hned ze začátku doučování. V jenom případě si chce student domluvit další hodinu hned ze začátku, zřejmě aby na tuto změnu později nezapomněl:

11 M: [...] tak . chci se na začátku zeptat příští pátek zase volno . jo ? takže domluvíme se takhle zase na čtvrtek ?

Martina a Tadeáš – online hodina

26 L: jo jenom

27 K: no ?

28 L: @ ... jestli by šla ta pondělní hodina přehodit @ vlastně na středu

Kamila a Lukáš – online hodina

- d) **Probírání látky** – jedná se o nejobsáhlejší část, ve které si student za pomoci lektora opakuje či procvičuje látku. Lektor může mít předem připravený plán, co chce se studentem dělat, nebo student přijde s návrhem, co by chtěl v dané hodině procvičit (viz 5.1.5 *Improvizace*).

⁵² Vzhledem k tomu, že plánování dalšího doučování se objevilo na začátku hodiny ve třech případech z pěti (Martina a Tadeáš, Kamila a Lukáš, Alice a Dominik), zařazuji tuto část na začátek.

- e) **Zhodnocení hodiny** – ke zhodnocení dochází nejčastěji na konci hodiny, kdy lektor může posoudit, jak student látku porozuměl.⁵³ Hodnocení se nemusí objevit pouze na konci hodiny, ale kdykoliv během doučování, např. při hodnocení dílčího úkolu:

470 **V:** žádné dodatky (*smích*) . dobře . tak vám moc děkuju za dnešní práci .. @ jsem moc ráda že jsem to viděla že vám ty synonyma a antonyma jdou moc hezky . a u těch homonym je to spíš otázka toho konkrétního slova takže to zvládáte dobře tu látku . je to výborný .. tak jo . děkuju moc dneska za práci a mějte se hezky . užijte si příští týden .. pokud to půjde

Veronika a Sabina – online hodina

408 **A:** tak .. spolupráce . výborně zase . domácí příprava . výborně . byl 's připraven . znalost látky . dáme zase á lomeno bé . trochu ty poměry (*dívá se na D*) . určitě se na ně když tak ještě podíváme . a pokroky ..

Alice a Dominik – prezenční hodina

169 **V:** výborně . děkuju @ děkuju za trpělivost s tou technikou a @ musím říct že to umíte moc dobře . měla jste to v podstatě bez chyby . tak je vidět že to máte procvičené úplně báječně

Veronika a Sabina – online hodina

- f) **Domluva látky na další hodinu** – po zhodnocení se lektor se studentem může domluvit, co by chtěl student probírat následující hodinu – nechává mu tak prostor, aby si sám řekl, co chce procvičit či čemu ještě plně nerozumí:

270 **K:** tak . něco co by si chtěl ještě probrat víc
271 **L:** @
272 **K:** zase budeme klasicky dělat pravopis a ten test
273 **L:** no možná nějaký ty úlohy na to soustředění

Kamila a Lukáš – online hodina

- g) **Ukončení doučování a rozloučení**⁵⁴ – doučování vždy formálně ukončuje lektor, zároveň se většinou jako první rozloučí. Pro ukončení doučování může lektor využít nejen pozdrav, ale také zdvořilostní fráze, např. *měj se hezky, hezký víkend* apod.:

278 **K:** tak jo . tak to je ode mě všechno a . hezký víkend hezký zbytek týdne +
279 **L:** děkuju
280 **K:** + a měj se pěkně .. tak jo . ahoj
281 **L:** ahoj

Kamila a Lukáš – online hodina

430 **A:** dobře . tak jo . měj se hezky . ahoj
431 **D:** *odchází*

Alice a Dominik – prezenční hodina

⁵³ Tři lektori pracovali v rámci agentury, která vyžadovala plnění hodnotícího dotazníku (Alice, Kamila a Martina) – toto hodnocení prováděli vždy na konci doučování (v nahrávce se objevuje pouze u prezenční hodiny vedené Alicí – viz ukázka).

⁵⁴ Dvě nahrávky nepokrývají konec doučování, domnívám se však, že tato doučování končila podobně.

470 V: [...] tak jo . děkuju moc dneska za práci a mějte se hezky . užijte si příští týden .. pokud to půjde

Veronika a Sabina – online hodina

5.1.2 Tykání a vykání

Lektoři ve většině případů svým studentům tykali, stejně tak studenti většinou tykali svým lektorům (pouze Veronika se Sabinou si vykaly). Podle rozhovorů vedených s lektory (*přílohy č. 15–19*) lze říct, že obecně lektoři svým studentům většinou tykají, pouze Veronika v rozhovoru uvedla, že některým svým studentům tykat nedokáže (pokud student vypadá fyzicky dospěle). U tykání a vykání ze strany studentů se lektoři snaží dodržovat různé zásady – např. Alice po svých studentech, kteří jsou maturanti, požaduje vykání, aby mezi ně a sebe postavila alespoň nějakou bariéru, neboť jsou na podobné věkové úrovni (*příloha č. 15*); Veronika po svých studentech požaduje vykání vždy (*příloha č. 19*).

Celkem častým jevem u studentů je neschopnost tykat (tento jev okomentovali dva lektoři): lektor studentovi nabídne, aby mu tykal, student mu ale přesto na dalších hodinách vyká – na vině může být neschopnost opustit žákovský registr či „podivnost“ situace, že by měl mladší člověk tykat staršímu, a ještě k tomu cizímu:

„...setkávám se s reakcí, že by mi třeba i chtěli tykat, ale jsou tak naučení ze školy, že mi automaticky vykají.“ (Kamila)

„Většina ano, [tykají,] ale někteří, hlavně ty malé děti, to nedokážou.“ (Martina)

Tykání může napomáhat k uvolněnější atmosféře – studenti se necítí jako ve škole „pod dozorem“, protože doučování je soukromé (nejčastěji se odehrává pouze ve dvou lidech), a tak se studenti můžou svobodněji projevat, tzn. klást více otázek či se ptát na věci, na které by se normálně ve škole báli zeptat.

U Sabiny je specifické, že své lektorce vyká, a protože je na vykání zvyklá ze školy, přenáší použití žákovského registru (konkrétně oslovení) i do doučování:

1 S: dobrý den paní učitelko .. počkejte já jsem tady (2) (*vypadává zvuk*) něco chce . chvílku počkejte já se (3) (*opět vypadává zvuk*)

Veronika a Sabina – online hodina

S tykáním souvisí i oslovování – díky neformální atmosféře by se v doučování mohli účastníci oslovovat křestními jmény. V nahraných doučováním se však křestní jméno studenta objevilo pouze jednou, a to u Kamily a Lukáše při úvodním přivítání:

1 K: ahoj Lukáši .. slyšíme se ? ... já tě neslyším

Kamila a Lukáš – online hodina

Žádný nahrávaný student neoslovil svého lektora křestním jménem – vlastně lektora za celou dobu doučování neoslovil ani jednou (vždy k tomu využil formu otázky, nikoliv ale oslovení). Pouze Sabina zvolila oslovení *paní učitelko* ze žákovského registru:

1 S: dobrý den paní učitelko [...]

Veronika a Sabina – online hodina

Absence oslovování může být způsobena samotnou situací – v doučování je přítomen pouze student a lektor, tudíž není potřeba oslovení, neboť je jasné, ke komu mluví promlouvá. Určitou roli v nevyužití oslovování může hrát také introvertní povaha studenta (či lektora).

5.1.3 Spisovnost a nespisovnost

Patrně kvůli uvolněnější atmosféře a možná i kvůli tomu, že se v doučování nenachází další osoba, která by mohla hodnotit projev studenta či lektora, využívají účastníci doučování obecnou češtinu a dochází tak k míšení spisovného a nespisovného jazyka. Nejčastěji se objevují nespisovné koncovky (*mladej, slovama, v tý větě*), protické *v (voni)* a nespisovné tvary (*bejt*). Jednou se objevil i hyperkorektní výraz *dvěmi*.

Užívání spisovných a nespisovných prostředků v doučování je ovlivněno i místem, odkud lektor pochází – např. lektorka Alice pochází ze severních Čech (viz *Tabulka č. 2* v kapitole 4. *Výzkum*) a při doučování v Praze mluví zásadně spisovně.

5.1.4 Rušivé vlivy okolí

Doučování může probíhat na různých místech – v kavárně, knihovně či v učebnách. Na základě výběru místa pak může v doučování docházet k vyrušování okolním prostředím – nejčastěji zvuky či lidmi, naopak ve školním prostředí je klid na učení víceméně garantován. Například Alice s Dominikem se při prezenční hodině nacházeli ve větší učebně agentury, po dobu doučování s nimi v místnosti byly minimálně další dvě dvojice. Ze záznamu podle vizuální i zvukové stránky je vždy patrné, kdy do místnosti přišel další člověk. Tím, že Alice s Dominikem seděli u stolu postaveného čelem ke stěně, měli dveře za svými zády a často se tak stávalo, že oba dva byli vyrušeni příchodem nového člověka. Reagovali otočením hlavy nebo celé horní části těla a pozornost tomuto člověku věnovali zhruba jednu vteřinu:

86 cvakne klika, A se otáčí

87 D: otáčí se také, poté se vrací zpět k textu a 10 vteřin čte

Alice a Dominik – prezenční hodina

U Sabinina doučování byl v místnosti spolu s ní přítomen ještě jeden člen rodiny, jehož přítomnost nebyla vůbec zřejmá do doby, než jednou zasáhl do hodiny a Sabina na něj verbálně

reagovala. Poté se na člena rodiny několikrát podívala – jeho přítomnost mohla mít za následek Sabinino horší soustředění či nelibost odpovědět na otázku, protože by ji mohl slyšet někdo jiný, čímž by se mohla „ztrapnit“:

372 S: „šaty“ .. šaty jako oblečení . šat* šaty
373 X: jako šaty
374 S: buď zticha (*dívá se stále do papíru, neohlédne se*) .. šaty .. @

Veronika a Sabina – online hodina

Jiný typ rušení nastal také u Veronikina doučování, kdy zadala Sabině úkol, aby vymyslela větu, v níž se objeví slovo *zdravý* jako adjektivum. Sabina tuto větu vytvořila, avšak vlivem komunikačního šumu Veronika slyšela jinou odpověď (šum vznikl tím, že Veronika slyšela ozvěnu své vlastní promluvy ze studentčiny strany, navíc Sabina nedbala na dostatečnou artikulaci):⁵⁵

457 S: ten .. kabel už je zdravý
458 V: (*smích*) tak většinou to říkáme o živých věcech . tak si zkuste vymyslet něco jiného
459 S: no Pavel je zdravěj a žijou dokonce možná
460 V: hmm . Pavel je zdravý ... jo . dobře

Veronika a Sabina – online hodina

V případě, že dojde k vyrušení příchodem osoby či nějakým zvukem, účastníci danému vjemu věnují velice krátkou pozornost (např. jednu vteřinu) a následně sami pokračují v činnosti, kterou započali. V některých případech může být student natolik pohlcen rušivým vjemem, že by ho lektor musel vtáhnout zpět do doučování – v nahrávkách se takový případ však neobjevil.

5.1.5 Improvizace

Lektor mívá připravený plán, kterého se bude v doučování držet, někdy mu ho ale student naruší tím, že chce vysvětlit či procvičit jinou látku, na níž lektor není zrovna připraven. To se například stalo Veronice, neboť Sabina téměř okamžitě po zahájení doučování konstatovala, že jí neustále nejde rozlišit věta hlavní a vedlejší:

18 V: aha .. hmm (*rozhazuje rukama na znamení, že s tím se nedá nic dělat*) . tak bohužel ještě chvíli jenom zůstat doma a koukat na filmy
19 S: hmm .. paní učitelko já furt nechápu tu větu hlavní a vedlejší já jsem celý týden nad tím přemejšlela
20 V: aha . tak chceme začít tím ? tak jo
[...]
28 V: pamatujete si to dobře (*kýve hlavou*) .. tak jo . tak probereme větu hlavní a vedlejší . zkusíme to spolu ňák projít ... @ tak když @ řešíme takovej základní rozdíl mezi větou hlavní a vedlejší (*ruce střídavě zvedá jako kdyby něco vážila*) tak dokázala byste ňák popsat v čem ten rozdíl je ?

Veronika a Sabina – online hodina

⁵⁵ Usuzuji, že se jedná o komunikační šum, neboť Sabina ve své další replice říká, že „je zdravý a možná že dokonce žije“, což by o kabelu pravděpodobně neřekla.

Veronika musela pohotově zareagovat a improvizovat, např. musela vymýšlet různé příklady vět, aby ukázala rozdíl mezi větou hlavní a vedlejší. Improvizace se odráží i v jejím projevu, objevuje se v něm více hezitačních zvuků než v částech doučování, na které byla připravena.

Sama Veronika se k improvizaci vyjádřila i v rozhovoru:

„Bude to vidět i na nahrávce, já jsem totiž počítala s tím, že projedeme pravopis, antonyma a synonyma, případně že zkusíme odvozování, [...] a vlastně první věc, kterou mi Sabina řekla, je, že nechápe hlavní a vedlejší věty. Já měla pocit z předchozích hodin, že látku chápe, takže jsem si už nic nepřipravovala – je tedy vidět, že jde o improvizaci. Mám to připravené v hlavě, ale ty příklady si musím vymyslet. A stává se to docela často...“ (Veronika)

Někdy doučování naruší student jen tím, že si potřebuje odskočit, čímž se zkrátí čas věnovaný pouze doučování. Většinou se jedná o cca půl minuty, ale např. Lukáš odejde pryč na 8 minut – lektorka je pak nucena improvizovat s časem a přemýšlet, zda některé úlohy přeskočí či je přesune na příští hodinu:

171 L: jo já se jenom . odskočím
172 K: jo běž
173 480 vteřin ticho

Kamila a Lukáš – online hodina

Improvizovat může lektor nejen kvůli studentovi, ale i kvůli technickým potížím. To se stalo Alici, které nešlo odeslat soubor na e-mailovou adresu studenta, a tak, aby zkrátila čekání, zapředla s Dominikem nezávazný hovor:

268 A: stále se to nahrává . doufám že se to pošle .. tady přes to se to nedá nahrát . tady nejdou posílat soubory ... tak mi mezitím můžeš říct jak se máš ? (smích) . a jestli půjdeš do školy ?
269 D: no .. no do školy nepůjdu

Alice a Dominik – online hodina

Někdy lektor může být zaskočen dotazem od studenta. To se stalo u Kamily a Lukáše – Lukášovi se zřejmě moc nezamlouval tvar *bude běhat*, a proto se zeptal, zda jde o nespisovný tvar. Kamila se zdála otázkou zaskočena, což můžeme usuzovat hlavně kvůli hezitačním zvukům a váhání. Nakonec lektorka zvolí vysvětlení, že tvar *poběží* je spisovnější – přitom se pokaždé jedná o jiné sloveso (*běhá* je nedokonavé indeterminované, *běží* nedokonavé determinované)⁵⁶ a tak obě slovesa můžeme chápat jako stejně spisovná:

145 L: jo a není jako bude běhat nespisovnej tvar ?
146 K: jako že je správně jenom to poběží ?
147 L: no

⁵⁶ Podle Nübler 2017.

148 **K:** @ no . můžeš . no . jako asi můžem to chápat že to je . není to asi nespisovný . ale to poběží je spisovnější určitě . ale to že napíšeš bude běhat tak . to jako ničemu nevadí

Kamila a Lukáš – online hodina

Jako další příklad zaskočení, téměř až znejistění, lze vyzorovat u lektorky Marty. Tadeášovi se nelíbilo napsané slovo *měkké*. Lektorka mu striktně neřekne, že se slovo takhle píše, případně mu nezduvodní, proč se píše se dvěma *K*, místo toho mu sděluje svůj názor, že ona si myslí, že se slovo tak píše:

328 **T:** měkké ?

329 **M:** tak . co se ti . co se ti na tom slově nelíbí ?

330 **T:** že tam je jako dvě ká

331 **M:** no ale . to se tak píše ne ? normálně ve slově . ve slově měkké (*pousmání*)

332 **T:** jo ?

333 **M:** jo jo . já si myslím . že jo

Martina a Tadeáš – online hodina

Zdá se, že improvizace je nedílnou součástí doučování – všichni zpovídání lektori se shodli, že ve svých hodinách musí často improvizovat. Většina z nich si dělá plány na hodinu, co chtějí se studentem probrat, a pokud student přijde s jinou látkou, na kterou nejsou připraveni, buď si vymyslí příklady z hlavy, nebo si vyhledávají materiály na internetu přímo před studentem.⁵⁷ Lektorka Veronika se pak nechala slyšet, že musí v doučování improvizovat ve větší míře než u klasické školní výuky:

„...přijde mi to mnohem náročnější, než když má člověk učit celou třídu.“ (Veronika)

5.1.6 Znalost přijímacích testů

Lektori často připravují své studenty na přijímací zkoušky (ze čtyř nahrávaných studentů se na ně připravovali tři – Alice a Dominik, Kamila a Lukáš, Martina a Tadeáš). To znamená, že by lektori měli být dobře obeznámeni s testy (jaké typy otázek se v testu vyskytují, jak jsou testy koncipované apod.), a mohou tak studentovi doporučit strategii, jak by měl testem postupovat. CERMAT nepořádá žádné školení, v jehož rámci by se lektorům dostalo poučení o výstavbě testu, a proto si lektori musí přijímací testy projít sami a sami se s nimi musí naučit zacházet.

Zkoumaní lektori, kteří s přijímacími testy pracovali, je zároveň dobře znali, a tak v doučování mohli s testy pracovat po svém – např. Martina ví, že pokud se v testu objevuje poučka o básnickém prostředku, pak se dále v testu objeví otázka na jeho nalezení:

⁵⁷ Toto dohledávání může na studenta působit jako nepřipravenost či nekompetentnost – někteří studenti si mohou myslet, že správný lektor češtiny by měl ovládat veškerou látku a příklady by měl umět vymyslet sám. Vzhledem k tomu, že tuto skutečnost lektori otevřeně přiznávají, to vypadá, že dohledávání v hodině nepovažují za projev slabosti či nekompetentnosti.

379 **M:** hmm . skvělý .. tak ještě nám tady vysvětlujou . co je to anafora . to už jsme dělali . že jo ?
380 **T:** jo
381 **M:** hmm . tak . tak zkus rovnou najít anaforu . stejně se nás na to budou pozdějš ptát

Martina a Tadeáš – online hodina

Lektoři se také často snaží své studenty nabádat k tomu, aby si všímali výstavby úlohy – pokud student najde klíč, podle kterého je úloha koncipována, pak pro něj bude snazší na otázku odpovědět:

68 **K:** zase se zkus zamyslet . co tahle ta úloha @ na jakou chybu se zaměřuje

Kamila a Lukáš – online hodina

335 **M:** no vidíš to (*smích*) .. tak . jakej . jakej jakoby pravopisný jev se mi vyskytuje ve všech . ve všech těch čtyřech větách ? maj něco . co maj společného

Martina a Tadeáš – online hodina

Kromě toho se studentům snaží vštípit i různé strategie, jak testem postupovat:

455 **M:** rozhodně . rozhodně si myslím že je lepší začít přiřazovat @ .. ty . nejdřív ty čísla k těm možnostem . nedělat to tak . že si vezmu to áčko a budu ho všude zkoušet . protože to bych nad tím opravdu strávila patnáct minut .. jo ?

Martina a Tadeáš – online hodina

69 **A:** většinou . jestli jo . jestli na to máš vlastně čas . že ti to . že ti ten čas zbyde potom . po vyplnění @ toho testu . znovu se vrátím a klidně to všechno znovu překontroluju . ano ? [...]

Alice a Dominik – prezenční hodina

383 **M:** jasně . jo ? a chtěj aby . voni potom budou chtít vypsát zase klasicky oba ty verše . jo ? takže by se prostě muselo vypsát celý tohle . jo ?

384 **T:** jo . jo jo

385 **M:** hmm . supr . jo ? oni vždycky to tam chtěj vypsát jako doslova . jo . takže nechtěj . nikdy tam hlavně nechtěj žádný zkratky .. jo ?

Martina a Tadeáš – online hodina

Někdy se může stát, že v rámci doučování student vyplní tolik testů, že už se v nich lektor ani student pořádně neorientují, a je pak na studentovi, aby rozpoznal, zda tento test již vypracovával:

323 **A:** ne . vše bylo jasné . tím pádem se vrhneme . ještě máme chvíli čas . (*D uklízí text ze stolu*) a vrhneme se na ten @ test tady (*hledá v materiálech*) .. doufám že tento jsme nedělali . myslím si že . ne .. ne počkej to je osmnáct (*hledá v dalších testech*)

324 **D:** *protahuje se, sleduje A, jak hledá materiály*

325 **A:** tento . podívej se do něj jenom rychle (*dává D test – příloha č. 10 – Materiál 2*) .. jestli ti něco připomíná nebo ne

Alice a Dominik – prezenční hodina

V případě, že lektor doučuje studenta za účelem přípravy na přijímací zkoušky, se lektor snaží studentovi jednak vysvětlit danou látku a jednat se mu snaží poodhalit výstavbu testu, díky čemuž by vypracování přijímacího testu mohlo být pro studenta snazší.

5.1.7 Metody lektorů v doučování

Lektoři mají připravený plán hodiny, co za učivo chtějí se studentem probírat, zároveň ale musí mít připravené i metody, pomocí kterých budou látku vysvětlovat. Záleží pouze na nich, jak hodlají studenta doučovat, neboť na každého studenta může zabírat něco jiného – např. z rozhovoru s Alicí vyplývá, že někteří studenti potřebují přísné lektory, naopak jiní lektori se snaží spíše o kamarádský přístup:

„Maminka pochválila moji výuku, ale řekla, že chce přísnější paní učitelku.“ (Alice)

Z rozhovorů se obecně jeví, že se lektor snaží o kamarádský přístup – student totiž na doučování dochází dobrovolně, v rámci svého volného času, a lektor se mu tuto situaci může snažit usnadnit právě kamarádským přístupem. Navíc tím, že existuje mnoho dalších lektorů, kteří mohou doučovat daný předmět, může být kamarádský přístup i strategií lektora – pokud by student s lektorem nebyl spokojený, např. by se v jeho doučování necítil příjemně, může od něj student odejít a zaplatit si jiného lektora.

Vzhledem k tomu, že lektori nemusí mít pedagogické vzdělání a nemusí mít tedy přehled o všech metodách, které lze pro dané učivo využít, mohou volit metody podle toho, co jim samotným vyhovovalo ve škole, či naopak které metody jim ve škole scházely. Tato kapitola nemá být vyčerpávající charakteristikou všech možných metod, ale pouze těch, které se v doučování objevovaly nejčastěji, nebo naopak působily ojediněle.

Nejčastější metodou je procvičování látky na základě připraveného cvičení (viz připravené materiály lektorů v přílohách č. 10–14) – pokud student látku zvládne bez chyby, nemusí se k ní lektor znovu vracet, pokud ale student ve cvičení udělá chybu, lektor mu látku znovu vysvětlí.

Další velice využívanou metodou je tedy výklad učiva v případě, že student v látce chybuje či v ní není jistý:

28	V: [...] tak probereme větu hlavní a vedlejší . zkusíme to spolu ňák projít ... @ tak když @ řešíme takovej základní rozdíl mezi větou hlavní a vedlejší (<i>ruce střídavě zvedá jako kdyby něco vážila</i>) tak dokázala byste ňák popsat v čem ten rozdíl je ?
29	S: no .. jako .. já jsem jako myslela že se to . musíme najít podmět a přísudek +
30	V: hmm
31	S: + abysme tu větu mohli určovat . že jo . ne ?
32	V: to úplně nemusíme .. vy máte pravdu v tom že . je hodně důležitý vědět jestli to vážně je věta . protože kdybysme měli .. jenom nějaký seřazený slova ale nebyl by tam podmět a přísudek tak by to věta vlastně nebyla . takže to říkáte správně důležitý je vědět že tam je přísudek .. ale úplně si ho určovat ani podmět nemusíme abysme dokázali rozpoznat jestli je to věta hlavní nebo vedlejší . ten rozdíl je hlavně v tom . že věta hlavní vyjadřuje . tu myšlenku . tu hlavní . to co chceme sdělit .. a věta vedlejší to nějak doplňuje nebo rozvíjí

Další rozšířenou metodou je dotazování – lektoři se ptají, zda je látka srozumitelná a zda ji student pochopil:

321 **A:** je to částice . ano . přesně tak . dobře .. chceš se k tomu ještě [na něco] zeptat ?

Alice a Dominik – prezenční hodina

V doučování se může uplatnit i metoda pozorování – student sleduje počínání svého lektora a tím si látku osvojuje, např. při vytváření grafů větné stavby:

146 **A:** [...] já nasdílím obrazovku a budu @ to tady psát (*sdílí aplikaci, ve které může psát jak na tabuli*) ... tak ta věta je tedy (*píše do aplikace*) „vchod do tajné chodby“ . můžeš mi ji prosím nadiktovat ? „vchod do tajné chodby“

[...]

150 **A:** ano . dobře . tak pojďme postupně .. podmět

151 **D:** no @ vchod

152 **A:** hmm-hmm (*zapisuje*) .. přísudek ?

153 **D:** to skrýval

Alice a Dominik – online hodina

Jedna z dílčích metod, kterou použila také lektorka Alice, je vypsání látky rukou – využívá svalovou paměť k tomu, aby si student látku lépe zapamatoval:

203 **D:** [příčinný poměr]

204 **A:** přesně tak . ano @ klidně si to tam napiš . ať to dostaneš @ do ruky .. tak tam je ten poměr příčinný

Alice a Dominik – prezenční hodina

Další z metod objevujících se v nahrávaném doučování je vytvoření cvičení pro lektora – student tedy nejen vymýšlí odpovědi na otázky lektora, ale sám má možnost vytvořit pro něj otázku a vyzkoušet si tak opačný postup – uplatňuje se tu princip hry:

345 **V:** výborně dopravní prostředky .. zkuste vymyslet vy teď takový kvíz pro mě

346 **S:** @ .. stůl . židle @ já nevím ještě . gauč . křeslo

347 **V:** hmm . takže nábytek ?

Veronika a Sabina – online hodina

Lektoři tedy využívají převážně slovní metody jako je výklad a dotazování se na pochopení látky. Základem každého (nahraného) doučování je procvičování látky, kterou už student zná a kterou by měl ovládat. Objevují se i metody na principu hry – vzhledem k tomu, že se tato metoda objevila pouze v jednom doučování, nelze říci, nakolik je typická pro doučování (pro užití metody lze také uvažovat o věku studenta – lektor studenta střední školy se nemusí uchýlovat ke hrám tak často jako lektor studenta základní školy).

5.2 Komunikace lektorů

5.2.1 Verbální komunikace lektorů

Verbální komunikací lektorů v doučování se zabývají převážně kapitoly 5.4 *Otázky kladené lektory* a 5.6. *Zpětná vazba*. V této kapitole pouze shrnu obecné jevy, které lze vyzorovat z nahraných hodin.

Obvykle se uvádí, že ve školní komunikaci převládá promluva učitele (viz 3.1.1 *Verbální a neverbální komunikace učitele*). V doučování tomu není jinak – průměrně lektor svou celkovou promluvou obsáhne 77,7 % doučování (viz *Tabulka č. 6 – Promluvy lektorů a studentů* v kapitole 5.1 *Komunikační situace*), průměrná délka promluvy lektora je pak 14,5 slova v jedné promluvě. Nejvýřečnější byla ve výzkumu Alice při online doučování (průměrně 17,5 slov na promluvu), naopak nejméně výřečná byla Veronika (průměrně 13 slov na promluvu).

U všech lektorů dochází v projevu k posunům v kategorii osoby a čísla. Všichni nahrávaní lektori využívají tzv. empatický plurál, který vyjadřuje sounáležitost – např. v situaci, kdy má student něco udělat sám, se lektor v rámci solidarity začlení do této aktivity spolu s ním (Hirschová 2013, s. 99):

23 **K:** + aspoň víme na čem jsme . že ještě víme že teda máme nějaký měsíc se na to připravit

Kamila a Lukáš – online hodina

39 **M:** a právě kvůli tomuhle @ musíme nejdřív @ si zopakovat pořádně ty větný členy . protože když nebudeme umět větný členy . tak nemůžeme . nemůžeme umět vedlejší věty .. jo ?

Martina a Tadeáš – online hodina

20 **V:** aha . tak chceme začít tím ? tak jo

Veronika a Sabina – online hodina

38 **A:** to je dobré . ano @ to rozhodně je dobré .. podíváme se tedy ještě na ty úlohy . kde jsme . tady narazili na chybu .. byla to . trojka . tady [...]

Alice a Dominik – prezenční hodina

Empatický plurál funguje kromě sdělení sounáležitosti také jako eufemismus – místo toho, aby lektor studentovi řekl „Tady máš chybu“, využije právě empatický plurál a řekne „Tady máme chybu“. Touto formou zbytečně nepoukazuje na studentův omyl, ale naopak se začleňuje spolu s ním do kolektivu a dopad chyby tak zmírňuje.

Kromě empatického plurálu někteří lektori během své promluvy mění perspektivu z 2. osoby singuláru na 1. osobu singuláru. Vyjadřují tím, co by udělali oni na studentově místě, a zároveň se mu formou 1. osoby mohou snažit vštípit, jak by měl úkon provést právě daný student:

55 **A:** tak to příště víš . že opravuješ tady . musím automaticky opravovat v tom archu . připočítáš si dva body a máš čtyřicet pět bodů . to je velice dobrý výsledek [...]

Alice a Dominik – prezenční hodina

V doučování se objevují případy, kdy se lektor a student vzájemně přerušují. Stává se, že lektor položí otázku studentovi, ale ještě než ji dořekne, student mu už na ni odpovídá. Svědčí to o připravenosti studenta či o tom, že se student soustředí na daný úkol, a tak tuší, na co se lektor bude zřejmě ptát. Když k takovému přerušení dojde, obvykle lektor dopoví svou připravenou otázku, a až teprve potom reaguje na studentovu odpověď:

42 **A:** tak . takže co bys @ +

43 **D:** no áčko

44 **A:** + co bys tady tedy určil . áčko . přesně tak [...]

Alice a Dominik – prezenční hodina

Naopak někdy lektor přeruší studenta v tom, co chce říct. Záleží na studentovi, zda na svou promluvu znovu naváže, nebo zda „podlehne“ lektorovi a na svou repliku zapomene.

Z ukázky níže vyplývá, že Dominik očekával od své lektorky otázku na to, co znamenají slova opačného významu (neboť o pár vteřin předtím vysvětloval, co to jsou synonyma), a připravoval si odpověď, zatímco Alice už rovnou požadovala konkrétní odpovědi z úkolu:

281 **A:** [...] @ tvým úkolem je ještě vytvořit synonyma . co je to synonymum ?

282 **D:** to je slovo stejného významu

283 **A:** @ stejného nebo

284 **D:** no jako . znamená totéž .. je to [jinak napsaný]

285 **A:** [nebo podobného] významu

286 **D:** jo no jo . no (*kýve hlavou ze strany na stranu*)

287 **A:** [...] tak „chlapec“ . synonymum ke slovu chlapec

288 **D:** třeba . hoch

[...]

295 **A:** přesně tak .. a opačného významu ?

296 **D:** no –

297 **A:** „ráno“

Alice a Dominik – prezenční hodina

Lektoři jakožto osoby mající vyšší vzdělání než doučovaný student znají odborné termíny cizího původu svého doučovaného předmětu. Záleží pak na věku studenta, zda tyto termíny budou lektori v doučování používat – například pojem *syntax* může lektor využít při doučování studenta střední školy či gymnázia, kdy lze předpokládat, že se s tímto pojmem už setkal či se brzy setká, zatímco student základní školy by tento termín nechápal a zbytečně by ho zatěžoval.

Analyzovaní lektori používali i odbornou terminologii cizího původu, většinou se ale jednalo spíše o přeroknutí, kdy lektorům slovo automaticky vyplynulo z úst, vzápětí však termín nahradili českým ekvivalentem, neboť si byli vědomi, že se na druhém stupni studenti ještě neselekali s latinskými termíny. Jednou lektor využije termín latinského původu záměrně a následně ho studentovi vysvětluje, aby tak lépe pochopil celou situaci:

262 **A:** [...] že bychom udělali pár cvičení na čtení s porozuměním . protože to jsme dělali . co jsme dělali . morfolog* @ tvarosloví . dělali jsme teď větnou skladbu a tak že bychom se zaměřili i na něco jiného na chvíli . co myslíš ty ?

Alice a Dominik – online hodina

73 **M:** [supr supr] . přesně tak . přesně tak . jo ? . takže . latinskej . latinskej vlastně předmět je objekt . jo ? . takže mož* . takže můžeme se zeptat co je předmětem objektem tý věty . jo ?

Martina a Tadeáš – online hodina

Kromě odborných termínů čistě jazykových užívají lektori někdy i další cizí slova, která studentům nemusí být známá. Konkrétně Veronika využije slovo *funkční*, což pro Sabinu v daném kontextu nemusí být plně pochopitelné slovo:

260 **S:** ve skalnatém útvaru (*znovu pousmání*)
261 **V:** to je hezký (*smích*) . ano . je to sice trochu delší ale je to funkční . ano . ve skalnatém útvaru . hmm . to se mi líbí

Veronika a Sabina – online hodina

Pokud lektori doučují za účelem přípravy na přijímací zkoušky, v jejich slovníku se pak může objevit slovní spojení *přijímačkový test*, což je spojení univerbizovaných *přijímaček* a slovního spojení *přijímací test*. Kontaminací pak vzniká právě *přijímačkový test*:

3 **A:** [...] tak se zase vrhneme na další @ ten přijímačkový test .. tak ukaž

Alice a Dominik – prezenční hodina

Jiní lektori nadměrně využívají některá slova, až se z nich stávají tzv. vycpávková slova – u lektorky Martiny by to byla částice *jo*, kterou ve významu vycpávky využila téměř stokrát. Mezi další „oblíbená“ slova lektorů patří *přesně tak* či *super* při pochvalě za správnou odpověď:

102 **M:** supr . tak . tak pavouky dělat nebudeme . jo . to voni myslej takový ty . ty čárky co se k čemu vztahuje .. jo ?

Martina a Tadeáš – online hodina

5.2.2 Neverbální komunikace lektorů⁵⁸

Lektoři na studenta působí nejčastěji pomocí slov, někdy však použijí i neverbální prostředky. Nejvíce v doučování neverbálně komunikují pomocí doprovodných gest, kterými se studentovi snaží danou látku přiblížit:

40 **A:** co je @ kontrast je něco . co stojí v protikladu (*mává rukama proti sobě*)

Alice a Dominik – prezenční hodina

175 **V:** + a ten příklad s jedním s . je když ňák .. třeba když hýbáte svým tělem (*pohybuje rameny ze strany na stranu*) . jo ?

Veronika a Sabina – online hodina

Další kategorií, kterou využívají učitelé a kterou by mohli využívat i lektoři, jsou repliková gesta (viz 3.1.1 *Verbální a neverbální komunikace učitele*) – tato gesta se však v nahraných doučování neobjevují samostatně, pouze v doprovodu k verbální promluvě:

265 **A:** to je ta spojka (*kýve hlavou na znamení souhlasu*) . už jsme o ní hovořili

Alice a Dominik – prezenční hodina

Když lektoři vysvětlují studentovi látku, pak na něj upírají oči a snaží se s ním navázat oční kontakt (u prezenční i online formy doučování). V nahrávce prezenční hodiny student většinou kouká do papírů před sebou či do stěny a na lektora se dívá pouze sporadicky, u online doučování se většinou dívá do obrazovky počítače (a tedy i na lektora).

Pokud lektoři zadají studentovi samostatnou práci (např. cvičení z přijímacího testu), dávají mu nějaký čas na vypracování. V tu chvíli má lektor „volno“ a může si dělat, co potřebuje: mezi nejčastější aktivity jednoznačně spadá dívání se na studenta, jak pracuje, a kontrola jeho odpovědí (v případě prezenčního doučování); dále si lektoři v mezičase připravují další látku, kterou chtějí se studentem probrat; jindy se dívají z okna či po svém okolí, kontrolují čas nebo by mohli provádět i jiné aktivity neslučující se s doučováním.⁵⁹

Pokud se podíváme blíže na neverbální chování lektora v prezenčním doučování, dívání se studentovi pod ruku může studenta znervózňovat – někteří ze studentů se vůči tomuto chování instinktivně brání a schovávají svůj úkol částí paže či hlavou, aby tak zabránili lektorovi vidět své odpovědi. Lektor se však pod ruku studentovi dívá za účelem rychlejší kontroly – průběžně kontroluje, co student odpovídá a kde ve cvičení dělá chyby, aby potom,

⁵⁸ Vzhledem k podmínkám nahrávání hodin doučování nelze pořádně analyzovat neverbální komunikaci studentů, neboť jedno doučování probíhalo pouze jako hovor (Kamila a Lukáš), u dalšího záznamu doučování se zasekával obraz (Alice a Dominik – online hodina) a při jednom doučování se účastníci téměř neviděli, neboť většinu času se na obrazovce promítaly pracovní listy (Martina a Tadeáš).

⁵⁹ V nahrávaných doučováním se neobjevila ani jedna situace, kdy by se lektor nevěnoval studentovi – možnost nevěnování se studentovi je zde zařazena pouze informativně, že v tuto chvíli lektor může dělat cokoliv jiného (např. dívat se do telefonu, číst si vlastní knihu apod.).

když student se cvičením skončí, mohl rovnou poukázat na chyby a neplýtvat tak časem na to, aby si cvičení musel znovu přečíst.

Lektoři tedy svou promluvou v doučování mnohonásobně převyšují promluvu studenta. Ve své promluvě se často uchylují k empatickému plurálu, čímž studentovi můžou naznačovat, že s ním „táhnou za jeden provaz“. Lektoři musí dávat pozor na užívané termíny a volit je s ohledem na věk a úroveň studenta, neboť student se s danými termíny nemusel setkat, a pak by ho tato informace zbytečně zatěžovala.

Lektoři komunikují převážně verbálně, někdy však můžou využít neverbální komunikaci. Ta se v lektorově projevu objevuje nejčastěji jako doprovodné gesto k verbálnímu projevu. Oční kontakt směřují lektoři obvykle buď na studenta, nebo do připravených materiálů. Neverbální projevy lektorů nejsou tak hojné jako u studentů – důvodem může být např. uvědomělé chování či pocit, že v pozici lektora musí své neverbální projevy potlačovat.

Neverbální komunikace lektorů je také chudší oproti neverbální komunikaci učitelů (viz *3.1.1 Verbální a neverbální komunikace učitele*) – to je určeno převážně tím, že v doučování lektor sedí, zatímco ve školním vyučování se učitel může volně pohybovat po celé třídě a tím více komunikovat pomocí neverbálních projevů.

5.3 Komunikace studentů

5.3.1 Verbální komunikace studentů

O verbální komunikaci studentů v doučování pojednávají především kapitoly 5.5 *Odpovědi studentů* a 5.7 *Otázky kladené studenty*. Zde se pouze zmíním o obecných skutečnostech ohledně studentských promluv.

Už na první pohled je z nasbíraných materiálů vidět, že studentské promluvy jsou velice stručné, mnohdy pouze jednoslovné nebo opakující se. Průměrná promluva studenta obsahuje 4,8 slov, celkový čas promluvy se pohybuje okolo 22,3 % času z celého doučování (viz *Tabulka č. 6 – Promluvy lektorů a studentů* v kapitole 5.1 *Komunikační situace*). Tato krátkost promluvy může být dána jednak individualitou studenta (např. introvertní typ), jednak nastavením samotného doučování – jestliže si student zařídí doučování, pak zřejmě kvůli tomu, aby mu lektor pomohl s látkou, tudíž se od lektora očekává, že bude mluvit více než student, protože má více znalostí, které mu může předat. Průměrná délka promluvy studentů je ovlivněna i tím, že se v nich často objevuje opakování jednoho slova několikrát za sebou, např. při odpovědi *jo jo jo*. Časté jsou také hezitační zvuky, pokud student přemýšlí o odpovědi.

Studenti jsou na doučování z českého jazyka nuceni užívat různé termíny (převážně českého původu), které jim nemusí být jasné. Stává se, že si termíny pletou, nejčastěji větné členy a slovní druhy či větné členy a vedlejší věty:

41	M: tak . když to vezmeme @ takhle jakoby shora . tak jaký . jaký větný členy si . si vybavíš takhle
42	T: no tak .. že by . podstatná jmé* . ne . ne ne ne
43	M: no to je právě to druhý
44	T: tak že by . tak že by @ . větné členy .. tak věta hlavní ? . asi ?

Martina a Tadeáš – online hodina

Jindy si studenti nemůžou vzpomenout na daný termín, a proto se ho snaží nahradit podobným slovem – studentu Dominikovi činilo potíže nazvat slovo *se rozejde* slovesným přísudkem:

229	A: jaký je to . přísudek ? .. se rozejde ?
230	D: @ se . sponou
231	A: a kde máme sponu ?
232	D: se ne ? (<i>ukazuje do textu</i>)
233	A: (<i>dívá se do textu, co ukazuje D</i>) to ale není spona . spona je vždy přeci být a nebo stát se
234	D: jo . tak @ –
235	A: Petr se stane doktorem . třeba
236	D: tak sloveso no
237	A: je to slovesný jednoduchý . ano

Alice a Dominik – prezenční hodina

Také se stává, že student zná termín pouze v jednom tvaru, a ten používá i v kontextu, kam by správně patřil jiný tvar. Sabina např. odpovídá, že ke slovu krásný bude *antonyma* ošklivý – užije tedy plurál namísto singuláru. To může vést k přesvědčení, že studentka nezná singulár tohoto slova – v případě Sabiny však šlo zřejmě o přeroknutí, neboť v další odpovědi už termín používá ve správném čísle (pravděpodobně využila dříve přečtený termín v tom samém čísle):

378 S: „k uvedeným slovům uveď antonyma a synonyma .. krásný“ . @ antonyma bude ošklivý
379 V: ano
380 S: synonymum bude hezký
381 V: hmm
382 S: @ „vysoký“ antonymum bude nízký . a . velký (<i>směje se a dívá se někam přes rameno</i>)

Veronika a Sabina – online hodina

5.3.2 Neverbální komunikace studentů⁶⁰

Lektoři reagují nejen na studentovu promluvu, ale i na studentovo chování a jeho neverbální projevy. Nejhojnějším neverbálním gestem u studentů ve škole je patrně hlášení – to v doučování úplně vymizelo, neboť vzhledem k tomu, že je zde přítomen pouze student a lektor, není nutné, aby se student o slovo hlásil.

Ve školním prostředí si lze všimnout studentů ležících na lavici – takové chování se v doučování (alespoň ve výzkumném vzorku) neobjevilo, i když jedna lektorka s takovým chování měla zkušenost:

„To se mi stalo u jednoho studenta, že se na doučování tak moc nudil, že se sesouval ze židle pod stůl níž a níž, až mu vlastně koukala jen hlava a tělo měl už celé pod stolem...“ (Kamila)

Jedním z nejdůležitějších faktorů, který zabraňuje takovému chování, může být právě individuální výuka, tedy fakt, že student je v doučování s lektorem sám, a proto si nemůže (či nechce) takové chování dovolit (ve škole lze takto chovajícího se studenta přehlédnout). Dalším důvodem může být místo doučování – pokud se jedná o online formu doučování, pak student sedí před obrazovkou počítače, která mu ztěžuje jakoukoliv jinou pozici těla.

Co se týká očního kontaktu, obvykle student v rámci prezenčního doučování sleduje papír se cvičením před sebou, případně zed' naproti sobě. Někdy se dívá i na lektora (nejčastěji, když mu lektor něco vysvětluje), avšak v tomto směru s očním kontaktem šetří. Při online doučování student sleduje obrazovku počítače, na níž je promítáno cvičení, nebo upírá zrak na papír, do

⁶⁰ Jako u neverbální komunikace lektorů, i u studentů vzhledem k podmínkám nahrávání hodin doučování nelze pořádně analyzovat jejich neverbální komunikaci, neboť jedno doučování probíhalo pouze jako hovor (Kamila a Lukáš), u dalšího záznamu doučování se zasekával obraz (Alice a Dominik – online hodina) a při jednom doučování se účastníci téměř neviděli, neboť většinu času se na obrazovce promítaly pracovní listy (Martina a Tadeáš).

kterého si zapisuje poznámky. Někdy student využívá oční kontakt, aby jím vyslal zprávu lektorovi, že si se svou odpovědí není jistý, a požaduje po něm zpětnou vazbu:

110 **S:** „řeka Angara“ (slabikuje název řeky) . řeka bude malý ř (dívá se do kamery)
111 **V:** ano

Veronika a Sabina – online hodina

Nejistotu studenta lze vyčíst nejen z očního kontaktu, ale i z gest – pokud student tápe v látce, může si např. hrát s tužkou, klepat nervózně nohou pod stolem, dívat se do stropu, podpírat si rukou hlavu apod. V ukázce má Dominik za úkol vyjmenovat poměry mezi větami, místo toho ale vyjmenovává vedlejší věty. Na základě jeho doprovodného gesta může lektor usuzovat, že Dominik tuto látku nezvládá či si ji nedokáže vybavit:

192 **A:** ne to vyjmenováváš druhy @ vedlejších vět
193 **D:** no @ ... (tužku zabodne do stěny naproti sobě)

Alice a Dominik – prezenční hodina

Při samostatné práci studenta se lektoři mohou lépe orientovat ve studentově postupu pomocí jeho neverbálních projevů (např. když je student se cvičením hotový, zvedne hlavu, zacvakne propisku apod.):

95 **D:** dopisuje text, celkem 65 vteřin
96 **D:** zaklapne víčko od tužky

Alice a Dominik – prezenční hodina

Studenti často využívají repliková gesta, při nichž nemusí s lektorem verbálně mluvit, ale požadovanou informaci mu sdělí neverbálně:

1 **A:** začneme tedy ... ty 's měl nějaký domácí úkol .. jinak co ve škole . co bys potřeboval probrat .
všechno je jasné . nebo +
2 **D:** zavrtí hlavou

Alice a Dominik – prezenční hodina

Studenti se v doučování moc verbálně neprojeví, nejčastěji kvůli tomu, že nechávají lektora, aby jim látku vysvětlil. Studentské promluvy bývají obvykle duplikované, tedy vysloví jedno slovo několikrát za sebou. Častým jevem je také hezitační zvuk, pokud student přemýšlí nad odpovědí.

Neverbální komunikace studenta je mnohem pestřejší než neverbální komunikace lektora – lze u nich sledovat gesta napovídající, že má student s látkou problémy, či jde podle očního kontaktu poznat, zda si je student svou odpovědí jistý. Postojem těla lze zjistit, zda studenta látka baví či se spíše nudí. Oproti školní komunikaci pak v doučování úplně vymizelo hlášení se.

5.4 Otázky kladené lektory

Při doučování lektor pokládá otázky,⁶¹ aby se ujistil, zda student látku dostatečně chápe, a je tak možné přesunout se k dalšímu tématu – nejčastěji se tedy v doučování objevují otázky se vzdělávací funkcí. Při plánování dalšího doučování se pak uplatňují otázky s funkcí organizační. V nahrávkách se neobjevila ani jedna výchovná otázka (viz 3.2.1 *Učitelské otázky*).

Nejvíce otázek využívala lektorka Martina – položila celkem 86 otázek. Nejméně otázek využila Kamila – pouhých 37. Z nasbíraných dat vychází, že průměrně lektor za jedno doučování položí 58 otázek⁶² – učitelé podle Gavory (2005, s. 77) položí 25 až 220 otázek (na základě těchto dat však nelze porovnat, zda více otázek položí lektor, či učitel – počet otázek také závisí na probírané látce, na osobnosti lektora či učitele apod.).

Většina otázek položených v doučování je uzavřeného typu, tedy že lektor chce slyšet jednu konkrétní odpověď, zároveň tyto otázky bývají kognitivně méně náročné. Následující rozlišení otázek nevychází z literatury, jednotlivé typy otázek jsou pojmenovány na základě účelu otázky:

5.4.1 Otázky se vzdělávací funkcí

- a) **Otázky na probíranou látku** – lektor po studentovi vyžaduje odpověď k danému tématu. Někdy lektor využívá i jiné jazykové znalosti, nezaměřuje se pouze na procvičování jednoho jevu – např. Tadeáš si opakuje větné členy, při určení přísudku však po něm lektorka rovnou chce vědět, o jaký druh přísudku se jedná:

109 **M:** super .. tak . a to se stal . to je . jak se říká těmhletěm přísudkům ? protože přísudek má svoje druhy

Martina a Tadeáš – online hodina

Podtypem těchto otázek jsou tzv. otázky k doplnění – lektor započne větu a požaduje po studentovi, aby větu doplnil. Formálně se nejedná o otázku, avšak má její funkci:

137 **M:** supr . tak to jeho bude
138 **T:** tak to jeho bude @ přívlastek ?

Martina a Tadeáš – online hodina

142 **A:** hmm . takže . prostory . kdepak to máme .. „úcel nalezené prostory“ @ . ano @ ano . prosto*
prostor ano . a je to ..
143 **D:** neshodný

Alice a Dominik – online hodina

⁶¹ Otázkou se v této práci myslí jakákoliv replika končící otazníkem nebo oznamovací věta s funkcí otázky (např. viz dále *otázka k doplnění*). Do otázek nejsou zahrnuty kontaktní částice, např. *jo?*.

⁶² Lektori položili následující počet otázek: Alice v prezenční hodině 53 otázek, v online hodině 60 otázek; Kamila 37 otázek; Martina 86 otázek; Veronika 54 otázek.

- b) **Otázky kontrolní** (viz také 5.6.2 *Negativní zpětná vazba*) – někdy se lektor zeptá na odůvodnění dané látky, většinou v případě, že student při své odpovědi zaváhá. Tím, že se student pokusí sám o vysvětlení, si látku zopakuje, a pokud lektor shledá, že studentův postup je chybný, může do postupu zasáhnout a opravit ho. Např. Lukáš hledá v souvislém textu chybně napsaná slova a zmíní slovo *zaútočili*, není si tím ale jistý. Lektorka proto reaguje na nejistotu v hlase a hned se ptá, v čem student vidí chybu:

233 L: @ zaútočili ?

234 K: tak co tam by bylo špatně ?

Kamila a Lukáš – online hodina

Pokud se lektor takto zeptá, student vysvětlí, jak k danému řešení došel, a pokud je v něm chyba, student si ji většinou uvědomí sám a hned se opraví:

356 T: hmm hmm hmm ... „mi dodal tolik potřebné síly“ .. mýlce ?

357 M: no to je vod jakýho . vod jakýho vyjmenovaného slova ?

358 T: mýlit se . jo to je dobře . to je dobře

Martina a Tadeáš – online hodina

- c) **Otázky na pochopení učiva** (viz také 5.1.7 *Metody lektorů v doučování*) – lektor volí tuto otázku obvykle po svém výkladu látky a chce po studentovi zpětnou vazbu, zda látku dostatečně vysvětlil a zda student všemu rozumí:

317 M: tak jo . tak co ty vedlejší věty . už je to trošku jasnější ? (*překlikává na vedlejší věty*)

Martina a Tadeáš – online hodina

- d) **Otázky mířící na širší kontext učiva** – tyto otázky se v doučování nevyskytují tak často. Lektor se otázkou snaží u studenta o uvědomění si, k čemu mu bude látka potřebná a proč je užitečné danou látku zvládnout:

23 M: supr . supr . tak jo .. tak . vedlejší věty . jo ? když se takhle na to podíváme jakoby shora . tak proč . proč to vlastně máme ty vedlejší věty ? proč . proč to existuje a proč je dobrý to umět ?

Martina a Tadeáš – online hodina

- e) **Otázky na všeobecný přehled** – lektor se ptá na nejazykovou informaci vztahující se k probíranému úkolu, většinou s úmyslem odlehčit atmosféru či snahou aktivizovat studenta a zaujmout ho:

291 V: [...] víte z jaké knížky to je ten text ? znáte to ?

Veronika a Sabina – online hodina

5.4.2 Otázky s organizační funkcí

Stejně jako ve škole je nutné studenta v doučování nějak organizovat a zároveň usměrňovat chod celé hodiny. V rámci nahraných doučování jsem našla následující organizační otázky:

- a) **Otázky plánovací** – v každém doučování se objeví otázka na plánování další hodiny (viz 5.1.1 *Struktura doučování*).
- b) **Otázky technické** – hlavně u online doučování se množí dotazy na dobrou viditelnost textu, či zda student našel požadovaný dokument ve svém počítači:

79 **K:** [...] nasdílím ti zase ten text . s chybama . tak .. už tady ... tak . vidíš ho ?
 80 **L:** hmm
 81 **K:** mám ho zvětšit ? nebo v pohodě ?

Kamila a Lukáš – online hodina

- c) **Otázky zaměřené na vůli a přání studenta** – lektor se ptá na studentův názor, zda se mu chce vypracovávat další cvičení:

120 **K:** tak jo . tak to by bylo . hledání chyb .. tak já to zase shodím (*text s chybami přestává sdílet*) .. tak a ještě mě napadlo že si můžeme procvičit . minule jsme totiž narazili na . ten vid u sloves . že jste se to ještě neučili . tak jenom podívat se na nějaký slovesa a zkusit si u nich určit vid . jako pro takový zopakování @ jestli to bude ten dokonavý nebo nedokonavý . co ty na to
 121 **L:** jo tak dobře

Kamila a Lukáš – online hodina

Je otázkou, zda dotaz na vůli studenta je pouze zdvořilostní (tedy že student nemá šanci toto rozhodnutí lektora zvrátit), nebo zda by lektor opravdu od procvičování dané látky ustoupil, pokud by student nechtěl. Na příkladu Veroniky můžeme vidět, že lektor opravdu může ctít i přání studenta a do ničeho ho nenutit:

70 **V:** dobře .. @ já vás do toho nechci ňák tlačit . tak vy říkáte že je to v pořádku tak to necháme být . kdybyste to chtěla probrat třeba příští týden . tak to probereme . jo ?

Veronika a Sabina – online hodina

Alice pak dává svému studentovi na výběr, jakým způsobem chce úkol vypracovat – nabízí mu tedy možnost volby, úkol je pro něj ale povinný:

94 **A:** [...] máš za úkol graficky znázornit podtrženou větu ve výchozím textu . je to ta věta „přesnou polohu zatím historici z bezpečnostních důvodů tají“ . @ já se tě teď zeptám . chceš si to . chceš to sám si udělat . třeba někde na papír napsat . nebo jestli bys chtěl . můžu ti poslat aplikaci na tu online tabuli . že bys to zakresloval do toho a já to viděla když bys nasdílel obrazovku . nebo si to klidně piš na papír a pak mi to ukaž a popřípadě @ zjistíme zda-li jsme byli na tom stejně (*pousmání*) . co myslíš ?

Alice a Dominik – online hodina

- d) **Pokyn k fyzickému úkonu** – většina otázek a pokynů lektora směřuje k psychickému úkonu, tedy k přemýšlení. Sporadicky se objevují i pokyny k fyzickému úkonu, nejčastěji aby student něco podal či aby si něco vzal:

5 **A:** celý 's ho měl ? .. podáš mi prosím tě tužku ? (*natahuje ruku ke stojanu s tužkami*)

Alice a Dominik – prezenční hodina

- e) **Otázky zaměřené na školu** – lektor těmito otázkami vyzvídá, co student zrovna probírá ve škole a zda učivu rozumí. Pokud by si student s něčím nevěděl rady, lektor může přizpůsobit doučování a procvičit s ním, co je potřeba (viz 5.1 *Komunikační situace*):

54 **V:** jasný . dobře .. tak to je skvělý že jste se na to zeptala . to moc oceňuju .. @ maminka mi včera psala do ímejlu že teď probíráte odvozování .. ve škole
55 **S:** jo (*hledá učebnici a listuje v ní*) .. jo odvozování a slovní zásoba
56 **V:** hmm .. a ohledně toho . byste potřebovala něco vysvětlit ? nebo tam máme nějaký úkol ?

Veronika a Sabina – online hodina

Lektoři kromě otázek zaměřujících se přímo na probíranou látku také často pokládají otázky s funkcí kontrolní, a to většinou v případě, kdy student ve své odpovědi zaváhá. Někdy lektor může použít kontrolní otázkou i u látky, u níž student odpovídá sebejistě, pouze jako opakování.

Z organizačních otázek se v každém doučování objevuje otázka na plánování další hodiny a obvykle i otázka na školu a látku, kterou zrovna probírají. U online formy doučování je velice častý dotaz technického charakteru, např. na dobrou viditelnost textu.

5.4.3 Čas na přemýšlení

Pokud lektor položí studentovi otázku, musí mu pak nechat prostor pro přemýšlení. Čas určený k úvaze nad otázkou se odvíjí od kognitivní náročnosti otázky: jestliže má student hledat chyby v souvislém textu, lektor mu dává větší prostor, než když má odpovědět jednoslovně na otázku ohledně větných členů. Pokud student do určitého času neodpoví, lektor se mu snaží pomoci tím, že mu napovídá nebo mu rovnou prozradí správnou odpověď:

225 **L:** 127 vteřin čte text
226 **K:** tak . vidíš tam něco ?

Kamila a Lukáš – online hodina

225 **D:** 9 vteřin přemýšlí
226 **A:** já nevím jestli ses s tím ještě někde setkal ale . podmětem může být celá vedlejší věta podmětná

Alice a Dominik – online hodina

Šed'ová a kol. (2012, s. 82n) uvádí, že učitelé v průměru nechávají jednu vteřinu na přemýšlení – k tomu je může vést hlavně časový pres ve vyučovací hodině. Naproti tomu v doučování nechávají lektori studentům více času,⁶³ neboť jejich cílem není probrat ucelenou látku za nějaké časové období, nýbrž procvičit či vysvětlit danou látku za účelem pochopení.

⁶³ V prepisech nejsou zaznamenány přesné pauzy mezi replikami účastníků doučování – pouze pokud se student zamyslí na delší čas, je zde uvedeno, na kolik vteřin. Na základě těchto pauz tedy odvozují, že lektori nechávají více času na přemýšlení.

5.5 Odpovědi studentů

Odpovědi studentů jsou mnohem kratší než repliky lektorů – jak už bylo v práci zmíněno, student průměrně vyprodukuje pouze 4,8 slov v jedné promluvě, zatímco lektor 14,6 slov (viz *Tabulka č. 6 – Promluvy lektorů a studentů v kapitole 5.1 Komunikační situace*). Nejčastěji studenti odpovídají jednoslovně – nejpoužívanějšími výrazy jsou *jo* a *hmm*. Tuto skoupost lze vysvětlit pomocí konceptu doučování: student se schází s lektorem, aby se dozvěděl něco nového či si zopakoval učivo, a lektor by tedy měl být tím, kdo mluví častěji, neboť látku vysvětluje.

Nejčastějším typem odpovědi je správná odpověď na otázku, případně chybná odpověď, ale pronesena s jistotou (oproti tzv. nepravým otázkám viz dále bod D). Následující přehled seskupuje další studentské odpovědi, které se objevily v nahraných doučováním:

- a) **Odpověď kruhem** – student vytvoří takovou odpověď, že si lektor nemůže být jistý, zda student odpověď opravdu zná, či ne, a proto se na detaily ještě musí doptávat. Tato odpověď také může působit jako snaha vyhnout se konkrétní odpovědi:

345 **A:** přesně tak .. proč to není ta literatura neumělecká ?
346 **D:** @ protože je to umělecká no
347 **A:** dobře (*smích*)
348 **D:** *smích*
349 **A:** protože je to umělecká . a jaké rysy má právě ta umělecká ?

Alice a Dominik – prezenční hodina

- b) **Analogická odpověď** – nejčastěji student tvoří analogickou odpověď, pokud má vymýšlet vlastní příklady – inspiruje se tím, co před ním řekl lektor, a postupuje podle stejného schématu:

36 **V:** a @ můžu říct třeba příklad ... půjdeme do kina . když nebude přšet [...]
[...]
42 **V:** jo ? @ zkusíte vymyslet sama nějaký příklad ? na souvětí
43 **S:** @ (*dívá se stranou a přemýšlí*) půjdeme ven . když bude svítit sluníčko

Veronika a Sabina – online hodina

- c) **Dedukce** – student odpověď netuší, a proto ji dedukuje. Např. Sabina má vysvětlit, co znamená slovo *kráska*, lektorka jí ještě napovídá názvem pohádky. Sabina zřejmě vychází z toho, že zná slovo *sedmikráska*, navíc se v kontextu objevuje označení tvora, který také žije v přírodě, a proto volí odpověď rostlina:

306 **V:** a znáte pohádku kráska a zvíře ?
307 **S:** no
308 **V:** no a jaká je ta kráska ? .. kdo to je ?
309 **S:** no ... rostlina (*smích*)

Veronika a Sabina – online hodina

Podobně dedukuje svou odpověď i Tadeáš – má vysvětlit rozdíl mezi dokonavým a nedokonavým videm. Vychází z významu slov „něco dokončit či nedokončit“, tento význam ale aplikuje na celou větu, nejen na sloveso, a dochází tak ke špatné interpretaci:

462 **T:** dokonavý a nedokonavý ? . ten dokonavý ten dokončuje tu větu a ten nedokonavý ne ?
463 **M:** no (*smích*) . to . to takhle . takhle na to asi na to jít nemůžu .. jo vid dokonavý nedokonavý
zkus ještě zalovit v hlavě

Martina a Tadeáš – online hodina

d) **Tzv. nepravé otázky** – pokud si student není jistý, pak pro svou odpověď využívá stoupavou intonaci, která odpovídá tázací větě. Je několik důvodů, proč si student nemusí být svou odpovědí jistý: například Tadeáš neví, co chce jeho lektorka přesně slyšet za odpověď, a proto nejprve zkouší jednu odpověď, pak vymýšlí další tipy, které by lektorka mohla chtít slyšet:

25 **M:** @ no proč existují vedlejší věty ? .. jo ? [k čemu se nám hodí] ?
26 **T:** [protože . aby] .. aby ta věta byla nějaká smysluplná ? aby . jako by to bylo to souvětí ? [věta] ?

Martina a Tadeáš – online hodina

Jindy si student nemusí být jistý svými schopnostmi a raději odpověď formuluje přímo jak otázku – tím dává lektorovi najevo, že si s látkou není úplně jistý a potřebuje jeho pomoc:

72 **L:** je to céčko ?

Kamila a Lukáš – online hodina

Student také často se svou řečenou odpovědí vzápětí polemizuje, protože si není jistý, a čeká na reakci lektora:

63 **L:** @ to je taky céčko . nebo

Kamila a Lukáš – online hodina

187 **D:** pak je podmínkový ne ? nebo . to není ne ?

Alice a Dominik – prezenční hodina

Student si také může být natolik nejistý, že už zkouší opravdu všechny možnosti – Tadeáš má určit větný člen, a protože už je v koncích, vyjmenovává různé členy, které ho napadnou – např. doplněk, neboť ten se ve větách neobjevuje tak často:

150 **T:** větný .. to bude . příslovečné určení ? . ne . ne ne ne
151 **M:** no ?
152 **T:** to je blbost ... nebude to doplněk ?
153 **M:** ne ne ne . doplněk . doplněk ne

Martina a Tadeáš – online hodina

Záleží na každém studentovi, jak moc si je svými odpověďmi nejistý – např. Tadeáš velice často využíval nepravé otázky (celkem 37), neboť se v doučování věnoval látce, kterou chtěl sám probrat, protože jí nerozuměl. Oproti němu stojí student Dominik, jenž se k nepravým

otázkám uchýloval velice sporadicky – v doučování totiž probíral látku, kterou znal, případně si byl svou odpovědí naprosto jistý (i v případě, že odpověď byla chybná):

187 **D:** pak je podmínkový ne ? nebo . to není ne ?

188 **A:** ne podmínkový ne . ale je tam nějaký . buď něco něčemu předchází nebo se to dál vyvíjí . kvůli něčemu . nebo díky něčemu

189 **D:** účelový

190 **A:** ten ne

191 **D:** přípustná

Alice a Dominik – prezenční hodina

e) **Odůvodnění před odpovědí** – student se zamyslí nad správnou odpovědí a v duchu si ji zdůvodňuje – někdy se stane, že své zdůvodnění řekne dříve než samotnou odpověď:

246 **K:** tak vidíš tak máme hned jednu chybu .. tak . co další ? ... no ve druhé větě „své nejdražší chci vždy překvapit něčím neotřelým“

247 **L:** @ mladým neotřelým

Kamila a Lukáš – online hodina

Studenti se tedy uchylují k celkově chudým odpovědím, které často mají opakující se charakter. Rozšířeným jevem jsou tzv. nepravé otázky, pomocí nichž dávají studenti najevo, že si svou odpovědí nejsou jistí, a je to signál pro lektora, aby látku vysvětlil. V doučování se objevují i různé strategie, které studenti využívají pro správnou odpověď, např. odpověď kruhem či analogická odpověď, avšak smyslem doučování není testování znalostí a schopností studenta, nýbrž snaha studentovi pomoci látku zvládnout, a proto tyto strategie nemusí student užívat v doučování tak často jako ve školní výuce (viz také *3.1.2 Verbální a neverbální komunikace studenta*).

5.6 Zpětná vazba

Aby proces doučování fungoval správně, je nutné, aby lektor kontroloval postup studenta a tento postup schválil, nebo naopak opravil. K tomu lektori využívají rozmanitých způsobů v závislosti na tom, zda se jedná o pozitivní, nebo negativní zpětnou vazbu. V nahraných doučováním se objevily všechny typy zmíněné Gavorou (2005, s. 89) (viz 3.2.3 *Zpětná vazba*).

5.6.1 Pozitivní zpětná vazba

Při správné odpovědi student získává pozitivní zpětnou vazbu, která může vypadat následovně:

- a) **Přesun k další látce** – lektor na studentovu odpověď nijak nereaguje a ptá se ho dále, čímž dává najevo, že k jeho odpovědi nemá žádné komentáře:

289 **A:** hoch . hmm . „hezky“
290 **D:** pěkně
291 **A:** „tu“
292 **D:** tady

Alice a Dominik – prezenční hodina

- b) **Akceptace odpovědi** – k odpovědi studenta se lektor vyjadřuje buď slovně, nebo za pomoci souhlasného zamručení:

127 **L:** @ druhé ... je také dokonavé
128 **K:** ano

Kamila a Lukáš – online hodina

124 **S:** „letadlo“ . bude malý l . „spisovatel Ha* Haše* Hašek“ . spisovatel bude malý s a Hašek velký
125 **V:** hmm

Veronika a Sabina – online hodina

- c) **Slovní pochvala** – nejčastěji lektori volí slova *výborně*, *super* či zkráceně *supr*, dále *dobře* a *přesně tak*, dochází také ke kumulaci pochvalných slov. Někteří lektori i řeknou, za co přesně studenta chválí:

73 **M:** [supr supr] . přesně tak . přesně tak . jo ?

Martina a Tadeáš – online hodina

44 **V:** [...] výborně . chápete skvěle princip [...]

Veronika a Sabina – online hodina

Někdy lektora studentova odpověď natolik potěší, že se neubrání emocím:

115 **A:** máš to celé stejně . ježiš tak to je skvělé (*pousmání*). výborně . skvěle [...]

Alice a Dominik – online hodina

- d) **Echo odpovědi**⁶⁴ – tím, že lektor zopakuje studentovu odpověď, se s ní zároveň ztotožňuje a potvrzuje tak její správnost:

70 **T:** ten mně @ . to asi se ptáme na otázku první a .. ne ne ne . jo . to se ptáme na ty pádový otázky
71 **M:** na ty pádový otázky

Martina a Tadeáš – online hodina

Zopakování odpovědi po studentovi může být také snahou o získání více času nebo pro lepší porozumění:

228 **K:** @ výloha . počkej . teď hledám kde je výloha
229 **L:** úplně první
230 **K:** úplně první

Kamila a Lukáš – online hodina

90 **D:** @@ no to nevím .. @ vím že @ jsme u* dodělali jedničku
91 **A:** jsme dodělali jedničku . no tak tím pádem půjdeme tedy na @ ten graf [...]

Alice a Dominik – online hodina

- e) **Elaborace odpovědi** – lektor nepotvrdí správnost odpovědi, ale z této odpovědi vyjde a rovnou vysvětlí, proč je tato odpověď správně:

101 **L:** zabýrat ?
102 **K:** hmm . zabýrat . přesně tak . jako brát . zabírat . to není vyjmenované slovo .. takže tam bude měkké i

Kamila a Lukáš – online hodina

5.6.2 Negativní zpětná vazba

Pokud student odpoví špatně či nedostatečně, lektor zasáhne v podobě negativní zpětné vazby. Opět může využít několik variant:

- a) **Detekce chyby** – lektor slovně či za pomoci zvuku pouze upozorní, že se studentovou odpovědí nesouhlasí, ale nijak blíže mu nenapovídá:

152 **T:** to je blbost ... nebude to doplněk ?
153 **M:** ne ne ne . doplněk . doplněk ne

Martina a Tadeáš – online hodina

- b) **Identifikace chyby** – lektor zopakuje část studentovy odpovědi, ve které se objevuje chyba, a nechává na studentovi, aby sám chybu opravil. Lektor na chybu může reagovat i pomocí otázky, jež dává prostor studentovi pro to, aby chybu vysvětlil či

⁶⁴ Tendenci k opakování odpovědi může mít i student, zvláště pokud si chce látku zapamatovat:

443 **M:** no to stačí . říká se tomu střídavý . jo ?
444 **T:** střídavý

Martina a Tadeáš – online hodina

svou odpověď obhájil (viz kontrolní otázky v kapitole 5.4.1 *Otázky se vzdělávací funkcí*):

131 **L:** @ . první v druhém je také dokonavé ... @ čtvrté . ne @ druhé . v druhém je taky dokonavé
132 **K:** bude dokonavé ? [...]

Kamila a Lukáš – online hodina

c) **Interpretace chyby** – lektor rovnou vysvětlí, proč je studentova odpověď chybná a podle kterého pravidla by se měl student řídit:

229 **M:** takže když vidím „odešel do lesa“ . proč ? „aby nasbíral houby“ . jo ?
230 **T:** jo . takže to je příčinná
231 **M:** @ no účelová . jo ? . příslovečná účelová . za jakým . za jakým účelem ? jo ?
232 **T:** jo
233 **M:** příčinná to by bylo z jaký příčiny tam šel
234 **T:** jo jo . chápu

Martina a Tadeáš – online hodina

Někdy si sám student uvědomí svou chybu a hned vzápětí se opraví tím, že tuto chybu vysvětlí nebo si vzpomene na pravidlo:

77 **K:** + tam je to m é .. správně . ale to áčko . přesně tak . zapomnětlivý . tak tam je to m n é
78 **L:** jo tam je pomně* pomnětlivý jako pomněnka domněnka

Kamila a Lukáš – online hodina

d) **Korekce chyby** – lektor nedá prostor studentovi pro vlastní opravu, ale rovnou mu sdělí správnou odpověď:

229 **M:** takže když vidím „odešel do lesa“ . proč ? „aby nasbíral houby“ . jo ?
230 **T:** jo . takže to je příčinná
231 **M:** @ no účelová [...]

Martina a Tadeáš – online hodina

5.6.3 Další typy zpětné vazby

V odstavcích výše jsou zmíněny pouze Gavorovy možné přístupy zpětné vazby (2005, s 89) v situaci, kdy student udělá chybu. V hodině však dochází i k jiným typům zpětné vazby, např. když student nezná význam nějakého slova či když student odpoví ne úplně srozumitelně – v tomto případě se nejedná o chybu, lektor však přesto do jeho odpovědi zasahuje. Přidávám tedy přehled dalších způsobů zpětné vazby, které se objevily v nahraných doučováním:

e) **Vysvětlení** – v některých případech je vhodné zvolit vysvětlení pomocí příkladu, který je studentovi blízký, a dokáže si tak skutečnost lépe představit:

113 **A:** [...] a flink ? .. „pražský flink“ . flink je někdo @ .. který něco odbývá třeba . představ si ve škole situaci kdy @ píšeš diktát a . třeba @ nemáš to krasopisně napsané a paní učitelka řekne ty seš ale flink . jo to znamená že ‘s to nějak odbyl . [že’s] to neudělal krásně . pěkně . jo ?

Alice a Dominik – prezenční hodina

- f) **Nápověda** – pokud student nezná odpověď či si není jistý, lektor mu nechce prozradit řešení, a tak mu zkouší napovídat. Napovídá mu pomocí různých vodítek, např. lektorka Kamila zužuje hledání chyby v textu nejprve na prostřední odstavec, potom využívá i další jazykové znalosti, aby student chybu odhalil – lektorka se tak snaží napovědět pomocí látky, kterou by už student měl ovládat:

97 **K:** já ti napovím že ta chyba je v prostředním odstavci .. nebo vlastně další dvě chyby který ještě hledáme
[...]
109 **K:** nevidíš ?
110 **L:** ne
111 **K:** ona je tam taková schovaná . a pomůžu ti . že to je @ ve . třetí větě toho souvětí .. tak .
procvičíme si rovnou @ i věty a souvětí (*pousmání*)

Kamila a Lukáš – online hodina

- g) **Upřesnění** – lektorovi nepřijde studentova odpověď v něčem uspokojivá, a proto ji pro jistotu zopakuje a upřesní. V ukázce Sabina určuje malá a velká písmena, ve své odpovědi řekne vše správně, ale kvůli slovu *taky* raději lektorka zopakuje její odpověď a upřesní, ve kterém slově se píše malé písmeno:

140 **S:** „Rudé moře“ . Rudé bude velký a moře taky . malý
141 **V:** hmm . Rudé je velké moře je malé . výborně

Veronika a Sabina – online hodina

V další ukázce lektorka upřesňuje, jak má Tadeáš rozumět přívlastku, když ho určuje:

64 **T:** @ že něco přivlastňuju . jako nějak . cesta domů a takovýhle třeba ?
65 **M:** spíš . spíš to neber vod toho přivlastnit ale od toho slova vlastnost
66 **T:** jo . takže jako jaký a takovýhle ?

Martina a Tadeáš – online hodina

- h) **Kontrolní otázka** – u některých odpovědí si studenti nejsou jistí a tak hlasem či slovy zaváhají (viz 5.5. *Odpovědi studentů*). Pokud lektor u studenta vycítí, že si je svou odpovědí nejistý, následuje otázka na vysvětlení, proč tomu tak je, aby si student látku zopakoval a aby se u něj toto zaváhání už nejlépe neobjevilo:

233 **L:** @ zaútočili ?
234 **K:** tak co tam by bylo špatně ?
235 **L:** to účko .. ne to je správně

Kamila a Lukáš – online hodina

Někdy se u studentova zaváhání lektor zastaví, jindy ale tento jev přejde či si ho nevšimne. Student pak ví, že jeho odpověď pro tentokrát byla správná, příště však může opět váhat:

63 **L:** @ to je taky céčko . nebo
64 **K:** jo . tohleto je céčko . tady to máš dobře .. a . dvanáctka ?

Kamila a Lukáš – online hodina

- i) **Upouštění od požadované odpovědi** – může se stát, že lektor odpustí studentovi malou chybu (třeba z důvodu, že vysvětlováním nechce ztrácet čas; tato chyba není zrovna podstatná pro danou látku; nechce studenta příliš často opravovat apod.) a správnou odpověď řekne za něj. Upouští tak od původní odpovědi, kterou chtěl od studenta slyšet. Je pak na studentovi, zda dobře poslouchá a správnou odpověď si zapamatuje. V první ukázce je vidět, že si Sabina spletla slova *smutek* a *smutný*, takže vymýšlí antonymum k adjektivu místo k substantivu. Veronika jí tuto odpověď uzná, ale zopakuje ji už ve správném znění – vytvoří tedy antonymum k substantivu:

222 **S:** „malý“ velký .. „smutek“ vese* veselé . veselý (*dívá se do kamery*)
223 **V:** eee (*vtří hlavou na znamení, že to si úplně nemyslí*) . zkuste něco lepšího najít
224 **S:** smutný .. smutek .. @ ... radostný ?
225 **V:** hmm . smutek a radost . výborně

Veronika a Sabina – online hodina

V další ukázce se Alice ptá na druh přísudku. Dominik přesvědčivě odpovídá, že *rozejít se* je přísudek se sponou, což Alice odmítá. Nakonec Dominik volí odpověď, že se jedná o sloveso. Alice se s touto odpovědí spokojí a sama pak dořekne, že se jedná o přísudek slovesný jednoduchý:

229 **A:** jaký je to . přísudek ? .. se rozejde ?
230 **D:** @ se . sponou
231 **A:** a kde máme sponu ?
232 **D:** se ne ? (*ukazuje do textu*)
233 **A:** (*dívá se do textu, co ukazuje D*) to ale není spona . spona je vždy přeci být a nebo stát se
234 **D:** jo . tak @ –
235 **A:** Petr se stane doktorem . třeba
236 **D:** tak sloveso no
237 **A:** je to slovesný jednoduchý . ano . přesně tak

Alice a Dominik – prezenční hodina

Od původní požadované odpovědi upouští také Kamila – Lukáš totiž nedával dostatečný pozor při udílení instrukcí a zbytečně tak některé úkony dělal navíc. Měl totiž určit u každého sloupce se slovesy vid, přeslechl ale, že ve sloupci jsou všechna slovesa stejného vidu, a proto každé sloveso určoval zvlášť. Lektorka nakonec shrnuje, že celý sloupec obsahuje pouze dokonavá slovesa:

124 **K:** tak @ nejdřív my tady máme vždycky po třech větách dva sloupečky . a když se podíváš na ty slovesa „dopsal přijde usne“ a „běžel píše budu volat“ .. tak @ co to bude za slovesa ? vždycky v každém sloupečku je jeden typ toho vidu právě
125 **L:** hmm tak ... první je dokonavé
126 **K:** hmm
127 **L:** @ druhé ... je také dokonavé

128 **K:** ano
129 **L:** třetí je tady dokonavé
130 **K:** hmm .. takže vlastně první sloupec celý je . jsou jenom dokonavá slovesa

Kamila a Lukáš – online hodina

Student má někdy zažité určité postupy, od kterých se nemůže oprostít. Např. Tadeáš automaticky určuje skladební dvojici, i když mu lektorka zadala, že má ve větě určit podmět a předmět:

75 **M:** takže klasicky čeho se ta věta týká . jo ? takže mám třeba větu Radek zahlédl na ulici Filipa . jo ? tak kdo z nich bude . kdo z nich bude podmětem a kdo bude předmětem ?
76 **T:** 5 vteřin přemýšlí
77 **T:** to bud* . a ještě jednou tu větu ?
78 **M:** Radek zahlédl na ulici Filipa
79 **T:** 6 vteřin přemýšlí
80 **T:** tak Filip . a zahlédl ?
81 **M:** no a @ . zahlédl . to bude přísudek . jasně .. ale kdo . kdo z těch dvou kluků bude předmětem a kdo bude podmětem ?

Martina a Tadeáš – online hodina

- j) **Vsugerování odpovědi** – v případě, že se jedná o cvičení, ve kterém může být více správných odpovědí, někdy lektor požaduje po studentovi ještě další nápady, aby padla ta odpověď, kterou má připravenou právě lektor. Někdy to až může vypadat, že se lektor snaží vsugerovat studentovi svou odpověď:

275 **V:** zaburácí . hmm . to je hezké . já jsem teda myslela zahřmí ale zaburácí jde taky . to taky funguje . dobrý nápad

Veronika a Sabina – online hodina

301 **A:** „smát se“
302 **D:** p* . plakat
303 **A:** hmm . možná ještě
304 **D:** brečet
305 **A:** brečet nebo
306 **D:** no (4 vteřiny přemýšlí)
307 **A:** mračit se . třeba ještě

Alice a Dominik – prezenční hodina

- k) **Dodatečný čas na přemýšlení** – stává se, že student řekne odpověď, která se lektorovi nelíbí, a místo toho, aby studentovi správnou odpověď prozradil, nechá studenta znovu přemýšlet. Dává tak studentovi druhou šanci, aby se zkusil sám bez pomoci opravit:

462 **T:** dokonavý a nedokonavý ? . ten dokonavý ten dokončuje tu větu a ten nedokonavý ne ?
463 **M:** no (smích) . to . to takhle . takhle na to asi na to jít nemůžu .. jo vid dokonavý nedokonavý zkus ještě zalovit v hlavě

Martina a Tadeáš – online hodina

5.6.4 Komentáře

V doučování dochází i ke komentování jazykových jevů či nastalé situace. Nejčastěji komentář slouží k odlehčení atmosféry, kdy lektor dává najevo svůj subjektivní názor:

44 **A:** [...] hojící . smrtící . to stojí v protikladu . jo ? .. ano . dále tady jsme měli .. to má člověk papírů
(otáčí stránky testu a hledá chybnou odpověď) ... jo . to ano ne . číslo osm . úloha osmá

Alice a Dominik – prezenční hodina

453 **M:** [přesně tak] . přesně tak . supr supr . tak .. je . tady . tady máme . no to je výživná úloha teda . jo ?

Martina a Tadeáš – online hodina

213 **K:** tak . jako další cvičení je tady další hledání chyb . takže dneska to bude opravdu hodně pravopisný . takže zkus se na to podívat . a najít zase čtyři chyby

Kamila a Lukáš – online hodina

Zároveň se komentářem může lektor omlouvat, např. za vymyšlení příkladů stejného typu, jako je tomu u lektorky Martiny:

403 **M:** jasný . třeba @ já nevím . co mám furt s těma autama dneska . jo . ale narazilo do něj auto a on nehnul ani brvou

Martina a Tadeáš – online hodina

Kamila využívá svůj komentář k podpoře studenta, že cvičení bylo těžké, a dokonce sama přiznává, že s ním měla problémy:

264 **K:** hmm .. přesně tak . takže tam by bylo to ypsilon . neboj taky jsem tuhle tu chybu hledala na dvakrát . jo ? (pousmání) [...]

Kamila a Lukáš – online hodina

Specifickým komentářem je pak upřednostnění okomentovat obtížnost úkolu před správností vypracování. V ukázce Alice sleduje Dominikovo zapisování odpovědí a nejprve nahlas vysloví svůj názor, že se jedná o pro studenta jednoduchou úlohu, a teprve potom zhodnotí, zda úkol vypracoval správně:

354 **D:** 11 vteřin přemýšlí a píše odpověď, A se dívá D přes rameno

355 **A:** jednoduché . ano . hrozba

Alice a Dominik – prezenční hodina

Díky českému pravopisu může v doučování vzniknout i jazyková komika – při pouhém vyslovení nelze rozlišit, kterou z možností student myslel, a proto lektorka reaguje ironickým komentářem:

366 **T:** no jo . no jo . já myslel jako . jako to @ . jo no . výr jako ten pták a vír jako že vír

367 **M:** jasně . a ve kterém je tvrdý y ?

368 **T:** výr ?

369 **M:** no to 's mi toho jako řekl no

Martina a Tadeáš – online hodina

Komentáře k daným situacím však nevyužívají pouze lektoři, ale i studenti. Ti se většinou komentářem k něčemu přiznávají či chtějí dodat informaci, kterou by si u lektora mohli „šplhnout“:

331 **M:** no ale . to se tak píše ne ? normálně ve slově . ve slově měkké (*pousmání*)
332 **T:** jo ?
333 **M:** jo jo . já si myslím . že jo
334 **T:** tak jsem to asi doteď psal blbě (*pousmání*)

Martina a Tadeáš – online hodina

419 **S:** jez ale to se píše se s ne ? (*dívá se do kamery a usmívá se*)
420 **V:** myslíte jako ve významu jako jíst ?
421 **S:** no jako jíst
422 **V:** ne je to se z
423 **S:** tak to jsem celej život používala špatně

Veronika a Sabina – online hodina

61 **M:** no . takzvanou základní skladební @ skladební dvojici .. jo ? . jaký tam mám potom další ?
62 **T:** potom tam mám přívlastek .. [to si pamatuju]

Martina a Tadeáš – online hodina

358 **T:** mýlit se . jo to je dobře . to je dobře
359 **M:** to je v pohodě
360 **T:** to jsem řekl jen tak

Martina a Tadeáš – online hodina

Někdy už může být student svými chybami frustrován, a proto dojde k verbálnímu uvolnění:

105 **V:** @ Stračena je vlastní jméno
106 **S:** bože (*gumuje svou odpověď*)

Veronika a Sabina – online hodina

154 **A:** se skrýval ? to nevdí skrýval se skrývá .. tak . pak jsi říkal @ .. tak . pojďme dál . urči sám
155 **D:** (*hluboký povzdech*) @ .. tak tajné . to je . ten . přívlastek shodný

Alice a Dominik – online hodina

5.6.5 Chybná či nedostatečná zpětná vazba

Cílem této práce je postihnout charakteristické znaky pro komunikaci v doučování, přesto si ale dovolím malé odbočení od zpětné vazby a okomentuji nahraná doučování z pohledu didaktické správnosti. Student totiž předpokládá, že lektor svůj doučovaný předmět zná, a tak lektorovi plně důvěřuje – i lektor se však může zmýlit.

První nepřesné vysvětlení se vztahovalo k látce dokonavého a nedokonavého vidu:

158 **K:** hmm . přesně tak . to je dokonavé . jo .. tak a . když @ ještě si zkusíme sloveso volat
159 **L:** @ zavolat . takže nedokonavé

160 **K:** hmm . tak . a je to nedokonavé . a kdybysme chtěli vytvořit @ od tady toho slovesa @ dok* aby bylo dokonavé . protože u většiny sloves dokážeme je trošku přetvořit tak aby byly v dokonavém tvaru
 161 **L:** jako u toho zavolal ?
 162 **K:** hmm hmm
 163 **L:** no . nevím
 164 **K:** my bysme tam mohli třeba @ dát zavolat . jakože zavolal . zavolá +
 165 **L:** hmm
 166 **K:** + a zavolá . vlastně tam bude ten tvar stejnej . že tam dáme nějakou předponu a tím se nám to sloveso změní z nedokonavého na dokonavý

Kamila a Lukáš – online hodina

Lektorce unikla chyba, kterou udělal student u určování vidu slovesa *volat* – pro budoucí čas zvolil tvar *zavolat*. Lektorka pak po Lukášovi chce, aby z tohoto slovesa vytvořil sloveso dokonavé, a nakonec mu říká, že je to tvar *zavolat*, které už ale předtím bylo označeno za nedokonavé. Student z látky může být zmaten – chyba totiž nastala při tvoření budoucího tvaru – správně by budoucí tvar od slovesa *volat* byl *bude volat*.

Student pak dále vytvoří chybný budoucí tvar od nedokonavého slovesa *psát* – to by mělo být *bude psát*, ne *napiše*. Lektorka mu vzápětí nabízí tvar *bude psát* jako alternativu, ale nevysvětluje, že každé ze sloves je jiného vidu:

134 **K:** takže v minulým čase by to bylo Lukáš psal . v přítomném Lukáš píše
 135 **L:** jo
 136 **K:** a v budoucím ?
 137 **L:** Lukáš napíše
 138 **K:** hmm . Lukáš napíše . nebo Lukáš bude psát
 139 **L:** hmm
 140 **K:** tím že už tam dáváme tu . tu předponu . tak to vlastně znamená že máme jiný tvar @ toho slovesa . takže to by bylo nedokonavé jo . že má i ten budoucí tvar

Kamila a Lukáš – online hodina

Jako další příklad lze uvést již zmíněnou ukázkou na dotaz studenta ohledně nespisovného tvaru *budu běhat* (viz 5.1.5 *Improvizace*). Lektorka se zdá zaskočena a nakonec volí odpověď, že tvar *poběží* je spisovnější, i když jde o různá slovesa, jež jsou obě spisovná:

145 **L:** jo a není jako bude běhat nespisovnej tvar ?
 146 **K:** jako že je správně jenom to poběží ?
 147 **L:** no
 148 **K:** @ no . můžeš . no . jako asi můžem to chápat že to je . není to asi nespisovný . ale to poběží je spisovnější určitě . ale to že napíšeš bude běhat tak . to jako ničemu nevadí

Kamila a Lukáš – online hodina

Další nepřesnost se objevila i u látky týkající se hlavních a vedlejších vět:

178 **A:** je to věta hlavní . je tam neboť a neboť je typická spojka pro větu hlavní a zároveň @ ona nezávisí už tady dál na ničem . ona nemůže být větou vedlejší . ona je vlastně řídicí větou pro následující větu hlavní a to je ta „že se naše třída“

Alice a Dominik – prezenční hodina

Lektorka se studentem rozebírá následující souvětí: *I když přicházející prázdniny každý rád přivítá, přece většina z nás cítí zároveň i trochu smutku, neboť si uvědomujeme, že se naše třída rozejde na různé střední školy a odborná učiliště.* Lektorka vysvětluje, že spojka *neboť* je typická pro hlavní větu, a že tedy celá tato část bude věta hlavní. Zároveň ale říká, že tato věta je větou řídicí pro následující větu hlavní – věta hlavní však nemůže mít žádnou řídicí větu, poslední věta ze souvětí je tedy vedlejší. Přitom sám student už dříve poukazoval na to, že se jedná o vedlejší větu. V tomto případě se může jednat o přeřeknutí.

Další problém nastal u určování předpon, kdy lektorka nechopila správně zadání úkolu:

36 **A:** [...] „které z následujících slov z textu není tvořeno právě jednou předponou“ .. hmm . @ .. co 's tam . co jsi tam zaškrtnul ?
37 **D:** no céčko
38 **A:** no @ a .. dobře . tak . co je tam @ ten kořen slova ? .. v tom céčku
39 **D:** hmm .. no ten řád
40 **A:** no .. a . udělej @ přidej k tomu řádu . tomu kořeni @ nějaké . nějakou předponu . třeba tam můžeš využít to po ... tak to bude ?
41 **D:** no .. to .. po . pořádaně ?
42 **A:** no . tak . říkala jsem jenom s tím kořenem . tak to bude
43 **D:** pořád
44 **A:** pořád . přesně tak . takže my vidíme . že tam je jedna předpona a potom to . ten kořen slova řád . no a ta druhá je tedy to s . spořádaně (*dává důraz na S*) . aby z toho bylo teď to příslovce takhle
45 **D:** hmm
46 **A:** takže to nemůže být toto slovo ... tak jiné
47 **D:** tak to je to áčko
48 **A:** je to to áčko . výborně přesně tak .. tam je co . tam je jaká předpona pouze ?
49 **D:** no zře ... nebo ?
50 **A:** @ to z . to z tam bude
51 **D:** jo

Alice a Dominik – online hodina

V zadání úkolu stojí, že mají hledat slovo, které není utvořeno právě jednou předponou – hledají tedy slovo bez předpony či s více předponami. Student původně vybral odpověď *spořádaně*, neboť je toto slovo složeno ze dvou předpon, a to *s-* a *po-*. Lektorka však tuto odpověď neuznává a požaduje po studentovi, aby našel jinou odpověď. Student tedy volí slovo *zřetelný*,

kteřé mu lektorka odsouhlasí a vysvětluje, že předponou v tomto slově je z-. Tvar *řít však neexistuje, pouze tvar zřít – nejedná se tedy o předponu.

Kromě toho, že lektorka špatně určila předponu, je navíc cvičení chybně postavené – student může označit dvě různé odpovědi, které můžeme považovat za správné (slovo *zřetelný* nemá žádnou předponu, slovo *spořádaný* má dvě předpony).

Dalším případem je nepostřehnutí studentovy otázky:

49	M: jasný . přesně tak přesně tak . supr . tak jaký mám dva takový ty nejdůležitější takový ty hlavní . hlavní větný členy ?
50	T: tak ten základní větný člen a . potom . ten rozvíjející . nebo něco takového ?
51	M: můžu to tak říct . ale přesně . přesně dva . dva ty konkrétní
52	T: tak to je podmět a přísudek
53	M: přesně [tak]
54	T: [to jsou ty] hlavní ne ?
55	M: jak jim říkám dohromady ?

Martina a Tadeáš – online hodina

Lektorka pokládá otázku na „nejdůležitější větné členy“ a chce po studentovi znát základní skladební dvojici. Student však lektorku pochopí jinak a rozděljuje větné členy na základní a rozvíjející. Na to lektorka přikyvuje a chce ještě vědět konkrétní názvy větných členů. Student je zmatený a ptá se, zda podmět a přísudek jsou hlavními větnými členy, na to se mu už ale nedostává odpovědi. Lektorka nevysvětlila, jaký je rozdíl mezi hlavním a rozvíjejícím členem, i přes to, že student nepravou otázkou poukazuje na to, že si v této látce není moc jistý.

Někdy může lektorova zpětná vazba působit nesrozumitelně:

198	M: [...] tak . jak poznám která věta je hlavní a která věta je vedlejší ?
199	T: no tak hlavní . tam je podmět a přísudek ?
200	M: ten může bejt i . i v tý vedlejší . ale jako jasně . jo ? @ ale proč . proč je . proč .. nebo takhle . co je . co je ten zásadní rozdíl mezi tou hlavní a tou vedlejší ?

Martina a Tadeáš – online hodina

Lektorka se ptá na rozdíl mezi větou hlavní a vedlejší. Student vymyslí odpověď, že věta hlavní musí mít podmět a přísudek – lektorka mu odpověď poupraví, že tyto větné členy mohou být i ve vedlejší větě, ale v zásadě má vlastně pravdu. Toto vysvětlení je nesrozumitelné a studenta pak může mást např. při určování vedlejších vět podmětných či přísudkových.

V další ukázce lektorka požaduje po studentovi, aby v různých větách nacházel podmět. U posledního příkladu má souvětí, ve kterém má najít podmět – student automaticky určuje podmět vedlejší věty, tedy „on se těší“. Lektorka chce ale slyšet, že podmětem je celá vedlejší

věta – zde je nutné, aby lektorka specifikovala, že má student hledat podmět ve větě hlavní, neboť i věta vedlejší má svůj podmět a student tak odpověděl správně.⁶⁵

216 A: no a co ta poslední věta ? „je jasné že se na hru těší“
217 D: no to jsou dvě věty ne ?
218 A: no tak co tam může být tím podmětem ? v té větě
219 D: no tak nevyjádřený ne ? . jako on
220 A: on ?
221 D: no jako . se těší
222 A: jako on že se těší . hmm
223 D: třeba
224 A: no ale on je tam jiný ten podmět . ten podmět tam přímo je .. kdo co je jasné ? že se na hru těší . tak co je podmětem ?

Alice a Dominik – online hodina

Zpětnou vazbou lektor tedy nejen opravuje chyby ve studentově odpovědi, ale zároveň na jeho odpovědi reaguje, upřesňuje je či kontroluje, zda student látce opravdu rozumí.

Zpětnou vazbou se rozumí i komentáře, které mohou využívat jak lektori, tak studenti. Lektori nejčastěji komentují náročnost úloh, studenti pak reagují na pro ně novou informaci.

Ve většině případů lektori zpětnou vazbu využívají po každé studentově odpovědi, pouze okrajově se však stane, že nezareagují na chybu či otázku studenta, či je lektorova zpětná vazba nedostačující, nebo chybná.

Zpětná vazba v doučování má obdobnou podobu jako zpětná vazba ve škole.

⁶⁵ Dominik pak dále v hodině říká, že s podmětnou vedlejší větou se ještě nesetkal – přitom na nahrávané prezenční hodině probírali druhy vedlejších vět a jeden z příkladů byla i vedlejší věta podmětná.

5.7 Otázky kladené studenty

Jak už bylo zmíněno, student se v doučování hlásit nemusí (oproti školní komunikaci, kde je toto pravidlo zavedené) a své otázky může klást rovnou. Někteří studenti se můžou bát sami od sebe promluvit, protože jsou zvyklí na výzvu od samotného učitele, či se se svým dotazem nechtějí „ztrapnit“ před celou třídou – vzhledem k tomu, že výzkumné vzorky sestávají pouze z doučování osobních, kdy student nemá možnost nechat odpovídat někoho jiného, by obava klást otázky měla být snížena na minimum.

Studenti kladli otázky velice sporadicky: nejhojněji se ptal Tadeáš se čtrnácti otázkami, nejméně dotazů měl Dominik, který se zeptal pouze dvakrát. Z nasbíraných materiálů vyplývá, že student během jednoho doučování položí průměrně šest otázek.⁶⁶ Do těchto otázek nespádají tzv. nepravé otázky (viz 5.5 *Odpovědi studentů*).

Studentské otázky se nejčastěji zaměřují na organizační záležitosti nebo na to, zda rozuměli otázce nebo zadání (z celkových 31 položených otázek je 17 organizačních). Kromě otázek organizačních studenti pokládají i otázky zaměřené na probíranou látku (dohromady 13 otázek). Tyto otázky nejsou tak hojné, jak by se mohlo očekávat, neboť častěji se stává, že student odpoví na otázku lektora a jeho odpověď je špatně, takže ho lektor opraví, než aby se sám student ptal, co je správná odpověď. Případně si student svou odpověď nemusí být jistý, a tak ze své odpovědi vytvoří nepravou otázku.

5.7.1 Otázky organizační

- a) **Otázky na porozumění** – student volí tuto otázku, pokud nerozumí lektorovi, nebo si není jistý tím, co po něm lektor chce slyšet. Trochu odlišný typ otázky volí Sabina – ta své lektorce zřejmě vůbec nerozumí, a proto požaduje otázku zopakovat. Toto „nerozumění“ je ještě umocňováno tím, že se Sabina naklání blíže ke kameře, aby lektorku mohla lépe slyšet.

23	M: supr . supr . tak jo .. tak . vedlejší věty . jo ? když se takhle na to podíváme jakoby shora . tak proč . proč to vlastně máme ty vedlejší věty ? proč . proč to existuje a proč je dobrý to umět ?
24	T: jako vedlejší @ . ty v* určit větné členy ?
25	M: @ no proč existují vedlejší věty ? .. jo ? [k čemu se nám hodí] ?

Martina a Tadeáš – online hodina

327	V: hmm . ano . to už je hodně konkrétní .. a něco co bude na stejné úrovni jako květina
328	S: cože ? (<i>naklání se blíže ke kameře</i>)
329	V: nějaké slovo souřadné ke květině . zkuste vymyslet

Veronika a Sabina – online hodina

⁶⁶ Dominik v prezenční hodině položil 2 otázky, v online hodině 3 otázky; Lukáš položil 8 otázek; Tadeáš položil 14 otázek; Sabina 4 otázky.

- b) **Otázky na utvrzení** – tuto otázku student volí, aby si potvrdil, že o látce přemýšlí správným směrem či zda správně pochopil zadání. Otázka na utvrzení se liší od otázky na porozumění v tom smyslu, že student si je svým stanoviskem celkem jistý, ale raději si ho chce nechat potvrdit, zatímco když klade otázku na porozumění, u té si tak jistý není.

186 **A:** ne .. půjdeme tedy dál . podíváme se na . čtyřku . @ to jsou otázky které už @ nemají co do činění s tím výchozím textem . jsou samostatné ty otázky . a tvým úkolem bude v těch následujících větách podtrhnout vždycky podmět a napsat . čím je ten podmět vyjádřen
187 **D:** jako jakým slovním druhem ?
188 **A:** no

Alice a Dominik – online hodina

89 **L:** 5 vteřin čte text
90 **L:** jsou čtyři . že jo ?
91 **K:** čtyři
92 **L:** jo dobrý

Kamila a Lukáš – online hodina

- c) **Otázky k průběhu hodiny** – různé otázky zaměřené na probíhající hodinu či na nastávající přijímací zkoušky jsem zařadila do jedné skupiny. Student se touto otázkou ptá na organizaci zkoušky či postupu:

223 **T:** jo .. můžu si . dojít pro pití jenom ? [hned jsem zpátky]
224 **M:** [no jasně . určitě . já ti] to zatím pošlu .. tak . už to tam máš (*posílá mu odkaz do chatu*)

Martina a Tadeáš – online hodina

236 **A:** máš k tomu nějaký dotaz ?
237 **D:** no .. a tohle nebude jako v přijímačkách @ to poslední ?

Alice a Dominik – online hodina

5.7.2 Otázky vztahující se k učivu

- a) **Otázky na látku** – student pokládá lektorovi otázku ohledně učiva, které zrovna probírají:

419 **S:** jez ale to se píše se s ne ? (*dívá se do kamery a usmívá se*)
420 **V:** myslíte jako ve významu jako jíst ?

Veronika a Sabina – online hodina

Ojedinele se ve výzkumu objevila otázka na probíranou látku ve smyslu, zda je dané slovo spisovné či nespisovné:

145 **L:** jo a není jako bude běhat nespisovnej tvar ?
146 **K:** jako že je správně jenom to poběží ?
147 **L:** no

Kamila a Lukáš – online hodina

- b) **Překvapení** – párkrát se ve výzkumu objevilo překvapení nad probíranou látkou, kdy se student řečenému podivil i verbálně. Jindy student může využít i citoslovce *aha*, které lektorovi také napovídá, že si student myslel něco jiného. Studentova otázka ale vyjadřuje, že je tímto „novým“ poznatkem udiven, a může to i působit, jako by chtěl s lektorem nad správností odpovědi polemizovat:

331 **M:** no ale . to se tak píše ne ? normálně ve slově . ve slově měkké (*pousmání*)

332 **T:** jo ?

Martina a Tadeáš – online hodina

257 **K:** mdloby jsou dobře s tím dé

258 **L:** jo ?

Kamila a Lukáš – online hodina

5.7.3 Otázky zdvořilostní

Jednou se v nahrávaném doučování objevila i zdvořilostní otázka ze strany studenta (poté, co zdvořilostní otázku jako první položila lektorka). Nikdo další z nahrávaných studentů takový dotaz svému lektorovi nepoložil – důvodem by mohl být respekt vůči lektorovi či obava vyptávat se na lektorovo soukromí. Konkrétně u Tadeáše je vidět, že je trochu nesvůj při kladení osobní otázky své lektorce, a proto si na židli poposedává.

9 **M:** supr . tak jo . tak . jak se daří ?

10 **T:** @ no . dobře dobře . a tobě ? (*poposedává na židli*)

11 **M:** @ jo . tak pořád stejný takový no

Martina a Tadeáš – online hodina

Studentské otázky se v rámci výzkumu zaměřovaly spíše na organizační aspekty, stejně je tomu i ve školní komunikaci (viz 3.2.4 *Studentské otázky*). Menší četnost otázek na učivo může pramenit z obavy se zeptat a tím poukázat na fakt, že student danou látku neumí, či student raději zvolí tzv. nepravou otázku (viz 5.5 *Odpovědi studentů*).

5.8 Prezenční versus online doučování

Ze získaných nahrávek byla pouze jedna hodina vedena prezenční formou, ostatní hodiny se odehrávaly pomocí spojení přes internet. Z materiálu jasně vyplývá, že v online doučování dochází k častějšímu narušení plynulosti hodiny, a to nejvíce kvůli technice – může vypadávat zvuk či obraz, někdy se celý přenos takzvaně kousne, jindy počítači dlouho trvá, než načte soubor. Pro ukázkou uvádím následující příklady:

a) problém se zvukem:

1	K: ahoj Lukáši .. slyšíme se ? ... já tě neslyším
2	L: halo ?
3	K: jo . teďka už jsem tě slyšela .. tak . super .. tak ahoj . jak se máš . dneska ? ... ty's mi zase vypadl . zase tě neslyším ... teď slyším jak tam něčím šustíš .. ale neslyším tebe
4	10 vteřin ticho
5	L: „slysite me?“ (L píše do chatu)
6	K: neslyším . slyším jenom jak tam ťukáš třeba do klávesnice nebo klikáš ale neslyším tebe
7	7 vteřin ticho
8	K: jestli máš mikrofon .. @ na puse . tak jestli třeba nevypadl ten kabel ? . nebo mě nenapadá nic jinýho protože slyším zvuky ale tebe neslyším
9	12 vteřin ticho
10	K: pořád nic
11	4 vteřiny ticho
12	L: „mate stlumeny mikrofon“ (L píše do chatu)
13	K: mám ztlumený mikro* . já mám ztlumenej mikrofon .. jo takhle (klikne na ikonu mikrofonu, aby ji bylo slyšet) . aha . už . ahoj . už se slyšíme ? (smích)

Kamila a Lukáš – online hodina

1	M: tak ahoj ahoj . vidíme se slyšíme se ?
2	T: mluví, ale není slyšet zvuk
3	M: jo . já tě vidím . já tě neslyším ... tak . asi nějaký problém s mikrofonem
4	T: @@ . @ @ @ @
5	M: jo super . už tě slyším

Martina a Tadeáš – online hodina

1	S: dobrý den paní učitelko .. počkejte já jsem tady (2) (vypadává zvuk) něco chce . chvilku počkejte já se (3) (opět vypadává zvuk)
---	--

Veronika a Sabina – online hodina

b) problém s rychlostí počítače / připojením:

264	A: jo ? . dobře (smích) . tak jo . já ti to tedy pošlu na ten ímejl . jo ? .. doufám že se mi to tu všechno načte . mám to tu nějaké pomalé (smích)
265	A: 21 vteřin hledá v počítači dokument
266	A: ne . to jsem otevřela něco jinýho ... ano ... ještě vydrž . musím to najít .. tak tady to mám ... už se to nahrává . za chvíli se to odešle .. doufám že jsme tyto úlohy ještě nedělali

267 15 vteřin ticho

268 **A:** stále se to nahrává . doufám že se to pošle .. tady přes to se to nedá nahrát . tady nejdou posílat soubory ...

Alice a Dominik – online hodina

c) problém s obrazem i zvukem:

145 **V:** rozbouřené moře . oboje malé . hmm

146 6 vteřin ticho, zaseknutý obraz, Veronika kontroluje připojení k internetu. Dalších 12 vteřin ticho, ozývají se pouze trhané zvuky. Po dalších 7 vteřinách se obraz rozběhne.

147 **V:** tak . já se omlouvám . já jsem tady měla menší výpadek tak jsem vás neslyšela . jsme pořád u rozbouřené moře nebo už jsme dál ?

148 **S:** odpovídá, ale není jí vůbec rozumět

149 **V:** hmm ... já se omlouvám . vy se hrozně zasekáváte .. zkusíme chvíli počkat

150 Po 15 vteřinách se obraz znovu naskočí

151 **V:** dobrý . tak už vás vidím dobře

Veronika a Sabina – online hodina

Zároveň při online doučování nemá lektor takovou kontrolu nad hodinou jako při prezenční výuce – ne vždy na sebe účastníci navzájem vidí, a proto stoupá počet otázek lektora na činnost či názor studenta:

122 **K:** jo ? .. tak já si tady najdu (hledá správný dokument v počítači a sdílí ho na obrazovku – příloha č. 12 – Materiál 3) . tak tady to mám .. tak . vidíš to ?

Kamila a Lukáš – online hodina

203 **V:** [...] ještě tady máme jeden pracovní list . ten který jsem posílala včera . máte ho před sebou ? na antonyma synonyma a homonyma

Veronika a Sabina – online hodina

83 **A:** máš tam někde u sebe ten pracovní list ? nebo ho potřebuješ ještě poslat ?

Alice a Dominik – online hodina

Specifickou situací je, když se student vzdálí od online doučování a pak se vrátí – musí dát lektorovi najevo, že je zpět a doučování může pokračovat. Podobný případ nastává, když má student číst text, a pak lektorovi musí dát vědět, že už se čtením skončil. Studenti jsou z toho zřejmě nesví, a tak často použijí hezitační zvuk či částice:

173 480 vteřin ticho

174 **L:** jo tak

Kamila a Lukáš – online hodina

225 **T:** 30 vteřin je pryč, jsou slyšet zvuky nábytku v pozadí

226 **T:** tak jsem zpátky

Martina a Tadeáš – online hodina

92 **D:** 38 vteřin čte text

93 **D:** @ už to mám přečtený

Alice a Dominik – online hodina

Oproti tomu při prezenčním doučování by student svůj příchod vůbec oznamovat nemusel a lektor by se studenta nemusel ptát, zda už má dočtený text, neboť studenta před sebou vidí a může jeho odpověď odvodit i z neverbálních projevů (kývnutím hlavy, výrazem v obličeji). To dosvědčují i sami lektori v rozhovorech:

„...online výuka je prostě pomalejší, stále musím navazovat kontakt různými slovy typu: „Tak co, už?“. Protože nemůžu sedět vedle něj a kontrolovat ho, sledovat to, co dělá, a to mi trochu chybí, ta interakce.“ (Alice)

„...pokud text promítám přes sdílenou obrazovku, pak se musím neustále ptát, jestli už to má dočtené, jestli potřebuje srolovat níž na další otázky [...] nevím, co zrovna dělá, jestli čte text, něco si zapisuje nebo kouká do řešení na správné otázky – na to všechno se musím ptát.“ (Kamila)

Při srovnání průměrné délky promluvy v prezenčním a online doučování lektorky Alice vyplývá, že v online hodinách je lektor nucen využívat více verbálních prostředků: při prezenčním doučování Alice průměrně využila 14 slov v jedné replice, při online hodině to bylo průměrně 17,5 slova. Jedním z možných důvodů nárůstu průměrné délky Aliciny repliky může být právě dotazování na to, co student zrovna dělá či zda už má text dočtený. Na základě jednoho pozitivního výskytu však nelze tuto hypotézu zobecnit na všechna online doučování, k tomu by bylo zapotřebí provést mnohem rozsáhlejší výzkum.

Technické problémy (které nemůže účastník ovlivnit, např. vypadávání zvuku a zadržávání obrazu) či uživatelské problémy s technikou (které účastník může ovlivnit, např. neznalost programu či opomenutí zapnutí mikrofonu) se objevily ve všech nahrávaných online hodinách. Z toho tedy lze usuzovat, že v doučování vedeném přes internet bude velice často docházet k takovému vyrušení. Tyto technické problémy mohou trvat od pár vteřin až po několik minut (v případě Veroniky a Sabiny výpadek celkem trval cca minutu) a zbytečně pak ubírají čas, který má student vyhrazený pro doučování.

Pozitivem online doučování je jednoznačně pohodlnost – účastníci nemusí nikam jezdit a mohou se připojit z pohodlí domova:

„...je výhoda, že člověk nemusí nikam jezdit, zvládám i víc hodin doučování – prostě si sednu k počítači a učím.“ (Kamila)

„Výhoda taky je, že můžu být doma, že nemusím nikam chodit – já neustále učím v pyžamu (smích). Dojíždění mi nebere čas, můžu učit z domova...“ (Alice)

Domácí prostředí pak může pozitivně ovlivnit i činnost studenta, jak dosvědčuje výpověď Veroniky:

„Vidím asi jedinou výhodu, a to, že jde o distanční kontakt, takže žáci jsou víc v pohodě, protože jsou ve vlastním prostředí.“ (Veronika)

Dalším pozitivem online doučování může být nabídka jiných možností výuky. Aktivity v online formě budou zákonitě trochu jiné než v prezenčním doučování. Např. v prezenční formě může student provést grafické znázornění souvětí na papír. V online doučování může tento úkon provést stejně, tedy že si graf zapíše na svůj papír, musí ho pak ale slovně popsat lektorovi, nebo mu ho ukázat do kamery, což může být zdlouhavý proces. Druhou možností je využít např. aplikaci, která umí simulovat psaní na papíře či tabuli (jako lektora Alice v online hodině), čímž se proces zpětné vazby mnohonásobně urychlí.⁶⁷ Je tedy hlavně na lektorovi, jak moc umí zacházet s počítačem, zda zná některé online nástroje a zda s nimi dokáže pracovat. Pokud je lektor dostatečně technicky zručný, může si dovolit doučování obohatit o další úkoly a aplikace, které by v prezenčním doučování nebyly proveditelné, a tím doučování zefektivnit.

Lektoři se ale jednoznačně shodli na tom, že prezenční doučování jim vyhovuje více, nejčastěji kvůli tomu, že jsou se studentem v kontaktu, vidí ho a můžou na něj okamžitě reagovat.

⁶⁷ Za předpokladu, že lektor i student umí s online nástroji pracovat.

6. Závěr

Na základě analyzovaných hodin doučování lze konstatovat, že komunikace v doučování nese podobné rysy jako komunikace ve škole, avšak má i některé své charakteristické rysy, které mohou souviset se specifickou funkcí doučování či s uvolněnější atmosférou a vyšší neformálností.

V úvodu práce jsem vymezila deset domněnek, které jsem chtěla na základě nahrávek doučování potvrdit, či vyvrátit. Zde následují jednotlivá očekávání spolu s komentářem, zda se toto očekávání potvrdilo, či ne:

- a) V doučování se projeví větší míra neformálnosti, komunikace bude vedena v osobnějším duchu jak ze strany studenta, tak ze strany lektora (např. tykání, zájem o koníčky studenta, zájem o další práci lektora ze strany studenta – lze mluvit o přátelštějším vztahu než ve vztahu s učitelem).**

Doučování v sobě nese větší míru neformálnosti, neboť zde není přítomen nikdo jiný kromě lektora a studenta. Nemusí se tedy bát případného posuzování. Lektor navíc v doučování nemá takovou moc jako učitel (nemůže studenta sankcionovat do té míry, co učitel, např. pětiku do žákovské knížky či poznámkou do třídnice). Uvolněnější atmosféře pak napomáhá i obvyklé tykání si účastníků navzájem (viz 5.1.2 *Tykání a vykání*) a užívání nespisovných prostředků (viz 5.1.3 *Spisovnost a nespisovnost*).

V analyzovaných hodinách se objevovaly otázky zdvořilostní, např. na naladění studenta na hodinu, ani jedna otázka se však netýkala zájmu studenta (např. otázka na jeho koníčky, na plán na víkend apod.). Stejně tak se v nahraných hodinách neprojevil zájem studenta o život lektora – pouze jeden student se zdvořile zeptal, jak se lektorovi daří, a to jen jako reakci na otázku lektora. Z tohoto vzorku však nelze usuzovat, že se otázky takového typu v doučování nevyskytují vůbec, a byl by třeba širší výzkum pro negaci tohoto očekávání.

- b) Studenti budou v rámci doučování pokládat více otázek zaměřených na obsah učiva, aby dosáhli lepšího porozumění.**

Průměrně student v doučování položí šest otázek. Otázky jsou to převážně organizačního typu (z celkových 31 studentských otázek bylo 17 otázek organizačních). Dotazy ohledně látky (dohromady 13) jsou méně časté, neboť student spíše volí strategii, že zkusí tipnout odpověď a lektor ho pak případně opraví, než se aby se sám student zeptal (viz 5.7 *Otázky kladené studenty*). Toto očekávání se tedy nepotvrdilo.

c) Lektoři budou podávat látku didakticky správně, zároveň ale budou doporučovat využívání mnemotechnických pomůcek.

Lektoři téměř ve všech případech učivo vysvětlují didakticky správně, snaží se studentovi ukázat postup či mu vysvětlit, proč to tak je. V pár případech došlo k chybnému či nesrozumitelnému vysvětlení (viz 5.6.5 *Chybná či nedostatečná zpětná vazba*), tato pochybení ale byla okrajová. Z analyzovaných materiálů nelze usuzovat, zda lektoři využívají mnemotechnické pomůcky, pro potvrzení či vyvrácení tohoto očekávání by byl zapotřebí další výzkum.

d) Hodiny českého jazyka se převážně budou věnovat jazykové části (ne literární), a nejvíce oblastem pravopisu, větným členům a druhům vedlejších vět.

Na základě nahraných doučování a rozhovorů s lektory lze konstatovat, že doučování českého jazyka se opravdu zaměřuje převážně na jazyk, nikoliv na literaturu. Literární část se v doučování objevuje pouze u přijímacích testů (např. básnické prostředky, rozdělení umělecké a neumělecké literatury, literární druhy apod.).

V doučování se nejčastěji objevovala problematika vedlejších vět a s nimi související větné členy (z pěti nahraných doučování se tato látka probírala ve třech). Zároveň ze čtyř zkoumaných studentů se tři připravovali na přijímací testy, obsahem hodiny tedy bylo i procházení právě těchto testů a úloh, které v sobě shrnují veškeré probrané učivo. Očekávání ohledně nejvytíženějších jazykových oblastí se tedy částečně potvrdilo.

e) Lektoři si své hodiny plánují dopředu a připravují pro studenty podpůrné materiály, nemůžou se ale vyhnout jisté improvizaci, která bude v doučování zastoupena v mnohem větší míře než ve škole (např. student chce opakovat látku k testu). Improvizace se může projevit i na úrovni komunikace.

Všichni lektoři se podle rozhovorů na doučování připravují, využívají různé učebnice a pracovní sešity, internetové zdroje, připravují si i vlastní cvičení – mají tedy plán, kterého se chtějí držet. Všichni také potvrdili, že musí v doučování improvizovat, neboť student často požaduje opakovat učivo, jež např. zrovna probírali ve škole, ze kterého budou psát test či jemuž stále nerozumí. Lektoři pak musí např. z hlavy vymýšlet příklady, případně si je najdou na internetu. Jejich improvizaci lze rozpoznat i v projevu – častěji se v něm objevují hezitační zvuky (viz 5.1.5 *Improvizace*). Jeden z lektorů dokonce konstatuje, že při doučování musí improvizovat ve větší míře než ve školní výuce. Očekávání se tedy potvrdilo.

f) V lekcích se převážně bude uplatňovat výklad či procvičování. Výuka hrou či pomocí multimediálních zařízení se bude objevovat jen okrajově.

Student se účastní doučování, aby si látku procvičil či si ji zopakoval – pokud by učivo dostatečně ovládal, nevyužíval by pak služeb lektora. Nejčastěji se tedy v doučování objevují cvičení na různé jazykové jevy. V případě, že student odpoví špatně či si není učivem jistý, lektor mu danou látku vysvětlí, obvykle pomocí výkladu. Jeden z nahrávaných lektorů využil i metodu hry, kdy měl student za úkol vytvořit cvičení pro lektora. Na základě analyzovaných doučování se tedy očekávání potvrdilo, avšak pro důkladné potvrzení by bylo zapotřebí provést další zkoumání.

g) Lektor zahájí komunikaci se studentem nejprve pomocí méně závažného tématu (otázka na studentovu náladu, jeho týden, pokrok ve škole), až potom přejde k samotnému doučování látky.

Struktura doučování začíná vždy pozdravem, obvykle pak následuje otázka na náladu studenta či na látku probíranou ve škole (viz 5.1.1 *Struktura doučování*). Lektori se tedy snaží doučování započít odlehčeně a využívají tohoto oslího můstku jako přechod k připravenému plánu doučování. Očekávání lze tedy potvrdit.

h) Pokud student udělá chybu, lektor chybu ihned opraví a vysvětlí, proč k chybě došlo, případně nechá studenta samotného vysvětlit, proč se této chyby dopustil a jak by ji opravil.

Lektor dbá na zpětnou vazbu a snaží se na každou studentovu odpověď reagovat – ať už slovy, gesty či chováním (viz 5.6 *Zpětná vazba*). Při chybné odpovědi se lektori nejčastěji snaží studenta přimět, aby o látce znovu přemýšlel, takže mu položí otázku, proč tomu tak je, a požadují po něm vysvětlení. Občas se stane, že lektor přeslechne studentovu chybnou odpověď a neopraví ji, toto se ale stalo pouze v zanedbatelném počtu případů. Očekávání tedy lze považovat za potvrzené.

i) Lekce na sebe budou systematicky navazovat v mnohem menší míře, než jak je tomu ve škole. Důraz bude kladen hlavně na studenta a jeho aktuální potřeby.

Vzhledem k tomu, že každého lektora se studentem jsem nahrávala pouze u jednoho doučování (kromě Alice a Dominika), nelze z materiálů vyvodit, zda na sebe hodiny navazují, či ne. Na příkladu Alice a Dominika však lze vysledovat pohyblivost doučování – cílem doučování je připravit studenta na přijímací test, od toho se tedy odvíjí celková struktura doučování, která spočívá v procházení jednotlivých testů a vyplňování cvičení z různých jazykových oblastí.

V některých doučováním zazněl dotaz či plán na látku k příští hodině doučování – lze tedy konstatovat, že oproti klasické školní výuce je doučování méně systematické. Pro potvrzení tohoto očekávání by však bylo zapotřebí zkoumat doučování delší dobu než jen jednu lekci.

j) Lektoři budou preferovat prezenční výuku namísto online hodiny.

Z rozhovorů jasně vyplývá, že lektoři preferují prezenční výuku. Toto stanovisko se odvíjí hlavně od technických problémů při online doučování a od absence fyzického kontaktu se studentem (např. cítit jeho přítomnost, vidět jeho neverbální komunikaci) (viz 5.8 *Prezenční versus online doučování*). Očekávání se tak potvrdilo.

Většina očekávání se tedy potvrdila a poukázala na některé rysy, které se liší od školní výuky. Podle Šed'ové a kol. (2012, s. 265n, viz text pod kapitolou 3.2.4 *Studentské odpovědi*) je pro školní komunikaci typických pět následujících rysů. Tyto rysy komentují z pohledu komunikace v doučování na základě nahraných materiálů:

a) Učitel svou promluvou zabírá většinu hodiny.

Tento rys je pro komunikaci v doučování stejný. Dokonce z analyzovaných materiálů vyšlo najevo, že lektoři svou promluvou obsáhnou ještě větší část hodiny než učitelé (konkrétně učitelé v průměru obsáhnou 66,6 %, lektoři pak 77,7 % – viz *Tabulka č. 6 – Promluvy lektorů a studentů* v kapitole 5.1 *Komunikační situace*).

b) Promluvy studentů jsou velice krátké.

Promluvy studentů jsou velice krátké také v doučování – průměrný počet slov v jedné promluvě studenta je 4, 8 slov (viz 5.3.1 *Verbální komunikace studentů*).

c) Komunikaci ve většině případů zahajuje učitel svou otázkou.

Stejně tak je tomu i v doučování – obvykle komunikaci začíná lektor, ať už jde o pozdrav, položení otázky, vysvětlení látky či ukončení lekce (viz 5.4 *Otázky kladené lektory*).

d) Většina otázek ze strany studentů je organizačního rázu.

Na základě analýzy materiálů vychází, že studenti v doučování pokládají také více otázek organizačních než otázek zaměřených na učivo (viz 5.7 *Otázky kladené studenty*).

e) Studenti se pomocí různých strategií pokouší odpovědět správně, i když takovou znalost nemají.

V doučování lze vysledovat odpovědi studentů, které se snaží o zakrytí faktu, že správnou odpověď neví, nejčastěji jde o tzv. nepravé otázky (viz 5.5 *Odpovědi studentů*). Tyto strategie

však v doučování nemusí být uplatňovány tak často jako ve školní komunikaci, neboť je až téměř žádoucí, aby student při doučování chyby dělal a následně si je s lektorem vysvětlil.

Typické rysy školní komunikace shrnuté Šedřovou a kol. se tedy objevují i v komunikaci v doučování. Je tak nutné podívat se blíže na analyzovaný materiál doučování a zaměřit se na rysy, které se ve školní komunikaci neobjevují.

Mezi charakteristické rysy komunikace v doučování na prvním místě patří absence hlášení se – student si vezme slovo sám od sebe, neboť koncept doučování je nastaven tak, že lektor je tu od toho, aby zodpověděl studentovy dotazy – student tedy nemusí čekat, až dostane prostor, jako je tomu ve škole.

Dalším charakteristickým rysem je obvyklé tykání mezi účastníky doučování. Tykání pomáhá překonat určité komunikační bariéry a vede k uvolnění atmosféry. Ideálně by tak měl mezi studentem a lektorem vzniknout uvolněnější vztah než je vztah učitele a studenta, aby se student nebál zeptat na cokoli, co mu není jasné. Zároveň s tím souvisí i přístup lektorů – většina se snaží o partnerský přístup.

K uvolněnější atmosféře obvykle napomáhá také míšení spisovného a nespisovného kódu – nespisovně může mluvit nejen student, ale i lektor. Do doučování nezasahuje jiná osoba, tudíž si účastníci mohou podvědomě nastavit vlastní pravidla pro užívání spisovného a nespisovného jazyka.

Obvykle má doučování formu dialogu – repliky lektora a studenta se střídají rychleji než je tomu u replik učitele a studenta (student se v doučování nedělí o slovo s dalšími studenty, zároveň se doučování řídí potřebami studenta). Lektor poměrně často klade otázky ohledně toho, zda student pochopil učivo a zda nepotřebuje ještě něco dovysvětlit. Student je tak nucen více se zapojovat než v klasické vyučovací hodině.

Vzhledem k tomu, že doučování existuje pouze kvůli školní výuce, nedílnou součástí doučování bývá otázka na progres studenta ve škole, co zrovna ve škole probírají či čemu student ze školní látky nerozumí. Záleží totiž vždy na studentovi, co bude chtít v doučování probírat. Někdy však student nemá názor či nedokáže posoudit, co by si měl zopakovat, a proto toto rozhodnutí nechává na lektorovi.

Oproti školní výuce má doučování roztržštěnou koncepci, tedy zatímco se ve škole probírá jedna ucelená látka po danou dobu, v doučování lze probrat různorodou látku během jedné hodiny.

Typickým rysem v komunikaci lektorů je posun v užívání slovesné osoby a čísla, nejvíce je zřejmý v případě tzv. empatického plurálu, kterým lektor může naznačovat, že se studentem „táhne za jeden provaz“ a tedy že studentův neúspěch je zároveň i neúspěch lektorův. Odraz studentova výkonu se totiž promítá do hodnocení lektora – pokud student u testu či zkoušky neuspěje, může to na lektora vrhat horší světlo, neboť to byl on, kdo studentovi učivo vysvětloval a kdo ho mohl nedostatečně připravit.

Překvapivě, oproti učitelům ve školách, kteří podle dostupných výzkumů v průměru mluví dvě třetiny vyučovací hodiny (viz 3.1.1 *Verbální a neverbální komunikace učitele*), lektoři svou promluvou zaberou tři čtvrtiny doučování. Důvodem může být, že během jedné vyučovací hodiny obvykle promlouvá více studentů, zatímco v doučování působí pouze jeden student, a tak tu není nikdo, kdo by za něj toto číslo mohl zvyšovat. Zároveň v rámci školní komunikace učitel může požadovat odpověď celou větou nebo své studenty nabádat, aby jejich odpověď byla co nejvíce obsáhlá, v doučování však lektor na formu odpovědi studenta nemusí dbát, neboť hlavním cílem je pochopení obsahu učiva.

Lektor kromě otázek zaměřujících se na školu se po vysvětlení látky obvykle ptá studenta, zda je pro něj látka pochopitelnější. V doučování lektor nemusí brát ohled na jiné studenty a může se věnovat pouze jemu – je tedy možné zasvětit celou lekci pouze jednomu jazykovému jevu, aby student dosáhl lepšího porozumění.

Komunikace lektora spočívá převážně v jeho verbálních projevech a neverbální komunikaci téměř nevyužívá. Lze u něj sledovat pouze oční kontakt či doprovodná gesta – vzhledem k tomu, že je to hlavně lektor, který potřebuje informace (předávané i neverbálně) o studentovi, není natolik nutné, aby lektor neverbálně komunikoval ve směru ke studentovi. Lektor může využívat dívání se přes rameno studentovi – jak častý tento jev v doučování je však není možné určit vzhledem k malému vzorku prezenčních doučování.

Kamarádský přístup či nabídka tykání může být u některých lektorů projevem strategie – jestliže student bude v příjemném prostředí, bude na doučování chodit raději a může lektora doporučit např. i svým kamarádům. Jistý vliv může mít i fakt, že se ve většině případů jedná o doučování placené – lektor se tak snaží o milý přístup, aby mu student „neutekl“ k jinému lektorovi a nepřišel tak o finanční zisk.

Dalším typickým rysem v komunikaci lektorů je improvizace – lektor mívá připravený plán, avšak tento plán se může změnit, pokud student bude požadovat opakování jiné látky, např. k testu ve škole. Lektor pak musí látku lovit z hlavy, či si ji dohledávat např. na telefonu. Improvizace se projevuje i hezitačními zvuky či delšími pauzami v lektorově promluvě.

Lektoři často doučují za účelem přípravy na přijímací zkoušky – v tom případě obvykle znají nejen testy, ale i vyhodnocování testů či strategie k úspěšnému vyplnění testu. Tyto poznatky pak předávají studentovi a snaží se mu je vštípit, aby test dokázal úspěšně a možná i snaze projít.

Lektoři také můžou nechávat studentovi více času na přemýšlení a vytvoření odpovědi než je tomu u školní komunikace.

Zjištěné výsledky je nutné brát s rezervou, neboť výzkum vycházel pouze z pěti nahrávek doučování, z toho dvě nahrávky zachycovaly doučování stejného lektora a studenta. Vzorek také není vyvážený z hlediska pohlaví – v pozici lektora se objevily pouze lektorky-ženy, v pozici studenta pak nejčastěji chlapci. Pro přesnější výsledek by bylo vhodné mít zastoupení mužů na pozici lektora a více dívek v pozici studentek. Výzkum navíc kombinuje prezenční formu doučování s online formou. Rozhovor s lektory byl veden bez znalosti nahraného doučování, takže jsem v rozhovoru nemohla reagovat na situace, které v doučování nastaly.

Výzkum naopak nastínil témata k možnosti dalšího zkoumání: práce je jakousi první sondou do komunikace v doučování, na níž lze navázat dalšími výzkumy – lze např. uvažovat o ovlivnění počtu promluv vzhledem k pohlaví lektora a studenta, případně zda některé kombinace pohlaví mohou být pro doučování funkčnější; lze sledovat, zda se počet studentských otázek zvyšuje u doučování, jež jsou vedena na míru studentovi (tedy že si student sám řekne o opakování látky, kterou plně neovládá či jí nerozumí); porovnat doučování z hlediska vzdělání lektora nebo věku (ve výzkumu se objevili pouze lektoři s vysokoškolským vzděláním s průměrným věkem 25 let); či se lze zaměřit na poměr spisovnosti a nespisovnosti v doučování a ve školní výuce. Zajímavé také může být sledování komunikačních rozdílů mezi prezenční a online formou doučování.

Práce tak přispívá k bližšímu popisu doučování – odborná literatura se zatím zaměřuje hlavně na samotný koncept doučování a jeho vztah ke školství. Tato práce se zaměřila na oblast komunikace v doučování a přibližuje tak téma možné k dalším výzkumům.

Použitá literatura

- BALKÓ, Ilona: Nespisovnost ve výslovnosti budoucích učitelů češtiny v nepřipravených mluvených projevech. In: *Spisovnost a nespisovnost. Zdroje, proměny a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita 2004, s. 386–389.
- BRŮCKNEROVÁ, Karla – RABUŠICOVÁ, Milada: Netradiční vysokoškolští studenti: charakteristiky a potenciál odloženého studia. *Studia paedagogica* 24, 2019, č. 1, s. 33–49.
- ČECHOVÁ, Marie: Vztah spisovnosti a nespisovnosti v pedagogické komunikaci. *Pedagogika* 45, 1995, č. 1, s. 38–42.
- ČECHOVÁ, Marie: Spisovnost z hlediska školy. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita 1996, s. 223–226.
- DUFKOVÁ, Tereza: *Doučování žáků 1. stupně ZŠ v mimoškolním prostředí*. Diplomová práce. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy 2016.
- GAVORA, Peter: *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido 2005.
- HAUSER, Přemysl: Slovo tvorná správnost a spisovnost z hlediska školy. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita 1996, s. 231–233.
- HIRSCHOVÁ, Milada: *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum 2013.
- HOFFMANNOVÁ, Jana: Promluva. In: KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online] 2017 [cit. 2020-07-27]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PROMLUVA>.
- HÖFLEROVÁ, Eva: Spisovnost a nespisovnost ve škole. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita 1996, s. 234–236.
- HÖSCHLOVÁ, Marie: *Rozsah a příčiny doučování na prvním stupni ZŠ*. Diplomová práce. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy 2012.
- CHRAMOSTOVÁ, Blanka: *Rozsah a příčiny doučování v české primární škole*. Diplomová práce. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy 2014.
- KALHOUS, Zdeněk – OBST, Otto a kol.: *Školní didaktika*. Praha: Portál 2009.
- KYRIACOU, Chris: *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Praha: Portál 2008.
- MAKOVSKÁ, Zuzana: Žákovské strategie při hledání odpovědí na otázky učitele. *Studia paedagogica* 16, 2011, č. 1, s. 47–70.
- MAREŠ, Jiří – KŘIVOHLAVÝ, Jaro: *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1990.
- MAREŠ, Jiří – KŘIVOHLAVÝ, Jaro: *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita 1995.

- Ministryně zahájila jednotné přijímací zkoušky na SŠ. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online] 2017 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministryne-zahajila-jednotne-prijimaci-zkousky-na-stredni>.
- MYSLIVCOVÁ, Kristýna: *Soukromé doučování a jeho potenciál na Tábořsku*. Diplomová práce. Praha: Fakulta managementu Vysoké školy ekonomické 2018.
- NEKULA, Marek: Komunikační model. In: KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online] 2017 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_MODEL.
- NELEŠOVSKÁ, Alena: *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada 2005.
- NOVOTNÁ, Gabriela: *Reedukace formálních poznatků v matematice v prostředí individuálního doučování*. Diplomová práce. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy 2015.
- NÜBLER, Norbert: Determinovanost. In: KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online] 2017 [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/DETERMINOVANOST>.
- PRŮCHA, Jan – WALTEROVÁ, Eliška – MAREŠ, Jiří: *Pedagogický slovník*. 7. vydání. Praha: Portál 2013.
- SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie: *Pragmatika. Studijní příručka*. Praha: Karolinum 2014.
- SKUTIL, Martin: *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál 2011.
- Stát kvůli šíření koronaviru zakázal kulturní, sportovní a společenské akce s účastí nad 100 osob, zavírají se školy. *Vláda České republiky* [online] 2020 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/stat-kvuli-sireni-koronaviru-zakazal-kulturni--sportovni-a-spolecenske-akce-s-ucasti-nad-100-osob--zaviraji-se-skoly-180196/>.
- SVOBODOVÁ, Jana: Mluvená „spisovnost“ ve škole. In: *Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita 1996, s. 246–249.
- SVOBODOVÁ, Jana: Spisovnost a mluvní vzory mládeže. In: *Spisovnost a nespisovnost. Zdroje, proměny a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita 2004, s. 370–377.
- SVOBODOVÁ, Jana – HÖFLEROVÁ, Eva: Neverbální složky výukového dialogu. In: *Štylistika neverbálnej komunikácie*. Bratislava: Pedagogická fakulta Univerzity Komenského 1997, s. 228–235.
- ŠEĐOVÁ, Klára – ŠVAŘÍČEK, Roman – ŠALAMOUNOVÁ, Zuzana: *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál 2012.
- ŠKUBALOVÁ, Tereza: *Témata související s motivací k doučování cizího jazyka v trojúhelníku doučovatel – žák – rodič*. Bakalářská práce. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity 2019.

ŠŤASTNÝ, Vít: *Fenomén soukromého doučování jako stínový vzdělávací systém v České republice*. Disertační práce. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy 2016.

ŠŤASTNÝ, Vít: Soukromé hodiny doučování na středních školách: diagnóza a směry dalšího výzkumu. *Pedagogická orientace* 27, 2017, č. 1, s. 30–57.

ŠVAŘÍČEK, Roman – ŠEĎOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál 2014.

TERREROS, Barbora: Soukromé doučování z pohledu žáků českých základních škol. Výsledky dotazníkového šetření u žáků 9. tříd ZŠ ve Středočeském a Ústeckém kraji. *E-Pedagogium* 18, 2018, č. 3, s. 78–92.

VÁGNEROVÁ, Marie: *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum 2012.

VALIŠOVÁ, Alena – KASÍKOVÁ, Hana: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada 2011.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Přílohy

Příloha č. 1 – Leták

DOBROVOLNÍCI K VÝZKUMU LEKCÍ ČEŠTINY

Milí lektoři, milí studenti, milí rodiče,

ráda bych Vás oslovila s žádostí o spolupráci – jako studentka 3. ročníku magisterského oboru Učitelství českého jazyka a literatury pro střední školy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy píšu diplomovou práci na téma *Komunikace lektorů při doučování českého jazyka*. V rámci této práce se chci zaměřit hlavně na obsah komunikace, způsob, jak lektor látku předává studentovi, a podobu komunikace.

Aby mohla práce vzniknout, hledám studenty 2. stupně základní školy (či obdobných ročníků víceletého gymnázia), kteří dochází na lekce z českého jazyka (rodilí mluvčí, ne cizinci). Lekce proběhne úplně stejně, jako jste zvyklí, pouze s tím rozdílem, že Vás bude natáčet kamera. Video bude použito pouze pro účely diplomové práce a k videu nebude mít přístup nikdo jiný než já. Nahrávka bude poté přepsána a anonymizována, takže se nemusíte bát případného odhalení.

K tomu, abych lekci mohla natáčet, potřebuji souhlas rodičů studenta a souhlas lektora. S lektory pak povedu krátký rozhovor o dané hodině, kterou právě odučili.

Pokud máte zájem na účasti výzkumu nebo k výzkumu máte nějaký dotaz, neváhejte mě kontaktovat.

Předem děkuji za zvážení účasti ve výzkumu.

Kateřina Hilgardová

telefon:

e-mail:

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas rodičů

INFORMOVANÝ SOUHLAS RODIČŮ

Vážení rodiče,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství českého jazyka a literatury pro střední školy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a ráda bych Vás požádala o spolupráci. Ve své diplomové práci *Komunikace lektorů při doučování českého jazyka* se zaměřuji právě na komunikaci mezi lektorem a studentem při doučování – budu se věnovat hlavně obsahu komunikace, podobě komunikace a způsobu, jak lektor látku předává studentovi.

Kvůli zachování co největší autenticity doučování nebudu na hodině osobně přítomna, ale průběh doučování bude zaznamenán na videokameru. Nahrávka bude poté přepsána a anonymizována (osobní informace jako např. jméno dítěte se v prepisech vůbec neobjeví). Přístup k nahrávce budu mít pouze já a vedoucí či oponent diplomové práce. V případě Vašeho zájmu Vám mohu nahrávku z doučování poskytnout, samozřejmě se souhlasem lektora.

V případě jakýchkoliv dotazů se na mě můžete obrátit.

Předem děkuji za spolupráci.

S přáním hezkého dne
Bc. Kateřina Hilgardová

Pokud souhlasíte, doplňte prosím dané informace, zakroužkujte varianty a podepište se níže:

Věk dítěte:

Mateřský jazyk dítěte:

Poruchy řeči či specifické poruchy učení:

Důvod doučování:

Souhlasím s nahráváním mého syna / mé dcery při hodině doučování pro účely výše zmíněné diplomové práce.

Chci / nechci získat nahrávku mého syna / mé dcery.

Datum:

Podpis zákonného zástupce:

Kontakt:

Bc. Kateřina Hilgardová

e-mail:

telefon:

Příloha č. 3 – Informovaný souhlas lektora

INFORMOVANÝ SOUHLAS LEKTORA

Vážená lektorko, vážený lektore,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství českého jazyka a literatury pro střední školy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a ráda bych Vás požádala o spolupráci. Ve své diplomové práci *Komunikace lektorů při doučování českého jazyka* se zaměřuji právě na komunikaci mezi lektorem a studentem při doučování – budu se věnovat hlavně obsahu komunikace, podobě komunikace a způsobu, jak lektor látku předává studentovi.

Kvůli zachování co největší autenticity doučování nebudu na hodině osobně přítomna, ale průběh doučování bude zaznamenán na videokameru. Nahrávka bude poté přepsána a anonymizována (osobní informace jako např. Vaše jméno či jméno studenta se v prepisech vůbec neobjeví). Přístup k nahrávce budu mít pouze já a vedoucí či oponent diplomové práce.

V případě jakýchkoliv dotazů se na mě můžete obrátit.

Předem děkuji za spolupráci.

S přáním hezkého dne
Bc. Kateřina Hilgardová

Pokud souhlasíte, doplňte prosím dané informace, zakroužkujte varianty a podepište se níže:

Věk:

Místo narození:

Délka praxe:

Souhlasím s nahráváním mé prezenční / online hodiny doučování a rozhovoru pro účely výše zmíněné diplomové práce.

Datum:

Podpis:

Kontakt:

Bc. Kateřina Hilgardová

e-mail:

telefon:

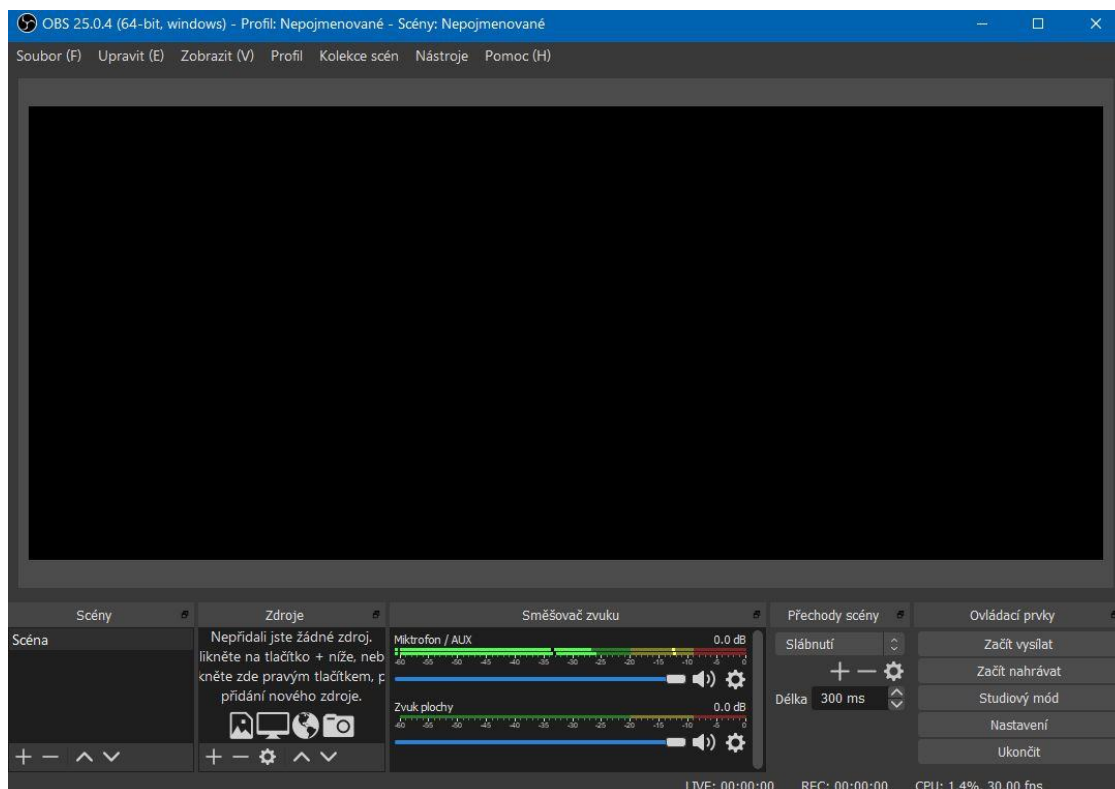
Příloha č. 4 – Manuál k programu OBS

1. Rozklikněte adresu <https://obsproject.com/welcome>.
2. Otevře se Vám následující stránka. Zvolte podle Vašeho typu počítače soubor, který se stáhne:

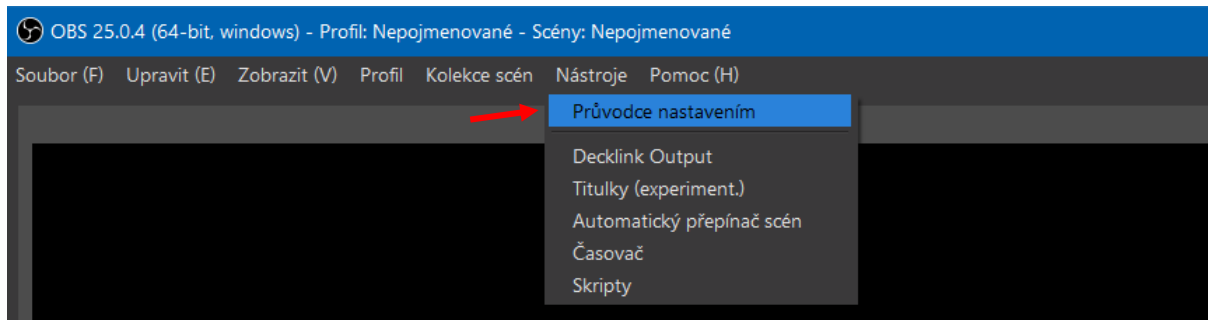

3. Na lištu se Vám stáhne soubor. Otevřete ho, povolte programu přístup a všechny následující kroky potvrďte. Po instalaci programu klikněte na Finish.

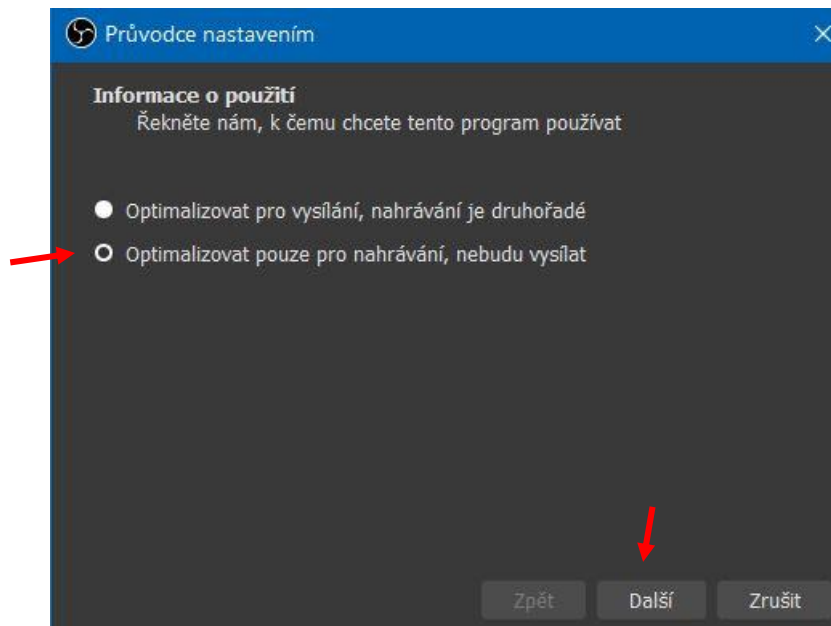
4. Otevře se Vám program OBS:

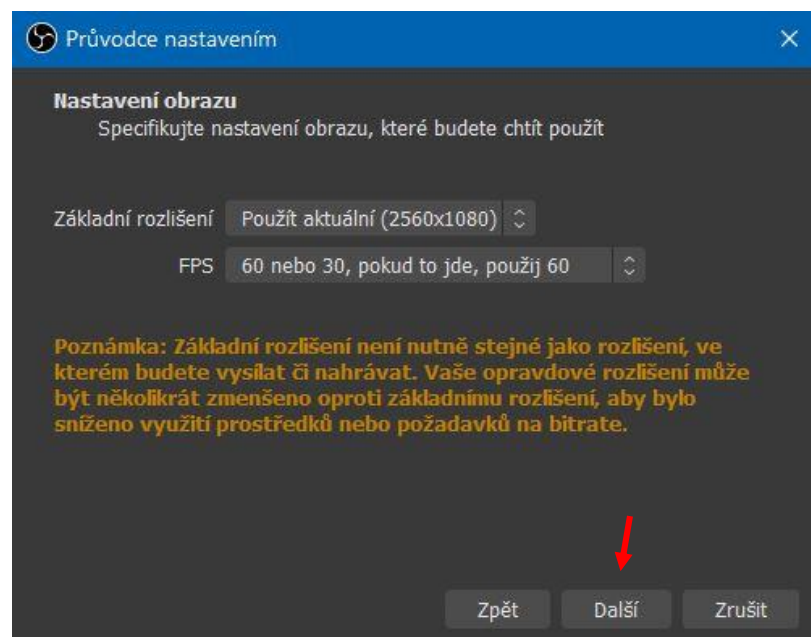
5. Klikněte na Nástroje → Průvodce nastavením:

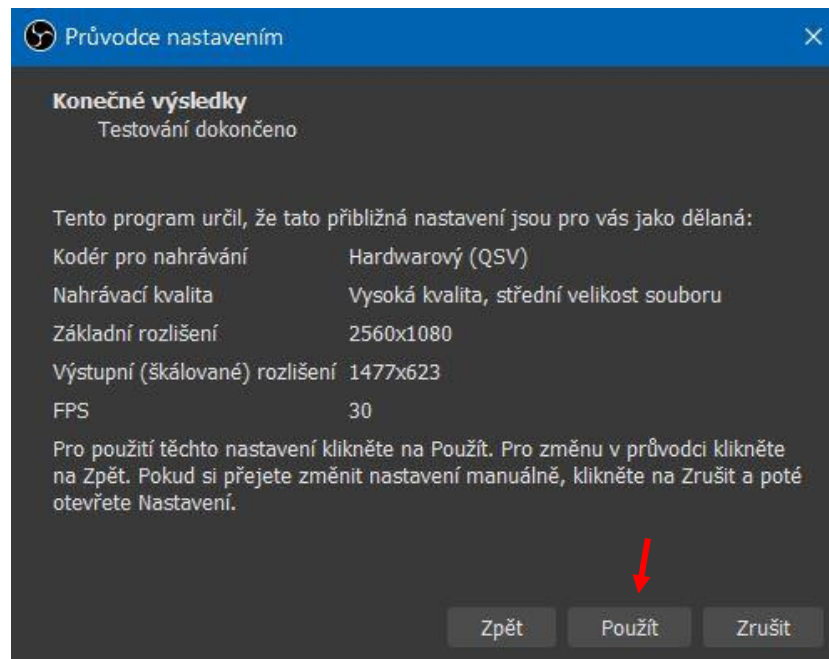
6. Otevře se okno, zvolte „Optimalizovat pouze pro nahrávání“. Klikněte na Další:

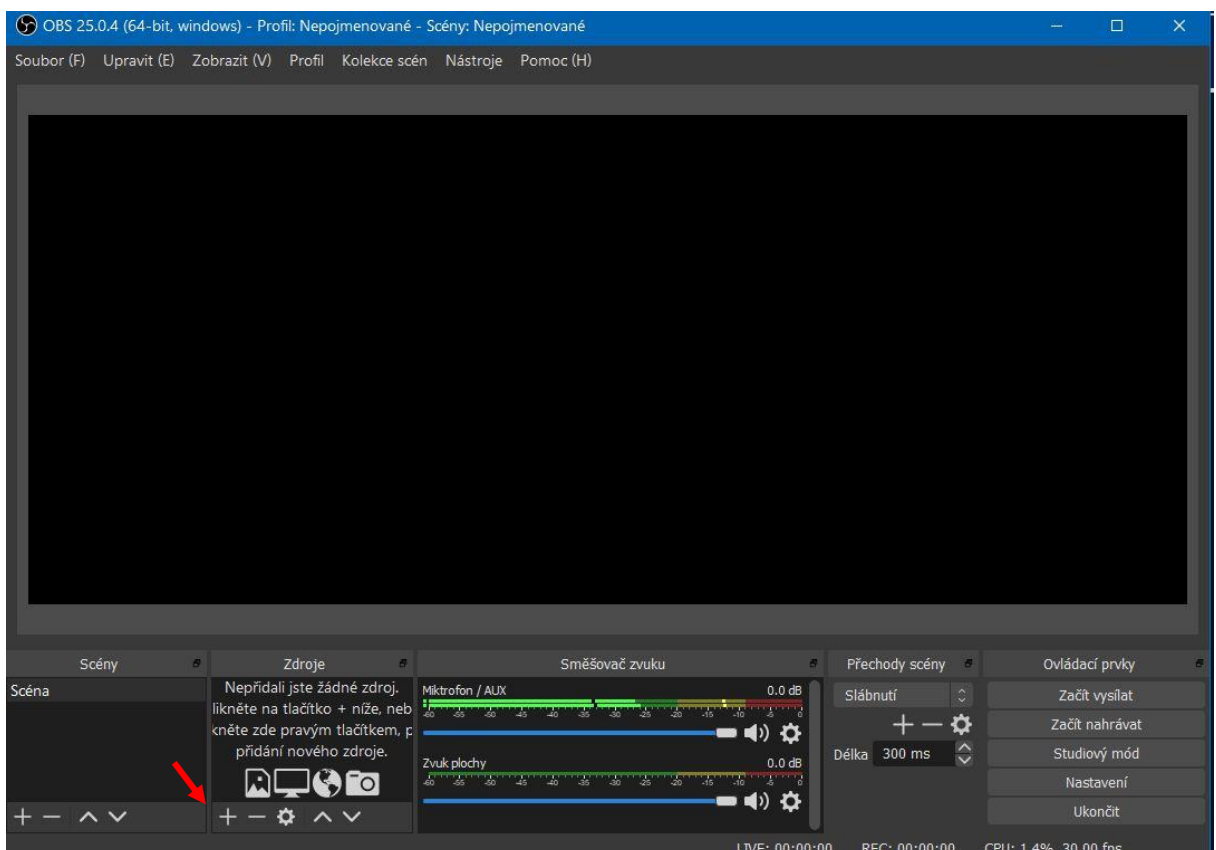
7. Ponechte nastavení, jak Vám určí systém (může se lišit od toho, co vidíte v náhledu níže), a dejte Další:

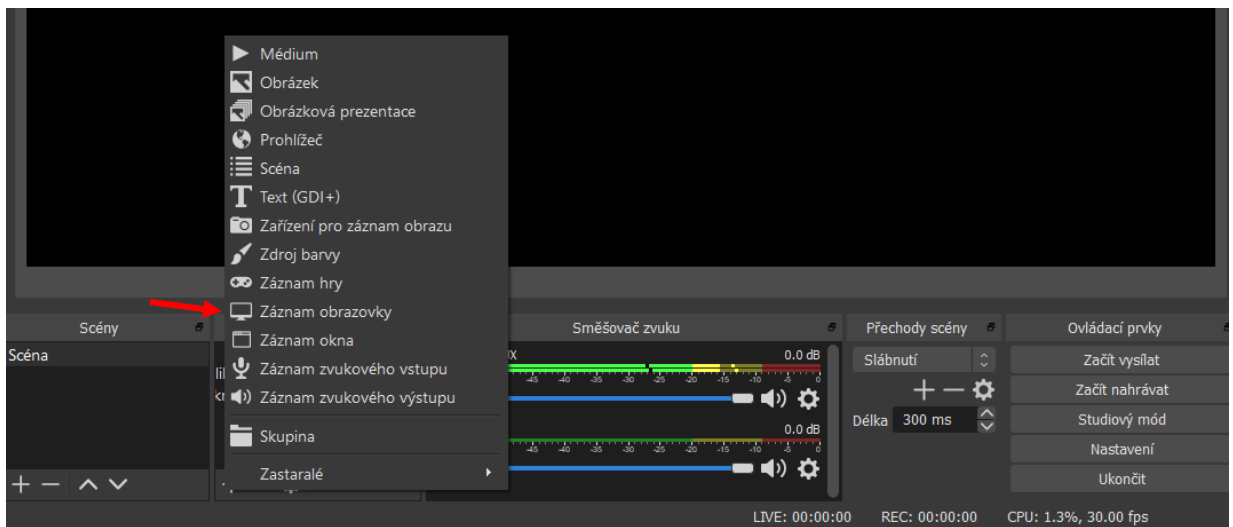
8. Klikněte na Použít:

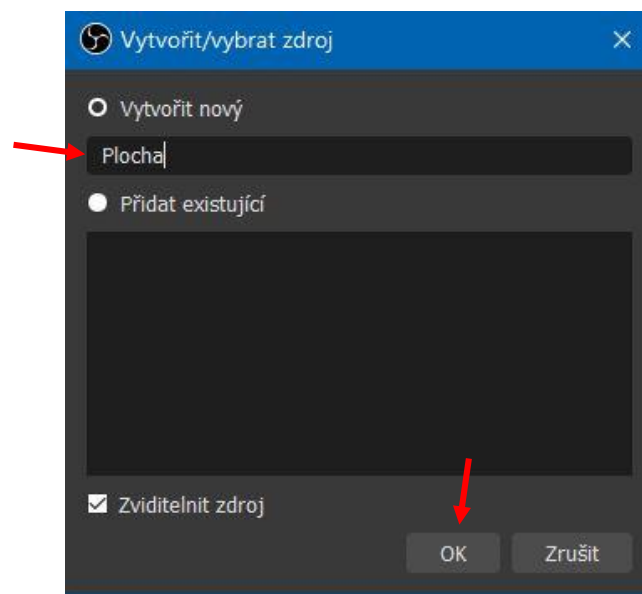
9. Vlevo dole se nachází pole Zdroje. Klikněte na PLUS.

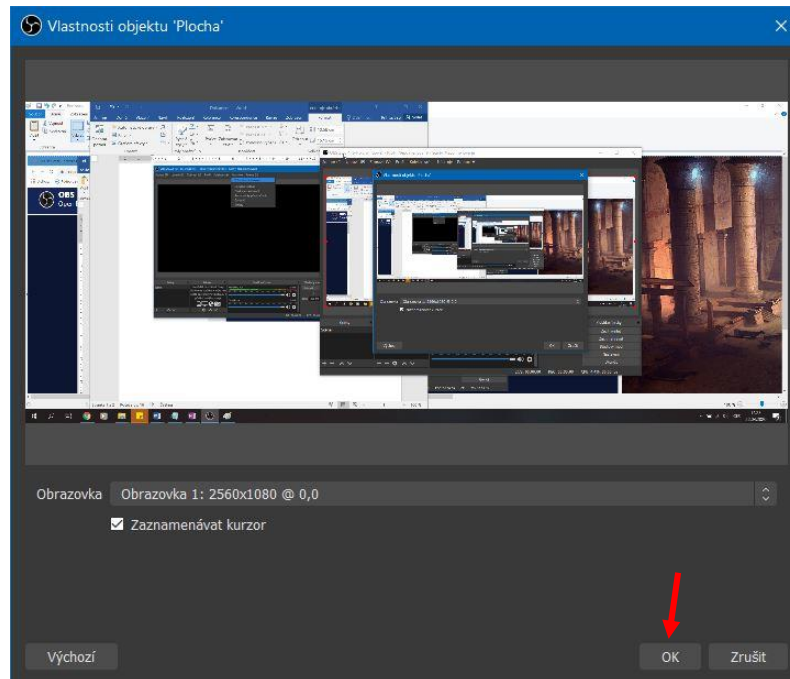
10. Vyberte Záznam z obrazovky.

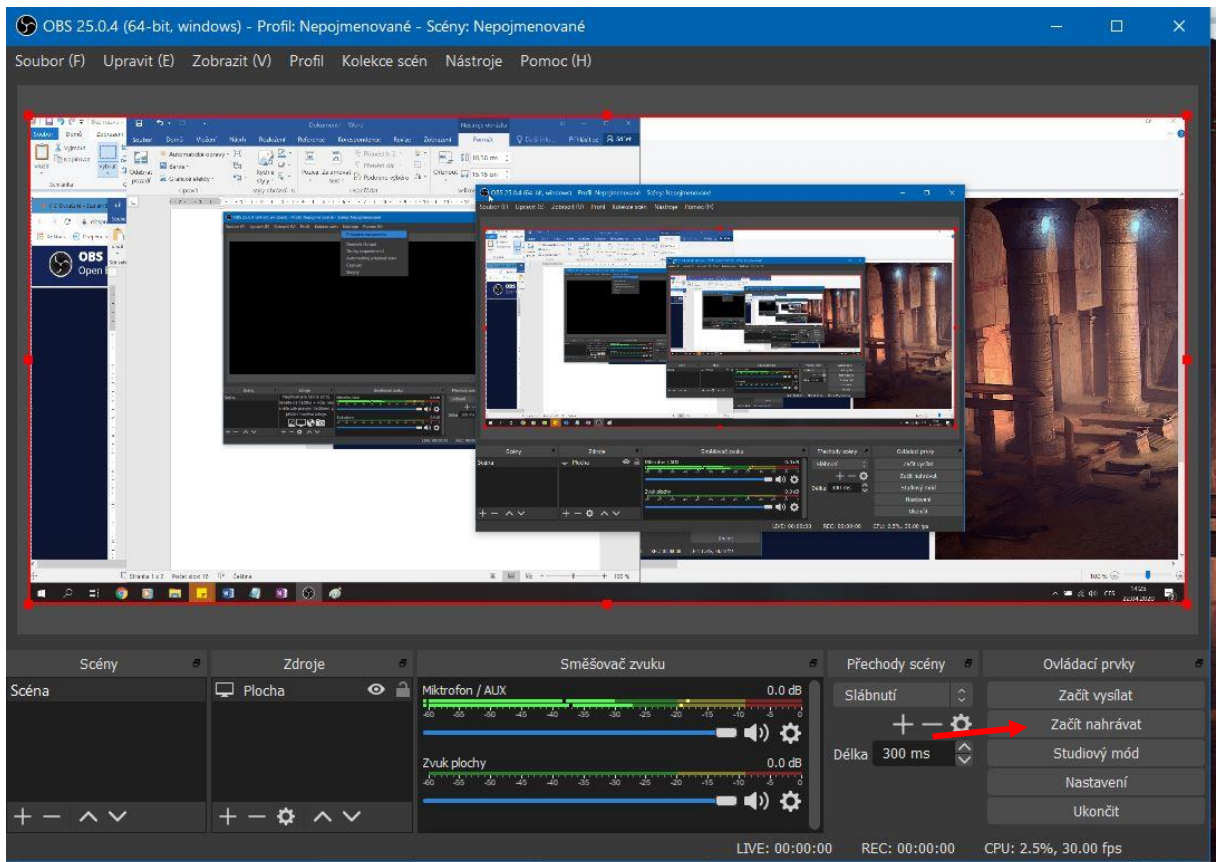
11. Vyskočí Vám nové okno. Do pole Vytvořit nový napište např. Plocha. Stiskněte OK.

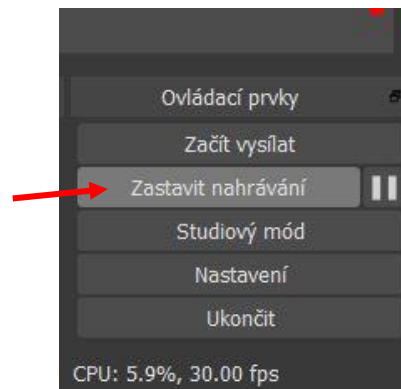
11. Místo šedého okna uvidíte svou vlastní plochu. Stiskněte OK. Okno se zavře.

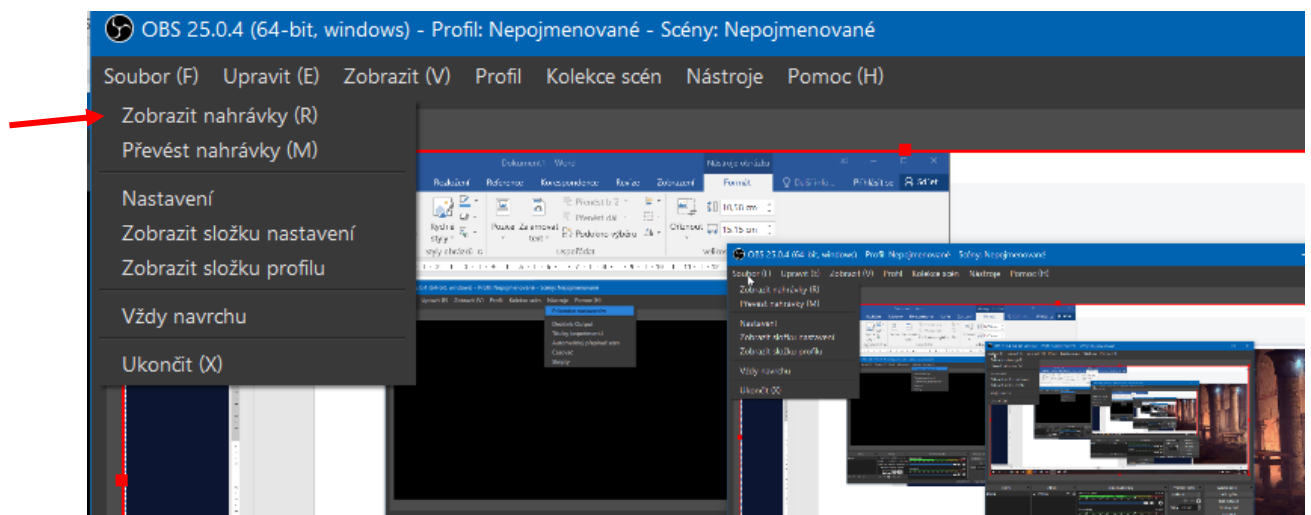
13. Když budete chtít začít nahrávat, stiskněte Začít nahrávat. Program pak minimalizujete na plochu a můžete klasicky zahájit hodinu.

14. Po skončení hodiny klikněte na Zastavit nahrávání.

15. Pro nalezení videa jděte do záložky Soubor -> Zobrazit nahrávky. Otevře se vám složka s nahraným videem.

Příloha č. 5 – Přepis doučování – Alice a Dominik – prezenční hodina

Účastníci doučování:

Lektorka Alice: 25 let, 3–4 roky praxe v doučování, studuje učitelství předmětu ČJ

Student Dominik: 15 let, příprava na přijímací zkoušky, žádné řečové poruchy, mateřský jazyk ruština

Délka trvání doučování: 47 minut a 42 vteřin

Prostor: Oba sedí vedle sebe u stolu proti zdi (Alice sedí z pohledu kamery napravo, na levé straně sedí Dominik). Nachází se ve velké místnosti spolu s dalšími lidmi, u stolu ale sedí sami. Během celého nahrávání mluví i další lidé, jejich promluvy ale přepis ignoruje. Jednou je doučování narušeno rychlým příchodem zaměstnankyně (označena jako X) s organizačním oznámením pro lektorku (její promluva je do přepisu zahrnuta).

Přepis:

- 1 **A:** začneme tedy ... ty 's měl nějaký domácí úkol .. jinak co ve škole . co bys potřeboval probrat . všechno je jasné . nebo +
- 2 **D:** *zavrtí hlavou*
- 3 **A:** + všechno je . dobře . podíváme se na ten domácí úkol . a pak přejdeme k tomu jazykovému rozboru .. aaa pokud zbyde čas . tak se zase vrhneme na další @ ten přijímačkový test .. tak ukaž
- 4 **A:** *vyndává z desek test, pauza 5 vteřin*
- 5 **A:** celý 's ho měl ? .. podáš mi prosím tě tužku ? (*natahuje ruku ke stojanu s tužkami*)
- 6 **D:** *natahuje se pro tužku, vybírá jednu*
- 7 **A:** obyčejnou
- 8 **D:** *vybírá obyčejnou tužku*
- 9 **A:** děkuju .. tak to rychle sjedeme . jo . [počí –] (*nahlíží do testu*)
- 10 **D:** [jako] stihl jsem to no
- 11 **A:** stihl 's to za to –
- 12 **D:** i s těma –
- 13 **A:** máš to tady označené . no tak to je perfektní . protože tím pádem to . rovnou budeme .. hledat v tomto
- 14 **D:** jsem dal ten test . nevím . za tři čtvrtě hodiny . a pak jsem opravoval ještě . patnáct minut
- 15 **A:** to je ideální . to je @ to je skvělé . že 's měl pořád časovou rezervu a .. mohl ses k něčemu popřípadě vrátit .. @ když to pak když tak @ jestli to potom ještě @ projedeme . tak mi rovnou řekneš u čeho ses třeba i zasekl .. tak .. můžeš koukat už rovnou u mě třeba už si budeš vzpomínat na nějaká zadání která . který sis nebyl . u nich sis nebyl jistý .. výborně
- 16 **A:** *opravuje test, 4 vteřiny pauza*
- 17 **D:** *celou dobu sleduje A, jak opravuje test*
- 18 **A:** bé . supr
- 19 **A:** *stále opravuje test, 15 vteřin pauza*
- 20 **A:** pořád by si tady měl ..
- 21 **D:** bod
- 22 **A:** ne – .. neměl už ... no .. tady máš dva a méně bodů (*ukazuje do testu k řešení*) . to [ne]
- 23 **D:** [jo] aha
- 24 **A:** jo ?
- 25 **A:** *opravuje dále test, pauza 5 vteřin*
- 26 **A:** *teorie (opakuje slovo napsané studentem v testu)*

- 27 **D:** a to nevadí že jsem napsal jakoby jenom tvar .. ty slova
- 28 **A:** já se podívám jak je to . zatím teď bychom dělali že je to správně . podíváme se zpětně ještě na tu úlohu . a . tam ti rovnou řeknu @ jak jestli . je to takto správně nebo . to musíš psát přímo takto v tom tvaru .. bé dé cé cé .. hmm
- 29 **A:** 5 vteřin opravuje test
- 30 **A:** to byly chyb* hledání chyb . předpokládám ... se podíváme . jak je to dál
- 31 **A:** 7 vteřin opravuje test
- 32 **A:** tvoření textu za sebou . ne ? ta úloha .. nelítají tyto . a .. hráč na stěnu určitě se hází .. ano ano . ne ne . takže to bude za ten plný počet . bodů ... výborně .. činný . dokonavý . hmm ... dvacet pět .. a tady jsi to . správně jsi to . přeškrtnal . aby se to . špatně . aby bylo jasné co je z toho správně .. cé . a pak bylo bé . hmm
- 33 **A:** 5 vteřin opravuje test
- 34 **A:** já si myslím . že je to .. už jenom když to takto projdem .. že je to velice dobré .. tady to budou nějaké tři body . tady to je plus pět bodů .. to je za šest . sedm .. takže od celkových padesáti si odečti zhruba sedm bodů . takže to je .
- 35 **D:** čtyřicet tři
- 36 **A:** zhruba [čtyřicet tři]
- 37 **D:** [to je v pohodě]
- 38 **A:** to je dobré . ano @ to rozhodně je dobré .. podíváme se tedy ještě na ty úlohy . kde jsme . tady narazili na chybu .. byla to . trojka . tady .. „ve kterém z následujících úseků textu jedna se nejvýrazněji uplatňuje kontrast“
- 39 **D:** no jsem nevěděl co znamená . no
- 40 **A:** co je @ kontrast je něco . co stojí v protikladu (*mává rukama proti sobě*)
- 41 **D:** jo aha .. no tak to dává smysl no
- 42 **A:** tak . takže co bys @ +
- 43 **D:** no áčko
- 44 **A:** + co bys tady tedy určil . áčko . přesně tak . „hojící dlaň smrtící“ . hmm . přesně tak . hojící . smrtící . to stojí v protikladu . jo ? .. ano . dále tady jsme měli .. to má člověk papírů (*otáčí stránky testu a hledá chybnou odpověď*) ... jo . to ano ne . číslo osm . úloha osmá
- 45 **D:** hledá v testu úlohu
- 46 **A:** úloha osmá .. hmm .. tady . tady (*pomáhá studentovi nalézt úlohu*)
- 47 **D:** hmm . tady jsem to opravoval ještě no . tak . nevím jestli to máme stejný
- 48 **A:** hmm
- 49 **D a A společně kontrolují odpovědi**
- 50 **D:** jo tak to mám jiný . no
- 51 **A:** (*smích*) to teda úplně .. [toto je správně]
- 52 **D:** [to jsem zapomněl . to] bylo tam asi
- 53 **A:** tady .. hmm . hmm . takže jinak bys to měl vlastně správně . to znamená že bys měl plus [dva ještě body navíc]
- 54 **D:** [no já jsem to udělal tamto no]
- 55 **A:** tak to příště víš . že opravuješ tady . musím automaticky opravovat v tom archu . připočítáš si dva body a máš čtyřicet pět bodů . to je velice dobrý výsledek .. ano . tady se podíváme . „tři podstatná jména která se skloňují podle vzoru růže“ ... já si myslím že tady přesně není řečeno . v jakém tvaru to má být napsané . ale .. být tebou raději přesně opišu přesně slovo z toho textu @ v tom pádu a tak dále . jo ? . aby nedošlo . k neshodě .. a patnáctka ...

- 56 D: patnáct ?
- 57 A: hmm
- 58 D: *dívá se k A do výsledků*
- 59 A: tady . patnáct tři a patnáct čtyři
- 60 D: to jsme dělali teda ?
- 61 A: to jsme dělali .. jo . tak to nevím . co tady . vzniklo .. to už jsme ale vyřešili . tak to +
- 62 D: [patnáct tři]
- 63 A: [+ teď úplně] . tady máme . tady je béčko . tady béčko . tady éčko (*poklepe tužkou do papírů*)
- 64 D: tak jsem to nějak –
- 65 A: tak to –
- 66 D: já jsem prohodil éčko a béčko
- 67 A: no . a tady to nějak nevyšlo . tak pozor na to
- 68 D: jo
- 69 A: většinou . jestli jo . jestli na to máš vlastně čas . že ti to . že ti ten čas zbyde potom . po vyplnění @ toho testu . znovu se vrátím a klidně to všechno znovu překontroluju . ano ? .. tím pádem . to jsou jenom . drobnosti . tady jenom dvacet čtyřka @ ještě drobnost ... dvacet čtyři tečka čtyři
- 70 D: to jsem taky prohodil no
- 71 A: hmm hmm . no a . ty komáři . co tam s těmi komáry jsme měli ?
- 72 D: @ . to nevím právě
- 73 A: to byla nějaká přísloví ?
- 74 D: jo . jo
- 75 A: sedmnáct . sedmnáctka (*hledá v textu*) ... ano . „když se kácí les, lítají“ –
- 76 D: třísky
- 77 A: ano jsou to třísky . ano .. dobře . myslím si že už k tomu asi nemáme nic . pouze pokud ty sis nebyl něčím jistý v tom testu [a chceš se na to ještě] –
- 78 D: [jenom tohle no]
- 79 A: tím sis nebyl jistý . jsou to tedy třísky . přesně tak ... toto sbalíme (*uklízí test*) .. prosím (*podává test D*) .. a ... já ti tady dám tedy . celkový zase jazykový rozbor . protože jsme se teď více věnovali těm přijímacím testům
- 80 D: *uklízí test*
- 81 A: *čeká, pauza 4 vteřiny, pak přisune papír D (příloha č. 10 – Materiál 1)*
- 82 A: tvým úkolem tady bude . přečíst si ten text .. a doplnit @ . pravopis správně . íčka . m é m n é a tak dále . a zároveň i @ čárky .. ano ? . takže pozor na to . uvědomit si jak je to souvětí vytvořeno . kam dám čárku proč ji tam dám a tak dále . @ jsou tam slova kterým možná nebudeš rozumět . ta slova si podtrhni a když tak si ještě @ vysvětlíme .. prosím . dám ti na to chvíli
- 83 D: *vyplňuje text 23 vteřin, A se dívá studentovi přes ruku do textu*
- 84 A: to co píšeš i hned odůvodňuješ
- 85 D: *bez reakce, dále vyplňuje text, A sleduje D, kontroluje čas, dívá se z okna, celkem 59 vteřin*
- 86 *cvakne klika, A se otáčí*
- 87 D: *otáčí se také, poté se vrací zpět k textu a 10 vteřin čte*
- 88 D: mám to
- 89 D: *přisouvá text k A*
- 90 A: hotovo ? (*celkem překvapená*)
- 91 D: no jakože jo . asi

- 92 **A:** nechceš si to raději ještě jednou projet a . nezapomeň na ty čárky
- 93 **D:** jo čárky . [jo aha]
- 94 **A:** [ano] . přesně tak
- 95 **D:** *dopisuje text, celkem 65 vteřin*
- 96 **D:** *zaklapne víčko od tužky*
- 97 **A:** tak jo . tak projedeme to tady společně .. @ víš co je recese ? (*ukazuje do textu na slovo*)
- 98 **D:** ne (*zavrtí hlavou, dívá se do textu*)
- 99 **A:** co jsi měl udělat s těmi slovy kterým nerozumíš ? (*poklepává na slovo v textu*)
- 100 **D:** jo jo
- 101 **A:** podtrhnout si je . ještě . tak do třetice [všeho dobrého] . podtrhni si ta slova kterým úplně nerozumíš
- 102 **D:** [no tak jo]
- 103 **D:** *čte znovu text a dopisuje, celkem 36 vteřin*
- 104 **D:** tak (*přísune papír k A*)
- 105 **A:** tak nejdříve ta slova kterým jsi nerozuměl . „recese“ . @ to znamená . je to nějaké výstřední většinou vtipné chování . nebo něco ironické . nějaké ironické vystupování . protože přece jenom „oběhnout poklusem Václavské náměstí a @ přečkat noc na kulečnicku“ asi není úplně klasické chování lidí [jo] ?
- 106 **D:** [no]
- 107 **A:** študácký ? nebo „študácké žertování“ ?
- 108 **D:** to nevím
- 109 **A:** kdo je študák ?
- 110 **D:** *dívá se do textu*
- 111 **A:** student
- 112 **D:** jo no
- 113 **A:** ano . student . takže studentské žertování .. a flink ? .. „pražský flink“ . flink je někdo @ (*zaklání se na židli*) .. který něco odbývá třeba . představ si ve škole situaci kdy @ píšeš diktát a . třeba @ nemáš to krasopisně napsané a paní učitelka řekne ty seš ale flink . jo to znamená že ‘s to nějak odbyl . [že‘s] to neudělal krásně . pěkně . jo ?
- 114 **D:** [jo jo]
- 115 **A:** dobře . tak teď to projdem . „samozřejmě tajemství“ . pozor správně je čárka před kde . ale ta čárka když @ nemůžeme ji psát tady takhle [na začátek] +
- 116 **D:** [jo jo]
- 117 **A:** + takže ji píšeme vždy na konec toho řádku a ne na začátek toho následujícího . (*potichu*) „to nic společného s renesancí ani se zná* . je nutno . je nutno abyste vzali na vědomí“ .. tak . „je nutno abyste vzali na vědomí“ . to je celé správně . co s tou čárkou ? jedna mi tam chybí v této větě
- 118 **D:** jo . @ .. tady no (*dopisuje do textu*)
- 119 **A:** kdo co je . no . přesně tak . následuje jaká vedlejší věta ? „je nutno“ ?
- 120 **D:** @ no ta @
- 121 **A:** jak se na ni zeptám ?
- 122 **D:** podmínky ?
- 123 **A:** ne ne ne . „je nutno . abyste vzali na vědomí“
- 124 **D:** předmětná
- 125 **A:** jako jenom toho koho co abyste . ale tady je –

- 126 **D:** podmětná
- 127 **A:** kdo co abyste vzali na vědomí . přesně tak @ (*potichu*) „že vrcholná forma študáckého žertování se nazývá recese a nepídili se po vzniku tohoto“ . výborně . (*potichu*) „recesisté tvoří jakási bratrstva jež přijímají nové členy jen tehdy splní-li podmínky“ . správně jsi to dal do @ mezi čárky . (*potichu*) „vykonají předepsané úkoly . adept se musí jednu noc vyspat na kulečnicku a obě* @ oběhnout poklusem Václavské náměstí“ .. oběhnout . proč jsi napsal j e ?
- 128 **D:** běh .. jo (*smích*)
- 129 **A:** ano (*smích*)
- 130 **D:** to opravím no
- 131 **A:** určitě to oprav
- 132 **D:** *dopisuje do textu*
- 133 **A:** „udělat před muzeem stojku a konečně nasadit vybranému typu klobouček ala Napoleon . k tomu účelu zvolí si typického pražského“ proč tady je malé p ? jak sis to zdůvodnil ?
- 134 **D:** @ no není jako název
- 135 **A:** hmm přesně tak .. @ „se zdvořilým dovolte provede .. poměrně snadnou recesí pro nováčky je dále metání kozelce s přípravou a bez přípravy“ . skvělý . jo . takže vlastně jenom jedna tady ta čárka a oběhnout . hmm . tyto všeobecné otázky nebudeme dělat (*ukazuje do textu*)
- 136 **D:** [to je dobře]
- 137 **A:** [my se rovnou] dostaneme (*smích*) @ k těmto úlohám k tomuto jazykovému rozboru .. tak . tady je ta věta se kterou teď budeš pracovat . takže „určete druh souvětí“ . celou si ji přečti a urči . urči jaké je to sou* @ jaké je to souvětí . v jakém
- 138 **D:** takový to souřadný podřadný
- 139 **A:** a jestli to . přesně tak (*ohlíží se na příchozího člověka*)
- 140 **D:** *vyplňuje 53 vteřin, A se dívá přes rameno D a nahlíží do svých materiálů*
- 141 **D:** no .. podřadný
- 142 **A:** ano .. hm . „vypište věty . hlavní a určete významový poměr mezi nimi“
- 143 **D:** *45 vteřin se dívá do textu, A se dívá přes rameno a do materiálů*
- 144 **A:** tak jaké tam jsou věty hlavní a vedlejší ?
- 145 **D:** @
- 146 **A:** pokud potřebuješ nakresli si zase . stromeček
- 147 **D:** *4 vteřiny se dívá do textu*
- 148 **D:** ty první dvě no
- 149 **A:** první dvě . jsou věty hlavní ?
- 150 **D:** no já nevím . no jako tohle asi není . tohle není (*ukazuje do textu*)
- 151 **A:** jaká není věta hlavní ? (*naklání se k D, aby lépe viděla, co ukazuje*)
- 152 **D:** ta poslední
- 153 **A:** tato není věta hlavní . tak si najdi rovnou . napiš že to je tedy nějaká věta vedlejší .. přesně tak
- 154 **D:** ta první asi je . no
- 155 **A:** no když se na to podíváš
- 156 **D:** *dívá se do textu 5 vteřin*
- 157 **D:** tak ta druhá no
- 158 **A:** ta druhá je věta hlavní .. a na ní je nějaká závislá
- 159 **D:** *8 vteřin pauza*
- 160 **D:** ta první
- 161 **A:** hmm . přesně tak . ano .. no a co ta věta „neboť si uvědomujeme“ ?

- 162 **D:** to je věta hlavní
- 163 **A:** to je věta hlavní . a . je něco podle čeho jsi to poznal ?
- 164 **D:** no že nenavazuje ne . jako . na tu tuhleto (*klepe několikrát do textu*)
- 165 **A:** vždyť to jsme říkali že to je taky věta hlavní také
- 166 **D:** no
- 167 **A:** a ona na ni nenavazuje ?
- 168 **D:** no asi ne
- 169 **A:** @ neboť ?
- 170 **D:** no
- 171 **A:** když se takto odkážeme na . spojky . tak neboť patří mezi spojky . které odlišují poměr . poměr můžeme určovat buď mezi větami hlavními nebo mezi větami vedlejšími . na té nějaké stejné úrovni
- 172 **D:** no
- 173 **A:** ke které . bude ? ke které se bude vázat tato věta ?
- 174 **D:** 5 *vteřin se dívá do textu*
- 175 **D:** no k týhle tý (*ukazuje do textu*)
- 176 **A:** no ano . přesně tak . jo @ (*rozhlíží se po stole*) . nakre* –
- 177 **D:** je to věta hlavní
- 178 **A:** je to věta hlavní . je tam neboť a neboť je typická spojka pro větu hlavní a zároveň @ ona nezávisí už tady dál na ničem . ona nemůže být větou vedlejší . ona je vlastně řídicí větou pro následující větu hlavní a to je ta „že se naše třída“
- 179 **D:** jo
- 180 **A:** jo ? . no . tak @ teď s tím poměrem . vzpomeneš si na nějaké ty poměry ?
- 181 **D:** hmm . no
- 182 **A:** když si nevzpomeneš na název tak spíš . tak možná významově .. kam směřuje nebo co říká ?
- 183 **D:** ty jo (*7 vteřin přemýšlí, dívá se střídavě do stropu a do textu*)
- 184 **A:** něco můžeme slučovat . něco se nám vylučuje
- 185 **D:** pak je odporovací
- 186 **A:** pak . @ odporuje . přesně tak
- 187 **D:** pak je podmínkový ne ? nebo . to není ne ?
- 188 **A:** ne podmínkový ne . ale je tam nějaký . buď něco něčemu předchází nebo se to dál vyvíjí . kvůli něčemu . nebo díky něčemu
- 189 **D:** účelový
- 190 **A:** ten ne
- 191 **D:** přípustná
- 192 **A:** ne to vyjmenováváš druhy @ vedlejších vět
- 193 **D:** no @ ... (*tužku zabodne do stěny naproti sobě*)
- 194 **A:** tak něco co se děje ještě z nějakého důvodu je nějaká . pří ..
- 195 **D:** příčina
- 196 **A:** příčinná . přesně tak . a nebo když něco z něčeho vzejde . tak to má . něco udělám .. rozhodnu se jít místo do školy na fotbal . tak to bude mít nějaké .
- 197 **D:** následky
- 198 **A:** ne následky ale důsledky
- 199 **D:** jo aha (*smích*)
- 200 **A:** tak to máme

- 201 **D:** tak to je ta ta @ .. příčinná
- 202 **A:** to je příčinná . přesně tak . hmm . takže není to příčinná věta je to @ [poměr] mezi nimi je příčinný
- 203 **D:** [příčinný poměr]
- 204 **A:** přesně tak . ano @ klidně si to tam napiš . ať to dostaneš @ do ruky .. tak tam je ten poměr příčinný
- 205 **D:** *zapisuje odpověď*
- 206 **A:** ano . tak co ty věty vedlejší ?
- 207 **D:** @ . no tak to jsou ty hlavní
- 208 **A:** to ano . a urči teď jaký @ . jejich druh
- 209 **D:** *přemýšlí 4 vteřiny*
- 210 **A:** správně se zeptej
- 211 **D:** to je podmět* teda předmětná
- 212 **A:** uvědomujeme si koho co . správně toto je určitě vedlejší věta předmětná
- 213 **D:** *zapisuje odpověď, 5 vteřin přemýšlí*
- 214 **A:** no a jak se zeptáme na tu první ? . která tam vlastně je
- 215 **D:** @ . příčinná
- 216 **A:** emm
- 217 **D:** @
- 218 **A:** „většina z nás cítí zároveň i trochu smutku“ . a zeptám se teď na tu vedlejší větu
- 219 **D:** *4 vteřiny přemýšlí*
- 220 **D:** důsledková ?
- 221 **A:** ne ne ne . to by . už jsi . to ne
- 222 **D:** @ přípustková
- 223 **A:** je to přípustková . přesně . i přes co . i přes ty @ přes ty přicházející prázdniny . výborně
- 224 **D:** *zapisuje do textu*
- 225 **A:** tak . základní skladební dvojice @ (4 vteřiny čeká na studenta, zda v textu najde) v té poslední větě .. v tom souvětí jo ?
- 226 **D:** @ ... no . třída se rozejde ?
- 227 **A:** ano . přesně tak . jednoduché
- 228 **D:** *zapisuje do textu*
- 229 **A:** jaký je to . přísudek ? .. se rozejde ?
- 230 **D:** @ se . sponou
- 231 **A:** a kde máme sponu ?
- 232 **D:** se ne ? (*ukazuje do textu*)
- 233 **A:** (*dívá se do textu, co ukazuje D*) to ale není spona . spona je vždy přeci být a nebo stát se
- 234 **D:** jo . tak @ –
- 235 **A:** Petr se stane doktorem . třeba
- 236 **D:** tak sloveso no
- 237 **A:** je to slovesný jednoduchý . ano . přesně tak @ „určete druh @ těch větných členů“ . zase . máme sice vytištěné ale kouknu do textu . abych . se správně zeptal
- 238 **D:** @@ .. tak .. tak „naše“ je ten . přívlastek
- 239 **A:** [přívlastek]
- 240 **D:** [sho*] shodný
- 241 **A:** a shodný . hmm

- 242 **D:** @ „každý“ je ... ten ... @ podmět
- 243 **A:** ano
- 244 **D:** a „prázdniny“ @ ten . předmět
- 245 **A:** výborně . přesně tak .. tak . máme úkol sedm
- 246 **D:** 17 vteřin čte text, přejíždí po textu tužkou
- 247 **A:** takže hledáme přívlastek .. a . ještě se podívám zda-li je postupně rozvíjející
- 248 **D:** tenhle (*ukazuje do textu*) „přicházející“
- 249 **A:** ale . on už přeci není nijak rozvedený
- 250 **D:** jo
- 251 **A:** jo ?
- 252 **D:** tak tohle . ne ? (*ukazuje do textu*)
- 253 **A:** naklání se blíže k textu, aby si slovo mohla přečíst
- 254 **D:** takový
- 255 **A:** já nevidím úplně . co tam přesně ukazuješ
- 256 **D:** no (*ukazuje do textu*)
- 257 **A:** „různé střední“ . ano . je to tedy různé střední . jo ?
- 258 **D:** zapisuje do textu
- 259 **A:** „střední školy“ . střední je přívlastek . a ten přívlastek je ještě . ještě znovu . ještě jednou rozvinuto . rozvinut . různé střední školy . to je postupný rozvíjející se . nemusí to být jenom přívlastek může to být i podmět ... tak . slovní druhy
- 260 **D:** no „nás“ je zájmeno
- 261 **A:** to je zájmeno a @ typ ?
- 262 **D:** ten @ nějaký .. osobní (*dívá se do stěny*)
- 263 **A:** osobní
- 264 **D:** „neboť“ @ to je spojka
- 265 **A:** to je ta spojka (*kýve hlavou na znamení souhlasu*) . už jsme o ní hovořili
- 266 **D:** a zároveň ..
- 267 **A:** zase se podívej do toho textu klidně si to tam najdi to slovo . a zeptej se na něj . pokud si třeba nejsi jistý
- 268 **D:** 8 vteřin přemýšlí, dívá se do textu
- 269 **D:** příslovce ?
- 270 **A:** je to příslovce . hmm . ano . „u slovesa rozejde se určete čas a slovesný vid“
- 271 **D:** no tak . budoucí
- 272 **A:** je to budoucí . a vid
- 273 **D:** @ dokonavý
- 274 **A:** dokonavý . utvoř z toho nedokonavý
- 275 **D:** no ... s .. no (*dívá se do stěny*)
- 276 **A:** se vlastně trochu změní
- 277 **D:** rozcházet ?
- 278 **A:** kýve hlavou, pozastaví se, zda D ještě něco řekne
- 279 **A:** ano . rozchází se .. a @ „u slova učiliště určete číslo a vzor“
- 280 **D:** no ... no tak číslo množný . a vzor .. moře
- 281 **A:** je to vzor moře . přesně tak . @ navíc @ tvým úkolem je ještě vytvořit synonyma . co je to synonymum ?
- 282 **D:** to je slovo stejného významu

- 283 **A:** @ stejného nebo
- 284 **D:** no jako . znamená totéž .. je to [jinak napsaný]
- 285 **A:** [nebo podobného] významu
- 286 **D:** jo no jo . no (*kýve hlavou ze strany na stranu*)
- 287 **A:** ale slova většinou nejsou úplně . nejsou na sto procent stejná . protože každé slovo má nějakou svoji hodnotu . jo ? můžou se třeba lehce lišit ale i tak je můžeme označit za . za velice si podobná @ a blízká si . tak „chlapec“ . synonymum ke slovu chlapec
- 288 **D:** třeba . hoch
- 289 **A:** hoch . hmm . „hezky“
- 290 **D:** pěkně
- 291 **A:** „tu“
- 292 **D:** tady
- 293 **A:** hmm . a „běžet“
- 294 **D:** utíkat
- 295 **A:** přesně tak .. a opačného významu ?
- 296 **D:** no –
- 297 **A:** „ráno“
- 298 **D:** večer
- 299 **A:** hmm . „dobrý“
- 300 **D:** špatný
- 301 **A:** „smát se“
- 302 **D:** p* . plakat
- 303 **A:** hmm . možná ještě
- 304 **D:** brečet
- 305 **A:** brečet nebo
- 306 **D:** no (*4 vteřiny přemýšlí*)
- 307 **A:** mračit se . třeba ještě
- 308 **D:** jo
- 309 **A:** když se někdo mračí . tady si přesně všímáš těch jednotlivostí že . vlastně . smát se a řekneš plakat a oni . jsou naproti sobě (*mává rukama proti sobě*) . ale každé ještě od toho plakat brečet a mračit se tam jsou ještě . i přesto že můžeme říct vlastně že to jsou synonyma . tak stejně každé ještě malinko (*ukazuje vzdálenost na prstech*) znamená trochu něco jiného . jo ?
- 310 **D:** jo
- 311 **A:** a „sytý“ ?
- 312 **D:** hladový
- 313 **A:** hladový . a . poslední . slovní druh u toho a . „přišel Petr a Jana . a to . a to tedy ne“ . tak jakým . jakým slovním druhem tam budou @ tam bude to a ? . v té první větě
- 314 **D:** tak první je spojka
- 315 **A:** je to spojka . určitě
- 316 **D:** to druhý .. citoslovce
- 317 **A:** @ to neoznačuje @ žádný . zvuk
- 318 **D:** [no jo] (*kýve hlavou ze strany na stranu*)
- 319 **A:** [tak k tomu] se to úplně nevztahuje
- 320 **D:** @ ... částice ?
- 321 **A:** je to částice . ano . přesně tak . dobře .. chceš se k tomu ještě [na něco] zeptat ?

- 322 **D:** [ne]
- 323 **A:** ne . vše bylo jasné . tím pádem se vrhneme . ještě máme chvíli čas . (*D uklízí text ze stolu*) a vrhneme se na ten @ test tady (*hledá v materiálech*) .. doufám že tento jsme nedělali . myslím si že . ne .. ne počkej to je osmnáct (*hledá v dalších testech*)
- 324 **D:** *protahuje se, sleduje A, jak hledá materiály*
- 325 **A:** tento . podívej se do něj jenom rychle (*dává D test – příloha č. 10 – Materiál 2*) .. jestli ti něco připomíná nebo ne (*otáčí hlavou po příchozích lidech*)
- 326 **D:** *5 vteřin si prohlíží test*
- 327 **D:** ne
- 328 **A:** ne
- 329 **D:** to ne
- 330 **A:** tak tím tedy začneme . a začneme od začátku . když ho nedokončíme . doděláš ho zase doma
- 331 **D:** *připravuje si tužku, 12 vteřin si čte zadání a možné odpovědi, pak zaškrtně jednu odpověď*
- 332 **A:** proč jsi označil á ?
- 333 **D:** protože tady je (*ukazuje do textu*)
- 334 **A:** ano . tady je to jasné . přesně tak .. já si tady jenom vezmu ty výsledky (*natahuje se pro papíry ležící před studentem*) .. když tak pro lepší kontrolu
- 335 **D:** *čte si zadání další otázky*
- 336 **A:** přečti si jak text jedna . tak text dva . a pak se podívej na tu otázku
- 337 **D:** *62 vteřin čte zadání a značí odpověď*
- 338 **A:** *mezitím vyplňuje papír s hodnocením (30 vteřin), zbytek času se dívá D přes rameno*
- 339 **A:** (*potichu zopakuje, co zaznačil D za odpověď*) člověk . ano
- 340 **D:** *26 vteřin přemýšlí nad další otázkou*
- 341 **A:** *dívá se přes rameno D*
- 342 **A:** bitvu do pokoje . ano . přesně tak . souhlasím .. zase . podívám se (*ukazuje do horní části testu*) dva až šest . a vím že se to vztahuje až sem k tomu (*ukazuje do spodní části testu*)
- 343 **D:** *45 vteřin přemýšlí, střídavě se dívá do testu a na tužku, dalších 15 vteřin pak počítá na prstech a zaznačí odpověď*
- 344 **A:** *kontroluje čas, pak se dívá D přes rameno*
- 345 **A:** přesně tak .. proč to není ta literatura neumělecká ?
- 346 **D:** @ protože je to umělecká no
- 347 **A:** dobře (*smích*)
- 348 **D:** *smích*
- 349 **A:** protože je to umělecká . a jaké rysy má právě ta umělecká ?
- 350 **D:** no že se rýmuje
- 351 **A:** třeba že se rýmuje . ano . ještě něco ?
- 352 **D:** @ ... no ... je to básnička
- 353 **A:** je to básnička třeba . dobře .. tak . zas máš tvořit tady slova
- 354 **D:** *11 vteřin přemýšlí a píše odpověď, A se dívá D přes rameno*
- 355 **A:** jednoduché . ano . hrozba
- 356 **D:** *23 vteřin přemýšlí a píše odpověď, A se dívá D přes rameno*
- 357 **A:** ano . nenechat se zmást že je tam nějaká předpona
- 358 **D:** *25 vteřin přemýšlí o další úloze, počítá na prstech, A se dívá D přes rameno*
- 359 **A:** a teď naopak . zase můžeš ty pracovat s nějakými třeba předponami příponami a tak dále
- 360 **D:** no . tak to musí bejt že jo .. to nemusí bejt neživ*

- 361 **A:** má to být – prosím ? *(v místnosti vznikne hluk, A se naklání blíže k D)*
- 362 **D:** to musí bejt neživotný ne ?
- 363 **A:** no protože je to podle vzoru hrad
- 364 **D:** no takže ...
- 365 **A:** takže zemědělec to nebude . třeba .. musí to být neživotné podle vzoru hrad
- 366 **D:** *5 vteřin přemýšlí, oči do stropu*
- 367 **D:** @ ... jo možná *(A se na židli předkloní blíž k D)* .. pozemek
- 368 **A:** pozemek . ano
- 369 **D:** *5 vteřin zapisuje*
- 370 **A:** a ještě . dávej si pozor na to jak píšeš začáteční velká písmena . tady vlastně není důvod psát velké písmeno u slova pozemek
- 371 **D:** no já ho tady píšu
- 372 **A:** ano . ale ty až to budeš přepisovat dej si na to pozor a piš malá . protože to není název toho slova . jo ? raději piš malá začáteční písmena . pokud to není samozřejmě nějaký název . jméno a tak dále
- 373 **D:** *48 vteřin čte zadání, pak zapisuje odpověď*
- 374 **A:** *se dívá do materiálů, nezaregistrovala, že je D hotový*
- 375 **D:** *odkloní se od testu na stranu od A, dlouze se na ni podívá*
- 376 **A:** @ no . tak ještě jednou se na to podívej
- 377 **D:** no tak dobře . no
- 378 **A:** *smích*
- 379 **D:** *3 vteřiny se dívá do testu*
- 380 **D:** jo . áčko no
- 381 **A:** je to áčko . ano . ano
- 382 **D:** já jsem to . už nekontroloval . protože jsem myslel že to je dobře *(mávně rukou nad testem)*
- 383 **A:** zase . zpětná vazba pro tebe . kontroluj neustále všechno . jo ? tak . sedmička . už se neváže k tomu textu . je to klasická úloha . buď je tam i í . nebo é i é . m é m n é
- 384 **D:** *9 vteřin čte zadání a zapisuje odpověď*
- 385 **A:** *dívá se mu přes rameno*
- 386 **A:** je to jasné ... tak . dál
- 387 **D:** *otáčí stranu testu*
- 388 **D:** jo to není ono
- 389 **A:** tady *(podává mu další správnou stranu)*
- 390 **D:** *106 vteřin čte text, pak zapisuje odpověď, A se dívá D přes rameno*
- 391 **A:** nenech se zmást hlavně . tím jestli ten text třeba znáš . tady pracuj jenom s tím co tam přesně je
- 392 **D:** to neznám
- 393 **A:** neznáš ? *(překvapeně)* od Dickense Vánoční koledu ?
- 394 **X:** *(přichází zezadu k A a D)* já se moc omlouvám *(A a D zvedají hlavy od testu k X)* . jenom volal pan Novák že ruší lekci . že někde se zasekl . jo ? *(D se věnuje testu)* tak jenom že to máte proplacené
- 395 **A:** dobře . takže vůbec nebude –
- 396 **X:** ano přesně tak
- 397 **A:** dobře
- 398 **X:** tak jenom ať víte

- 399 **A:** tak jo . moc děkuju (*X odchází*)
- 400 **D:** *po skončení rozhovoru dalších 38 vteřin čte a zapisuje odpovědi*
- 401 **A:** přesně tak . všechno dohledat vždycky na tom textu .. budeme končit
- 402 **D:** hmm
- 403 **A:** @ za domácí úkoly udělej zbytek . [dej si na to]
- 404 **D:** [na čas]
- 405 **A:** ano @ čtyřicet minut . jo ? zase si to stopni . abys věděl . abys to stihl . a pozor . do archu . zapisuj . správně to . jo ? je to pak škoda když s* jde o . takové drobnosti . jako že si třeba něco špatně přepsal
- 406 **D:** *mezitím, co A mluví, si balí věci*
- 407 **A:** *bere papíry s hodnocením do ruky, zapisuje*
- 408 **A:** tak .. spolupráce . výborně zase . domácí příprava . výborně . byl 's připraven . znalost látky . dáme zase á lomeno bé . trochu ty poměry (*dívá se na D*) . určitě se na ně když tak ještě podíváme . a pokroky ..
- 409 **A:** *dopíše a založí hodnocení do desek*
- 410 **A:** příští hodinu se normálně uvidíme ? nemáš prázdniny . nebo máš ?
- 411 **D:** máme je až na konci února myslím
- 412 **A:** takže příští hodinu [se normálně] +
- 413 **D:** [asi jo]
- 414 **A:** + se uvidíme devatenáctého .. dobře .. tak . poprosím podpis (*posouvá papír s hodnocením k D*) .. je pardon . ještě jsem ti tady zapoměla dát výsledky . tak si je tam prosím ještě zabal (*podává mu výsledky*)
- 415 **D:** *podepíše papír*
- 416 **A:** dobře . tak příští týden
- 417 **D:** *11 vteřin balí věci*
- 418 **A:** *balí věci také*
- 419 **D:** tak mi přijde že jsem se zlepšil
- 420 **A:** no + (*zastaví se v pohybu a natočí se tělem k D*)
- 421 **D:** za ten půlrok
- 422 **A:** + rozhodně ses zlepšil (*smích*) . to jako obecně ve všem . že jo . vezmi si . diktát najednou jak píšeš (*vypočítává na prstech*) . napíšeš ho bez chyb . možná s nějakou drobnou chybou . dokážeš doplnit čárky . pouze ti unikne třeba jedna (*ukazuje na druhý prst*) . ovládáš všechny pravopisné jevy (*D si bere bundu a zvedá se ze židle, A k němu musí vzhlížet*) . @ z testu máš . ztratíš pět šest sedm bodů . to je . to je hodně dobrý výsledek . jako rozhodně . @ a pociťuješ to i ve škole ?
- 423 **D:** no jako zatím –
- 424 **A:** tu změnu
- 425 **D:** jako že jo . v těch diktátech no
- 426 **A:** hmm
- 427 **D:** jenže mi tam děláme něco jinýho . třeba . než jako tady (*ukazuje na stůl*)
- 428 **A:** kdybys stejně něco nechápal ve škole [nebo tak] . tak s tím přijď . ano
- 429 **D:** [no jasně]
- 430 **A:** dobře . tak jo . měj se hezky . ahoj
- 431 **D:** *odchází*

Příloha č. 6 – Přepis doučování – Alice a Dominik – online hodina

Účastníci doučování:

Lektorka Alice: 25 let, 3–4 roky praxe v doučování, studuje učitelství předmětu ČJ

Student Dominik: 15 let, příprava na přijímací zkoušky, žádné řečové poruchy, mateřský jazyk ruština

Délka trvání doučování: 36 minut a 9 vteřin (nahrávka je ovšem useknutá, reálné doučování probíhalo ještě déle)

Prostor: Každý účastník doučování sedí u počítače, v místnosti se nachází zřejmě sám. Ani jeden z nich nemá sluchátka či mikrofon.

Spojení: Pro doučování využívají program Google Meet, který umožňuje sdílet obrazovku (jeden člověk promítá druhému soubor). Zároveň lze v programu využít i chat na psaní či posílání odkazů. Spojení se někdy zadržává, hlavně při přenášení obrazu. Jakmile Alice sdílí dokument, nevidí už Dominika (a ani Dominik nevidí Alici).

Poznámka: Nahrávka byla zpočátku plynulá, ale po cca 10 minutách doučování se začala zasekávat. Zvuk byl po celou dobu plynulý, ale obraz se např. na 5 minut zmrazil a nebylo vidět, co zrovna Alice sdílí za dokument nebo co všechno vypisuje na interaktivní tabuli. V přepisu se tedy orientují hlavně podle zvuků – např. šustění papírů, psaní propiskou apod.

Přepis

- 1 **A:** ahoj
- 2 **D:** ahoj
- 3 **A:** @ . tak nejprve začnu asi já . a to že jsem tedy spustila to nahrávání . takže už jsi v přímém přenosu (*smích*)
- 4 **D:** hmm
- 5 **A:** jsem ráda . že's mi napsal potom . o tom informovaném souhlasu . že rodiče souhlasí s tím nahráváním .. @ . hodina bude probíhat úplně normálně . jenom @ já to pak uložím ten soubor a . @ pošlu té kamarádce která pracuje na . té diplomové práci
- 6 **D:** hmm
- 7 **A:** tak . nejprve . organizačně @ chci se zeptat kdy budeme mít další hodinu . protože příští pátek už není žádný svátek . tak . jestli chceš mít hodinu . jestli to chceš nechat takhle na čtvrtek nebo se zase vrátíme na pátek jak jsme měli vždycky od dvou tu hodinu .. klidně řekni . já mám oba dva dny čas
- 8 **D:** hmm .. no asi bych to nechal ve čtvrtek . takhle spíš
- 9 **A:** nechal bys to ve čtvrtek ?
- 10 **D:** [no]
- 11 **A:** [tak mně] to vůbec nevádí . klidně . jo ? .. tak já si to tady napíšu . a @ určitě tobě přijde pak ta esemeska abys věděl
- 12 **D:** hmm
- 13 **A:** *zapisuje si poznámky na papír*
- 14 **A:** máš na mě nějaké organizační věci nebo něco takového ?
- 15 **D:** hmm .. ne
- 16 **A:** ne ? nemáš . všechno v pohodě jo ?
- 17 **D:** hmm
- 18 **A:** @ dobře . tak tím pádem . ani ve škole nebylo nic nového ?
- 19 **D:** ne

- 20 **A:** nedělali jste žádné úkoly něco co by ti mohlo dělat problémy
- 21 **D:** ne
- 22 **A:** výborně .. ty's měl za úkol udělat @ ten přijímačkový test . takový jenom ten částečný
- 23 **D:** hmm
- 24 **A:** jak tam bylo jenom pár těch otázek . podíval ses na to ?
- 25 **D:** no udělal jsem to no
- 26 **A:** udělal's to . @ tam byly i výsledky . tak sis to rovnou zkontroloval nebo to budeme kontrolovat celé spolu ?
- 27 **D:** no už jsem to . už jsem to zkontroloval
- 28 **A:** a jak to dopadlo ?
- 29 **D:** @ no měl jsem tři chyby
- 30 **A:** tři chyby ? tak se na to rovnou půjdeme podívat v čem jsi chyboval . abys věděl ... já si to teda taky najdu
- 31 **A:** *otevřít dokument u sebe v počítači, nevidí na studenta (příloha č. 11 – Materiál 1)*
- 32 **A:** tak . řekni mi @ číslo . té otázky . nebo toho úkolu
- 33 **D:** @ devět
- 34 **A:** devítka .. „ve kterém z úseků výchozího textu se uplatňuje domněnka“ .. dobře
- 35 **D:** ne . to je desítka
- 36 **A:** to je desítka . pardon . čtu to špatně ... jo . „které z následujících slov z textu není tvořeno právě jednou předponou“ .. hmm . @ .. co 's tam . co jsi tam zaškrtnul ?
- 37 **D:** no céčko
- 38 **A:** no @ a .. dobře . tak . co je tam @ ten kořen slova ? .. v tom céčku
- 39 **D:** hmm .. no ten řád
- 40 **A:** no .. a . udělej @ přidej k tomu řádu . tomu kořeni @ nějaké . nějakou předponu . třeba tam můžeš využít to po ... tak to bude ?
- 41 **D:** no .. to .. po . pořádaně ?
- 42 **A:** no . tak . říkala jsem jenom s tím kořenem . tak to bude
- 43 **D:** pořád
- 44 **A:** pořád . přesně tak . takže my vidíme . že tam je jedna předpona a potom to . ten kořen slova řád . no a ta druhá je tedy to s . spořádaně (*dává důraz na S*) . aby z toho bylo teď to příslovce takhle
- 45 **D:** hmm
- 46 **A:** takže to nemůže být toto slovo ... tak jiné
- 47 **D:** tak to je to áčko
- 48 **A:** je to to áčko . výborně přesně tak .. tam je co . tam je jaká předpona pouze ?
- 49 **D:** no zře ... nebo ?
- 50 **A:** @ to z . to z tam bude
- 51 **D:** jo
- 52 **A:** klidně vždycky když si děláš takovéhle cvičení . víš že se to objevuje v těch didactic* @ v těch přijímačkových testech . tak si to . jed' kousek po kousku . přidávej si ty předpony nebo někdy se ptají na přípony a tak . to ti určitě pomůže
- 53 **D:** hmm
- 54 **A:** v čem jiném jsi měl chybu ?
- 55 **D:** @@ v jedenáctce
- 56 **A:** hmm . „v jakém významu je nejspíše užita dvojtečka ve druhém souvětí textu“

- 57 **D:** no já jsem dal béčko
- 58 **A:** ty's dal béčko že by to mělo být zpřesněný* zpřesnění (*šustí papíry a hledá text*) ... tak kde máme to souvětí . já ho musím teď najít . jo „postačí postavený princip dvojtečka pokud se na křišťál nahlíželo pod úhlem“ . no kdyby to bylo zpřesnění tak budou zpřesňovat ten princip . ten popis možná ..
- 59 **D:** hmm
- 60 **A:** ale tady to úplně takto není .. co bys možná jiného mohl
- 61 **D:** no tak „uvození příkladu“
- 62 **A:** uvození příkladu . protože „náhrada“ . to vůbec tam není . a přímou řeč to také neuvozuje že . takže ano . uvození příkladu .. rovnou to dává příklad toho principu . „pokud se na křišťál nahlíželo pod úhlem sto třiceti sedmi stupňů ze směru dopadajícího paprsku“ a tak dále
- 63 **D:** hmm ... no a pak jsem měl třináctku ještě . poslední
- 64 **A:** aha . tak ty . předložky vlastní a nevlastní jsme přece už spolu řešili . [tak]
- 65 **D:** [hmm]
- 66 **A:** @ co si v té třináctce označil ? co sis myslel že je @ správně ?
- 67 **D:** @ no déčko
- 68 **A:** „úřad poskytuje brožuru s přehledem možností čerpání státní podpory“ . @ . co jsi tam určil jako tu @ předložku ?
- 69 **D:** @ no . asi to přehledem
- 70 **A:** hmm . to s tím přehledem .. jenže . tady je přeci . přehled .. před tím přehledem už je předložka že . to je ta předložka vlastní . tam to s
- 71 **D:** hmm
- 72 **A:** no a ten přehled . to je . jaký slovní druh ?
- 73 **D:** podstatný jméno
- 74 **A:** podstatné jméno . přesně tak .. takže tady vidíme že . je tam předložka ? ale není to ta vlastní a přehledem je už poté @ podstatné jméno .. tak c* @ tak zkus se na to podívat ještě jednou
- 75 **D:** 24 vteřin přemýšlí
- 76 **D:** tak @ béčko ne ?
- 77 **A:** tak béčko . ano přesně tak . je to to béčko ... věřím že to bylo trošičku náročnější ale . stále zase . vlastní a nevlastní předložky se objevují v těch přijímačkových testech . i když tohle bylo takové trošku obtížnější než obvykle .. a bylo vlastně všechno . že jo . to byly pouze tyto tři chyby
- 78 **D:** hmm
- 79 **A:** jinak zbytek byl správně . nebo bylo tam ještě něco u čeho sis nebyl stoprocentně jistý a raději by ses na to chtěl zeptat ? nebo už to pak bylo všechno jasné
- 80 **D:** hmm . spíš ne . spíš jsem všechno věděl
- 81 **A:** dobře . tak jo . výborně . @ tak to @ беру tedy jako za ukončené a ... podíváme se tedy dál . my jsme minule začli dělat ten pracovní list na větné členy . a nedokončili jsme ho protože jsem říkala že ho dokončíme spolu . byly tam nějaké problematictější jevy nebo něco co by ti ještě mohlo . rozšířit obzory (*otevívá na ploše soubor – příloha č. 11 – Materiál 2*)
- 82 **D:** hmm
- 83 **A:** máš tam někde u sebe ten pracovní list ? nebo ho potřebuješ ještě poslat ?
- 84 **D:** ne už ho . už ho mám
- 85 **A:** máš
- 86 **D:** mám ho tady
- 87 **A:** hmm

- 88 *19 vteřin ticho, je pouze slyšet šustění papírů*
- 89 **A:** no a čím my jsme skončili ? ten graf jsme dělali myslím . že jo ?
- 90 **D:** @@ no to nevím .. @ vím že @ jsme u* dodělali jedničku
- 91 **A:** jsme dodělali jedničku . no tak tím pádem půjdeme tedy na @ ten graf .. klidně . já ti teď dám čas znovu si přečti ten výchozí text . abys @ věděl o čem byl a jenom si ho krátce připomenul
- 92 **D:** *38 vteřin čte text*
- 93 **D:** @ už to mám přečtený
- 94 **A:** už to máš . výborně .. tím pádem . se půjdeme podívat na ten . máš za úkol graficky znázornit podtrženou větu ve výchozím textu . je to ta věta „přesnou polohu zatím historici z bezpečnostních důvodů tají“ . @ já se tě teď zeptám . chceš si to . chceš to sám si udělat . třeba někam na papír napsat . nebo jestli bys chtěl . můžu ti poslat aplikaci na tu online tabuli . že bys to zakresloval do toho a já to viděla když bys nasdílel obrazovku . nebo si to klidně piš na papír a pak mi to ukaž a popřípadě @ zjistíme zda-li jsme byli na tom stejně (*pousmání*) . co myslíš ?
- 95 **D:** no .. tak nevím ani
- 96 **A:** tak ani nevíš
- 97 **D:** mně to je jedno
- 98 **A:** je ti to jedno . tak já ti dám prostor . napiš si to sám na papír
- 99 **D:** hmm
- 100 **A:** ty mi to ukážeš . já to tady když tak mám . nasdílím obrazovku abys viděl jak to má správně být . ano ?
- 101 **D:** hmm
- 102 **D:** *139 vteřin píše na papír*
- 103 **D:** no už to mám
- 104 **A:** už to máš . dobře . tak . @ já nasdílím obrazovku abys to tedy viděl . snad to půjde .. už jsem to nasdílela . měl bys to vidět
- 105 **D:** @@
- 106 *7 vteřin ticho*
- 107 **A:** vidíš to nebo ne ?
- 108 **D:** no asi .. jo . už jo
- 109 **A:** už to vidíš . je to ten wordovský dokument
- 110 **D:** hmm
- 111 **A:** a já to mám rozkreslené .. tak .. @ podmětem jsou historici . přísudkem tají . tak . tají koho co . polohu . takže to je předmět +
- 112 **D:** hmm
- 113 **A:** + ve čtvrtém pádě .. jakou polohu . přesnou . víme že tady je to přívlastek shodný .. zatím tajný . takže by to bylo pří* @ příslovečné určení času .. tají . z jaké příčiny . z jakého důvodu . takže příslovečné určení příčiny . a . z důvodů bezpečnostních . jakých důvodů . bezpečnostních . zase přívlastek shodný . [tak] –
- 114 **D:** [tak] to mám stejně
- 115 **A:** máš to celé stejně . ježiš tak to je skvělé (*pousmání*) . výborně . skvěle .. tak já to tady zase přestanu tedy sdílet .. a .. jelikož's to měl celé dobře . asi předpokládám že's s tím neměl žádný problém tak můžeme jít dál ?
- 116 **D:** hmm

- 117 **A:** hmm .. tak trojka . „z tučně vyznačených vět ve výchozím textu vypiš všechny přívlastky a u každého z nich urči . zda jde o přívlastek shodný nebo neshodný“ . já ti dám na to zase čas . v klidu si všechny vypiš a .. urči .. můžu jenom říct že jich je tam relativně dost
- 118 **D:** *9 vteřin píše na papír*
- 119 **A:** pokud si nebudeš vědět rady @ udělej si takový ten větněčlenský rozbor . graficky si to klidně znázorni aby sis byl stoprocentně jistý
- 120 **D:** *109 vteřin píše*
- 121 **D:** @ už to mám
- 122 **A:** máš hotovo jo ? dobře
- 123 **D:** hmm
- 124 **A:** tak povídej . tak který přívlastek jsi našel jako první ?
- 125 **D:** @ no tak tajné
- 126 **A:** tajné
- 127 **D:** to je shodný
- 128 **A:** a shodný . ano . dále ?
- 129 **D:** milevském . to je taky shodný
- 130 **A:** hmm
- 131 **D:** @ nalezené . to je shodný
- 132 **A:** ano
- 133 **D:** zřejmý . to je taky shodný
- 134 **A:** počkej . zřejmý ? kde máme zřejmý slovo ? ... @ .. no
- 135 **D:** jo to není
- 136 **A:** @ .. zřejmý tady ale není přeci přísu* .. @ [teď jsem ti to řekla] (*smích*) +
- 137 **D:** [no jo . já vím]
- 138 **A:** + @ přívlastek protože je to součást čeho ?
- 139 **D:** no přísudku
- 140 **A:** no ano . přesně tak
- 141 **D:** a některý . to je shodný .. pak rafinované . taky shodný .. a prostory . to je neshodný
- 142 **A:** hmm . takže . prostory . kdepak to máme .. „účel nalezené prostory“ @ . ano @ ano . prosto* prostor ano . a je to ..
- 143 **D:** neshodný
- 144 **A:** neshodný . přesně tak . no ale . ještě nějaké jsi právě vynechal .. tak . podíváme se na tu první větu . „vchod do tajné chodby se v milevském klášteře skrýval více než pět set let“ . tak říkal jsi správně že přívlastek shodný je tam to tajné a milevském .. no ? . já @ ti jenom napovím . že tam určitě ještě nějaké jsou přívlastky . jestli chceš uděláme si ten větněčlenský rozbor .. navrhuju
- 145 **D:** no tak jo
- 146 **A:** jo ? .. tak počkej . já nasdílím obrazovku a budu @ to tady psát (*sdílí aplikaci, ve které může psát jak na tabuli*) ... tak ta věta je tedy (*píše do aplikace*) „vchod do tajné chodby“ . můžeš mi ji prosím nadiktovat ? „vchod do tajné chodby“
- 147 **D:** „se v milevském klášteře skrýval“ –
- 148 **A:** @ počkej (*smích – nestíhá zapisovat*) .. hmm
- 149 **D:** @ „více než pět set let“
- 150 **A:** ano . dobře . tak pojďme postupně .. podmět
- 151 **D:** no @ vchod
- 152 **A:** hmm-hmm (*zapisuje*) .. přísudek ?

- 153 **D:** to skrýval
- 154 **A:** se skrýval ? to nevadí skrýval se skrývá .. tak . pak jsi říkal @ .. tak . pojďme dál . urči sám
- 155 **D:** (*hluboký povzdech*) @ .. tak tajné . to je . ten . přívlastek shodný
- 156 **A:** to ano . ale na co navazuje ?
- 157 **D:** no .. na to chodby
- 158 **A:** na to chodby . @ do chodby . i s tou předložkou to využijeme .. no ale co je to to do chodby ?
- 159 **D:** no tak ten přísu* teda ten přívlastek
- 160 **A:** no jasně . protože ten vchod není do kuchyně . není to vchod do ložnice . je to vchod do chodby . přesně tak .. takže to je ten přívlastek neshodný . a tady máme tajné (*zapisuje*) . to jsi říkal správně . že to na sebe navazuje ... tak ... tak co dál ?
- 161 **D:** no tak v klášteře . to bude –
- 162 **A:** na co se to bude vázat ?
- 163 **D:** no na to se skrývá
- 164 **A:** hmm
- 165 **D:** tak to bude . příslovečný určení místa
- 166 **A:** hmm (*zapisuje*)
- 167 **D:** a v jakém . milevském . takže to je @ přívlastek shodný
- 168 **A:** ano
- 169 **D:** @@ . tak to více . to bude příslovečné určení způsobu ? . nebo ?
- 170 **A:** no . tam . můžeme to ještě víc nějak specifikovat ? způsobu možná
- 171 **D:** míry
- 172 **A:** hmm (*zapisuje*)
- 173 *14 vteřin ticho*
- 174 **A:** nevím jestli to vidíš nebo nevidíš
- 175 **D:** @ . tak . tak to je ten . pří* pří* příslovečný určení času . by to mělo bejt
- 176 **A:** co příslovečné . co je příslovečné určení času ?
- 177 **D:** no to pět set let
- 178 **A:** no a teď pozor . @ . já nevím jestli jste se to ve škole učili . ale . ty číslovky .. vždycky máme to let . a teď je to pět set let . a ta číslovka . je ten přívlastek . a je to přívlastek shodný
- 179 **D:** hmm
- 180 **A:** takže by to tady ještě bylo takto dopsané . že je to přívlastek shodný a že se to váže na to let
- 181 *22 vteřin ticho, je slyšet, že si D zapisuje poznámky*
- 182 **A:** jo . takže ještě jednou . nezapomenout na tu číslovku . je to vždy přívlastek shodný . jinak ostatní bylo správně . jenom ti tam chyběl ten přívlastek neshodný do chodby . jaký to byl ten vchod . do chodby
- 183 **D:** hmm
- 184 **A:** jinak to bylo celé správně .. máš k tomu nějaký dotaz . k těm přívlastkům shodným a neshodným ?
- 185 **D:** @ ne
- 186 **A:** ne .. půjdeme tedy dál . podíváme se na . čtyřku . @ to jsou otázky které už @ nemají co do činění s tím výchozím textem . jsou samostatné ty otázky . a tvým úkolem bude v těch následujících větách podtrhnout vždycky podmět a napsat . čím je ten podmět vyjádřen
- 187 **D:** jako jakým slovním druhem ?
- 188 **A:** no
- 189 **D:** hmm

- 190 **A:** no musí to být jenom slovní druh .. zkus najít vždy podmět v té větě . půjdeme spolu a budeme si to vždy říkat společně .. tak první věta
- 191 **D:** tak to bude ta „zmrzlina“
- 192 **A:** ano . přesně tak . kdo co mi chutná nejvíce . zmrzlina . a . je to tedy ? . jak vyjádřený ?
- 193 **D:** podstatný jméno
- 194 **A:** ano . tak druhá věta
- 195 **D:** 5 vteřin čte větu
- 196 **D:** tak to „čtyři“
- 197 **A:** čtyři . no . a jakým . čím to je ?
- 198 **D:** no číslovka
- 199 **A:** hmm
- 200 **D:** 9 vteřin čte větu
- 201 **D:** tak ta třetí . tam je to „ty“
- 202 **A:** hmm
- 203 **D:** takže to je zájmeno
- 204 **A:** ano
- 205 **D:** 14 vteřin čte větu
- 206 **D:** tak v té čtvrté to bude přídavné jméno
- 207 **A:** a . které myslíš ? řekni mi ho ještě ?
- 208 **D:** @ „vanilková“
- 209 **A:** vanilková . hmm
- 210 **D:** 23 vteřin čte větu
- 211 **D:** tak to nevidět . to bude podmět
- 212 **A:** výborně . přesně tak . a co to je ?
- 213 **D:** no sloveso v infinitivu
- 214 **A:** je to infinitiv . výborně .. kdo co by mi vadilo . nevidět
- 215 **D:** 26 vteřin čte větu
- 216 **A:** no a co ta poslední věta ? „je jasné že se na hru těší“
- 217 **D:** no to jsou dvě věty ne ?
- 218 **A:** no tak co tam může být tím podmětem ? v té větě
- 219 **D:** no tak nevyjádřený ne ? . jako on
- 220 **A:** on ?
- 221 **D:** no jako . se těší
- 222 **A:** jako on že se těší . hmm
- 223 **D:** třeba
- 224 **A:** no ale on je tam jiný ten podmět . ten podmět tam přímo je .. kdo co je jasné ? že se na hru těší . tak co je podmětem ?
- 225 **D:** 9 vteřin přemýšlí
- 226 **A:** já nevím jestli ses s tím ještě někde setkal ale . podmětem může být celá vedlejší věta podmětná
- 227 **D:** hmm .. no tak to jsem ještě . s tím jsem se nesetkal teda
- 228 **A:** hmm . takže tady je ten @ . ty jsi tam narazil na nějaké on . že se na něco těší .. teoreticky jsem očekávala že mi řekneš že je tam něco neurčitěho typu ono je jasné . ale ne . tady je –
- 229 **D:** jako napadlo mě to
- 230 **A:** taky tě to napadlo

- 231 **D:** hmm
- 232 **A:** ale tady je @ tím podmětem vedlejší věta podmětná
- 233 **D:** hmm (*zapisuje si*)
- 234 **A:** z toho vyplývá že podmětem může být přesně infinitiv . celá vedlejší věta . ale i různé slovní druhy . měli jsme tu podstatné jméno . číslovku zájmeno nebo přídavné jméno
- 235 **D:** hmm
- 236 **A:** máš k tomu nějaký dotaz ?
- 237 **D:** no .. a tohle nebude jako v přijímačkách @ to poslední ?
- 238 **A:** ne . to už myslím si že ne . to už asi ne .. ale ten infinitiv by se ti tam mohl objevit . ale ten jsi našel bez problémů
- 239 **D:** to jo
- 240 **A:** tak pětka . „rozhodni zda jde ve větě o přívlastek nebo doplněk . a označ d nebo p“ . jestli je to doplněk nebo @ přívlastek
- 241 **D:** hmm
- 242 **D:** 5 *vteřin čte text*
- 243 **D:** tak to první bude doplněk . myslím
- 244 **A:** ano . přesně tak . váže se to jak na ten podmět tak i na ten přísudek
- 245 **D:** 11 *vteřin čte text*
- 246 **D:** tak to druhý bych dal taky jako doplněk
- 247 **A:** ano . já s tím souhlasím . zase . sice je tam podmět nevyjádřený ale my víme že se to vztahuje k tomu podmětu ale zároveň zase k přísudku
- 248 **D:** a to třetí bude přívlastek
- 249 **A:** hmm . to je jasný přívlastek shodný
- 250 **D:** 14 *vteřin čte text*
- 251 **D:** tak v tý čtvrtý bych to dal jako doplněk
- 252 **A:** ano . protože jako přívlastek do úplně nepůsobí +
- 253 **D:** hmm
- 254 **A:** + ale my víme že tady otec byl vědec . že . on byl vědec . a zároveň vynikal jako vědec
- 255 **D:** hmm
- 256 **A:** takže zase se to váže k dvěma částem .. i takto může ten doplněk vypadat
- 257 **D:** no to poslední je přívlastek
- 258 **A:** ano . přesně tak . jaký je ten měsíc . zářící . a je to tedy přívlastek shodný ... tady jsem ti ukázala přesně že můžou existovat různé typy nebo . jak může různě doplněk vypadat
- 259 **D:** hmm
- 260 **A:** jo ? . že tam může být i to jako . nebo ta zkráceně unavena . nebo zářící . zase dlouze . a protože někdy žáci se učí pouze jednu formu a podle ní se to snaží vždycky poznat . ale není tomu tak . je důležité si prostě říct . k čemu se to váže . a . pak se to lépe pozná
- 261 **D:** hmm
- 262 **A:** to bylo poslední cvičení na tomto pracovním listu . my máme ještě pár minut . a já jsem si myslela že bychom se . chvíli věnovali čtení s porozuměním @ že bych ti na ímejl teď poslala jeden @ jenom naskenované . úlohy . tady jak mám učebnici . z ní už jsme taky něco společně dělali . že bychom udělali pár cvičení na čtení s porozuměním . protože to jsme dělali . co jsme dělali . morfolog* @ tvarosloví . dělali jsme teď větnou skladbu a tak že bychom se zaměřili i na něco jiného na chvíli . co myslíš ty ?
- 263 **D:** jo

- 264 **A:** jo ? . dobře (*smích*) . tak jo . já ti to tedy pošlu na ten ímejl . jo ? .. doufám že se mi to tu všechno načte . mám to tu nějaké pomalé (*smích*)
- 265 **A:** 21 *vteřin hledá v počítači dokument*
- 266 **A:** ne . to jsem otevřela něco jiného ... ano ... ještě vydrž . musím to najít .. tak tady to mám ... už se to nahrává . za chvíli se to odešle .. doufám že jsme tyto úlohy ještě nedělali
- 267 15 *vteřin ticho*
- 268 **A:** stále se to nahrává . doufám že se to pošle .. tady přes to se to nedá nahrát . tady nejdou posílat soubory ... tak mi mezitím můžeš říct jak se máš ? (*smích*) . a jestli půjdeš do školy ?
- 269 **D:** no .. no do školy nepůjdu
- 270 **A:** nepůjdeš ?
- 271 **D:** no
- 272 **A:** a . budete dál pokračovat v téhle . tomhle online douč* vyučování ? . nebo
- 273 **D:** jako jo (*pousmání*)
- 274 **A:** jo ?
- 275 **D:** jo v tý škole tam bude jenom ta příprava na přijímačky a to už mám jako teď . takhle . takže
- 276 **A:** jasně . jasně .. hlavně ty už jsi těch testů dělal spoustu že jo . já nevím jestli jsi už dělal všechny nebo ne ?
- 277 **D:** no . podle mě tak skoro . už skoro už . asi snad všechny no
- 278 **A:** snad už asi všechny . hmm . hmm .. no tak budeme teď dělat takové ty dílčí věci protože ty testy minule . jsi měl čtyřicet pět bodů a to si myslím že je velice dobrý výsledek

Příloha č. 7 – Přepis doučování – Kamila a Lukáš – online hodina

Účastníci doučování:

Lektorka Kamila: 24 let, 2 roky praxe v doučování, studuje učitelství předmětu ČJ, zároveň vyučuje na střední škole

Student Lukáš: 13 let, příprava na přijímací zkoušky, žádné řečové poruchy

Délka trvání doučování: 44 minut

Prostor: Každý účastník doučování zřejmě sedí u počítače v místnosti sám.

Spojení: Pro doučování využívají program Google Meet, který umožňuje sdílet obrazovku (jeden člověk promítá druhému soubor). Zároveň lze v programu využít i chat na psaní či posílání odkazů. Kamila s Lukášem nevyužívají webkameru a vedou doučování pouze jako telefonní hovor. Spojení je plynulé, zvuk se nezasekává.

Přepis:

- 1 **K:** ahoj Lukáši .. slyšíme se ? ... já tě neslyším
- 2 **L:** halo ?
- 3 **K:** jo . teďka už jsem tě slyšela .. tak . super .. tak ahoj . jak se máš . dneska ? ... ty's mi zase vypadl . zase tě neslyším ... teď slyším jak tam něčím šustíš .. ale neslyším tebe
- 4 *10 vteřin ticho*
- 5 **L:** „slysite me?“ (*L píše do chatu*)
- 6 **K:** neslyším . slyším jenom jak tam ťukáš třeba do klávesnice nebo klikáš ale neslyším tebe
- 7 *7 vteřin ticho*
- 8 **K:** jestli máš mikrofón .. @ na puse . tak jestli třeba nevypadl ten kabel ? . nebo mě nenapadá nic jinýho protože slyším zvuky ale tebe neslyším
- 9 *12 vteřin ticho*
- 10 **K:** pořád nic
- 11 *4 vteřiny ticho*
- 12 **L:** „mate stlumený mikrofón“ (*L píše do chatu*)
- 13 **K:** mám ztlumený mikro* . já mám ztlumenej mikrofón .. jo takhle (*klikne na ikonu mikrofónu, aby ji bylo slyšet*) . aha . už . ahoj . už se slyšíme ? (*smích*)
- 14 **L:** jo ahoj
- 15 **K:** (*smích*) tak jo . tak mně to nedošlo že mám ztlumenej mikrofón . tak je dobrý že jsi na to přišel
- 16 **L:** *smích*
- 17 **K:** ale já tě slyšela . takže ty's mě teda neslyšel . dobře . tak jo .. tak . jak se dneska máš ?
- 18 **L:** jo dobře
- 19 **K:** dobře . jo . naladěň . naladěň na češtinu ?
- 20 **L:** hmm
- 21 **K:** @ jsou nějaký novinky že už se snad i ví kdy půjdete k přijímačkám . a že by to mělo bejt osmýho a devátýho června . takže . @ pořád se ale neví jestli budete mít dva termíny a nebo jenom jeden a ten třeba budete mít u něj prodloužej čas .. ale už to vypadá že osmýho a devátýho června @ to bude teda @ to finále .. takže +
- 22 **L:** hmm
- 23 **K:** + aspoň víme na čem jsme . že ještě víme že teda máme nějakej měsíc se na to připravit
- 24 **L:** jo
- 25 **K:** tak .. ty jsi měl –

- 26 L: jo jenom
27 K: no ?
28 L: @ ... jestli by šla ta pondělní hodina přehodit @ vlastně na středu
29 K: hmm
30 L: jo . teď nevím jaký čas .. tak já se dojdu kouknout
31 K: jo běž se podívat
32 L: *odchází, 37 vteřin ticho*
33 L: takže by to byla @ dvouhodinovka
34 K: dvouhodinovka . takže by to bylo od těch patnácti patnácti .. a hodinu a půl
35 L: @ n* ne já jsem to řek špatně
36 K: *pousmání*
37 L: @ ne nebo ne ? . jo . od patnácti patnácti +
38 K: hmm
39 L: + hodinu a půl
40 K: jo . dobře . tak jo .. tak já si to napíšu .. takže v pondělí teda nic nebude . jo ?
41 L: hmm
42 K: dobře .. dobře dobře .. a potom v tu středu se zas domluvíme že třeba zase jestli budeš moct v tu pondělí nebo pak dál se domluvíme teda
43 L: jo
44 K: tak jo .. dobře .. tak . a . ty jsi měl za domácí úkol podívat se na další tři úlohy který byly ještě k tomu . textu . jestli si vzpomínáš (*otevřít na obrazovce počítače test s otázkami – příloha č. 12 – Materiál 1*)
45 L: jo . vzpomínám .. ale teď nevím zase kde to mám
46 K: hmm ... měla to bejt otázka . deset jedenáct dvanáct
47 L: jo . to si pamatuju . to jsem dělal
48 L: *16 vteřin hledá otázky*
49 L: jo . mám to tady
50 K: máš . tak jo . super ... tak @ kouknem se na to co jsi zaznačil u tý . desítky
51 L: áčko
52 K: áčko . @ že „svádějí boj s časem“ . to nevyplývá z textu
53 L: hmm
54 K: tak .. @ když se podíváme do toho textu –
55 L: no . vono z toho vlastně nevyplývá spíš to céčko
56 K: no (*pousmání*) . jak to ?
57 L: protože nepodlehli
58 K: hmm . oni nepodlehli . oni vlastně obstáli . že jo ? . tam jsou . tohleto jsou jako protiklady . takže oni sváděli boj s časem . oni podstoupili boj s časem a oni obstáli v tom boji . že . tu rozhlednu postavili
59 L: hmm
60 K: takže . to céčko že právě nepodlehli . přesně tak .. no vidíš to . jsi to nějak zaznačil a o tejdén později . nebo vlastně o dva dny později jsi změnil názor (*pousmání*)
61 L: *pousmání*
62 K: tak @ jedenáctka
63 L: @ to je taky céčko . nebo
64 K: jo . tohleto je céčko . tady to máš dobře .. a . dvanáctka ?

- 65 L: @ to je béčko
- 66 K: jo . přesně tak . vysoká .. super . tak jo .. tak to jenom abysme dodělali tu část s tím textem .. tak . a .. my si rovnou můžeme dát i tu třináctou úlohu . kde je hledání pravopisnejch chyb .. takže ty hledáš jednu chybu . ve který je chyba . @ jednu větu ve který je chyba
- 67 L: *38 vteřin přemýšlí*
- 68 K: zase se zkus zamyslet . co tahle ta úloha @ na jakou chybu se zaměřuje
- 69 L: @ jako na to @ . m é ve slově
- 70 K: hmm hmm . jo . přesně tak . takže teďka už vlastně víš že se můžeš zaměřit na ty jednotlivý slova . jestli jsou napsaný dobře nebo špatně
- 71 L: *10 vteřin přemýšlí*
- 72 L: je to céčko ?
- 73 K: céčko ? @ nedorozumění ?
- 74 L: hmm
- 75 K: hmm .. to je jako od slovesa rozumět +
- 76 L: tak áčko
- 77 K: + tam je to m é .. správně . ale to áčko . přesně tak . zapomnětlivý . tak tam je to m n é
- 78 L: jo tam je pomně* pomnětlivý jako pomněnka domněnka
- 79 K: no no no . přesně tak . jo ? . takže to je tady to zapomnětlivý . takže to by bylo to áčko .. tak a když jsme u toho pravopisu tak @ já jsem ti slíbila to . cvičení zase na hledání chyb .. takže . na chvílku opustíme tady ten test . hned se k němu zase vrátíme . a jenom si uděláme takovou vsuvku . a já ti . nasdílím zase @ . zase . kde to mám (*otevívá text a sdílí ho s Lukášem – příloha č. 12 – Materiál 2*) . nasdílím ti zase ten text . s chybama . tak .. už tady ... tak . vidíš ho ?
- 80 L: hmm
- 81 K: mám ho zvětšit ? nebo v pohodě ?
- 82 L: jo jo . dobrý
- 83 K: dobrý . tak jo . a hledáš zase čtyři chyby .. klasika
- 84 L: *16 vteřin čte text*
- 85 L: z prkénnek
- 86 K: hmm
- 87 L: to je první
- 88 K: ano
- 89 L: *5 vteřin čte text*
- 90 L: jsou čtyři . že jo ?
- 91 K: čtyři
- 92 L: jo dobrý
- 93 L: *50 vteřin čte text*
- 94 L: @ nevi* nevisype ? @ potom v
- 95 K: hmm .. jo . přesně tak . tam je ta předpona
- 96 L: *41 vteřin čte text*
- 97 K: já ti napovím že ta chyba je v prostředním odstavci .. nebo vlastně další dvě chyby který ještě hledáme
- 98 L: systém* . ne . nic nic
- 99 K: hmm . ty jsou dobře
- 100 L: *17 vteřin čte text*
- 101 L: zabýrat ?

- 102 K: hmm . zabýrat . přesně tak . jako brát . zabírat . to není vyjmenované slovo .. takže tam bude měkké i
- 103 L: hmm
- 104 K: tak a ještě nám zbývá poslední
- 105 L: 36 vteřin čte text
- 106 K: tentokrát už to nebude chyba v íčku ... a pořád je to chyba v tom prostředním odstavci
- 107 L: 22 vteřin čte text
- 108 L: já tam –
- 109 K: nevidíš ?
- 110 L: ne
- 111 K: ona je tam taková schovaná . a pomůžu ti . že to je @ ve . třetí větě toho souvětí .. tak . procvičíme si rovnou @ i věty a souvětí (*pousmání*)
- 112 L: 8 vteřin čte text
- 113 L: spracování ? tak se z ?
- 114 K: jo . přesně tak . proč tam bude z a ne s ?
- 115 L: @ nevím .. mně tam to s nějak nevadilo . já jsem nad tím přemejšlel ale +
- 116 K: hmm hmm .. a [nevadilo ti]
- 117 L: + [nic]
- 118 K: @ zpracovat . jako změna stavu . jo že máš třeba něco syrového a pak to zpracuješ . třeba do kuličky a uděláš z toho těs* @ uděláš z toho . @ . prostě hodíš to na pánev a uděláš z toho jídlo . jo ? . takže jako změna stavu . takže zpracovat se z
- 119 L: hmm
- 120 K: tak jo . tak to by bylo . hledání chyb .. tak já to zase shodím (*text s chybami přestává sdílet*) .. tak a ještě mě napadlo že si můžeme procvičit . minule jsme totiž narazili na . ten vid u sloves . že jste se to ještě neučili . tak jenom podívat se na nějaký slovesa a zkusit si u nich určit vid . jako pro takový zopakování @ jestli to bude ten dokonavý nebo nedokonavý . co ty na to
- 121 L: jo tak dobře
- 122 K: jo ? .. tak já si tady najdu (*hledá správný dokument v počítači a sdílí ho na obrazovku – příloha č. 12 – Materiál 3*) . tak tady to mám .. tak . vidíš to ?
- 123 L: jo
- 124 K: tak @ nejdřív my tady máme vždycky po třech větách dva sloupečky . a když se podíváš na ty slovesa „dopsal přijde usne“ a „běžel píše budu volat“ .. tak @ co to bude za slovesa ? vždycky v každém sloupečku je jeden typ toho vidu právě
- 125 L: hmm tak ... první je dokonavé
- 126 K: hmm
- 127 L: @ druhé ... je také dokonavé
- 128 K: ano
- 129 L: třetí je tady dokonavé
- 130 K: hmm .. takže vlastně první sloupec celý je . jsou jenom dokonavá slovesa
- 131 L: @ . první v druhým je také dokonavé ... @ čtvrté . ne @ druhé . v druhým je taky dokonavé
- 132 K: bude dokonavé ? když si to zkusíme . takovou tou širokou poučkou @ že si řekneme ten minulý přítomný i budoucí čas . u toho píše třeba . tak jak by to bylo ?
- 133 L: @ napíše
- 134 K: takže v minulým čase by to bylo Lukáš psal . v přítomném Lukáš píše
- 135 L: jo

- 136 K: a v budoucím ?
- 137 L: Lukáš napíše
- 138 K: hmm . Lukáš napíše . nebo Lukáš bude psát
- 139 L: hmm
- 140 K: tím že už tam dáváme tu . tu předponu . tak to vlastně znamená že máme jiný tvar @ toho slovesa . takže to by bylo nedokonavé jo . že má i ten budoucí tvar
- 141 L: hmm
- 142 K: a stejně tak i to běžel právě . že Lukáš @ běžel +
- 143 L: Lukáš poběží
- 144 K: + Lukáš běží a poběží . nebo bude běhat .. jo ? tak a co to poslední ?
- 145 L: jo a není jako bude běhat nespisovnej tvar ?
- 146 K: jako že je správně jenom to poběží ?
- 147 L: no
- 148 K: @ no . můžeš . no . jako asi můžem to chápat že to je . není to asi nespisovný . ale to poběží je spisovnější určitě . ale to že napíšeš bude běhat tak . to jako ničemu nevdá
- 149 L: hmm .. budu volat @ tak to je jasný že je nedokon* . [ne počkat]
- 150 K: [přesně tak] .. no ?
- 151 L: no to je nedokonavý
- 152 K: jo přesně tak . když se podíváme na ty . na to sloveso . tak vidíme že je tam to budu volat . takže to je ten budoucí čas . tak jo .. @ a jenom když se podíváme . jenom jako výběrově . tak tady máme třeba „snídat“ . sloveso . tak v jakém . by bylo . vidu ?
- 153 L: @ to je nedo . konavé
- 154 K: hmm . přesně tak . můžu si říct bude snídat .. @ co . „malovat“ ?
- 155 L: @ ... to je taky nedokonavé
- 156 K: hmm . to je taky nedokonavé . přesně tak . a co třeba „poklepat“ ?
- 157 L: to je dokonavé
- 158 K: hmm . přesně tak . to je dokonavé . jo .. tak a . když @ ještě si zkusíme sloveso „volat“
- 159 L: @ zavolat . takže nedokonavé
- 160 K: hmm . tak . a je to nedokonavé . a kdybysme chtěli vytvořit @ od tady toho slovesa @ dok* aby bylo dokonavé . protože u většiny sloves dokážeme je trošku přetvořit tak aby byly v dokonavém tvaru
- 161 L: jako u toho zavola ?
- 162 K: hmm hmm
- 163 L: no . nevím
- 164 K: my bysme tam mohli třeba @ dát zavolat . jakože zavola . zavola +
- 165 L: hmm
- 166 K: + a zavola . vlastně tam bude ten tvar stejnej . že tam dáme nějakou předponu a tím se nám to sloveso změní z nedokonavého na dokonavý
- 167 L: hmm
- 168 K: jo třeba .. tak jo . já jinak myslím že vid @ vid ti jde . že jsi ho pochopil jako opravdu hodně rychle na to že @ minule jsme na to narazili a jenom jsme si řekli co to je . tak jo .. tak a vrátíme se teda zpátky k tomu . k tomu testu (*ukončuje sdílení na obrazovce a otevírá si opět test – příloha č. 12 – Materiál 1*) .. udělali jsme teda třináctku . a podíváme se na tu čtrnáctku .. to je řazení textu . tak . v klidu si to přečti
- 169 L: @ dva

- 170 K: čtrnáctku
171 L: jo já se jenom . odskočím
172 K: jo běž
173 480 vteřin ticho
174 L: jo tak
175 K: už jsi zpátky
176 L: už jsem zpátky
177 K: tak jo . tak @ koukni na tu čtrnáctku
178 L: čtrnáctku ?
179 K: hmm . mělo by to bejt řazení textu
180 L: hmm
181 K: tak . v klidu si to přečti
182 12 vteřin ticho, ozývá se jen šustění papíru
183 L: já ji ňák –
184 K: nevidíš ?
185 L: hmm
186 K: měla by to bejt strana šest
187 L: jo
188 L: 6 vteřin hledá správný list
189 K: nebo jestli chceš tak ti to můžu promítnout . abys to nehledal
190 L: jo to bude asi nejlepší
191 K: jo ? . tak jo
192 L: hmm
193 K: tak (kliká na soubor a sdílí ho na obrazovku) . tak je to tam
194 L: hmm
195 L: 43 vteřin čte text
196 L: @ jo bude cé á
197 K: hmm
198 L: pak bude dé
199 K: @ . děčko ? když se podíváš áčko . „kdo je ten tajemný škůdce ? lichožrout“
200 L: no jo . tak ef
201 K: ef . @ podívej se ještě na to . ty jsi řekl že první bude céčko . „profesor vystoupil na pódium otevřel knihu a začal číst“ . a teď je tady dvojtečka . a jsou tady uvozovky (kroužkuje kurzorem uvozovky) . „po staletí tento tvor sužuje lidstvo“ . a tady ty uvozovky nejsou na konci (kroužkuje prázdné místo) . takže to znamená že hledáme @ další text kterej by byl v tý přímý řeči . to jsi řekl že bude to áčko . ale tady na konci taky nejsou ty uvozovky nahoře (ukazuje na místo, kde by měly uvozovky být)
202 L: jo tak to bude éčko
203 K: takže . jo . přesně tak . to bude éčko protože tady vidíš ty uvozovky (kroužkuje uvozovky) . jo ? takže někdy je dobrý i koukat na ty znamínka . že ti to k tomu pomůže ... takže by bylo cé á a é
204 L: 29 vteřin přemýšlí
205 L: pak bude bé
206 K: pak bude .. @ . hmm . béčko
207 L: 23 vteřin přemýšlí
208 L: pak .. efko

- 209 K: hmm
- 210 L: a pak . děčko
- 211 K: jo . přesně tak . super . skvělý .. takže jenom pozor @ že i to znamínko ti může pomoci k tomu @ k tomu to @ co má pak navazovat
- 212 L: hmm
- 213 K: tak . jako další cvičení je tady další hledání chyb . takže dneska to bude opravdu hodně pravopisný . takže zkus se na to podívat . a najít zase čtyři chyby
- 214 L: jo
- 215 K: nevím jestli to máš u sebe . našel jsi to ? nebo –
- 216 L: šestnáctku ?
- 217 K: @ patnáctku . patnáctka to má být
- 218 L: jo tak tu taky ještě nemám (*smích*)
- 219 K: tak nevádi (*pousmání*) . tak se podívej do toho dokumentu na počítači
- 220 L: hmm ... si to jenom zvětším
- 221 K: hmm .. jo nebo já to taky můžu zvětšit . jestli chceš
- 222 L: @ tak asi ještě trochu
- 223 K: takhle ? (*přibližuje text*)
- 224 L: hmm
- 225 L: 127 vteřin čte text
- 226 K: tak . vidíš tam něco ?
- 227 L: výl* výloha ?
- 228 K: @ výloha . počkej . teď hledám kde je výloha
- 229 L: úplně první
- 230 K: úplně první
- 231 L: nebo úplně na začátku
- 232 K: jo jo jo . @ výloha . ta je jako v pořádku s tvrdým .. jako vyložit . tak výloha . jako ta předpona
- 233 L: @ zaútočili ?
- 234 K: tak co tam by bylo špatně ?
- 235 L: to účko .. ne to je správně
- 236 K: je to správně protože to za je jako předpona . a útočit . to by bylo dobře
- 237 L: hmm ... nejdraž. žší
- 238 K: @ to je dobře . máme drahý a dražší . tam by bylo dobře takhle to ž š
- 239 L: no tak nic z toho nemám
- 240 K: tak .. @ koukneme na tu první větu . v tom souvětí . tak první věta . tam bude nějaká chyba . ale výloha to nebude . ani zaútočili
- 241 L: oběvily ?
- 242 K: hmm . přesně tak . jo objevit to je od toho jako jev . jo ? že kořen by byl jev
- 243 L: hmm
- 244 K: takže tam musí být to j a é
- 245 L: jo
- 246 K: tak vidíš tak máme hned jednu chybu .. tak . co další ? ... no ve druhé větě „své nejdražší chci vždy překvapit něčím neotřelým“
- 247 L: @ mladým neotřelým

- 248 K: hmm . přesně tak . tam je to v íčku .. tak @ další chybu ... ta už je v druhém odstavci @
v polovině . „když jsem si představil stovky lidí kteří střeštěně pobíhají po obchodech . šli na mě
mdloby“
- 249 L: 39 vteřin přemýšlí
- 250 K: nebude to v íčku . tahle chyba
- 251 L: 9 vteřin přemýšlí
- 252 L: střeštěně ? ne
- 253 K: hmm . jo jo jo .. ztřeštěný se z . jo . ztřeštěný se z . jakože zase změna stavu . co znamená když
je někdo ztřeštěný ?
- 254 L: jako praštěný ?
- 255 K: no . třeba . že se najednou začne chovat pomateně . rychle všechno musí kupovat a tak . takže
to je jako změna stavu takže se z ... tak . @ takže to máme tři chyby . a ještě nám chybí jedna .. a
je to v tý samý větě co jsme teďka říkali
- 256 L: md* mdloby
- 257 K: mdloby jsou dobře s tím dé
- 258 L: jo ?
- 259 K: jako omdlít . jo . tam se to jenom prohodí . prohodí tu pozici . ale v tady v té větě ještě něco .
to „šli na mě mdloby“
- 260 L: 7 vteřin přemýšlí
- 261 L: jako jenom v tom „šli na mě mdloby“ ?
- 262 K: hmm . přesně tak . jenom v tady tom úseku
- 263 L: jo . mdloby šly
- 264 K: hmm .. přesně tak . takže tam by bylo to ypsilon . neboj taky jsem tuhle tu chybu hledala na
dvakrát . jo ? (*pousmání*) . tak jo . takže tady by bylo ypsilon .. tak . něco jsme dohledali . něco
jsme dohledali s pomocí . tak . a já koukám že mi akorát máme končit . já jenom kouknu co má
bejt další @ (*dívá se dále do testu*) je tady nějaká práce s textem . tak @ já ti dám zase domácí
úkol . udělat . máš doma vytištěnou tu stránku s úlohou šestnáct sedmnáct osmnáct ?
- 265 L: jo
- 266 K: tu tam máš ? . tak jo . tak zkus udělat ty úlohy šestnáct sedmnáct osmnáct . a pak si to
zkontrolujeme . a udělej si i devatenáctku . to je zase pravopis
- 267 L: ježiš já mám i tu čtrnáctku a patnáctku . já jsem to měl jenom vytištěný na tom . jako
oboustranně
- 268 K: jo jo jo (*smích*) . no tak nevádí .. tak . a teda celou tuhle tu stranu . jo ? šestnáct sedmnáct
osmnáct devatenáct .. všechny tady ty . a zbytek . zbytek si zas uděláme spolu
- 269 L: hmm
- 270 K: tak . něco co by si chtěl ještě probrat víc
- 271 L: @
- 272 K: zase budeme klasicky dělat pravopis a ten test
- 273 L: no možná nějaký ty úlohy na to soustředění
- 274 K: na to soustředění .. jo . takže na ten text . na to pozorný čtení . tak jo .. takže za domácí úkol
máš taky to na to soustředění . takže zase si dej pozor @ co přesně je tam v tom textu . jestli je
to pravda jestli to vyplývá z textu nebo ne a +
- 275 L: hmm
- 276 K: + budem dělat teda hlavně to čtení toho textu . dobře . tak jo .. takže se teda uvidíme za týden
a budeme mít tu hodinu a půl

277 L: jo

278 K: tak jo . tak to je ode mě všechno a . hezký víkend hezký zbytek týdne +

279 L: děkuju

280 K: + a měj se pěkně .. tak jo . ahoj

281 L: ahoj

Příloha č. 8 – Přepis doučování – Martina a Tadeáš – online hodina

Účastníci doučování:

Lektorka Martina: 23 let, 2 roky praxe v doučování, studentka práva

Student Tadeáš: 15 let, příprava na přijímací zkoušky, žádné řečové poruchy

Délka trvání doučování: 42 minut a 10 vteřin (nahrávka je ovšem useknutá, reálné doučování probíhalo ještě déle)

Prostor: Každý účastník doučování sedí u počítače v místnosti, kde se (pravděpodobně) nachází sám. Ani jeden z nich nemá sluchátka či mikrofon.

Spojení: Pro doučování využívají program Google Meet, který umožňuje sdílet obrazovku (jeden člověk promítá druhému soubor). Zároveň lze v programu využít i chat na psaní či posílání odkazů. Spojení je plynulé, obraz ani zvuk se nezasekává. Jakmile začne Martina sdílet dokument Tadeášovi, dokument se rozprostře přes celou obrazovku, a tudíž ani jeden z účastníků doučování nevidí obraz toho druhého.

Přepis:

- 1 **M:** tak ahoj ahoj . vidíme se slyšíme se ?
- 2 **T:** *mluví, ale není slyšet zvuk*
- 3 **M:** jo . já tě vidím . já tě neslyším ... tak . asi nějaký problém s mikrofonem
- 4 **T:** @@ . @ @ @ @
- 5 **M:** jo super . už tě slyším
- 6 **T:** @ . už jo ? už jo ?
- 7 **M:** už tě slyším dobře . jo ?
- 8 **T:** tak dobře . jo . dobrý dobrý
- 9 **M:** supr . tak jo . tak . jak se daří ?
- 10 **T:** @ no . dobře dobře . a tobě ? (*poposedává na židli*)
- 11 **M:** @ jo . tak pořád stejný takový no . teď to vypadá že bude zase pršet bohužel . takže . u* uvidíme .. tak . chci se na začátku zeptat příští pátek zase volno . jo ? takže domluvíme se takhle zase na čtvrtek ?
- 12 **T:** jo tak to by šlo
- 13 **M:** hmm . zase takhle stejný čas v těch čtrnáct patnáct
- 14 **T:** jo jo . jo jo . jo . to je v pohodě
- 15 **M:** super . super .. @ tak jo .. tak ty jsi říkal minule . že se podíváme na ty vedlejší věty ... jo ? (*v programu vybírá možnost sdílení celé obrazovky*) .. tak . nebo pamatuju si to dobře ? pamatuju si [to dobře . že jo] ?
- 16 **T:** [halo] ?
- 17 **M:** já já tě slyším
- 18 **T:** jo dobrý dobrý dobrý
- 19 **M:** supr
- 20 **T:** jenom že se* seklo se to malinko . tak . jsem nevěděl
- 21 **M:** jo to . to* tomu se nedá . nedá moc zabránit (*překlikává v záložkách na materiál – příloha č. 13 – Materiál 1 – pracovní list vidí M přes celou obrazovku, nevidí tedy studenta*) .. tak že bysme se dneska podívali na ty vedlejší věty a ty větné členy ... jo ?
- 22 **T:** jo jo . to by šlo
- 23 **M:** supr . supr . tak jo .. tak . vedlejší věty . jo ? když se takhle na to podíváme jakoby shora . tak proč . proč to vlastně máme ty vedlejší věty ? proč . proč to existuje a proč je dobrý to umět ?
- 24 **T:** jako vedlejší @ . ty v* určit větné členy ?
- 25 **M:** @ no proč existují vedlejší věty ? .. jo ? [k čemu se nám hodí] ?

- 26 **T:** [protože . aby] .. aby ta věta byla nějaká smysluplná ? aby . jako by to bylo to souvětí ? [věta] ?
- 27 **M:** [jasně] . přesně tak .. a zejména teda proto . že se nám třeba nějaký ten větný člen nevejde do té hlavní věty . jo ?
- 28 **T:** jo
- 29 **M:** protože . třeba chci tam mít přívlastek . v tý hlavní větě . jo ? .. a @ ta hlavní věta je moc krátká na to . abych tam ten přívlastek dostala . nějakým způsobem jo ? . takže třeba jdu se podívat do lesa . čárka . kde jsem byl už loni .. jo ?
- 30 **T:** hmm
- 31 **M:** tak tu větu kde jsem byl už loni . bych těžko nacpala do tý hlavní věty .. jo ?
- 32 **T:** jo
- 33 **M:** takže . proto je zapotřebí umět vytvořit tu vedlejší větu tak . aby . aby mi pomohla s tou hlavní . a tím pádem ta vedlejší věta obsahuje to . co v tý hlavní větě není .. jo ?
- 34 **T:** jo jo
- 35 **M:** takže musím se třeba na tu hlavní větu podívat a říct si třeba nemám tam podmět . jo ? . a tím pádem podmět bude v tý větě vedlejší . jo ?
- 36 **T:** jo
- 37 **M:** takže když vidím že v tý hlavní větě podmět je .. jo ? . tak ta vedlejší věta nebude podmětná
- 38 **T:** jo jo . jo . chápu
- 39 **M:** a právě kvůli tomuhle @ musíme nejdřív @ si zopakovat pořádně ty větný členy . protože když nebudeme umět větný členy . tak nemůžeme . nemůžeme umět vedlejší věty .. jo ?
- 40 **T:** jo
- 41 **M:** tak . když to vezmeme @ takhle jakoby shora . tak jaký . jaký větný členy si . si vybavíš takhle
- 42 **T:** no tak .. že by . podstatná jmé* . ne . ne ne ne
- 43 **M:** no to je právě to druhý
- 44 **T:** tak že by . tak že by @ . větné členy .. tak věta hlavní ? . asi ?
- 45 **M:** tak . vě* . větné členy se . to jmenuje proto . že stejně jako v rodině máš členy . jo . který maj v tý rodině nějakou funkci .. jo ?
- 46 **T:** jo . [takže –]
- 47 **M:** [nebo v nějakým] . fotbalovým mužstvem máš členy který mají nějakou funkci . jo . takže větné členy jsou slova . který mají v tý větě nějakou funkci
- 48 **T:** takže to bude ten podmět přísudek a takovýhle ?
- 49 **M:** jasný . přesně tak přesně tak . supr . tak jaký mám dva takový ty nejdůležitější takový ty hlavní . hlavní větný členy ?
- 50 **T:** tak ten základní větný člen a . potom . ten rozvíjející . nebo něco takového ?
- 51 **M:** můžu to tak říct . ale přesně . přesně dva . dva ty konkrétní
- 52 **T:** tak to je podmět a přísudek
- 53 **M:** přesně [tak]
- 54 **T:** [to jsou ty] hlavní ne ?
- 55 **M:** jak jim říkám dohromady ?
- 56 **T:** @@ . dohromady ?
- 57 **M:** no . voni spolu něco tvořej
- 58 **T:** @ . sponu ne . něco takovýho @ –
- 59 **M:** základní skladební dvojici takzvanou
- 60 **T:** jo . základní skladební dvojici . přesně
- 61 **M:** no . takzvanou základní skladební @ skladební dvojici .. jo ? . jaký tam mám potom další ?
- 62 **T:** potom tam mám přívlastek .. [to si pamatuju]
- 63 **M:** supr . [ten mi tam dělá co] ?
- 64 **T:** @ že něco přivlastňuju . jako nějak . cesta domů a takovýhle třeba ?

- 65 **M:** spíš . spíš to neber vod toho přivlastnit ale od toho slova vlastnost
- 66 **T:** jo . takže jako jaký a takovýhle ?
- 67 **M:** jasně . přesně tak . jo ? přivlastek vlastnost . jo ? . takže třeba . prašná cesta . jo ?
- 68 **T:** jo
- 69 **M:** nebo . nebo bílý dům . a tak podobně .. tak . pak tam mám předmět . ten mi tam dělá co ?
- 70 **T:** ten mně @ . to asi se ptáme na otázku první a .. ne ne ne . jo . to se ptáme na ty pádový otázky
- 71 **M:** na ty pádový otázky
- 72 **T:** kromě prvního . [a pátýho] ?
- 73 **M:** [supr supr] . přesně tak . přesně tak . jo ? . takže . latinskej . latinskej vlastně předmět je objekt . jo ? . takže mož* . takže můžeme se zeptat co je předmětem objektem tý věty . jo ?
- 74 **T:** jo jo
- 75 **M:** takže klasicky čeho se ta věta týká . jo ? takže mám třeba větu Radek zahlédl na ulici Filipa . jo ? tak kdo z nich bude . kdo z nich bude podmětem a kdo bude předmětem ?
- 76 **T:** 5 vteřin přemýšlí
- 77 **T:** to bud* . a ještě jednou tu větu ?
- 78 **M:** Radek zahlédl na ulici Filipa
- 79 **T:** 6 vteřin přemýšlí
- 80 **T:** tak Filip . a zahlédl ?
- 81 **M:** no a @ . zahlédl . to bude přísudek . jasně .. ale kdo . kdo z těch dvou kluků bude předmětem a kdo bude podmětem ?
- 82 **T:** @ koho co zahlédl . tak Filipa . tak to [bude ten předmět] ne ?
- 83 **M:** [super] . takže Filip bude předmět . ano . přesně tak .. a kdo ho zahlédl ?
- 84 **T:** @ teda .. já . ještě jednou tu větu . já si ji nepamatuju
- 85 **M:** @ Radek zahlédl . nebo dosad' si tam jména jaký chceš (*smích*) . to je jedno . ale +
- 86 **T:** Radek
- 87 **M:** + Radek zahlédl na ulici Filipa
- 88 **T:** tak Radek bude ten . bude podmět
- 89 **M:** supr . přesně tak . přesně tak .. jo ? tak to jsou . to jsou takový ty . takový ty hlavní větný členy . který . který bych si měla zapamatovat . jo ?
- 90 **T:** jo
- 91 **M:** tak ještě potom jsou tam takový ty příslovečný určení . jo ? . čeho všeho mám . mám nějaký příslovečný u* určení
- 92 **T:** 3 vteřiny přemýšlí
- 93 **T:** jako nějakýho stavu ? jako –
- 94 **M:** no . jasný . no . takže místo . čas .. jo ? . a tak . a tak podobně . jo . příslovečný určení . ještě třeba existuje příslovečný určení míry .. [jo] ?
- 95 **T:** [tak to nevím] vůbec míry
- 96 **M:** příslovečný určení míry znamená jak moc . jo ?
- 97 **T:** jak moc . jo
- 98 **M:** takže třeba hladina řeky vystoupala až do čtyř metrů .. jo ? jak moc . tak jak vysoko
- 99 **T:** jo . jo
- 100 **M:** proto . proto je to ta míra . jo ? . tak . kouknem .. vidíš teď před sebou tu větu to „Jeho strýc se vloni stal starostou našeho města“ ?
- 101 **T:** jo . jo
- 102 **M:** supr . tak . tak pavouky dělat nebudeme . jo . to voni myslej takový ty . ty čárky co se k čemu vztahuje .. jo ?
- 103 **T:** jo

- 104 **M:** normálně zkusíme si určit ty ty . ty větný členy . jo ? v klidu se na to podívej . a nejlepší samozřejmě teda je začít tím . že si určím v té větě podmět a přísudek
- 105 **T:** podmět a přísudek
- 106 **M:** hmm
- 107 **T:** 13 vteřin přemýšlí
- 108 **T:** strýc . se stal ?
- 109 **M:** super .. tak . a to se stal . to je . jak se říká těmhletěm přísudkům ? protože přísudek má svoje druhy
- 110 **T:** tak to je ten @ . já vím že tam to se tam je ale nevím . jak se tomu říká vůbec
- 111 **M:** no a vono . jak to . jak to je celý ? . kompletně . kompletně ten přísudek ?
- 112 **T:** tak ten přísudek . to je . ten celej . to je se stal
- 113 **M:** a ještě . a ještě něco
- 114 **T:** starostou ?
- 115 **M:** přesně tak . stal se starostou
- 116 **T:** jo . jo jo jo jo
- 117 **M:** jo ? . to je takzvaný ten přísudek jmenný se sponou .. jo ?
- 118 **T:** jo
- 119 **M:** a proč je jmenný .. protože starosta je podstatné jméno . že jo ?
- 120 **T:** hmm
- 121 **M:** který by nám v přísudku normálně nemělo co dělat . jo ?
- 122 **T:** jo
- 123 **M:** takže @ . to zájmeno se je takzvanou @ . tím sponovým slovesem . což je to stal .. jo ?
- 124 **T:** hmm
- 125 **M:** tak je @ . tak mi spojuje . je spojený s tím podstatným jménem
- 126 **T:** jo jo jo
- 127 **M:** eště místo toho stát se stávat se . tak jaký sloveso by tam třeba mohlo . mohlo být ?
- 128 **T:** stávat . stávat se
- 129 **M:** a ještě
- 130 **T:** @ .. nevím nevím
- 131 **M:** normálně sloveso být .. jo ?
- 132 **T:** být . jo . jo jo jo
- 133 **M:** takže to by bylo třeba strýc je starostou našeho města
- 134 **T:** chápu
- 135 **M:** jo ? . takže takže takhle . takže supr . máme podmět (*ukazuje kurzorem na dané slovo*) . máme přísudek (*ukazuje kurzorem na daný přísudek*) . tak a . co teď . co teď ještě budeme tam hledat ?
- 136 **T:** @@ . tak jako některý ty slova navazují na sebe . takže to budou takový .. že .. nevím . nejsem si jako jistej . jako že když mám toho strýce . což je ten podmět . tak ten jeho
- 137 **M:** supr . tak to jeho bude
- 138 **T:** tak to jeho bude @ přívlástek ?
- 139 **M:** supr . přesně tak . jo . jaký strýc ? jeho strýc . jo ? .. se stal starostou . tak . a teda . ještě jeden přívlástek tam bude . ten je dost podobný jako to jeho
- 140 **T:** našeho ?
- 141 **M:** skvělý . skvělý .. tak a co . co mi chybí ?
- 142 **T:** co mi chybí .. @ .. toho města ? [že našeho města] ?
- 143 **M:** [našeho @] našeho jsme určili . že je to přívlástek
- 144 **T:** na to město se navazuje na toho našeho ?
- 145 **M:** no . ano . ano ano . jo . starostou jakého města ? . našeho města . jo ?

- 146 **T:** hmm
- 147 **M:** tak . a jak se . jak se zeptám na to . na to @ město ?
- 148 **T:** jaké město ?
- 149 **M:** no eště . eště . proč je to slovo . to samostatný města .. jo ? . tak to bude @ to bude teda jaký větný člen ?
- 150 **T:** větný .. to bude . příslovečné určení ? . ne . ne ne ne
- 151 **M:** no ?
- 152 **T:** to je blbost ... nebude to doplněk ?
- 153 **M:** ne ne ne . doplněk . doplněk ne
- 154 **T:** tak to teda nevím
- 155 **M:** tak @ . stal se starostou . tak starosta je podstatný jméno . že jo ?
- 156 **T:** jo jo jo . no
- 157 **M:** jo ? . tak @ jakým starostou ? . starostou města (*kroužkuje kurzorem daná slova*) .. jo? . takže to je přívlástek
- 158 **T:** přívlástek . jo . jo jo . už tomu rozumím
- 159 **M:** jo ? . a to našeho to bude přívlástek přívlástku
- 160 **T:** jo
- 161 **M:** jo ? . tak tohle myslím máme . máme komplet .. tak . a máme další větu „Na úpatí hory se majestátně tyčila stará borovice“
- 162 **T:** jo takže zase podmět a přísudek
- 163 **M:** jasně
- 164 **T:** *10 vteřin přemýšlí*
- 165 **T:** @ takže @ bude borovice se tyčila
- 166 **M:** supr . supr
- 167 **T:** a ta stará . jako . že se tyč* . jako stará borovice
- 168 **M:** hmm . takže to stará bude –
- 169 **T:** to stará bude přívlástek
- 170 **M:** ano . přesně tak
- 171 **T:** dál . majestátně .. no . to bude ... já teďka . předmět ? . ne
- 172 **M:** tak na to se nemůžu ptát pádovou otázkou . když se nemůžu ptát pádovou otázkou . tak to . tak to není . není předmět
- 173 **T:** jo a „na úpatí hory“ to bude nějaké hory . takže to bude taky přívlástek ?
- 174 **M:** ne ne ne . jo ? . to se mi . to se mi k ničemu nevztahuje . jo ?
- 175 **T:** jo
- 176 **M:** to se mi nevztahuje k žádnému podstatnému jménu . takže to není přívlástek . jo ? @ když vidíš „na úpatí hory“ tak jak . jak bych se na to zeptala ?
- 177 **T:** na jaké ? nebo . no na jaké
- 178 **M:** @@ no . ještě jak . ještě zkus nějakou otázku . ne pádovou
- 179 **T:** @ kde ?
- 180 **M:** kde . přesně tak . supr . kde se tyčila ? jo ? . „na úpatí hory“
- 181 **T:** jo
- 182 **M:** jo ? . takže „na úpatí“ . tak to bude příslovečné určení teda čeho . když jsme se ptali kde ?
- 183 **T:** místa ?
- 184 **M:** super . přesně tak .. a . ta hora ? .. hmm ?
- 185 **T:** ta hora .. to je podstatný jméno . [takže –]
- 186 **M:** [to jo] . supr . to určitě . ale úpatí . vlastně . úpatí . to je @ nějakej . to je vlastně spodní část hory . že jo
- 187 **T:** no

- 188 **M:** jo ? . takže to hory to vlastně bude taky přívlastek .. jo ?
- 189 **T:** jo
- 190 **M:** protože „na úpatí“ čeho ? . na jakém úpatí ? jo ? . na úpatí hory
- 191 **T:** jo . jo
- 192 **M:** jo ? . takže . takže to . to příslovečný určení v sobě . v sobě bude mít přívlastek . tak . a to majestátně ? co by to mohlo být ?
- 193 **T:** majestátně @ . to vůbec nevím to majestátně jako . to [nevím . jak bych se na to jako zeptal]
- 194 **M:** [tak podívej se na to . jak . jak bych] se na to zeptala ?
- 195 **T:** no vlastně .. jak ?
- 196 **M:** jak se tyčila ? . přesně tak . supr . takže jakým způsobem . jo ? . takže to bude příslovečný určení čeho ?
- 197 **T:** způsobu ?
- 198 **M:** způsobu . supr . tak jo .. tak (*překlikává v záložce na jiný pracovní list – příloha č. 13 – Materiál 2*) kouknem tady na ty vedlejší věty .. ták . tady . jo ? .. uvidíme ještě . ještě pokud jsme ještě na něco nenarazili tak .. až na to narazíme . tak tak uvidíme . jo ? . zkusíme jich takhle pár . pár určit . jo ? .. máme si tady . co nám to tady říkají . máme si tady určit . která věta je hlavní . která vedlejší . a určit jejich druh . jo ? . tak uvidíme . kolik . kolik toho zvládneme .. tak . jak poznám která věta je hlavní a která věta je vedlejší ?
- 199 **T:** no tak hlavní . tam je podmět a přísudek ?
- 200 **M:** ten může být i . i v tý vedlejší . ale jako jasně . jo ? @ ale proč . proč je . proč .. nebo takhle . co je . co je ten zásadní rozdíl mezi tou hlavní a tou vedlejší ?
- 201 **T:** na hlavní . na hlavní vlastně . ta hlavní tam . když tam nebude ta vedlejší věta . tak myslím že . že ta hlavní prostě vysvětluje celou tu větu . že tam vlastně nemusí být ta vedlejší
- 202 **M:** jasně . přesně tak . jo . a která je závislá na který ?
- 203 **T:** no tak ta vedlejší na hlavní
- 204 **M:** supr . přesně tak . přesně tak . jo ? . takže . když se podíváme na tu jedničku .. tak která bude hlavní která bude vedlejší ?
- 205 **T:** „odešel do lesa“ . to bude hlavní
- 206 **M:** supr . takže vedlejší bude „aby nasbíral houby“ . tak a jak se . jak se zeptám na tu . na tu vedlejší ?
- 207 **T:** ještě jednou ?
- 208 **M:** jak se . jak se na tu vedlejší zeptám ?
- 209 **T:** „odešel do lesa“ .. proč ?
- 210 **M:** proč tam šel ? . přesně tak . jo ? . tak já mám tady teď někde jako . fakt doufám . že to . že to najdu (*hledá v otevřených oknech na liště správný dokument*) . jo . tady mám takovou tabulku připravenou . jo ? (*promítá tabulku vedlejších vět – příloha č. 13 – Materiál 3*) .. vidíš ji ?
- 211 **T:** hmm .. jo jo . vidím
- 212 **M:** supr supr . jo ? . tak tady . tady vlastně máme . máme to . máme to vyjmenovaný . jo ? . máme tady ty názvy (*ukazuje kurzorem na druhy vedlejších vět*)
- 213 **T:** jo
- 214 **M:** „podmětná předmětná přívlastková“ .. jo ? a tady mám vlastně jak se . jak se na ně ptám (*kroužkuje otázky*) . jo ? ale ono není nutný určitě se to učit z paměti .. jo ? . ale to . to člověku tak nějak dojde . jo ? . takže když tady mám vlastně „účelová“ . tak se ptám „za jakým účelem“ a vidím . že nejčastější spojky jsou „aby abychom abyste“
- 215 **T:** jo . jo jo
- 216 **M:** jo ? @ složitější je třeba tady ta „přípustková“ .. jo ?
- 217 **T:** hmm

- 218 **M:** @ „i když“ . jo . tak tam jsou takovýhle ty spojky „třebaže přestože i kdyby“ .. jo ? .. ta otázka i když . to ti asi moc neřekne . ale to jsou třeba takový ty věty @ třebaže jsem se strašně snažil . jo prostě . tak mi ta věž z kostek spadla .. jo ?
- 219 **T:** jo jo
- 220 **M:** prostě pří* přípustka . jo ? ač ačkoliv . i když i kdyby . jo ? . tak to jsou takový ty věty i kdyby ses rozkrájel prostě . jo ? . tak prostě štěňátko nedostaneš . jo ? . tak to jsou tyhle ty věty .. jo ? . mám tady i tu měrovou . „do jaké míry“ .. jo ? .. když tak chceš poslat tenhle odkaz na tuhle tabulku ?
- 221 **T:** tak jo . tohle mi dělá asi největší problém si to zapamatovat . ty vlastně . jak se jmenujou a jak se na ně asi ptát no
- 222 **M:** jasný . jo určitě . jako to ti . nevyklučuju . že najdeš @ i . i nějaký jiný jakoby tabulky kde třeba budou jiný spojky . jo ? ale .. já to teď nemůžu najít (*listuje záložkami v prohlížeči*) . tahleta . tahleta tabulka se mi zdá v pořádku . jo ?
- 223 **T:** jo .. můžu si . dojít pro pití jenom ? [hned jsem zpátky]
- 224 **M:** [no jasně . určitě . já ti] to zatím pošlu .. tak . už to tam máš (*posílá mu odkaz do chatu*)
- 225 **T:** 30 vteřin je pryč, jsou slyšet zvuky nábytku v pozadí
- 226 **T:** tak jsem zpátky
- 227 **M:** super . jo ? tak měl bys tam mít odkaz na tu tabulku . jo ?
- 228 **T:** jo . už ji vidím
- 229 **M:** takže když vidím „odešel do lesa“ . proč ? „aby nasbíral houby“ . jo ?
- 230 **T:** jo . takže to je příčinná
- 231 **M:** @ no účelová . jo ? . příslovečná účelová . za jakým . za jakým účelem ? jo ?
- 232 **T:** jo
- 233 **M:** příčinná to by bylo z jaký příčiny tam šel
- 234 **T:** jo jo . chápu
- 235 **M:** to by . ta příčina by byla třeba @ šel do lesa . protože neměl doma houby
- 236 **T:** jo
- 237 **M:** jo ? . a bacha . bacha na to . ono někdy . někdy to mate . že když vidí lidi aby . jo ? . tak hned řeknou . aby ? jo . tak to je účelová . jo ? . ale pozor . ona to může být i předmětná .. jo ?
- 238 **T:** jo . chápu
- 239 **M:** protože by to mohlo být . Petr mi řekl @ . abych @ odešla třeba . jo ?
- 240 **T:** hmm
- 241 **M:** tak to by ale byla předmětná . jo ? . protože to bych se mohla zeptat Petr mi řekl koho co ? .. jo ?
- 242 **T:** jo . jo
- 243 **M:** ale tady . můžu se . tady v týhle jedničce na něco zeptat pádovou otázkou ? . nebo . nebo nemůžu ?
- 244 **T:** myslím že ne . že jako –
- 245 **M:** no přesně tak jo ? .. pádová otázka proč neexistuje
- 246 **T:** hmm
- 247 **M:** jo ? . tak . tady ta dvojka . to je vlastně ta nejjednodušší . nejjednodušší možnost . tady těch vedlejších vět je úplně úplně nejméně . jo ?
- 248 **T:** tak to je přívlastková ne ?
- 249 **M:** přesně tak . přesně tak . jo . „chlapec který plakal už utekl“ . hmm .. tak . co trojka ?
- 250 **T:** „Jana četla knihu . kterou“ . tak to je taky přívlastková
- 251 **M:** taky . taky . přesně tak . jo ? . super . super . nezmátli tě . tak . „i když je venku zima . pojedou . pojedou stanovat“
- 252 **T:** „i když je venku zima .. pojedou stanovat“

- 253 **M:** tak o tom jsme se bavili dneska o tomhle . o tomhle druhu .. jo ?
- 254 **T:** přípustková ?
- 255 **M:** supr . přesně tak . příslovečná přípustková . hmm . přestože připouštím . že je zima . já stejně pojedou stanovat jo ? .. tak . tady ta pětka
- 256 **T:** „jestliže odejdeš . již se nevracej“
- 257 **M:** tak . mám tady jestliže . tak zkusíme . zkusíme se mrknout na tu . na tu tabulku . jo ?
(*překlikává na přehledovou tabulku*) . a kde mám . kde mám jestliže ? u jaký tý vedlejší věty ?
- 258 **T:** jestliže jestliže .. to je podmínková
- 259 **M:** super . přesně tak . jo ? . takže za jaké podmínky ? jestliže odejdeš . tak už . tak už se nevracej
- 260 **T:** jo jo . chápu . chápu
- 261 **M:** jo ? (*překlivává zpět na vedlejší věty*) tak . co šestka ?
- 262 **T:** @ „to je dům který jsme prodali“ . tak to je zase taky . to je ta .. přívlastková . [který]
- 263 **M:** [přesně tak] . přesně tak . supr . hmm .. tak . sedmička ?
- 264 **T:** sedmička .. „naháním psy aby nechali kočku“ . tak to je . účelová
- 265 **M:** účelová . jo . přesně tak .. proč . proč naháním ty psy jo ? . aby . aby aby nechali tu kočku
- 266 **T:** jo
- 267 **M:** jo ? . [tak]
- 268 **T:** [sedmičku]
- 269 **M:** hmm @ osmičku . osmičku
- 270 **T:** osmičku . jo . jo jo jo „udělal to protože to Petr chtěl“ .. protože –
- 271 **M:** tak jak bych se na to zeptala ? . jo která bude hlavní si musíme říct
- 272 **T:** @ jo to „protože Petr chtěl“ .. @ „udělal to“ @ to „udělal to“ [to bude hlavní]
- 273 **M:** [jasně] . tak to je hlavní věta . kouknem . kouknem . kde máme tu spojku protože (*překlikává na tabulku*)
- 274 **T:** tak to je . protože . to je příčina ?
- 275 **M:** příčinná . přesně tak . jo ? . supr . z jaký příčiny jo ? . z jaký příčiny to udělal .. tak (*překlikává na vedlejší věty*). devítka ? . něco trošku podobného
- 276 **T:** „udělal to aby měl klid“ . tak to je taky účelová
- 277 **M:** no . jo jasný . tohle je příslovečná účelová . hmm
- 278 **T:** hmm
- 279 **M:** tak jo . tak podíváme se na dvanáctku
- 280 **T:** jo .. „najednou zmizel jako by se po něm zem slehla“ .. najednou zmizel to bude hlavní . že jo
- 281 **M:** ano
- 282 **T:** a jako by .. jako by jako by
- 283 **M:** tak kouknem se . kouknem se . jestli nám poradí tabulka (*překlikává na tabulku*)
- 284 **T:** jako by .. tady je jak a jako
- 285 **M:** hmm . jasný no . takže tabulka nám moc . moc . moc neporadí . jo ? . ale zeptám se teda takhle . jak zmizel . jo ? jakým způsobem zmizel ?
- 286 **T:** takže to bude doplňková
- 287 **M:** no spíš způsobová
- 288 **T:** způsobová ?
- 289 **M:** jo ? . tady . jak . jakým způsobem (*ukazuje kurzorem na spojovací výrazy v tabulce*)
- 290 **T:** jo jo jo jo
- 291 **M:** jo ? . jak zmizel ? . jako by se po něm zem slehla (*překlikává na vedlejší věty*) . hmm .. tak . jo tady mám taky způsobovou . „do zatáček jel tak že si nadjížděl obloukem“ . jo ?
- 292 **T:** jo

- 293 **M:** hmm . tak koukám zatím tady (*listuje připravenými větami*). zatím tady nemáme . nemáme tady žádnou podmínku . jo ? . a tady máme . tady máme @ . jo . podmínku máme asi ve dvacítce .. jo ?
- 294 **T:** podmínku . jo
- 295 **M:** ne počkej . podmínku . to není podmínka . zkusíme . zkusíme nějakou @ podmínku . podmínku vymyslet .. jo ?
- 296 **T:** jo
- 297 **M:** tak podmínka věta by byla typicky třeba . že neposloucháš . čárka . jo ? . to mě hrozně rozčiluje . jo ?
- 298 **T:** takže co . mě rozčiluje
- 299 **M:** přesně tak jo ? . protože v tom mě strašně rozčiluje . tak tam nemám podmět .. jo ?
- 300 **T:** jo jo
- 301 **M:** a @ přísudkových vět těch je úplně nejmíň . jo a oni jsou takový divný na první pohled . přísudková věta je třeba . Jarda není z těch . čárka . kdo pomlouvají . jo ?
- 302 **T:** takže jaký ? jako ? . nebo
- 303 **M:** vlastně . vlastně jo . jo ? . koukneme se na tu tabulku .. tady . tady ji vidíme (*překlikává na tabulku*) . jo ? .. @ hele voni nám sem tu pří* přísudkovou radši ani nedali
- 304 **T:** jo [je tam]
- 305 **M:** [jo dali] . tady ji dali na konci .. jo ?
- 306 **T:** jo jo
- 307 **M:** jo ? . ale třeba . jo tyhle . tyhle spojky co tady jsou vyjmenované . tak to nejsou v žádném případě všechny . jo . to jsou jenom takový ty nejčastější
- 308 **T:** jo
- 309 **M:** jo ? protože kdyby tam měli vypsát všechny . tak to by toho . to by toho vypsali jako fakt hodně . jo ?
- 310 **T:** hmm
- 311 **M:** takže když si třeba vezmeš tu větu Jarda není z těch . čárka . kdo pomlouvají .. tak +
- 312 **T:** tak –
- 313 **M:** tak @ když tam v hlavní větě mám vlastně jenom to není . že jo ?
- 314 **T:** hmm
- 315 **M:** jo ? a to mi . to mi vlastně jako samostatný přísudek nestačí
- 316 **T:** jo . jasný . jo
- 317 **M:** tak jo . tak co ty vedlejší věty . už je to trošku jasnější ? (*překlikává na vedlejší věty*)
- 318 **T:** jo jo . mnohem . že předtím jsem jako myslel . tápal jsem v tom vlastně . jak . jak . voni to vysvětlují strašně těžce
- 319 **M:** no . to je pravda no
- 320 **T:** místo toho aby nám jako ukázali nějakou tabulku a vlastně to ukázali takhle jednoduše, tak to by bylo mnohem lepší no
- 321 **M:** tak jo . tak to je dobře . protože těch tabulek ono je hodně . jo ? . ale @ je pravda že v těch učebnicích je to vysvětlený tak aby to člověk nepochopil . jo ?
- 322 **T:** jo jo
- 323 **M:** tak .. kouknem na . na poslední . poslední čtvrt hodinu koukneme na nějaký testík ? (*rovnu překlikne na test – příloha č. 13 – Materiál 4*)
- 324 **T:** jo jo
- 325 **M:** jo ? .. tak supr . tak tady klasicky začínáme . začínáme nějakým pravopisem
- 326 **T:** tak jo
- 327 **T:** 20 vteřin čte zadání a vybírá správnou odpověď
- 328 **T:** měkké ?

- 329 **M:** tak . co se ti . co se ti na tom slově nelíbí ?
- 330 **T:** že tam je jako dvě ká
- 331 **M:** no ale . to se tak píše ne ? normálně ve slově . ve slově měkké (*pousmání*)
- 332 **T:** jo ?
- 333 **M:** jo jo . já si myslím . že jo
- 334 **T:** tak jsem to asi doteď psal blbě (*pousmání*)
- 335 **M:** no vidíš to (*smích*) .. tak . jakej . jakej jakoby pravopisný jev se mi vyskytuje ve všech . ve všech těch čtyřech větách ? maj něco . co maj společného
- 336 **T:** @@ to jsem přečetl zatím tu první . takže jsem to ještě nestihl . takže ještě chvílku
- 337 **M:** tak prosím tě přečti všechny
- 338 **T:** jo
- 339 **T:** 27 *vteřin si čte jednotlivé věty*
- 340 **T:** @ maj tam všichni stejnou jakoby . rostlinnou . a měkké . a jakoby . mají za sebou to . dvě n n . nebo k k . a tak
- 341 **M:** no . taky asi . ale hlavně mám tam v každý nějaký problém s vyjmenovanými slovy
- 342 **T:** jo
- 343 **M:** jo ? . tady mám „zbytky“ a „pylu“ (*ukazuje kurzorem na slova*) .. jo ?
- 344 **T:** jo
- 345 **M:** tady mám „pobyt“ (*ukazuje kurzorem*) . a „výřivce“ . jo ? . tady mám „mýlce“ (*ukazuje*) a tady mám „býložravec“ (*ukazuje*) jo ? .. tak co mi . co mi @ . který z těch slov tam . tam není v pořádku . jo . když mám takhle nějaký jev . který se mi vyskytuje ve všech takhle v těch čtyřech větách . tak je jako velká pravděpodobnost . že v něm bude chyba
- 346 **T:** jo jo jo . takže @ . mýlit se . to bude dobře
- 347 **M:** supr
- 348 **T:** ten býložravec . to taky že jo ?
- 349 **M:** to taky dobře . přesně tak
- 350 **T:** pobyt . ten taky
- 351 **M:** ano
- 352 **T:** a . zbytku taky
- 353 **M:** hmm .. tak ještě . ještě nějaký je tam schovaný
- 354 **T:** ten pyl
- 355 **M:** hmm
- 356 **T:** hmm hmm hmm ... „mi dodal tolik potřebné síly“ .. mýlce ?
- 357 **M:** no to je vod jakýho . vod jakýho vyjmenovaného slova ?
- 358 **T:** mýlit se . jo to je dobře . to je dobře
- 359 **M:** to je v pohodě
- 360 **T:** to jsem řekl jen tak
- 361 **T:** 8 *vteřin přemýšlí*
- 362 **T:** živící ?
- 363 **M:** no . to není . to není vyjmenované slovo . tak . podívej se ještě na to béčko . jo ? . na béčko . na béčko se podívej
- 364 **T:** výřivce ?
- 365 **M:** supr . tak jak je to s tím výr a vířit ? jaký tam mám pravidlo ?
- 366 **T:** no jo . no jo . já myslel jako . jako to @ . jo no . výr jako ten pták a vír jako že vír
- 367 **M:** jasně . a ve kterým je tvrdý y ?
- 368 **T:** výr ?
- 369 **M:** no to 's mi toho jako řekl no
- 370 **T:** jako ten pták

- 371 **M:** no . jasně . ta sova (*pousmání*) . tak přesně tak . tak .. výr . hmm . tak . a všechny tyhle ty ostatní víry jsou . ty jsou s měkkým . jo ?
- 372 **T:** jo jo jo
- 373 **M:** tak . teď tady máme . máme ňákou . ňákou básničku
- 374 **T:** hmm
- 375 **M:** jo ? tak já ti poprosím . poprosím si to . si to přečíst
- 376 **T:** dobře
- 377 **T:** 53 vteřin čte text
- 378 **T:** už to mám
- 379 **M:** hmm . skvělý .. tak ještě nám tady vysvětlujou . co je to anafora . to už jsme dělali . že jo ?
- 380 **T:** jo
- 381 **M:** hmm . tak . tak zkus rovnou najít anaforu . stejně se nás na to budou pozdějš ptát
- 382 **T:** to je v tom prvním
- 383 **M:** jasně . jo ? a chtěj aby . voni potom budou chtít vypsát zase klasicky oba ty verše . jo ? takže by se prostě muselo vypsát celý tohle . jo ?
- 384 **T:** jo . jo jo
- 385 **M:** hmm . supr . jo ? oni vždycky to tam chtěj vypsát jako doslova . jo . takže nechtěj . nikdy tam hlavně nechtěj žádný zkratky .. jo ?
- 386 **T:** hmm
- 387 **M:** a @ nechtěj tam třeba psát první a druhý verš . jo ? . jako slova že bys tam vypsál třeba jedničku a dvojku . jo ? . opravdu psát to tam pouze tak . aby to bylo tak . co . co nejjasnějš . protože . jako záleží na lidech . ale někdo třeba prostě řekne já to . já to luštit nebudu a rovnou ti to . rovnou ti to škrtnu
- 388 **T:** jo jo
- 389 **M:** jo ?
- 390 **T:** takže celý
- 391 **M:** tak kouknem na tu dvojku
- 392 **T:** „která z následujících možností nejlépe vystihuje vyznění textu“
- 393 **T:** 8 vteřin pročítá možné odpovědi
- 394 **T:** „neházejte flintu do žita“ ? béčko ?
- 395 **M:** jasně . jasně . supr . jó ? @ co to . co to jakoby znamená . neházet flintu do žita ? kdybys to měl někomu vysvětlit
- 396 **T:** jako že se nevzdávat
- 397 **M:** nevzdávej to . přesně tak . supr . jó ? co by znamenaly ty ostatní . co tam mám ?
- 398 **T:** „zahrajte to do autu“ . jako zahrajte to až do konce
- 399 **M:** to ne to ne . jo ? zahrát něco do autu @ znamená jako @ zamluvit to .. jo ? @ třeba @ táta se zeptal . kdo udělal na autě ten škrábanec . tak jsme se to zahráli do autu . jo ? . tak jsme to zamluvili ňák, aby se o tom nemluvilo . jo ?
- 400 **T:** jo
- 401 **M:** tak . „nehnout ani brvou“ . co to znamená ?
- 402 **T:** „nehnout ani brvou“ . to bude @ jako nic nedělat vůbec ?
- 403 **M:** jasný . třeba @ já nevím . co mám furt s těma autama dneska . jo . ale narazilo do něj auto a on nehnul ani brvou
- 404 **T:** jo
- 405 **M:** jo ? . tak . a dělat všechno na jedno brdo ?
- 406 **T:** jako že to dělá na jeden pokus ? . nebo ňák tak ?
- 407 **M:** na jedno brdo znamená stejně . jo ? . to můžu říct i o lidech . že jsou všichni na jedno brdo . jo jsou všichni úplně . úplně stejný .. tak . trojku jsme udělali .. tak a máme . máme tady čtyřku ... jo

- ? . jednoduchá . kdybys chtěl . no budeme to muset vrátit tak mi to řekni já ti to pak . já ti to vrátím (*listuje testem na další stranu, takže výchozí text není vidět*)
- 408 **T:** jo dobře .. takže . „text je ukázkou lyriky“ .. ano ?
- 409 **M:** jasně . supr . nic se tam neděje . tak ještě mi řekni . je to poezie nebo próza ?
- 410 **T:** je to poezie
- 411 **M:** přesně tak . supr .. tak . je to literatura věcná ?
- 412 **T:** @@ . ne ?
- 413 **M:** není . supr .. co by byla třeba literatura věcná ?
- 414 **T:** no že popisují nějaký objekt ? mluví o nějakým hmatatelným předmětu ?
- 415 **M:** no . jakoby jo i ne . ale věcná literatura prostě znamená jako prostě nějaká taková jako populárně naučná . jo ? . nebo nějaký návod na něco třeba . jo prostě není to umělecký
- 416 **T:** jo . chápu
- 417 **M:** jo ? takže kdyby to byl třeba výňatek z nějaký . nějaký encyklopedie . jo ? .. tak . „ve čtvrté sloce mají liché verše sudý počet slabik“ .. jo . tak to musíme . musíme vrátit (*listuje zpět k výchozímu textu*) .. jo takže tady u těch úloh hlavně dávat pozor na to . která sloka to je . jo ? . takže to je čtvrtá .. dávat pozor na to . který verše jsou lichý a . a sudý počet slabik .. jo ? . tak zkus . zkus se na to podívat .. liché verše . sudý počet slabik . je to pravda nebo není ?
- 418 **T:** @@ ano
- 419 **M:** to jsi tak rychle počítal slabiky ?
- 420 **T:** no tipnul . ale (*smích*)
- 421 **M:** no ale tak (*smích*) ... tipovat . tipovat doporučuju fakt až na konci když už nemáš čas . jo ? . předtím . předtím netipovat
- 422 **T:** jo jo
- 423 **T:** 24 vteřin přemýšlí
- 424 **T:** ne ?
- 425 **M:** tak @ jaký . jaký verše jsou lichý ?
- 426 **T:** no . jaký jsou lichý .. ty . tyty . ty ty ty ty ty ...
- 427 **M:** no . tak jaký jsou lichý čísla ?
- 428 **T:** no ty co se nedaj . jakoby sedmička a tak
- 429 **M:** no . jasně jasně (*pousmání*) . takže . je první lichý verš „neváhejte začít znova“ +
- 430 **T:** jo
- 431 **M:** + druhej je ten „dejte prosím na má slova“ že jo ?
- 432 **T:** jo jo
- 433 **M:** jo tak v tom prvním mám kolik slabik ?
- 434 **T:** v tom mám .. no v prvním mám osm
- 435 **M:** a v tom druhým ?
- 436 **T:** a v tom druhým mám sedm
- 437 **M:** (*slabikuje*) „dej . te . pro . sím . na . má“ . já mám teda osm
- 438 **T:** aha . tak jsem se asi to no
- 439 **M:** jo ? . tohle vždycky určitě doporučuju dvakrát přepočítat .. jo ? . tyhle ty . protože to jsou takový úlohy zadarmo . ale jsou hrozně rizikový v tom že . si to člověk právě jenom splete .. jo ? .. tak . a mám tam aspoň v každý sloce dva verše který se spolu rýmují ?
- 440 **T:** určitě ano
- 441 **M:** určitě ano (*smích*) . přesně . jo . „rádi . vsadí . nestálí . napálí .. znova . odradit . slova . žít“ . jak . jak říkáme tomuhle druhu veršů ?
- 442 **T:** to je . já nevím . jak se tomu říká . ale vím že se to značkuje á bé á bé
- 443 **M:** no to stačí . říká se tomu střídavý . jo ?
- 444 **T:** střídavý

- 445 **M:** jo ? . kdybysme . kdybysme měli obkročný . tak jak by vypadala třeba ta druhá sloka ?
- 446 **T:** obkročný ? [tak to by bylo .. jakoby] +
- 447 **M:** [kdyby to bylo á bé bé á]
- 448 **T:** + to by bylo á bé á
- 449 **M:** á bé bé á .. jo ? . obkročný ?
- 450 **T:** jo
- 451 **M:** tak co bych musela udělat abych tam měla obkročný . obkročný verš ?
- 452 **T:** no tak by tam muselo bejt @ „znova . odradit . žít . slova“ [takhle ?]
- 453 **M:** [přesně tak] . přesně tak . supr supr . tak .. je . tady . tady máme . no to je výživná úloha teda . jo ?
- 454 **T:** @
- 455 **M:** rozhodně . rozhodně si myslím že je lepší začít přiřazovat @ .. ty . nejdřív ty čísla k těm možnostem . nedělat to tak . že si vezmu to áčko a budu ho všude zkoušet . protože to bych nad tím opravdu strávila patnáct minut .. jo ?
- 456 **T:** jo
- 457 **M:** ale radši určitě asi doporučuju vzhledem k tomu jak dlouhá ta práce na týhle úloze bude a za kolik je bodů . jo ? . tak bych ji fakt doporučovala nechat nakonec asi jako komukoliv . jo ? . jenom jako pokud by někdo výjimečně miloval dokonavá slovesa a slovesné rody . jo ?
- 458 **T:** jo
- 459 **M:** ale když si vezmeš vlastně že . tady ty předchozí úlohy . jak jsme je jako udělali rychle . bylo za ně stejně bodů . jo ?
- 460 **T:** jasný
- 461 **M:** tak určitě . jako ty . ty kratší věci bych doporučovala udělat . udělat nejdřív . jo ? .. tak . zkus se . zkus se na to podívat nejdřív mi řekni jak rozliším vid dokonavý a nedokonavý ?
- 462 **T:** dokonavý a nedokonavý ? . ten dokonavý ten dokončuje tu větu a ten nedokonavý ne ?
- 463 **M:** no (*smích*) . to . to takhle . takhle na to asi na to jít nemůžu .. jo vid dokonavý nedokonavý zkus ještě zalovit v hlavě
- 464 **T:** @ . jo (*7 vteřin přemýšlí*)
- 465 **M:** řekni . co´s tam vylovil
- 466 **T:** třeba . třeba . jako když dám příklad Petr napsal dopis +
- 467 **M:** ano
- 468 **T:** + tak to napsal
- 469 **M:** supr
- 470 **T:** tak to bude . to vyjadřuje proces nějakýho toho děláním nebo něco takovýho ?
- 471 **M:** no takhle . když mám slovesa psal a napsal vedle sebe . jo ? . tak jaký je mezi nima rozdíl ? psal a napsal

Příloha č. 9 – Přepis doučování – Veronika a Sabina – online hodina

Účastníci doučování:

Lektorka Veronika: 25 let, 5 let praxe v doučování, vystudované učitelství předmětu ČJ, působí na základní škole

Studentka Sabina: 14 let, doučování v době pandemie, žádné řečové poruchy

Délka trvání doučování: 1 hodinu, 1 minutu a 15 vteřin

Prostor: Veronika sedí u počítače v místnosti sama, Sabina se připojuje na doučování přes mobilní telefon – nejprve se pohybuje po místnosti, pak se posadí ke stolu. Se Sabinou je v místnosti zřejmě ještě jeden člen rodiny, který jednou zasáhne do doučování (označen jako X).

Spojení: Pro doučování využívají program Skype. Spojení je převážně plynulé, někdy ale vypadne zvuk nebo se zasekne obraz. Hojně se vyskytuje latence spojení, někdy je slyšet, že Veronika promluví a svou promluvu pak slyší o pár vteřin později jako ozvěnu – kvůli tomu si někdy skáčou do řeči. Párkrát to vypadá, že Veronika bude muset hovor položit a znovu ho obnovit.

Přepis:

- 1 **S:** dobrý den paní učitelko .. počkejte já jsem tady (2) *(vypadává zvuk)* něco chce . chvilku počkejte já se (3) *(opět vypadává zvuk)*
- 2 5 vteřin ticho, Sabina se pohybuje po místnosti a na někoho mimo obrazovku volá *(zvuk není slyšet)*. Po 15 vteřinách Sabina umístí telefon zřejmě na stůl.
- 3 **S:** dobrý den
- 4 **V:** dobré ráno
- 5 **S:** dobré ráno ... já nevím jestli . my se takhle učíme přes to . já jsem mu řekla že má bejt do desíti . má bejt do desíti připojenej . já jsem celou dobu na něj čekala a on si teďka až vzpomněl
- 6 **V:** aha .. no to nevádí . tak . se budeme věnovat teď češtině a potom to když tak můžete zas dohnat . jo ? .. tak . a připomínám ještě na začátek @ že dneska tu hodinu nahrávám . tak jak jsme domluvený s maminkou . říkala vám o tom ?
- 7 **S:** jo *(kýve hlavou)*
- 8 **V:** jo ?
- 9 **S:** jo já jsem (3) *(vypadává zvuk)*
- 10 **V:** nemusíte se bát protože @ to nahrávání je zaměřené na mě . ne na vás *(smích)* . budou zkoumat mě *(smích)* . jo ? takže pro vás je to úplně v pohodě a . já si musím dávat pozor *(smích)* .. @ tak fajn ... @ jak se máte ? dobrý ?
- 11 **S:** jo . já jsem byla nemocná takže teďka dobrý
- 12 **V:** aha . co jste chytla ?
- 13 **S:** měla jsem zánět ledvin
- 14 **V:** hmm . tak to je pěkně protivný teda .. a už je to le* dobrý ? lepší ?
- 15 **S:** jo .. jo . dobrý .. no jo . dobrý
- 16 **V:** jo . tak to jsem ráda .. tak to asi nebyl moc příjemnej tejden . tak doufám že ten příští bude lepší *(pousmání)* . už se dá chodit i docela ven . tak budete moct něco podniknout
- 17 **S:** ale já nesmím aspoň tejden dva ven
- 18 **V:** aha .. hmm *(rozvažuje rukama na znamení, že s tím se nedá nic dělat)* . tak bohužel ještě chvíli jenom zůstat doma a koukat na filmy
- 19 **S:** hmm .. paní učitelko já furt nechápu tu větu hlavní a vedlejší já jsem celej tejden nad tím přemejšlela
- 20 **V:** aha . tak chceme začít tím ? tak jo

- 21 **S:** jo ? no vono už jak těch hodin už máme hodně tak to hledám a snad je mám všechny (*listuje v papírech před sebou*)
- 22 **V:** *pousmání*
- 23 **S:** tady jsme dělaly něco naposledy
- 24 **V:** jo (*hledá ve svých papírech*)
- 25 **S:** že my jsme dělaly naposledy to cvičení pět
- 26 **V:** ano [přesně tak]
- 27 **S:** [a potom tam] jsou malá písmena
- 28 **V:** pamatujete si to dobře (*kýve hlavou*) .. tak jo . tak probereme větu hlavní a vedlejší . zkusíme to spolu ňák projít ... @ tak když @ řešíme takovej základní rozdíl mezi větou hlavní a vedlejší (*ruce střídavě zvedá jako kdyby něco vážila*) tak dokázala byste ňák popsat v čem ten rozdíl je ?
- 29 **S:** no .. jako .. já jsem jako myslela že se to . musíme najít podmět a přísudek +
- 30 **V:** hmm
- 31 **S:** + abysme tu větu mohli určovat . že jo . ne ?
- 32 **V:** to úplně nemusíme .. vy máte pravdu v tom že . je hodně důležitý vědět jestli to vážně je věta . protože kdybysme měli .. jenom nějaký seřazený slova ale nebyl by tam podmět a přísudek tak by to věta vlastně nebyla . takže to říkáte správně důležitý je vědět že tam je přísudek .. ale úplně si ho určovat ani podmět nemusíme abysme dokázali rozpoznat jestli je to věta hlavní nebo vedlejší . ten rozdíl je hlavně v tom . že věta hlavní vyjadřuje . tu myšlenku . tu hlavní . to co chceme sdělit .. a věta vedlejší to nějak doplňuje nebo rozvíjí
- 33 **S:** *kývá hlavou*
- 34 **V:** jo je to ňáká jakoby připomínka k tomu
- 35 **S:** jo
- 36 **V:** a @ můžu říct třeba příklad ... půjdeme do kina . když nebude pršet .. to hlavní co chci říct je že chci jít do toho kina . půjdeme do kina .. ale je tady jako jedna okolnost která by to mohla zkazit . taková malá připomínka vedle . a to je to když nebude pršet
- 37 **S:** *kývá hlavou*
- 38 **V:** jo ?
- 39 **S:** jo . takže jako vlastně závisí . jakože kdybysme šli do toho kina . potom jako ještě . rozvíjíme (*posunuje ruce směrem od sebe*) tu větu tím
- 40 **V:** jo . výborně . teď jste to moc hezky řekla .. rozvíjíme .. máme nějakou myšlenku kterou vyjádříme větou hlavní . a v té větě vedlejší to ještě doplníme . rozvineme tam něco
- 41 **S:** *kývá hlavou*
- 42 **V:** jo ? @ zkusíte vymyslet sama nějaký příklad ? na souvětí
- 43 **S:** @ (*dívá se stranou a přemýšlí*) půjdeme ven . když bude svítit sluníčko
- 44 **V:** výborně . ano . zase půjdeme ven jako sdělení . a pak je tam ta přidaná myšlenka . je tam . taková malá výhrada . když bude svítit sluníčko . věta vedlejší . výborně . chápete skvěle princip . jo ? @ stejně můžu říct mám na stole knížku . která už je potrhaná .. hlavní myšlenka je mám na stole knížku . to je to důležitý . ale mimochodem ta knížka je taky trochu potrhaná . jo ? věta vedlejší (*posunuje ruce do strany*)
- 45 **S:** *kývá hlavou*
- 46 **V:** je to vedlejší myšlenka . jo ? @ zkusím dát ještě nějaký příklad . můžete v něm zkusit sama určit větu hlavní a vedlejší .. @ .. sousedé mají psa kterého mám velice ráda
- 47 **S:** věta hlavní byla sousedé mají toho psa a vedlejší by byla mám ho ráda
- 48 **V:** ano . jo ? vidíte to ? . protože . když jenom řeknu sousedé mají psa dává to smysl . ale kdybych řekla jenom kterého ho mám ráda . tak je to takové jako . cože ? co teda máš ráda ? nesmysl (*kroutí hlavou*) . jo ? tu hlavní větu musíme mít aby ta vedlejší dávala smysl .. hmm .. souvětí můžeme mít taky @ spojených víc . víc hlavních vět spolu .. to potom znamená že vyjadřuju

- vlastně víc důležitých myšlenek najednou . třeba . večer půjdeme do kina a potom se zastavíme v cukrárně
- 49 **S:** *kývá hlavou*
- 50 **V:** jo ? ty plány jsou oba dva stejně důležité . takže jsou to dva plány na večer . kino (*vypočítává na prstech*) . cukrárna .. @ sousedé mají a psa a chovají slepice
- 51 **S:** měli toho psa . a potom mají ještě ty slepice
- 52 **V:** výborně . ano jsou to dvě věty hlavní . obě dvě vyjadřují důležitou myšlenku . na stejné úrovni to co mají sousedé .. hmm . skvělé . jo ? myslíte že teď je to trochu jasnější ? nebo mám zkusit vysvětlit něco víc ?
- 53 **S:** už je to jasný
- 54 **V:** jasný . dobře .. tak to je skvělý že jste se na to zeptala . to moc oceňuju .. @ maminka mi včera psala do ímejlu že teď probíráte odvozování .. ve škole
- 55 **S:** jo (*hledá učebnici a listuje v ní*) .. jo odvozování a slovní zásoba
- 56 **V:** hmm .. a ohledně toho . byste potřebovala něco vysvětlit ? nebo tam máme nějaký úkol ?
- 57 **S:** emm (*vrtí hlavou*) . to už máme udělaný
- 58 **V:** *zarazí se*
- 59 **S:** my už jsme to museli mít udělaný . vypracovaný
- 60 **V:** jo . a chcete to zkontrolovat nebo je to v pořádku a nepotřebujete –
- 61 **S:** už je to zkontrolovaný
- 62 **V:** už to máte i zkontrolovaný
- 63 **S:** jsem si všimla že ten sešit má zezadu řešení
- 64 **V:** to je dobrý poznatek (*smích*) ... a zase to může bejt docela těžký to vážně vypracovat a jenom to neopsat zezadu (*smích*) ... tak jo . tak bych vás jenom poprosila kdybyste mi zkusila to odvozování nějak zopakovat . shrnout ?
- 65 **S:** jo . odvozování @ že . musí tam bejt jako předpona
- 66 **V:** hmm
- 67 **S:** ten . jako ten . jako ta . kořen toho slova prostě . jako ten význam prostě toho . potom to může bejt i ta přípona která to
- 68 **V:** hmm ... jo . vystihuje ty základní části slova . skvěle . kořen . který nese ten význam . předpona před kořenem . přípona za ním . hmm . super ... asi . máte nějaká cvičení na určování těch předpon a přípon . že ? něco takového tam budete procvičovat
- 69 **S:** @ no . to asi budeme procvičovat (*téměř sotva slyšitelná odpověď*)
- 70 **V:** dobře .. @ já vás do toho nechci nák tlačit . tak vy říkáte že je to v pořádku tak to necháme být . kdybyste to chtěla probrat třeba příští týden . tak to probereme . jo ?
- 71 **S:** *kývá hlavou*
- 72 **V:** @ ještě něco [co]
- 73 **S:** [a to] máme . to odvozování a skládání a zkracování slov +
- 74 **V:** hmm
- 75 **S:** + jinak to je všechno
- 76 **V:** je to všechno .. @ je tedy něco co bysme měly dělat do školy ?
- 77 **S:** do školy právě máme to všechno hotový protože my už jsme to museli mít i na hodinu
- 78 **V:** jo . máte hodinu dřív . hmm
- 79 **S:** no a ... potom ještě za váma . to už je zas něco jinýho máme .. my většinou děláme něco navíc zase
- 80 **V:** aha . to . to je možná hloupý že máme takhle ve středu že jo .. každopádně . kdybyste chtěla něco probrat do tý školy tak můžeme . jo ?
- 81 **S:** jo

- 82 **V:** @ jestli teda do školy nic tak se můžeme vrátit k tomu pracovními listu který jsme měly minule a dodělat ta poslední dvě cvičení
- 83 **S:** jo . to bylo (*hledá v papírech – příloha č. 14 – Materiál 1*) . to byly ty předpony s z v z .. jo a . jo . dvě byly myslím že
- 84 **V:** jo jo dvě nám tam zbyly . šestka a sedmička
- 85 **S:** velký malý písmena
- 86 **V:** hmm . přesně tak
- 87 **S:** tak (*vezme tužku a zapisuje si do papíru*) . první věta . tam bude velký m
- 88 **V:** ano
- 89 **S:** „chlapci“ bude malý ch
- 90 **V:** ano
- 91 **S:** „město“ malý m
- 92 **V:** ano
- 93 **S:** „Praha“ bude velký p
- 94 **V:** ano
- 95 **S:** „táta“ malý t
- 96 **V:** ano
- 97 **S:** „kolibřík“ to bude velký k (*zvedne oči od papíru ke kameře*)
- 98 **V:** @ chápu jak to myslíte že . to berete tak že je to označení konkrétního zvířete . ale ty [názvy]
+
- 99 **S:** [no]
- 100 **V:** + zvířat jako jsou liška pes kolibřík se píšou s malým
- 101 **S:** *pozvedne obočí*
- 102 **V:** jo kdybyste . @ potom měla že kolibřík Pepa tak budete mít Pepu s velkým protože je to vlastní jméno konkrétního kolibříka
- 103 **S:** *kývá hlavou, čte text*
- 104 **S:** „S* . Stračena“ bude malý
- 105 **V:** @ Stračena je vlastní jméno
- 106 **S:** bože (*gumuje svou odpověď*)
- 107 **V:** tak tam bude velké (*pousmání*) .. dokážete říct . kdo by se tak mohl jmenovat ? Stračena ?
- 108 **S:** kráva ?
- 109 **V:** kráva . hmm
- 110 **S:** „řeka Angara“ (*slabikuje název řeky*) . řeka bude malý ř (*dívá se do kamery*)
- 111 **V:** ano
- 112 **S:** a to Angara bude velký
- 113 **V:** výborně . je to vlastní jméno
- 114 **S:** „město Cheb“ . město bude malý
- 115 **V:** ano
- 116 **S:** Cheb bude velký
- 117 **V:** ano
- 118 **S:** „muž“ bude malý
- 119 **V:** ano
- 120 **S:** „sestřenice Běta“ . sestřenice bude malý . a Běta bude velký
- 121 **V:** ano
- 122 **S:** „ulice Hradební“ . ulice bude malý u . a Hradební bude velký h
- 123 **V:** *kývá hlavou*
- 124 **S:** „letadlo“ . bude malý l . „spisovatel Ha* Haše* Hašek“ . spisovatel bude malý s a Hašek velký
- 125 **V:** hmm

- 126 **S:** „stát Lucembursko“ . stát bude malý s a Lucembursko velký .. „kamarád Víťa“ . kamarád bude malý k . Víťa vel* @ velký prostě . „milá Boženka“ . milá bude malý m a Boženka bude velký b . „statečný voják“ bude velký s @ teda malý s
- 127 **V:** *přikyvuje*
- 128 **S:** malý s a malý v
- 129 **V:** hmm
- 130 **S:** @ „kame* @ ka* @ kanárek Anastáz“ . kanárek bude malý k .. Anastáz . bude velký to á prostě
- 131 **V:** hmm
- 132 **S:** „samo* @ samota Ondřejov“ @ samota bude malý s
- 133 **V:** ano
- 134 **S:** Ondřejov bude velký o „zahradník Váňa“ . zahradník bude malý z Váňa bude velký . „pan učitel Ha* @ Jakeš“ . pan učitel @ pan bude malý učitel taky malý a to Jakeš bude velký „naše maminka“ . naše maminka budou vobě malý
- 135 **V:** ano . hmm
- 136 **S:** „Ode* Oderské vrcholy“ . Oderské bude velký ó a vrcholy [malý v]
- 137 **V:** [vrchy] malé . ano
- 138 **S:** „redaktor . Blažiček“ . redaktor bude malý r Blažiček velký b . „poloostrov“ bude . „Čukatka (*slabikuje*) . Čukotka“ @ bude malý p a velký č . „knihkupectví U Ma* U Manéša“ . knihkupectví bude malý k . U Mánesa bude budou vobě veliký . velký (*dívá se do kamery*)
- 139 **V:** hmm
- 140 **S:** „Rudé moře“ . Rudé bude velký a moře taky . malý
- 141 **V:** hmm . Rudé je velké moře je malé . výborně
- 142 **S:** „jezero Winnipeg“ @ jezero bude malý a to Winnipeg bude velký . „ostrov Nový Zéland“ . ostrov bude malý . Nový Zéland . to Nový bude velký .. a Zéland . jo . taky velký
- 143 **V:** hmm
- 144 **S:** @ „rozbouřené“ .. oboje malý
- 145 **V:** rozbouřené moře . oboje malé . hmm
- 146 *6 vteřin ticho, zaseknutý obraz, Veronika kontroluje připojení k internetu. Dalších 12 vteřin ticho, ozývají se pouze trhané zvuky. Po dalších 7 vteřinách se obraz rozběhne.*
- 147 **V:** tak . já se omlouvám . já jsem tady měla menší výpadek tak jsem vás neslyšela . jsme pořád u rozbouřeného moře nebo už jsme dál ?
- 148 **S:** *odpovídá, ale není jí vůbec rozumět*
- 149 **V:** hmm ... já se omlouvám . vy se hrozně zasekáváte .. zkusíme chvíli počkat
- 150 *Po 15 vteřinách obraz znovu naskočí*
- 151 **V:** dobrý . tak už vás vidím dobře
- 152 **S:** rozbouřené moře to bude obě malé
- 153 **V:** ano
- 154 **S:** „ulice Na Spádu“ . ulice bude malý u Na Spádu bude velký . „hostinec Zlatá husa“ . hostinec bude malé h . husa bude o* obě velká
- 155 **V:** pozor
- 156 **S:** „město Karlovy Vary“ město bude malý [Karlovy Vary] +
- 157 **V:** [pozor]
- 158 **S:** + obě velký
- 159 **V:** pozor . pojďme se prosím ještě vrátit k té zlaté huse @ souhlasím že zlatá je velké . ale to druhé . to husa . to není vlastní jméno . takže to bude s malým
- 160 **S:** jo (*přepisuje svou odpověď*) .. „město Karlovy Vary“ . tak Karlovy Vary byly taky oboje velký
- 161 **V:** ano . Karlovy Vary oboje velké

- 162 S: „ulice Ostruhova“ . ulice malé O* Ostruhova bude velké . „dům U Tří Čapků“ dům bude malý u bude velký a tři bude taky velký
- 163 V: hmm
- 164 S: „O* . přehrada Oravská přehrada“ to bude . to Oravská bude velké přehrada malý p
- 165 V: výborně
- 166 S: „král Přemysl Otakar první“ král bude malý Přemysl bude velký Otakar bude velký a první to normální @ „minerální voda Poděbradka“ . mine* minerální bude malý voda taky malý a Poděbradka bude velký
- 167 V: *kýve hlavou*
- 168 S: „Havajské ostrovy“ . Havajské bude velký h ostrovy malý ó
- 169 V: výborně . děkuju @ děkuju za trpělivost s tou technikou a @ musím říct že to umíte moc dobře . měla jste to v podstatě bez chyby . tak je vidět že to máte procvičené úplně báječně @ ta sedmička je taky pravopisná .. a máme tam řešit @ nebo doplňovat s sebou a sebou . pamatujete si to pravidlo podle kterého se řídíme ?
- 170 S: vzít jako něco s sebou by bylo se dvěma
- 171 V: hmm (*kýve hlavou*)
- 172 S: a to druhý bude jenom s jedním
- 173 V: jo . tak to s sebou je právě vzít něco s sebou +
- 174 S: aha
- 175 V: + a ten příklad s jedním s . je když nák .. třeba když hýbáte svým tělem (*pohybuje rameny ze strany na stranu*) . jo ?
- 176 S: hmm
- 177 V: tak to můžeme zkusit
- 178 S: „na procházku jsem si vzal“ s sebou . takže se dvěma s
- 179 V: hmm . se sebou
- 180 S: „Broka“ . „to se rozumí samo“ sebou bude jedno s
- 181 V: ano . jedno
- 182 S: „ve spaní“ . tam bude taky jedno s
- 183 V: výborně . hmm
- 184 S: „vezmi si“ budou dvě s
- 185 V: ano
- 186 S: „jen málo peněz při* přibalila si“ bude dvě s
- 187 V: ano
- 188 S: „i teplé oblečení . leknutím“ . jedno s
- 189 V: jedno . hmm
- 190 S: „nezapomeňte si vzít“ budou dvě s
- 191 V: ano
- 192 S: „i řidičský průkaz . vezměte mě s sebou“ . dvě s
- 193 V: hmm . vezměte mě s sebou . to jsou dvě s
- 194 S: „házíš“ . bude jen s
- 195 V: jedno ano
- 196 S: @ s sebou bude dvě s
- 197 V: ano
- 198 S: „i telefon . trochu“ @ sebou bude jedno s
- 199 V: ano
- 200 S: „koho si při* koho si přivedla“ to budou dvě s
- 201 V: ano . koho si přivedla . dvě s .. výborně . tak to umíte taky krásně . @ něco z toho . bylo v něčem z toho co jsme dělaly nějaký problém ? něco co bysme měly vyřešit ?

- 202 **S:** ne
- 203 **V:** musím souhlasit . mně se taky nezdálo že byste tam měla někde problém ... @ (*probírá se materiály a hledá další cvičení*) .. ještě tady máme jeden pracovní list . ten který jsem posílala včera . máte ho před sebou ? na antonyma synonyma a homonyma
- 204 **S:** ne (*hledá mezi papíry*) .. my jak jich už máme docela dost některých nevyplněných tak už to není tak to . jo ale mám ho (*najde správný papír – příloha č. 14 – Materiál 2*)
- 205 **V:** jo ? @ navazuje to vlastně na to co jsme minule dělaly spolu na základě těch úkolů ze školy .. @ šlo vám to moc hezky ale říkala jsem si že to můžeme ještě trošku pocvičit spolu . abyste to měla úplně jasno v těch termínech .. @ máme tady nějaká cvičení .. nevím jestli to máte vytištěné na jednu stránku oboustranně nebo na dvě .. začínáme tedy –
- 206 **S:** na dvě (*obrací papír a kontroluje, zda není vytisknutý oboustranně*)
- 207 **V:** na dvě . hmm . dobře .. začínáme tam těmi antonymy . jo . máte tam nějaká slova a měla byste doplnit antonyma
- 208 **S:** (*čte si text*) @ jo .. „hezký“ . bude ošklivý
- 209 **V:** hmm . ano
- 210 **S:** „unavený“ . bude . antonymum ke slovu unavený ... osp* ... @ .. unavený .. probuzený (*smích*)
- 211 **V:** @ . to není úplně přesné . musíte vymyslet ještě něco lepšího . jak se člověk cítí po probuzení
- 212 **S:** dobře (*smích*)
- 213 **V:** když vás třeba –
- 214 **S:** ospalý . to je ale synonymum
- 215 **V:** hmm . myslím spíš ale když se ráno probudíte a čeká vás nějaký skvělý den . jak se ráno budete cítit ?
- 216 **S:** 5 vteřin přemýšlí, dívá ze strany na stranu, pak do papíru, nakonec do kamery
- 217 **V:** dneska jste se hezky vyspala . máte před sebou zajímavé zážitky . hrozně se na to těšíte
- 218 **S:** 13 vteřin přemýšlí, dívá se do papíru
- 219 **V:** znáte přídavné jméno čilý ?
- 220 **S:** jo . to mě nenapadlo . to nepoužívám
- 221 **V:** jo . používá se málo to je pravda . ale myslím že tady to je vhodné antonymum
- 222 **S:** „malý“ velký .. „smutek“ vese* veselý . veselý (*dívá se do kamery*)
- 223 **V:** eee (*vrčí hlavou na znamení, že to si úplně nemyslí*) . zkuste něco lepšího najít
- 224 **S:** smutný .. smutek .. @ ... radostný ?
- 225 **V:** hmm . smutek a radost . výborně
- 226 **S:** „život“ .. smrt
- 227 **V:** hmm
- 228 **S:** „země“ . měsíc
- 229 **V:** hmm .. můžete to tak brát pokud budeme mluvit o tom ve smyslu planet . hmm .. napadá vás třeba ještě @ jiná možnost ? jiná dvojice ?
- 230 **S:** jako země a nebe
- 231 **V:** hmm . země a nebe
- 232 **S:** „tma“ . světlo
- 233 **V:** hmm
- 234 **S:** „nemocný“ . zdravý
- 235 **V:** ano . skvěle .. tak ve druhém cvičení ještě zůstaneme u těch antonym . máte tam . vždycky . anton* vždycky to slovo a v nabídce máte tři možnosti . jo ? tak jenom vybíráte z nabídky to nejlepší
- 236 **S:** „sucho“ . možnosti „mokra vlhko deštivo“ . sucho @ mohlo by být mokro
- 237 **V:** hmm . sucho mokro asi nejvhodnější . souhlasím
- 238 **S:** „teplo“ zima

- 239 V: ano
- 240 S: „strach“ .. odvaha
- 241 V: výborně
- 242 S: nebo ne ? . jo ? . „hodný“ zlý
- 243 V: ano .. když se ještě vrátíme k tomu strachu . víte co to je bojácnost ?
- 244 S: to zní jako bojovný odvážný
- 245 V: právě že ne . bojácnost je vlastně zbabělost . jo ?
- 246 S: aha
- 247 V: ne* není to od slova @ boj ale spíš od toho bát se . takže když je někdo bojácný tak je zbabělý . hmm . @ ve třetím cvičení –
- 248 S: *nadechuje se a chce začít číst*
- 249 V: jo promiňte . teď vám do toho skáču . vy jste chtěla začít číst . že jo . tak do toho (*pousmání*)
- 250 S: „doplňte synonyma podle textu .. co je to světlna“ ? to nevím (*dívá se do kamery*)
- 251 V: @ nejdřív splníme první část zadání a potom tam budeme v tom textu číst o té světlině . tak to zkusíme dát na základě toho dohromady co to znamená
- 252 S: „už vidí . už vidí tu kapličku nahoře ve skále“ . už by bylo synonymum ... už by bylo ... synonymum k už ... to nevím
- 253 V: hmm . to je trochu těžší . že ? tak vyjadřuje to že @ nějaký čas . že se nám něčeho povedlo dosáhnout a někdy můžeme říct taky již . ve stejném významu
- 254 S: (*zapisuje si odpověď*) „je ve skále“ . by bylo jako na hoře . jako na skále na hoře
- 255 V: hmm pozor ale tady není na skále ale ve skále
- 256 S: jo . takže v hoře . to nejde .. takže ...
- 257 V: tak zmiňovala jste tu horu . s tím by se asi dalo trochu pracovat
- 258 S: ve skalnatém útvaru (*pousmání*)
- 259 V: promiňte teď jsem špatně slyšela
- 260 S: ve skalnatém útvaru (*znovu pousmání*)
- 261 V: to je hezký (*smích*) . ano . je to sice trochu delší ale je to funkční . ano . ve skalnatém útvaru . hmm . to se mi líbí
- 262 S: „sedí tam Ma* Manka . ruce má v klíně . a nemůže víc“ . tady nic není
- 263 V: hmm
- 264 S: „dole pod skálou se jako pokácená . hora rozvalil obr rabiják“ . po* pokácená @ pokácená to by šlo jako .. @ položená . ne
- 265 V: myslím že najdeme i lepší slovo
- 266 S: @ .. zhroucená ?
- 267 V: hmm . zhroucená . ano . vzhledem k tomu kontextu by to asi šlo . hmm
- 268 S: „dýchá až se na všechny strany rozletuje drobné kamení“ . drobné . by šlo . by šlo synonymum ke slovu drobný @ kamení .. malé ještě kamení . malé kamínky
- 269 V: hmm . malé kamení . jo . šlo by
- 270 S: „a vždycky za chvíli se zasměje až to zarmusí . zarámusí jako hrom . kdybys tam Rumaj* Rumcajsí věděl jak jsem si ulevil od devíti centů zlosti“ @ .. zaru* zarumu* zarámusí . to bude ... za* ... @ za* ... za* (*sahá si rukou na obličej, podpírá si hlavu*)
- 271 V: máte tam ten hrom . že to znělo jako hrom . zkuste si vzpomenout co se říká o hromu
- 272 S: záblesk
- 273 V: to je o blesku (*pousmání*) . ale s tou předponou za tam pracujeme
- 274 S: tohle je . zaburácí
- 275 V: zaburácí . hmm . to je hezké . já jsem teda myslela zahřmí ale zaburácí jde taky . to taky funguje . dobrý nápad
- 276 S: věděl .. předvídal ? (*dívá se do kamery*)

- 277 **V:** předvídal ? .. to úplně nevystihuje stejný význam jako tady .. on mu říká kdybys teď věděl .. jo ? . neví to dopředu
- 278 **S:** myslel ?
- 279 **V:** to by nefungovalo (*vrtí hlavou*) . „kdybys tak Rumcajsi věděl jak jsem si ulevil od devíti centů zlosti“ . on se mu snaží vyjádřit že si teď hrozně ulevil a . že to Rumcajs vlastně nemůže pochopit protože to neví
- 280 **S:** hmm ... synonymum ke slovu vědět ... já nevím
- 281 **V:** hmm . je to těžké . že ? @ zkuste se zeptat . vy jste vlastně teď třeba říkala já nevím . tak jste vlastně použila to samé sloveso .. a co můžeme říct kromě já nevím ? když se vás třeba někdo ptá na to jestli dokážete vyjmenovat . všechny čtyři žaludky krávy a vy to nevíte tak můžete říct já to nevím . a nebo já to
- 282 **S:** já to .. no . neumím (*pousmání*)
- 283 **V:** neumím . a nebo neznám jo ? a myslím že to sloveso znát by se tady docela hodilo . „kdybys tam Rumcajsi znal“ . a nebo případně . ale to jenom v téhle větě. kdybys tak cítil . jak jsem si ulevil
- 284 **S:** hmm .. „i vždyť já to vím povídá mírně Rumcajs a vy* a vyšel na světlinu mezi skála* skálami“ . mírně . lehce
- 285 **V:** hmm . mírně . lehce
- 286 **S:** *dívá se do kamery*
- 287 **V:** hmm . asi by šlo . jo ? já jsem tady ještě měla třeba [krotce]
- 288 **S:** [„ale já ti] k té . zlosti zase dopomůžu“ @ zlosti . k vzteku
- 289 **V:** hmm . @ já ti k tomu vzteku zase dopomůžu . výborně .. a zbyla nám teda ta otázka co je světlna .. my tady máme že „Rumcajs vyšel na světlinu mezi skalami“ . napadá vás co by to mohlo být ?
- 290 **S:** @ jako mýtina
- 291 **V:** hmm . máte pravdu . je to hodně podobné jako mýtina . světlna je nějaké světlejší místo v lese . takže to může být třeba tam kde je místo vykácené . a nebo místo kde není nutně mýtina ale kam dopadá prostě víc sluníčka .. je to od toho slovesa no . víte z jaké knížky to je ten text ? znáte to ?
- 292 **S:** o Rumcajsovi
- 293 **V:** hmm . a znáte knížku nebo večerníček ?
- 294 **S:** večerníček (*pousmání*)
- 295 **V:** hmm . myslím že ten je asi známější . to je pravda ... @ tak . se synonymy budeme ještě chvíli pracovat ve čtyřce . máte tam synonyma . teda . synonyma . máte tam nějaká slova á až é a k nim zase vybrat správné synonymum z nabídky . jo ?
- 296 **S:** „obr“ @ tam by šlo .. čtyři . čtyřka +
- 297 **V:** ano
- 298 **S:** + „gigant“ .. „květina“ .. „kytička“ . pětka
- 299 **V:** výborně
- 300 **S:** „kráska“ ... @ „nádhera“ . trojka
- 301 **V:** myslíte že kráska je nádhera ? nebyla by to spíš krása ?
- 302 **S:** to tam není (*pousmání*)
- 303 **V:** no právě krása tam není . je tam kráska . jestli bysme nenašly vhodnější variantu
- 304 **S:** *20 vteřin přemýšlí, má podloženou hlavu rukou a dívá se do papíru*
- 305 **S:** já nevím
- 306 **V:** a znáte pohádku kráska a zvíře ?
- 307 **S:** no
- 308 **V:** no a jaká je ta kráska ? .. kdo to je ?

- 309 **S:** no ... rostlina (*smích*)
- 310 **V:** rostlina ? (*smích*) rostlina to přece není . kdo to je
- 311 **S:** 5 vteřin přemýšlí
- 312 **S:** šestka . „půvabná dívka“
- 313 **V:** ano je to půvabná dívka
- 314 **S:** uf .. co mi to dělá . „miláček“ . bude sedmička . „milenec“
- 315 **V:** @ (*naklání hlavu na stranu*) .. já bych se teda přikláníla @ k jinému protože máte pravdu že miláček může být i milenec . ale úplně synonymum to není . je to spíš druh oslovení
- 316 **S:** „drahoušek“ . dvojka
- 317 **V:** drahoušek (*kývá hlavou*) je vhodnější jako synonymum . jo ?
- 318 **S:** „historie“ jednička „dějiny“
- 319 **V:** ano historie jsou dějiny @ zkusme u toho ještě chvíli zůstat . jaký je vztah mezi slovy květina a rostlina ?
- 320 **S:** že je to . nějaký . nějak to dejchá . tak asi to stejný . jenom že nějak květ nebo co
- 321 **V:** no zkuste to nepopisovat z hlediska botaniky ale z hlediska češtiny (*smích*) . jaký je tam jazykový vztah mezi těmi dvěma slovy ? pamatujete se ?
- 322 **S:** rostlina ... to už je jako přímo jako . co je to za tu rostlinu
- 323 **V:** ano . takže rostlina je slovo nadřazené a květina je slovo podřazené . ano . pamatujete si na to ?
- 324 **S:** *kývá hlavou*
- 325 **V:** zkuste vymyslet ještě další slova podřazená k rostlině
- 326 **S:** @ podřazená k rostlině .. palma
- 327 **V:** hmm . ano . to už je hodně konkrétní .. a něco co bude na stejné úrovni jako květina
- 328 **S:** cože ? (*naklání se blíž ke kameře*)
- 329 **V:** nějaké slovo souřadné ke květině . zkuste vymyslet
- 330 **S:** souřadné ke květině .. tulipán
- 331 **V:** to už je podřadné . to už je říkáte jaký konkrétní druh květiny .. ale souřadné bude třeba slovo keř nebo strom . jsou to zase typy rostlin a pod tím jak vy říkáte máme zase podřad* podřazené ke květině ty konkrétní druhy . tulipán růži narcisku .. hmm . a ten mileče* miláček a milenec . jak je to s nimi ? s touhle dvojicí ?
- 332 **S:** hmm . to už by bylo jako opačného významu ?
- 333 **V:** ne . zase narážím na to . že je tu nějaký . vztah vlastně .. toho že ten miláček může být milenec ale nemusí . miláček může být i . manželka . nebo můžete mít i psiho miláčka jako domácího mazlíčka . takže v zásadě bysme mohli říct že ten miláček je slovo nadřazené i tomu milenci a podřazená slova by byla ta manželka . ten pejsek a další věci které máme rádi .. hmm @ zkusíme se zastavit u těch slov nadřazených a podřazených . protože mi přijde že jste je trochu zapomněla . to zkusíme procvičit
- 334 **S:** *smích*
- 335 **V:** poprosím vás zkuste vymyslet co nejvíce slov podřazených @ ke slovu ... co si teď vymyslím . ovoce
- 336 **S:** @ podřazený sl* . to že to bude jako ty ... to by byly peckovice
- 337 **V:** hmm
- 338 **S:** bobule . třeba
- 339 **V:** hmm . a co třeba podřazená k peckovicím ?
- 340 **S:** peckovicím ? švestka
- 341 **V:** hmm . výborně
- 342 **S:** @ meruňka . třešeň . višeň

- 343 **V:** dobře (*smích*) . stačí děkuju . princip jste . jste odhalila dobře .. a naopak vás teď poprosím o to abyste mi řekla slovo nadřazené . tramvaj autobus . vlak . auto @ kolo
- 344 **S:** dopravní prostředky
- 345 **V:** výborně dopravní prostředky .. zkuste vymyslet vy teď takový kvíz pro mě
- 346 **S:** @ .. stůl . židle @ já nevím ještě . gauč . křeslo
- 347 **V:** hmm . takže nábytek ?
- 348 **S:** jo
- 349 **V:** výborně .. tak jo . tak myslím že @ to jsme zvládly hezky a můžeme se tedy posunout dál . do pětky . tam už se dostáváme k homonymům . jo ? @ máme tam vybraná nějaká slova a vy byste měla najít různé významy
- 350 **S:** @ (5) (*dívá se do kamery*)
- 351 **V:** pětku prosím
- 352 **S:** jo .. @ „jak* jaké různé významy mohou mít tato slova ? kohoutek“ může to bejt kohout jako zvíře a kohoutek jako na to . na ten ten . od vody .. „koruna“ může bejt jako královská koruna a koruna jako peníz
- 353 **V:** hmm
- 354 **S:** „list“ může bejt jako list stromu nebo list v knize nebo jako kousek papíru nebo
- 355 **V:** ano
- 356 **S:** „zámek“ může bejt jako budova jako na klíč
- 357 **V:** ano
- 358 **S:** „ucho“ může bejt jako ucho lidský tělo a nebo jako u hrníčku ucho .. „váha“ . váha @ může bejt jako ta normální váha a nebo jako že váha . nebo já nevím (*smích, dívá se do kamery*)
- 359 **V:** já myslím že vím co se snažíte říct . ale zkuste to prosím víc popsat
- 360 **S:** @ jako .. kuchyňská váha nebo já nevím
- 361 **V:** hmm . kuchyňská výborně . to je ten první
- 362 **S:** osobní
- 363 **V:** ano . myslíte jako to kolik člověk váží
- 364 **S:** no
- 365 **V:** ano . super (*kývá hlavou*)
- 366 **S:** @ .. @ ... @ (*zvuk v pozadí, S se otáčí, pak se dívá do kamery*) @ osobní kuchyňská
- 367 **V:** osobní a kuchyňská . jo to jsou ty dva významy . jo váha kuchyňská jako ten spotřebič a to kolik vážíme . můžeme na očko
- 368 **S:** „očko“ jako u pletení . by šlo ... a potom by .. na polívce jako že očka . takový ty oka (*kreslí tužkou do vzduchu kruhy*)
- 369 **V:** ano . takže třeba @ na vlně při pletení . na polívce . a ještě můžeme mít očko jako součást těla
- 370 **S:** kýve hlavou
- 371 **V:** hmm
- 372 **S:** „šaty“ .. šaty jako oblečení . šat* šaty
- 373 **X:** jako šaty
- 374 **S:** buď zticha (*dívá se stále do papíru, neohlédne se*) .. šaty .. @
- 375 **V:** tak říkala jste správně oblečení jako takové . a co ještě znamená šaty ?
- 376 **S:** normální i jako tričko nebo
- 377 **V:** jo přesně tak . buď myslíme oblečení jako obecně . tričko . kalhoty . vezmi si na sebe nějaké šaty a nebo ten konkrétní typ oblečení . jako šaty když jdeme na nějakou slavnost . hmm
- 378 **S:** „k uvedeným slovům uveď antonyma a synonyma .. krásný“ . @ antonyma bude ošklivý
- 379 **V:** ano
- 380 **S:** synonymum bude hezký
- 381 **V:** hmm

- 382 S: @ „vysoký“ antonymum bude nízký . a . velký (*směje se a dívá se někam přes rameno*)
- 383 V: může být (*dívá se do stropu*) .. ano . nebude to fungovat vždycky ale v některých případech může být vysoký to samé co velký .. hmm
- 384 S: „běžet“ synonymum bude utíkat
- 385 V: hmm
- 386 S: antonymum bude stát
- 387 V: ano .. hezké řešení (*pousmání*)
- 388 S: „rovně“ . antonymum bude křivě
- 389 V: hmm
- 390 S: a synonymum bude ... @ rovně . synonymum bude přímě nebo
- 391 V: přímo . ano
- 392 S: „sytý“ synonymum bude najedený (*dívá se do kamery*)
- 393 V: hmm
- 394 S: a antonymum bude hladový
- 395 V: ano výborně . je vidět že –
- 396 S: „doplňte další“ – (*dívá se do kamery*)
- 397 V: chtěla jsem jenom říct že je vidět že máte antonyma a synonyma dobře zvládnutá (*pousmání*) . můžeme dál
- 398 S: *otáčí se přes rameno a na někoho se dívá a usmívá*
- 399 S: „doplňte další významy k následujícím slovům . @ vymyslete pět příkladů hono* honononym . los . jako zvíře“ .. a los jako ten stírací
- 400 V: ano
- 401 S: „topit v kamnech uhlím“ . a topit jako že se topíme ve vodě
- 402 V: ano
- 403 S: „jestřáb . jako pták“ . to je jeřáb . to je zase stroj ..
- 404 V: no máte tam jeřáb . a je to pták a je to stroj
- 405 S: „rys bude jako šelma“ a potom jako rys . jako normálně jako třeba rys na . na . [rys]
- 406 V: [ted' nevím] –
- 407 S: rys na ... rys @ .. na obličej
- 408 V: ano výborně . jako nějaká charakteristika
- 409 S: „pila nástroj k řezání“ a . mohl by to být jako účet
- 410 V: účet ?
- 411 S: no ? (*usmívá se*)
- 412 V: ale to se říká že to je sekera . to není pila
- 413 S: to je jedno . to je stejný všechno (*mne si oko*)
- 414 V: není (*smích*)
- 415 S: pila . @ pila jako že něco vypila jako sloveso
- 416 V: ano . jako sloveso
- 417 S: „jez @ vodní stavba“ tady máme a jez . jez ... jez to je zase se s ... a jez to by mohlo .. nevím (*dívá se do kamery*)
- 418 V: určitě jste to slýchala jako malá .. že vám to říkali . tohle slovíčko
- 419 S: jez ale to se píše se s ne ? (*dívá se do kamery a usmívá se*)
- 420 V: myslíte jako ve významu jako jíst ?
- 421 S: no jako jíst
- 422 V: ne je to se z
- 423 S: tak to jsem celej život používala špatně
- 424 V: a máme teda ty dva významy . je to ta vodní stavba a je to ten tvar slovesa jíst . ten pokyn
- 425 S: „stopky“ . jako u jablka a jako ty cedule ty . prostě co jsou na silnicích . jako ta stopka

- 426 V: jako značka . hmm výborně
- 427 S: „granát jako zbraň“ a jako granátový jablko
- 428 V: u toho granátového jablka máme zkráceninu z toho názvu ale ještě existuje jedna věc která se jmenuje . granát . a je to vlastně její celý název
- 429 S: šperk ještě
- 430 V: je to ještě šperk . výborně . takový červený drahokam
- 431 S: „užijte ve větách toto homonymum . [bidlo]“
- 432 V: [ještě] . ještě prosím zůstaňme v tom cvičení předtím . ještě bych po vás chtěla nějaké vlastní příklady
- 433 S: jo
- 434 V: nemusí jich nutně být pět . ale třeba dva tři vlastní příklady
- 435 S: @ .. @ (v pozadí se ozývá hlas, který zřejmě něco slabikuje) ... co by mohlo být .. víc významů .. oko tam je (dívá se přes rameno) ... @ ... @ ... @ ne
- 436 V: tak já vás nechci trápit . tak se posuneme dál ale domluvíme se že pokud vás během toho týdne něco napadne tak se to budete snažit zapamatovat . jo ?
- 437 S: kývá hlavou
- 438 V: třeba vás něco napadne samo od sebe . trkne vás to . tak jo . tak zkuste prosím to poslední
- 439 S: „užijte ve větách tato slo* homonyma . bidlo . a .. bydlo“ .. proč je to jedno s měkkým a jedno s tvrdým ?
- 440 V: protože každé znamená něco jiného
- 441 S: to druhý je jako bydlení ale to první nevím co . jo to je ta tyč
- 442 V: výborně to je ta tyč
- 443 S: @ takže . postavil krásné bydlo
- 444 V: hmm . v tom tvrdém y . to by asi šlo
- 445 S: @ na zahradě stálo bidlo . nebo . jako tyč
- 446 V: ano . dobře
- 447 S: „spravovala a zpravovala“ .. dyť je to jedno a to samý ne ?
- 448 V: emm
- 449 S: ježiš .. zpráva to jako v novinách . v novinách vytiskli nějakou zprávu . a správa jako . jako esemesková zpráva třeba ?
- 450 V: emm . ne to je oboje se zet . to druhé s es to znamená třeba nějaký úřad
- 451 S: jako ten správní úřad ? [nebo nevím něco takovýho]
- 452 V: [ano . přesně tak] je to úřad který se o něco stará
- 453 S: „zdraví a zdravý“ .. bude jako to zdraví . to stavení . takže já ti přeju všechno . nebo
- 454 V: hmm . přeju ti hodně zdraví . to by šlo
- 455 S: a jako zdravý člověk . jako s tím tvrdým
- 456 V: hmm . a v nějaké větě to zkuste použít
- 457 S: ten .. kabel už je zdravý
- 458 V: (smích) tak většinou to říkáme o živých věcech . tak si zkuste vymyslet něco jiného
- 459 S: no Pavel je zdravěj a žijou dokonce možná
- 460 V: hmm . Pavel je zdravý ... jo . dobře
- 461 S: „výt a vít“ . vít s měkkým i bude jako . výt na měsíc . takže psi vylí na měsíc bude s tvrdým
- 462 V: ano
- 463 S: a ženy v* vily . nebo vít . jak to je . vily věnce
- 464 V: ženy vily věnce . s měkkým . ano
- 465 S: „plod a plot“ . plot . postavil krásný zelený plot a plod . plod ze stromu

- 466 **V:** ano . takže třeba plod jabloně . jsou jablka . hmm super . to jsme zvládly krásně celý pracovní list . jediné co vám zůstává . je když vás během týdne napadne nějaké homonymum tak si ho zapamatovat . jo ?
- 467 **S:** kývá hlavou
- 468 **V:** třeba na nějaké narazíte úplně náhodou .. @ tak jo . je ještě něco co byste chtěla dodat nebo . říct ?
- 469 **S:** ne
- 470 **V:** žádné dodatky (*smích*) . dobře . tak vám moc děkuju za dnešní práci .. @ jsem moc ráda že jsem to viděla že vám ty synonyma a antonyma jdou moc hezky . a u těch homonym je to spíš otázka toho konkrétního slova takže to zvládáte dobře tu látku . je to výborný .. tak jo . děkuju moc dneska za práci a mějte se hezky . užijte si příští týden .. pokud to půjde
- 471 **S:** jo na shledanou
- 472 **V:** na shledanou

XIV.

Tak tedy vznikla recese (samozřejmě v Praze) a je zahaleno v tajemství, kde se vzalo její podivné jméno. Nemá to nic společného s renesancí ani se známostí secesí. Je nutno abyste vzali na vdom, že vrcholná forma študáckého žertování se nazývá recese a nepídil se po vzniku tohoto termínu.

Recesisté tvoří jakási bratrstva, jež přijímají nové členy jen tehdy splní-li podmínky, to je vkonají-li předepsané úkoly. Adept se musí jednu noc vspat na kulečnicku obhnout poklusem áclavské náměstí udělat před muzeem stojku a kolečně nasadit vbranému typu klobouček à la Napoleon. K tomu účelu zvolí si typického ražského flnka a se zdvořilým „dovolte“ provede nasazení kloboučku. Poměrně snadnou recesí pro nováčky je dále metání kozelce s přípravou a bez příprav.

(Jaroslav Žák, *Cesta do hlubin študáckovy duše*)

a) *Všeobecné otázky:*

1. Znáte nejvýznamnějšího **představitele české secese**?
2. Kdy vznikl umělecký směr zvaný **secese**?

b) *Řešte úkoly k danému souvětí:*

I když přicházející prázdniny každý rád přivítá, přece většina z nás cítí zároveň i trochu smutku, neboť si uvědomujeme, že se naše třída rozejde na různé střední školy a odborná učiliště.

1. Určete druh souvětí.
2. Vypište věty hlavní a určete významový poměr mezi nimi.
3. Vypište věty vedlejší.
4. Určete druh vět vedlejších.
5. Vypište **základní skladební dvojici** z poslední věty souvětí.
6. Určete druh těchto větných členů v textu: **prázdniny, každý, naše**.
7. Vypište ze souvětí **postupně rozvíjející přívlastek**.
8. Určete slovní druhy v textu: **nás, zároveň, neboť**.
9. U slovesa **rozejde se** určete čas, slovesný vid.
10. U slova **učiliště** v textu určete číslo a vzor.

c) *Další úkoly nevyplývají z textu:*

11. K daným slovům utvořte synonyma: **chlapec, hezky, tu, běžet**.
12. Uveďte slova opačného významu: **ráno, dobrý, smát se, sytý**.
13. Určete, jakým slovním druhem je **a** ve větách:
A) Přišel Petr **a** Jana.
B) **A** to tedy ne!

1 Která z následujících vět obsahuje pravopisnou chybu?

- A) Spolužáci obdivovali havranní vlasy populární herečky.
- B) Ochranné zbarvení živočichů často zmate jejich nepřátele.
- C) Využili jsme nebývalé pohostinnosti našich nových sousedů.
- D) Předem připravené pokrmy ohříváme v nové mikrovlnné troubě.

VÝCHOZÍ TEXTY K ÚLOHÁM 2–6**TEXT 1**

Přišel mi k svátku gratulovat Olda a přinesl mi žlutý **tulipán** a pěknou reprodukcí od Marolda, je na ní vidět bitva u Lipan.

Pověsil jsem si bitvu do pokoje a **tulipán** jsem pod ni postavil. Jó, umění a kytky, to je moje! Pak jsem to s Oldou pěkně oslavil.

Proč nechal jsem **tulipán** pod obrazem? Proč? Proč jsem ho radši nepostavil na zem? Proč?

Když výstřel padne,
voják se kácí,
tulipán vadne,
barva se ztrácí.
I kytka pozná,
že bitva hrozná
životu nesvědčí.

A proto tvrdím, že když kvůli pánům se lidi začnou mezi sebou rvát, neprospívá to vůbec **tulipánům**. A nezlobte se – já mám kytky rád.

(Vzhledem k povaze jedné z úloh není zdroj výchozího textu uveden.)

TEXT 2

Metonymie je přenesení pojmenování na základě věcné nebo logické souvislosti. Např. *četli jsme Máchu* znamená, že jsme četli text, který napsal K. H. Máchu – zaměňujeme tedy věc (Máchův text) za jejího tvůrce (spisovatele K. H. Máchu).

(CZV)

1 bod

2 Které z následujících tvrzení prokazatelně neodpovídá TEXTU 1?

- A) Oslavenec vyjádřil pozitivní vztah k umění.
- B) Oslavenec projevil nesouhlasný postoj k násilí.
- C) Oslavenec položil otázky, které souvisely s umístěním tulipánu.
- D) Oslavenec byl zklamán z toho, že mu k svátku pogrataloval jediný člověk.

1 bod

3 Ve kterém z následujících úseků TEXTU 1 se nejvýrazněji uplatňuje metonymie?

Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2.

- A) přinesl mi žlutý tulipán
- B) je na ní vidět bitva u Lipan
- C) pověsil jsem si bitvu do pokoje
- D) přišel mi k svátku gratulovat Olda

max. 2 body

4 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda odpovídá TEXTU 1 (A), nebo ne (N).

	A	N
4.1 Jde o ukázkou literatury neumělecké.	☐	☐
4.2 V první sloce začíná jednoslabičným slovem více veršů než v druhé sloce.	☐	☐
4.3 V první sloce se spolu rýmují liché verše a zároveň se spolu rýmují sudé verše.	☐	☐
4.4 V podtrženém úseku textu mají všechny verše stejný počet slabik.	☐	☐

max. 3 body

5

5.1 Napište spisovné podstatné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného dvouslabičné, je příbuzné se slovem HROZNÁ a skloňuje se podle vzoru ŽENA.

5.2 Napište spisovné podstatné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného dvouslabičné, je příbuzné se slovem NESVĚDČIT a skloňuje se podle vzoru PÁN.

5.3 Napište spisovné podstatné jméno, které je v 1. pádě čísla jednotného tříslabičné, je příbuzné se slovem ZEM a skloňuje se podle vzoru HRAD.

(Slova *hrozná*, *nesvědčit* a *zem* pocházejí z TEXTU 1, správná odpověď se v TEXTU 1 nevyskytuje.)

6 Které z následujících tvrzení je pravdivé?

(Posuzované tvary slova *tulipán* jsou v TEXTU 1 vyznačeny tučně.)

- A) Slovo *tulipán* je v textu užito jednou v prvním pádě, jednou ve třetím pádě a třikrát ve čtvrtém pádě.
- B) Slovo *tulipán* je v textu užito jednou v prvním pádě, třikrát ve čtvrtém pádě a jednou v šestém pádě.
- C) Slovo *tulipán* je v textu užito dvakrát v prvním pádě, jednou ve třetím pádě a dvakrát ve čtvrtém pádě.
- D) Slovo *tulipán* je v textu užito dvakrát v prvním pádě, dvakrát ve čtvrtém pádě a jednou v šestém pádě.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 7

S nap*tím jsme čekali, jak dopadne nehoda na kruhovém ob*zdu, naštěstí se ale obešla bez ob*tí na životech.

(CZVV)

1 bod

7 Na vynechaná místa (*) ve výchozím textu je třeba doplnit *ě/je* tak, aby text byl pravopisně správně. Ve které z následujících možností jsou *ě/je* uvedena v odpovídajícím pořadí?

- A) ě – ě – je
- B) ě – je – ě
- C) je – ě – je
- D) je – je – ě

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 8–13

(1) Odbila půlnoc, v pokoji se zablesklo OSTRÉ světlo a před Skružem stála podivná postava v dlouhém rouchu. Vlasy měla stářím bílé, ale na růžové tváři nebyla jediná vráska. Z hlavy jí sálalo oslňující světlo, které ozařovalo celý pokoj.

„Vy jste ten duch, jehož příchod mně byl oznámen?“ zeptal se Skruž. „Ano, jsem duch minulých Vánoc.“ TICHÝ hlas jako by doléhal odněkud z dálky. „Jsem tady kvůli tvé záchraně. Vstaň, půjdeš se mnou!“

Výmluvy na ŠPATNÉ počasí byly marné. Duch uchopil Skruže za rameno a zamířil s ním k oknu. Skruž vyděšeně zaúpěl: „Jsem jen smrtelník, spadnu na zem.“ Duch **mu** ale položil ruku na srdce a pak oba prošli skrz zed'

(2) Skruž se najednou ocitl uprostřed polí. Město zmizelo a s ním i tma. Byl jasný zimní den. „Probůh!“ zvolal Skruž, když se rozhlédl kolem. „Tady to znám, tady jsem byl doma! Tady jsem byl malý kluk!“ Duch se na něj laskavě podíval a Skruž stále cítil jeho LEHKÝ dotek, který mu pronikl do nitra duše. „Po té cestě bych mohl jít se zavřenýma očima,“ pokračoval Skruž. „To je divné, že sis na ni celá léta nevzpomněl,“ řekl **mu** duch. „Pojďme dál.“

(3) Náhle se před nimi objevilo městečko. Skruž cestou poznával každá vrátka, každý sloup i strom. Vzpomněl si na jména všech lidí, které míjeli. Proč měl ale takovou radost, že je vidí? Proč se mu jindy tak chladné oči rozzářily a jeho srdce se rozbušilo jinak než obvykle? Skruž dokonce slyšel, jak si všichni přejí veselé Vánoce. Co mu bylo do veselých Vánoc? Žádný užitek z nich přece neměl. Přesto se ale najednou cítil jinak než dříve.

(Ch. Dickens, Vánoční koleda, upraveno)

max. 2 body

8 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda jednoznačně vyplývá z výchozího textu (A), nebo ne (N).

	A	N
8.1 Informaci, že ho navštíví duch, Skruž dostal ještě předtím, než ducha minulých Vánoc spatřil.	☐	☐
8.2 Během setkání s duchem minulých Vánoc dal Skruž alespoň jednou duchovi najevo, že má strach.	☐	☐
8.3 Díky Skružovi si duch minulých Vánoc připomněl místo, kde trávil dětství.	☐	☐
8.4 Ačkoli byl Skruž obvykle bezcitný, zapůsobilo na něj, když mu dávní přátelé srdečně popřáli příjemné prožití Vánoc.	☐	☐

max. 2 body

9

9.1 Vypište z první části výchozího textu sloveso, které je v textu užito v rozkazovacím způsobu.

9.2 Vypište z druhé části výchozího textu sloveso, které je v textu užito v rozkazovacím způsobu.

Materiál 1

8. Ve které z následujících vět textu není podmět slovně vyjádřen?

- a) Nejednalo se však o iluzi, spíš o zřetelný odraz reality.
- b) Byla v něm vždy jasně patrná ona rozlehlá a zvláštní krajina.
- c) Obraz se také proměňoval v závislosti na směru světla a úhlu pohledu.
- d) Čím lepší bylo dopadající světlo, tím skutečněji a ostřeji vynikal i obraz.

9. Které z následujících slov z textu není tvořeno právě jednou předponou?

- a) zřetelný
- b) dopadající
- c) spořádaně
- d) pohybovaly

10. Ve kterém z úseků výchozího textu se uplatňuje domněnka?

- a) Navíc nebyl statický
- b) byla v něm vždy jasně patrná
- c) spořádaně jako ve skutečnosti
- d) Bylo by nejspíš příliš zdlouhavé

11. V jakém významu je nejspíše užita dvojtečka ve druhém souvětí textu?

- a) náhrada
- b) zpřesnění
- c) přímá řeč
- d) uvození příkladu

12. Vypište z textu víceslovnou číslovku. Napište, zda je určitá, nebo neurčitá. Určete její druh.

13. Ve které možnosti je obsažena nevlastní předložka?

- a) S výhledem z balkonu byli klienti cestovní kanceláře spokojeni.
- b) S ohledem na věk podezřelého se k situaci nebudeme vyjadřovat.
- c) Protistrana se musí seznámit s navrhovatelčíným pohledem na věc.
- d) Úřad poskytuje brožuru s přehledem možnosti čerpání státní podpory.

VÝCHOZÍ TEXT

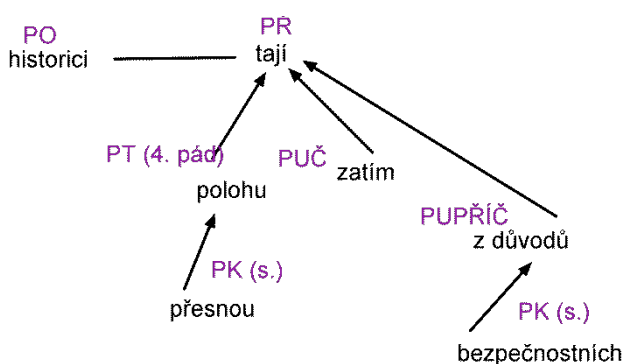
Stačilo doslova jen zvednout hlavu. **Vchod do tajné chodby se v milevském klášteře "skrýval" více než 500 let.** Uvozovky jsou zcela namístě, protože ve skutečnosti byl zhruba šedesáticentimetrový čtvercový otvor dobře viditelný na první pohled. Jen dosud nikoho nenapadlo ho podrobněji zkoumat. Vědci chodbu odhalili počátkem letošního roku při podrobné 3D dokumentaci areálu kláštera.

Vchod do chodby naši předci zbudovali ve zhruba třímetrové výšce ve stísněných prostorách jedné z běžně přístupných, ale neveřejných místností kláštera. Přesnou polohu zatím historici z bezpečnostních důvodů tají. Účel nalezené prostory zatím není zcela zřejmý. Někteří historici se původně domnívali, že zde mohlo být rafinované vězení.

(Aktuálně.cz, 29. 4. 2020, upraveno)

2. Graficky znázorni podtrženou větu ve výchozím textu.

Řešení:

3. Z tučně vyznačených vět ve výchozím textu vypiš všechny přívlastky a u každého z nich urči, zda jde o přívlastek shodný, nebo neshodný.

Následující otázky se neváží k výchozímu textu.

4. Podtrhni ve větách podmět a připiš, čím je podmět vyjádřen.

Vanilková zmrzlina mi chutná nejvíce.

Čtyři nakonec do divadla nedorazili.

Ty si s námi nedáš zmrzlinu?

Vanilková je za mě nejlepší.

Vadilo by mi tu hru nevidět až do konce.

Je jasné, že se na hru těší.

5. Rozhodni, zda jde ve větě o přívlastek, nebo doplněk, a označ D, nebo P.

Jitka se cítila po výletě unavena.

Vešla zářící nadšením.

Unavená Jitka se nechtěla zúčastnit dalšího výletu.

Otec vynikal jako vědec.

Na oblohu se vyhoupl zářící měsíc.

Materiál 1

(1) V roce 1889 se členové Klubu českých turistů vypravili do Paříže na světovou výstavu. **Silný** dojem v nich zanechala 300 metrů vysoká Eiffelova věž. Při cestě domů se pořadatelé výpravy domluvili, že Praze dají pocítit stejnou závrať, jakou zažili sami.

(2) Na nejbližší schůzi se členové výboru rozhodli vystavět rozhlednu na pražském vrchu Petříně a do společné pokladny ihned vložili 1031 zlatých. Náklady na stavbu se však vyčísly na 32 000 zlatých. Aby odvážný projekt získal podporu české veřejnosti, vyšel v novinách krátce po schůzi vizionářský článek. Lidé ho četli s nadšením. Jeho autor popisoval Prahu jako moderní město s impozantní rozhlednou. Líčil lanovku, která lidi doveze na Petřín, a přislíbil, že rozhledna se otevře už za rok od prvního výkopu.

(3) Veřejnost byla představou **vlastní** rozhledny nadšena. Lidé začali na stavbu okamžitě přispívat a zanedlouho se podařilo shromáždit potřebnou částku. V polovině března 1891 byl učiněn první výkop a stavitelé začali bojovat s časem. Práce na stavbě trvaly pouhé čtyři měsíce, což byl vynikající výkon. Výsledek stál vsutku za to. Přestože Petřínská rozhledna měřila „jen“ 63,5 metru, jinak nad svou francouzskou konkurentkou vyhrávala. Například tehdejší obyčejné výtahy na Eiffelovce se s moderním výtahem na pražské rozhledně nedaly srovnat. Spolu s rozhlednou byla dokončena i lanová dráha.

(4) Rozhledna byla za účasti **předních** politiků slavnostně otevřena 20. srpna 1891. Ten den byl Petřín zahalen v **národních** barvách a na špičce rozhledny se skvěl červenobílý prapor. Vlál výše než prapor na špičce její pařížské sestry – o více než padesát metrů nad mořem. Sen českých turistů se naplnil.

(www.petrinska-rozhledna.cz, upraveno)

10 Které z následujících tvrzení nevyplývá z výchozího textu?

- A) Stavitelé Petřínské rozhledny sváděli boj s časem.
- B) Stavitelé Petřínské rozhledny obstáli v boji s časem.
- C) Stavitelé Petřínské rozhledny podleli v boji s časem.
- D) Stavitelé Petřínské rozhledny podstoupili boj s časem.

1 bod

11 Které z následujících tvrzení o souvětí podtrženém ve výchozím textu je pravdivé?

- A) Souvětí obsahuje dvě vedlejší věty předmětné.
- B) Souvětí obsahuje dvě vedlejší věty přívlastkové.
- C) Souvětí obsahuje vedlejší větu předmětnou a vedlejší větu přívlastkovou.
- D) Souvětí neobsahuje ani vedlejší větu předmětnou, ani vedlejší větu přívlastkovou.

1 bod

12 Které z následujících slov neobsahuje předponu?

- A) výbor
- B) vysoká
- C) výsledek
- D) vynikající

1 bod

13 Ve které z následujících vět je pravopisná chyba?

- A) Z našeho souseďa se časem stal zapomětlivý stařík.
- B) Při pohledu na další vystavený obraz údivem oněměl.
- C) Z hloupého nedorozumění nakonec vznikla velká háďka.
- D) Při studiu na jazykové škole začal soukromě učít angličtinu.

14 Seřadte jednotlivé části textu (A–F) za sebou tak, aby na sebe navazovaly.

- A) Přesto nebyl dosud nikým spatřen, natožpak popsán. Kdo je ten tajemný škůdce? LICHŮŽROUT.
- B) „Klid, prosím, dočkáte se,“ utiřil je profesor. „Budu tedy raději hovořit spatra.“ Zavřel knihu a začal vyprávět.
- C) Profesor vystoupil na pódium, otevřel knihu a začal číst: „Po staletí tento tvor sužuje lidstvo.“
- D) Sál tomu odvážnému hlasu přizvukoval. Profesor byl otřesen. Ted' už bylo jasné, že netrpělivost akademiků hrozila výbuchem.
- E) Tomuto jménu dávám přednost před výrazem ponožkožrout, který...“ „Chceme je vidět! Chceme je vidět!“ přerušili ho skandováním vědci.
- F) „První lichůžrout, s nímž jsem se osobně setkal, se jmenoval Tulamor. Jeho otec býval mafiánským bossem a své ponožkové impérium měl na půdě mé vily.“ „Tak dost,“ zvolal někdo z pléna. „Nejsme tu pro legraci!“

(P. Šrut, Lichůžrouti, upraveno)

14.1 _____

14.2 _____

14.3 _____

14.4 _____

14.5 _____

14.6 _____

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 15

Když se ve výlohách oběvily vánoční ozdoby a obchodníci zaútočili na nevinné oběti svými reklamami, dal jsem si předsevzetí, že letos všechny ohromím. Své nejdražší chci vždy překvapit něčím neotřelým. Nechci, aby dárky ode mě schovali do krabice, protože se jim sice nelíbí, ale z úcty ke mně se jich nechtějí zbavit.

Mít úžasný nápad je samozřejmě to nejdůležitější. Při honbě za vysněným dárkem ale člověk musí vyvinout náramně velké úsilí. Když jsem si představil stovky lidí, kteří střeštěně pobíhají po obchodech, šli na mě mdloby. Proto jsem brzy dospěl k závěru, že letos vše nakoupím přes internet. Nezbývá mi než doufat, že všechny dárky dorazí včas.

(CZVV)

max. 4 body

15 Najděte ve výchozím textu čtyři slova, která jsou zapsána s pravopisnou chybou, a napište je pravopisně správně.

Doporučení: Opravte pouze ta slova, u kterých jste si jisti, že jsou ve výchozím textu zapsána s pravopisnou chybou. Slovo *internet* je zapsáno správně. Zápis jakéhokoli slova, které nevyhovuje zadání úlohy, je považován za chybu.

Materiál 2

Designéři vymýšlejí stále nápaditější truhlíky určené pro pěstování bylinek v interiéru. Některé z nich jsou například součástí praktického setu s prkénkem, nebo obsahují menší prostor pro lopatky a nůžky na stříhání bylinek na malé části.

Do menších bytů zapadnou policové systémy na květináče, ve kterých nebudou rostliny zabýrat příliš mnoho prostoru a budou v kuchyni ihned po ruce ke spracování i k přímé konzumaci.

V těch nejmenších bytech oceníte květináče, které lze zavěsit přímo ze stropu. Díky speciální integrované síťce se z nich nevisype zemina a rostliny budou vytvářet i hodně efektní interiérovou dekoraci.

Materiál 3

Spisovatel **dopsal** knihu.
Anička **přijde** domů.
Za moment **usne**.

Dnes jsem **běžel** maratonský běh.
Lukáš **píše** knihu.
Zítřka **budu volat** celý den.

Volat

Poklepat

Přeležet

Uschnout

Snídat

Vyhledat

Hovořit

Malovat

Umřít

Foukat

Materiál 1

2. Urči větné členy, použij připravené řádky na grafy vět (pavouky):

Jeho strýc se vloni stal starostou našeho města.

.....
.....
.....

Na úpatí hory se majestátně tyčila stará borovice.

.....
.....
.....

PRACOVNÍ LIST 13
DRUHY VEDLEJŠÍCH VĚT

V následujících souvětích podtrhni rovně větu (věty) hlavní, vlnovkou větu (věty) vedlejší a urči druh vedlejších vět.

- 1) Odešel do lesa, aby nasbíral houby.
- 2) Chlapec, který plakal, již utekl.
- 3) Jana četla knihu, kterou bohužel ztratila.
- 4) I když je venku zima, pojedou stanovat.
- 5) Jestliže odejdeš, již se nevracej.
- 6) To je dům, který jsme prodali.
- 7) Naháním psy, aby nechali kočku.
- 8) Udělal to, protože to Petr chtěl.
- 9) Udělal to, aby měl klid.
- 10) Když bude pršet, budeme doma a nikam nepojedeme.
- 11) Třebaže onemocněl, na školu v přírodě nakonec odjel.
- 12) Najednou zmizel, jakoby se po něm zem slehla.
- 13) Loudal se po chodníku, jen co noha nohu mine.
- 14) Do zatáček jel tak, že si nadjížděl obloukem.
- 15) Je stejně starý, jako je Pavel.
- 16) Vůbec nevím, kam zmizel.
- 17) Vyčkej, dokud se nevrátím.
- 18) Petr zkoumal, co bylo příčinou jeho neúspěchu.
- 19) Šli jsme potichu, abychom ho nevzbudili.
- 20) Všichni se zajímají o to, co řekl. Ti, kdo žalují, jsou ve škole vždy neoblíbení.

Materiál 3

<u>Vedlejší věty</u>	<u>Otázky</u>	<u>Spojovací výrazy</u>
Podmětná	Kdo? Co?	Kdo, co, že, aby
Předmětná	2. - 7. pád, Koho? Co?	že, aby, jak
Přívlastková	Jaký? Který? Čí?	Kdo, který, jenž, že, kde, kdy, aby, jak
Doplňková	Jak?	Jak, jako
Místní	Kde, kam, kudy, odkud	Kde, kam, kudy
Časová	Kdy, odkdy, jak dlouho, jak často	Když, jakmile, až
Způsobová	Jak, jakým způsobem	Jak, že, pokud
Měrová	Do jaké míry	
Příčinná	Proč? Z jaké příčiny	Protože, že, poněvadž, jelikož
Účelová	Za jakým účelem	Aby, abychom, abyste
Podmínková	Kdy? Za jaké podmínky	Jestliže, -li, kdyby, když
Přípustková	I když	Třebaže, přestože, i kdyby
Přísudková	Jaký?	Jak, jaký

1 Která z následujících vět obsahuje pravopisnou chybu?

- A) V měkké půdě močálů najdeme zbytky pylu.
- B) Pobyt ve výřivce mi dodal tolik potřebné síly.
- C) Při převzetí zboží zřejmě došlo k nějaké mýlce.
- D) Býložravec je živočich živící se rostlinnou stravou.

VÝCHOZÍ TEXTY K ÚLOHÁM 2–4**TEXT 1**

(1)
Proč se lidi nemaj rádi
Proč jsou v lásce nestálí
Kdo na lásku všechno vsadí
Ten se občas napálí

(2)
Je však třeba začít znova
Nenechat se odradit
Dejte prosím na má slova
Jinak se snad nedá žít

(3)
S láskou je třeba začínat stále znova
I když je s ní trápení
Mračit se radši a nemilovat
To není žádné řešení

(4)
Neváhejte začít znova
Nenechte se odradit
Dejte prosím na má slova
Jinak se snad nedá žít

(J. Suchý, Proč se lidi nemaj rádi)

TEXT 2

Anafora – opakování stejného slova nebo slovního spojení na začátku bezprostředně následujících veršů.

(CZV)

1 bod

2 Která z následujících možností nejlépe vystihuje vyznění TEXTU 1?

- A) nehněte ani brvou
- B) zahrajte to do autu
- C) neházejte flintu do žita
- D) dělejte to na jedno brdo

1 bod

3 Vypište z TEXTU 1 dva verše, v nichž se vyskytuje anafora.

Úlohu řešte na základě definice uvedené v TEXTU 2.

max. 2 body

4 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda odpovídá TEXTU 1 (A), nebo ne (N):

	A	N
4.1 Text je ukázkou lyriky.	☐	☐
4.2 Text reprezentuje literaturu věcnou.	☐	☐
4.3 Ve čtvrté sloce mají liché verše sudý počet slabik.	☐	☐
4.4 V každé sloce se vyskytují alespoň dva verše, které se spolu rýmují.	☐	☐

max. 4 body

5 Přiřadte k jednotlivým souvětím (5.1–5.4) tvrzení (A–F), které danému souvětí odpovídá:

(Každou možnost z nabídky A–F můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

- 5.1 Premiéry se zúčastnili všichni herci, kteří se na novém filmu podíleli. _____
- 5.2 Než se přátelé odhodlali k návštěvě koncertu, všechny lístky se rozprodaly. _____
- 5.3 Nové divadlo se postavilo už před lety, ale na jeho otevření lidé čekali marně. _____
- 5.4 Na autogramiádu se fanoušci těšili, fotky zpěváka se podepisovaly až do noci. _____

- A) V souvětí je pouze jedno sloveso dokonavé a to je v trpném rodě.
- B) V souvětí je pouze jedno sloveso dokonavé a to je v činném rodě.
- C) V souvětí jsou dvě slovesa dokonavá, pouze první z nich je v trpném rodě.
- D) V souvětí jsou dvě slovesa dokonavá, pouze první z nich je v činném rodě.
- E) V souvětí jsou dvě slovesa nedokonavá, pouze první z nich je v trpném rodě.
- F) V souvětí jsou dvě slovesa nedokonavá, pouze první z nich je v činném rodě.

6. Zakroužkujte velká písmena.

MIREK, CHLAPCI, MĚSTO PRAHA, TÁTA, KOLIBŘÍK, STRAČENA, ŘEKA ANGARA, MĚSTO CHEB, MUŽ, SESTŘENICE BĚTA, ULICE HRADEBNÍ, LETADLO, SPISOVATEL HAŠEK, STÁT LUCEMBURSKO, KAMARÁD VÍŤA, MILÁ BOŽENKO, STATEČNÝ VOJÁK, KANÁREK ANASTÁZ, SAMOTA ONDŘEJOV, ZAHRADNÍK VÁŇA, PAN UČITEL JAKEŠ, NAŠE MAMINKA

ODERSKÉ VRCHY, REDAKTOR BLAŽÍČEK, POLOOSTROV ČUKOTKA, KNIHKUPECTVÍ U MÁNESA, RUDÉ MOŘE, JEZERO WINNIPEG, OSTROV NOVÝ ZÉLAND, ROZBOUŘENÉ MOŘE, ULICE NA SPÁDU, HOTEL ZLATÁ HUSA, MĚSTO KARLOVY VARY, ULICE OSTRUHOVÁ, DŮM U TŘÍ ČÁPŮ, ORAVSKÁ PŘEHRADA, KRÁL PŘEMYSL OTAKAR I., MINERÁLNÍ VODA PODĚBRADKA, HAVAJSKÉ OSTROVY

7. Doplňte správně s sebou a sebou.

Na procházku jsem si vzal _____ Broka. To se rozumí samo
_____. Ve spaní _____ neklidně házel. Vezmi si
_____ jen málo peněz. Přibalila si _____ i teplé oblečení.
Leknutím _____ trhli. Nezapomeňte si vzít _____ i
řidičský průkaz. Vezměte mě _____? Házíš
_____ jako kapr. Máš _____ i telefon? Trochu
_____ hod'. Koho si přivedla _____?

1. K uvedeným slovům doplňte antonyma.

hezký –

unavený –

malý –

smutek –

život –

země –

tma –

nemocný –

2. Z uvedených možností vyberte vždy antonymum.

a) sucho

možnosti: mokro – vlhko – deštivo

b) teplo

možnosti: zima – mráz – chlad

c) strach

možnosti: odvaha – bojácnost – jistota

d) hodný

možnosti: zlý – špatný - zákeřný

3. K označeným slovům doplňte synonyma podle kontextu. Co je *světlina*?

Už vidí tu kapličku nahoře ve skále. Sedí tam Manka, ruce má v klíně a nemůže víc. Dole pod skálou se jako pokácená hora rozvalil obr rabiják. Dýchá, až se na všechny strany rozletuje drobné kamení. A vždycky za chvíli se zasměje, až to zarámusí jako hrom: „Kdybys tak, Rumcajsi, věděl, jak jsem si ulevil od devíti centů zlosti!“ „I vždyť já to vím,“ povídá mírně Rumcajs a vyšel na světlinu mezi skalami. „Ale já ti k té zlosti zase dopomůžu.“

4. Přiřaďte synonyma k sobě.

a) obr

1) dějiny

6) půvabná dívka

b) květina

2) drahoušek

7) milenec

c) kráska

3) nádhera

8) rostlina

d) miláček

4) gigant

e) historie

5) kytička

5. Jaké různé významy mohou mít tato slova?

kohoutek –

koruna –

list –

zámek –

ucho –

váha –

očko –

šaty –

6. K uvedeným slovům doplňte antonymum i synonymum.

	synonymum	antonymum
krásný		
vysoký		
běžet		
rovně		
sytý		

7. Doplňte další význam k následujícím slovům. Vymyslete pět příkladů homonym.

los – zvíře;

topit – v kamnech uhlím;

jeřáb – pták;

rys – šelma;

pila – nástroj k řezání;

jez – vodní stavba;

stopky – od jablka;

granát – zbraň;

8. Užijte ve větách tato homonyma:

bidlo – bydlo

zpráva – správa

zdraví – zdravý

výt – vít

plot – plod

Alici je 25 let, studuje na vysoké škole navazující magisterský obor zaměřující se na učitelství českého jazyka. Pracuje v doučovací agentuře přes rok a půl, odučí zde celkem 8 hodin českého jazyka týdně.

Proč ses rozhodla doučovat? Co tě k tomu vedlo?

Já doučuju už hrozně dlouho. Nevím, co mě k tomu vedlo, já sama jsem na doučování nikdy nechodila. Přišla jsem k tomu možná tak, že jsem na bakaláři začala doučovat studenty z nižšího ročníku němčinu, holky potřebovaly pomoc. Pak za mnou přišel někdo jiný, že chce pomoci s přípravou na přijímací zkoušky. Ve městě se velice rychle rozkřiklo, že učím němčinu, a lidé se mě postupně začali ptát na doučování. Potom jsem začala doučovat i klavír a flétnu v rámci agentury, která zajišťovala různé zájmové kroužky, k tomu jsem si pak přibrala i češtinu, a najednou se to tak nějak začalo nabalovat... Asi jsem v některých oblastech věděla víc, a tudíž jsem to předávala ostatním, byla jsem schopná to předat ve srozumitelné formě. Do této agentury jsem přišla kvůli práci – nachází se v centru Prahy (jinde to neznám), a je to doučování, tak jsem si řekla, že to zkusím, a vzali mě. Samozřejmě je tu i finanční důvod – v jiné jazykové škole mi nenabídli tolik hodin, abych se tím mohla uživit, proto jsem hledala dál. Doučování mi nepřijde jako něco extrémně náročného, je to jeden na jednoho, ne jeden učitel na třicet žáků, tak proto jsem se na doučování dala.

Čemu jste se věnovali na právě odučené hodině?

Věnujeme se přípravě na přijímací zkoušku z češtiny, takže děláme často testy, ale dnes jsme ještě dělali jazykový rozbor a opravovali test z minulé hodiny, který měl za domácí úkol. S testem neměl žádné problémy, pouze si opsal špatně odpovědi do archu (mně je ho trochu líto, protože pak má o pět bodů méně), takže ho to nutím kontrolovat. Naštěstí je docela rychlík, takže má ještě 15 minut čas vrátit se zpátky k nějakému cvičení. Ale teď kvůli tomu nahrávání byl celkem nervózní, hlavně na začátku u toho jazykového rozboru – zadala jsem mu, aby našel slova, kterým nerozumí, doplnil pravopis a čárky – on udělal jen úkol s pravopisem, pak jsem mu musela připomenout čárky a cizí slova. To mě zaujalo – on třeba nezná slovo flink (že se někde fláká) – čekala jsem spíš, že se mě zeptá na slovo adept (to asi zná z adaptačního kurzu). Jinak souvětí určitě správně, u vedlejších vět měl problém určit hlavní a vedlejší věty – to je tím, že se studenti neumí správně ptát a tak nerozliší, která věta je hlavní a vedlejší, která je závislá a která je řídicí, s tím mají dost problém. Takže skoro pokaždé se ho snažím nějak navést. Jinak věty vedlejší už určitě dokázal. Problém byl s poměry ve větě (podle mě to ani ve škole moc netrénují), takže si pak vzpomněl, že jsou nějaké různé druhy, a pak na základě toho jsme se dostali k tomu příčinnému poměru, který jsme si i zdůvodnili. Větné členy, slovní druhy – to on všechno zná. Tady už nebyla ta nervozita – on byl ještě nervózní u těch druhů souvětí, to mu působilo problém, ale pak se dostal k větným členům a to už bylo v pohodě. Synonyma jsme museli trochu upřesnit, protože řekl, že jsou to jen slova stejného významu – snažila jsem se na těch následných slovech ukázat, že tam jsou lehké nuance, že to není stoprocentně stejné slovo vždycky. Jinak to bylo všechno v pořádku. Pak jsme přešli k tomu přijímacímu testu a tam mu dávám čas, většinou kontrolujeme cvičení po cvičení, on pak na mě koukne... On není moc mluvný, takže vždycky když vidím, že už se zvednul, tak na to reaguju, nebo jen tak koukne, položí tužku – většinou podle toho poznám, že už je hotov se cvičením. A tam nebylo nic, co by ho zarazilo. Pouze pořád říkám, když jsou otázky k tomu textu (většinou jestli to vyplývá z textu), aby už neměl nějaká očekávání, třeba že ten text zná – ale dělali jsme Vánoční koledu od Dickense, kterou neznal, takže dobrý, nemohl být ovlivněn. V závěru jsme zhodnotili

doučování – sdělil mi, že si všiml svých pokroků, třeba i v diktátech, že jeho výuka ve škole vypadá jinak, a je to vidět i v testech, že se rozhodně zlepšil. No a padá mu tužka (*smích*), docela často. Ale to dělá normálně.

Jak dlouho Dominika doučuješ?

Od října 2019, takže 5 měsíců. Pokrok u něj vidím taky, ovládá těžkosti typu sněhuláci dávali. Když se ho zeptám „Řekni mi proč“, tak on hned ví. Zajímavé je, že u slova OBĚHNOUT napsal JE, pak na to zpětně koukal a došlo mu to – to bude asi ze začátku tím stresem. Já mu jinak dávám delší diktáty, ve kterých má třeba jednu chybu nebo jen nějakou drobnost.

Dáváš Dominikovi domácí úkoly?

Ano, většinou dodělává ten přijímací test nebo jazykový rozbor. Nebo mu dávám jako opakování pravopisné jevy. Vždycky mu ale něco dávám – myslím, že je důležité, aby myslel na to, že se musí připravovat a něco dělat.

Máš připravené hodiny? Nebo improvizuješ?

Stává se obojí. Někdy vím přesně, co s ním chci dělat – rozборы, poměry mezi větami hlavními. Ale někdy si řeknu, že musíme dělat ten přijímací test, tak mu dám 25 minut s tím, aby vypracoval otázky A až X, pak to zkontrolujeme. Říkám mu, že bude schválně v časovém presu. Někdy se ale stane, že přijde a chce si procvičit něco jiného, než co mám připravené (a mně to nevádí). Řeknu mu, aby si sepsal všechno, co si o tom říkali ve škole nebo co o tom všechno ví, a já mezitím hledám cvičení. Naposledy si nebyl jistý metaforou a metonymií – tak jsem se omluvila, že si to najdu na telefonu, protože jsem k tomu zrovna neměla pracovní list. Stává se, že neví předpony S/Z, a já zrovna mám připravené pracovní listy, ale někdy musím koukat do telefonu – improvizuju celkem často. Naštěstí látce často rozumí, takže většinou nechodí s problémy ze školy.

Využíváš do hodin materiály z internetu?

Hledám příklady, vymýšlet z hlavy to přece jen všechno nejde.

Využíváš i vlastní cvičení?

Ano, já si vytvářím i vlastní, často využívám i brožurku od pana Brože – hlavně otázky na text a odpovědi ABCD. Hodiny vedu spíš tak, že nad tím diskutujeme, vztahuje se to i ke slohové výchově či literatuře – řešíme třeba článek, kde se může objevit charakteristika pověsti. Pracovní listy tvořím na základě textu, obsahují ale víc než jen jazykovou stránku, třeba hledání chyb. To tam dávám neustále, aby hledali chyby v textu, to je podle mě největší úskalí, které se objevuje i v přijímačkách. Jinak mám spoustu knížek, levných (*smích*), ze kterých čerpám. Některé texty jsou více holčičí, některé více klučičí, takže podle toho zvažuju, co vyberu.

Používáš i učebnice studentů?

Zrovna Dominik učebnice nosit nemusí. Nenosi ani sešity, většinou přijde a řekne: já jsem nepochopil ve škole to a to. Já vím, o co se jedná, a začneme to rovnou řešit – nepotřebuju k tomu jeho učebnice. Já jsem se ho ani asi neptala, jakou mají učebnici. On je ale pečlivý, myslím si, že má i výpisky.

Dělá si výpisky z tvých hodin?

Většinou si napíšeme příklady na papír a hledáme v tom rozdíl, snažíme se něco vydedukovat, a on si to pak bere domů. Napíšu mu věty a on pak řeší, zda je to metafora, nebo metonymie.

Věnujete se i literární složce?

Zase tak moc se literární části nevěnujeme. Já to odvozuju od těch přijímacích testů – třeba zda je to umělecký, nebo neumělecký text. To bude i na té nahrané hodině – zeptala jsem se ho, proč je to umělecký text, a on mi odpověděl „protože to není neumělecký“ – no jo, blbá otázka, tak blbá odpověď (*smích*). Takže třeba charakterizujeme pohádku, literární žánr, lyriku a epiku, poezii a prózu, probíráme literární teorii (personifikace, zosobnění). Ale neděláme to, že vezmeme Polednici a uděláme rozbor. Děláme jen to, co je v přijímačkách. Říkal mi, že ani nečte, tak já ho k tomu nebudu nutit, jeho cíle jsou teď úplně jiné, takže jsem ráda, že pracuje s texty a že jim rozumí. Je vidět jeho pokrok, protože najednou ví, co znamená, že je výpověď v souladu s textem, nebo že je v textu něco obsaženo – dokáže s tím pracovat, uvědomuje si, jak s textem pracuje.

Dominik v informovaném souhlasu vyplnil, že jeho mateřským jazykem je ruština. Je to poznat?

Já jsem to vůbec nevěděla a ani to člověk podle mě nepozná. Narodil se v Moskvě, ale žil tam jen dva roky, takže jeho mateřský jazyk je ruština. Pak se stěhovali do Kanady, a teď žije v Čechách. Podle mého nemá žádný přízvuk, slovům rozumí – to, že se zeptá, co je to recese – kdo by se nezeptal, že? (*smích*) Doma mluví rusky, ale asi ne pořád, co jsem pochopila – nechci si teď ale vymýšlet. On moc nemluví, a když už, tak mluví hodně potichu – tak si toho možná člověk ani nepovšimne.

Snažíš se ho rozmluvit? Používáš na něj nějaké strategie?

Strategie nepoužívám, ale zeptám se ho, proč je tam tvrdé Y, a on mi to odůvodní. Minule se sám reflektoval, že už mu to jde. Najednou mluvil vlastně víc, a teď taky – to bude v té nahrávce. Jednou měl strašnou radost, že se mu povedlo výborně udělat větný rozbor, a zaradoval se nahlas – to mi přišlo výborné, protože tolik emocí z něj necítím. Mně se s ním pracuje dobře – když něco nechápe, tak si dáme příklad, pak další příklady, na kterých si to natrénuje. Příští hodinu se pak ptám, co jsme minule dělali, a on to ví.

Jak pracuješ s chybou?

Snažím se, aby na to přišel sám – otázky typu „co jsi napsal, co jsi zakroužkoval“ – on si to znovu projde a třeba odpoví jinak. Někdy si i řekne sám, jak to mohl napsat, že je to chyba – nejčastěji kvůli nepozornosti (třeba teď to slovo OBĚHNOUT – jen jsem se ho zeptala, co s tím, a jemu to hned došlo). Někdy řeknu, aby se podíval na tu větu, aby si ji znovu přečetl – ještě jednou ho navedu, takže to zkusí znovu od začátku, pak na to přijde. Když ne, tak to zúžím (z textu přejdu na větu), pak napovídám – jaký je to slovní druh a podobně. Takže se ho snažím navést všemi možnými variantami. Nejlepší je, když na to přijde sám. Já vím, co on ví (já už předpokládám), takže když si všimnu hlouposti, tak vím, že se to stalo z nějakého důvodu, třeba že si to dobře nezdůvodnil, nebo si slovo špatně přečetl... oni jsou totiž zvyklí jenom doplňovat a nečtou celé věty – vidí slovo, tak tam něco rychle napíšu, ať to mají rychle za sebou.

Co probíráte v doučování nejvíc? S čím má největší problémy?

Větné členy, větné rozborů – říkám mu, ať si to kreslí, aby měl vizualizaci. Pak děláme přijímačky – nemyslím si, že to je úplně dobrý postup, ale musím se k tomu uchýlit (agentura na mě tlačí, abychom ty testy dělali – ty děti sem chodí, aby se naučily na přijímačky). Někdy se stane, že v testu narazíme na problematickou oblast, zasekneme se na tom a ihned to zase opakujeme. Úplně ze začátku jsme dělali pravopis – shodu podmětu s přísudkem, MĚ a MNĚ, S a Z, i syntax. Někdy jim to paní učitelka neřekne a já na něj mluvím a on vlastně zjistí, že to

nezná, tak to ho musíme doučit – třeba přísudek. Teď jsme řešili, jaký je ve větě přísudek, a on tam říká, že je se sponou – tak mu říkám, že ne, že spona je být nebo stát se, a to jsme dělali nedávno. Už jsem to pak víc nerozebírala, ale pak najednou řekl jo, to je ten slovesný – možná byl fakt nervózní. Takže přísudky jsme dělali, podmíněné vyjádření, neurčitý a několikanásobný, postupně rozvíjející se podmět – přijde mi, že tomu není ve škole věnováno tolik času, a proto na to narážíme tady, a protože je to i v těch testech. Dobré je, že se už umí lépe ptát – už si neplete podmíněnou a předmětnou nebo přívlastkovou větu vedlejší. Protože oni jsou naučení určovat vedlejší věty podle těch spojek, pak tam ale není KTERÝ a on neví. Pak jsme řešili příčinu a důsledek. A někdy mu dám nakreslený graf a on k tomu musí vytvořit větu – zkouší to opačným způsobem. Nebo musí z příčinné věty udělat důsledkovou, aby si uvědomil, co je před a co následuje. Těm větám vedlejším jsme obecně věnovali dost času. Takže vedlejší věty a větněčlenský rozbor – přišlo mi, že jsem ho to musela trochu naučit. A přívlastky shodné a neshodné. A shoda podmětu s přísudkem, tomu jsme věnovali jednu hodinu – teď už to určil, viděl slovo nás a hned řekl shodný, už nad tím nepřemýšlí, protože se umí zeptat.

Zažila jsi nějaký kázeňský problém v doučování za dosavadní praxe?

Asi ne. Měla jsem klučinu, který měl ADHD, bral na to i léky, měl těžkou dyslexii a dysgrafii. Maminka byla velice nespokojená s jeho prospěchem, měl trojky a čtyřky z češtiny, pořád propadal, tak jsme to trénovali, naučil se i pády. Byl v sedmé třídě a neuměl pády, takže se to nějakým drilem naučil a trochu to i chápal (on chodil na speciální školu). Maminka pochválila moji výuku, ale řekla, že chce přísnější paní učitelku. Tak já nevím, jestli má ten chudák teď přísnou učitelku. Já nejsem přísná, je to doučování, oni sem chodí ve svém volném čase, stojí to plno peněz, a samozřejmě pokud chce, abych byla přísná, řeknu mu, tady máš ten test, ale žádné kázeňské problémy jsem neměla.

Nabízíš studentům tykání?

Nechávám to průběžně plynout. Já jim tykám a ptám se jich, jestli jim můžu tykat. Když ale doučuju maturanta, tak se zeptám „Mám Vám tykat?“ A on většinou řekne, že tykat. Takže jim tykám, po nich ale vyžaduju, aby mi vykali – je mezi námi malý věkový rozdíl a já potřebuju, aby aspoň to vykání dělalo hranici mezi námi. Zároveň učím jenom kluky, takže jsem ráda, že mi vykají. U těch mladších to záleží – já jim tykám, někteří mi vykají, ti menší (pátá třída) mi normálně tykají a mně to vůbec nevadí. Dominik mi taky tyká, a toho studenta předtím, co jsem měla, ten mi zase vykal... nechávám je v tom, co dělají, je mi to jedno. Když mě znají rok, tak tykání a vykání nehraje takovou roli. Nechávám to na nich – je to doučování, já s tím problémem nemám.

Jak koncipuješ hodinu? Opakuješ látku z minula, nebo kontroluješ domácí úkol?

Neopakuju, většinou to začne tak, že se pozdravíme, zeptám se ho, jak se má (oni většinou řeknou, že ve škole dobrý, aniž bych se ptala na školu). Někdy se zeptám i na školu – čemu třeba nerozuměl, jestli chce něco probrat (většinou nechce, všechno zvládá). A pak řeknu, co budeme v hodině dělat – napíšeme si třeba diktát, pak se podíváme na ten přijímací test. Takže nejprve uvedu, co budeme dělat, a pak začneme konat. Někdy se vychýlíme z dráhy našeho programu úplně, někdy ne. Hodinu pak ukončujeme zhodnocením.

Necháváš ho hodnotit se samotného?

Dnes se zhodnotil sám, takže to bylo skvělé. Většinou ho ale hodnotím já a něco mu k tomu řeknu – třeba že ještě na něčem potřebuje zapracovat, a příště už to umí. Pokud nepřinese domácí úkol, tak mu bohužel napíšu D, ale on s tím počítá. Ale aby se ohodnotil úplně sám...

to úplně ne. Jen řekne, že se mu to povedlo. Studenti to sami většinou ví, takže já jim to jen nahlas sdělím.

Všímáš si mimiky a gest u studentů?

Důležitou roli hraje interakce mezi mnou a studentem. Třeba u Dominika, který je méněmluvný, už vidím, že má třeba hotovo, nebo že neví. Jak už je znám, tak je dokážu odhadnout – když se mračí nebo kýve, dá si tu tužku vedle papíru – to už poznám, kdy přemýšlí nebo kdy nerozumí zadání. Občas, když už je to dlouhé, tak se vrtí, to je klasika. A někdy se i konci hodiny překvapeně zeptá, jestli je už konec – byl tak zapálený do hodiny, že mu to strašně rychle uteklo, a třeba ho to i nějakým způsobem bavilo. Je tedy dobré si všimnout, jak jsou na sebe lidé napojení – já ho učím pět měsíců a už vím, jak se chová.

Někdy se studenti bojí přiznat, že něco neví, a chápou to jako chybu. Stává se ti to?

Já jim hned na první hodině říkám, ať se nebojí a ať mluví. Já jsem tady od toho, abych jim to řekla, já to vím a ráda jim to předám. Většinou tohle omílám stále dokola. Když vidím, že neví, tak jim řeknu, že to nevádí, že látku zapomněli, ale je důležité to říct, abychom se k tomu vrátili a znovu to probrali. Říkám jim, že jsem tu pro ně, mají mou pozornost, na doučování jsme kvůli nim. Dál je pak už nepřemlouvám.

Jak studenti chodí připravení na hodiny?

Dominik chodí vždy připraven – má domácí úkol nebo všechny podklady. Většinou dostává za domácí úkol dodělat přijímací testy. Na první hodině vždycky říkám, aby si šel s maminkou koupit desky, které pak bude nosit na hodiny a do kterých si všechno ukládá. Většinou se stává, že si studenti zapomenou papíry – doma udělají domácí úkol, desky si vezmou s sebou, ale na ty vyplněné papíry už zapomenou. U Dominika se občas stane, že zapomene nějaký list, ale na 90 % má vždy všechno. Já jsem mu totiž řekla, že je to v jeho zájmu – dělá to pro sebe, nedělá to pro nikoho jiného. Někteří studenti se musí motivovat.

Čemu jste se věnovali v odučené hodině?

Za domácí úkol měl Dominik vypracovat část přijímacího testu – udělal už všechny testy a my nevíme, co dělat, takže využívám jiné materiály, ze kterých vybírám různé úlohy. Tenhle úkol jsme celý prošli a opravili. Kvůli tomu, jak teď má ve škole rozvolněnější výuku, tak na něco zapomene – on vždy dělal všechno pečlivě, byl připravený snad víc než by měl být, a teď občas zapomene, takže se ho musím ptát, jestli domácí úkol udělal nebo neudělal. Ale chápu, že teď to nemají úplně jednoduché. Pak mi říká, s čím má problém – teď jsme se zasekli na souřadných a podřadných spojkách, to bylo celkem těžké cvičení. Všimla jsem si, že většinou má vytipované dvě možnosti, které by mohly být správné, a rozhoduje se mezi nimi. Takže když řekne první možnost špatně, tak tu správnou odpověď už pozná. Jinak má ale velice dobré výsledky, 45 bodů z těch přijímacích testů. Pak jsme pokračovali s pracovním listem na větné členy – ten jsem vytvářela já. Řešili jsme přísudky, přívlastek shodný neshodný – opomenul přívlastek nebo číslovku. Jinak to všechno zvládá, spíš se přehlédne v drobnosti nebo potřebuje doplnit nadstavbové učivo. Základní znalosti má dobré, takže s ním dělám nadstavbu – vím, že to pobere, a proto ho to učím. A pak jsme dělali čtení s porozuměním – musíme to prostrídávat s morfologií a syntaxí, protože v přijímacích testech je to také namíchané.

Měla jsi s Dominikem prezenční výuku a teď i hodinu online. Můžeš to porovnat? Někjaké výhody a nevýhody?

První mě napadne, že online výuka je prostě pomalejší, stále musím navazovat kontakt různými slovy typu: „Tak co, už?“. Protože nemůžu sedět vedle něj a kontrolovat ho, sledovat to, co dělá, a to mi trochu chybí, ta interakce. A zrovna Dominik je velice nemluvný, takže u něj zaregistruju, že má třeba z něčeho radost, že se usměje, a to je pro mě důležitá zpětná vazba. Ale jinak nemluví, řekne „Jo, takhle je to dobrý, to mi stačí“, ale když jsme spolu osobně, tak ho vidím víc – co dělá s rukama, jestli je z něčeho nervózní, klepe tužkou, přemýšlí... Tohle mi chybí, ta neverbální komunikace. Sice ho slyším, ale nedívám se na něj celou dobu – jak mám ty pracovní listy, tak jsou uloženy v počítači a když je promítám, tak Dominika nevidím. Takže se ho pak na něco zeptám, on neodpovídá, tak se musím podívat, co tam dělá, a zjistím, že čte a přemýšlí... Takže to mi chybí. Je to pomalé i v tom smyslu, že než pošlu pracovní list, tak je tu prodleva, takže si chvilku povídáme, nebo je pomalé, protože hledám aplikaci. Ale minule jsem se ho ptala a nijak mu ty prodlevy nevadily.

Našla bys i nějakou výhodu online doučování?

Výhodu to má asi pro učitele, že se naučí pracovat v programech, najde si spoustu aplikací, hledá materiály, které lze využít takhle online. V tom pro mě vidím přínos, ale nevím, jak moc je to přínosné pro toho studenta. Já se vždycky zeptám: „Co děláš?“ a on „Já si to píšu“. To je přesně to, já nevidím, že si to píše (*smích*). Jinak ale raději doučuju kontaktně. Výhoda taky je, že můžu být doma, že nemusím nikam chodit – já neustále učím v pyžamu (*smích*). Dojíždění mi nebere čas, můžu učit z domova, ale stejně mám raději, když jsem na doučování s někým – vnímám ho a vidím ho. Nemusím se ho doptávat. A přijde mi, že víc mluvím – mám ty výkladové části, protože mu nemůžu všechno rozkreslovat (třeba u větných členů grafy). Zároveň se ho musím neustále ptát, co zrovna dělá, takže si myslím, že kvůli online doučování víc mluvím.

Kamile je 24 let, studuje na vysoké škole navazující magisterský obor zaměřující se na učitelství českého jazyka, zároveň pracuje prvním rokem na střední škole. Doučuje v rámci doučovací agentury, ve které působí dva a půl roku, odučí zde v průměru dvě hodiny týdně.

Proč jste se rozhodla doučovat?

Chtěla jsem si zkusit, jaké to je pracovat se studenty, protože jsem začala studovat pedagogický obor, a tak jsem si chtěla vyzkoušet, jestli mi vůbec půjde pracovat s dětmi – takže jsem to brala jako takový trénink, jako přípravu na školní výuku.

Jak dlouho doučujete?

Nějaké dva až tři roky – vlastně hned potom, co jsem nastoupila na obor. Učím vždycky přes školní rok, o prázdninách je menší poptávka, takže se buď zrovna nikdo nehlásí, nebo zrovna nemůžu z časových důvodů já.

Čemu jste se věnovali v právě odučené hodině?

Lukáše připravujeme na přijímačky na šestileté gymnázium, takže opakujeme všechny jevy, které se v nich můžou objevit. Konkrétně teď jsme dělali právě přijímací test a zaměřujeme se hlavně na cvičení, která Lukášovi stále dělají problém – takže pravopis, hledání chyb v textu (s tím má opravdu velký problém) a porozumění textu – jestli je odpověď v souladu s textem. Takže cvičíme hlavně pozorné čtení.

Jak dlouho Lukáše vlastně doučujete?

Toho už mám dva roky. Přišel ke mně v páté třídě a už v té době se chtěl připravovat na přijímačky právě na ten šestiletý gympl. A za ty dva roky jsme si na sebe už celkem zvykli.

Postřehla jste v Lukášově chování nějaký rozdíl oproti minulým hodinám?

Ne, žádný viditelný rozdíl tam nebyl. On je většinou na hodinách nervózní, a když začala online výuka tak se ta nervozita asi i trochu spravila – on mi vždycky vykal, i když jsem mu říkala, ať mi tyká, a teď mi na online hodině vždycky řekne „Ahoj“, ale je to takové rozpačité, že si není jistý, jestli mi může tykat nebo ne. Ale jak se scházíme čím dál tím víc, tak se v tom utvrzuje, že mi bude tykat.

Tykáte si tedy se studenty?

Tykám, vždycky na první hodině jim řeknu, že si klidně budeme tykat a ať se nebojí a tykají mi taky. Oni mi ale většinou vykají – setkávám se s reakcí, že by mi třeba i chtěli tykat, ale jsou tak naučení ze školy, že mi automaticky vykají. Někteří mi i říkají paní učitelko, i když je nechávám, aby mě oslovovali křestním jménem. U devátáků mám zkušenosti, že si postupem času dovolí mi tykat, a Lukáš mi teď tedy taky začíná tykat.

Jak hodinu koncipujete?

Nejprve nějaký obecný úvod, zeptám se ho, jak se má, co dělal přes týden a co dělal ve škole, jestli potřebuje pomoci s nějakým úkol ze školy... Pokud student něco má, tak se většinou ozve – naposledy jsme s Lukášem dělali asi dvacet minut cvičení na vyjmenovaná slova, která dostal za domácí úkol ze školy. A pak se věnujeme přijímacím testům nebo cvičíme jevy, které mu ještě pořádně nejdou. Na konci se pak klasicky rozloučíme – řekneme si, kdy bude další hodina, co probere příště, jestli on by chtěl něco probrat...

Používáte v hodině i jiné materiály než přijímací testy?

Ano, kromě přijímacích testů zároveň po studentech chci vědět, jestli mají ve škole nějakou učebnici a případně jakou, abych náhodou nekopírovala ta samá cvičení, co dělají ve škole. Takže využívám různá cvičení v učebnicích, ale i na internetu, jako pravopisně.cz, nebo v elektronických učebnicích – jedna základní škola má učebnice češtiny zveřejněné, takže odtamtud přebírám některá cvičení. Taky čerpám z různých příruček k přijímačkám a něco si vytvářím sama – třeba u hledání chyb zkopíruju část článku z Novinkek.cz a podobně, zanesu do textu čtyři chyby a pak nechávám studenta, aby je hledal).

Jak často v hodině musíte improvizovat?

Asi dost často, protože já sice mám nějaký plán, co se studentem chci dělat. Někdy se ale stane, že student chce procvičovat něco jiného, než co mám připravené, a tady je namístě ta improvizace – pokud je to online hodina, tak hledám ve svých materiálech v počítači nebo na internetu nějaká cvičení, na kterých si to můžeme zopakovat, u té osobní výuky to třeba hledám v telefonu nebo v učebnici. Zároveň je jistá improvizace i u přijímacích testů – když se zasekne na nějaké otázky, u které bych nečekala problém, tak musím rychle přijít s řešením, proč to tak je, nebo mu vysvětlit, proč je to špatně.

Jak vůbec pracujete s chybou v hodině?

Když student udělá chybu, třeba v přijímacích testech, tak mu nejdřív řeknu: „To si nemyslím, podívej se na to ještě jednou“, potom mu specifikuju, kde ta chyba může být – pokud je to hledání chyb v textu, tak mu zúžím výběr: „Je to v prvním odstavci, v první větě, není to chyba v předponách“ a tu chybu se pak snažím nějakým způsobem vysvětlit – proč se to píše zrovna takhle.

Zadáváte domácí úkoly?

Zadávám jak komu, osobně je ale zadávat nechci, protože studenti mají mnoho svých úkolů ze školy a ještě aby dostávali úkoly ode mě. Oni mi ten úkol pak ani většinou nepřinesou vyplněný, takže ho stejně děláme o další hodině... takže mi to přijde scestné. Stalo se mi, že jedna studentka po mně sama chtěla, abych jí zadávala úkoly, takže jsem jí dávala buď to, co jsme nestihly v hodině, nebo pro ni vytvořila nové cvičení, které jsme si pak další hodinu zkontrolovaly. U Lukáše chtěla domácí úkoly jeho maminka, protože první rok, co jsem ho doučovala, jsem mu nic nezadávala, takže mu zadávám nějaká cvičení přímo z testů.

Kterou jazykovou oblast doučujete nejčastěji?

Asi největší problém studenti mají s větnými členy a vedlejšími větami, taková klasika. A pak ten pravopis, kde se vždycky najde něco, na čem se nacytají nebo se jen přehlednou, nejčastěji to bývají po tvrdém a měkkém I také předpony S a Z. Často opakujeme také slovesa – druhy sloves, rozkazovací a podmiňovací způsob, rod a vid...

Věnujete se i literární složce?

Věnujeme se teorii, jako co je to charakteristika, balada, epigram a tak, aby mohl přiřadit správnou definici. A potom teorii verše, jestli je to střídavý nebo sdružený rým. Neustále si vysvětlujeme, co je to literatura umělecká a věcná, a samozřejmě rozdělení poezie, próza, drama a lyrika a epika – to jsou stálice, které se vždycky naučíme, ale po dvou hodinách to většinou student zapomene a můžeme se to učit od začátku. Ale abychom probírali jednotlivé autory, to ne.

Všímáte si neverbálních projevů studenta?

Všímám si třeba, jak student sedí – když je shrbený a rukou si zakrývá test, pak zřejmě nechce, abych mu koukala přes rameno do testu, naopak jiný student se houpe na židli... To se mi stalo u jednoho studenta, že se na doučování tak moc nudil, že se sesouval ze židle pod stůl níž a níž, až mu vlastně koukala jen hlava a tělo měl už celé pod stolem – tak to už bylo moc. Jinak si všímám, že někteří studenti jsou nervózní – Lukáš při osobních hodinách má třeba v ruce propisku s víčkem, které minimálně třikrát za hodinu upustí. Snažím se těm projevům dávat i nějaký význam – pokud kouká do stropu, prsty bouchá do stolu, tak asi přemýšlí, když už je to moc dlouhé, tak se ho zeptám, jestli chce pomoci.

Musela jste řešit i kázeňské problémy?

To jak jsem zmiňovala toho studenta houpajícího se na židli, jinak asi ne.

Jak hodnotíte studenta?

Agentura má hodnotící systém, takže po hodině ho vždycky zhodnotím. Nedělám to přímo před ním, že bych mu vysvětlovala, proč má zrovna za aktivitu v hodině béčko a za znalost céčko. Ale na konci hodiny se snažím celou lekci nějak sumarizovat, většinou říkám: „No tak to ti moc nejde, to budeme procvičovat dál“, nebo naopak říkám, že už se v tom zlepšil.

Jak hodnotíte online výuku a prezenční?

Já měla zkušenost jen s osobní výukou, takže teď, když se zavedla online výuka, je výhoda, že člověk nemusí nikam jezdit, zvládám i víc hodin doučování – prostě si sednu k počítači a učím. Fajn je také sdílená obrazovka, že studentovi nasídlím text a rovnou mu v tom můžu ukazovat různé jevy. Zároveň se ale snažím posílat testy přes mail, aby si je mohli vytisknout nebo si ho sami prohlížet na počítači – pokud text promítám přes sdílenou obrazovku, pak se musím neustále ptát, jestli už to má dočtené, jestli potřebuje srolovat níž na další otázky... Proto se to snažím posílat předem mailem a student si to organizuje sám. Nějaké nevýhody... tak samozřejmě to spojení – vypadává internet, takže třeba slyším půlku věty. S Lukášem jsme dřív měli zapnutou i kameru, takže jsme se na sebe dívali, ale jednou ji nechal vypnutou, a když jsem mu říkala, že ho nevidím, že nemá zapnutou kameru, tak se zeptal, jestli ji musí zapínat. Nechtěla jsem ho do toho nutit, člověk si připadá uvolněnější, když ví, že na něj nikdo nekouká, takže jsem ho nenutila... Od té doby to vedeme jen přes hovor a nevidíme se. V tom spatřuju největší nevýhodu, nevím, co zrovna dělá, jestli čte text, něco si zapisuje nebo kouká do řešení na správné otázky – na to všechno se musím ptát.

Martině je 23 let, studuje na vysoké škole právo. Pracuje v doučovací agentuře dva roky, v nejvytíženějších časech odučí 14 hodin za týden (nejen češtiny), v současné době má 8 hodin za týden, většina z jejích hodin je zaměřena na český jazyk.

Proč jste se rozhodla doučovat?

Hledala jsem si práci, a protože studuju, tak jsem chtěla něco flexibilního. Vyzkoušela jsem různá zaměstnání, kde to opravdu nešlo (*smích*), a pak jsem narazila na internetu na inzerát, kde hledali lektorku češtiny. No a já jsem češtinu měla vždycky ráda, byla jsem takový šprt, chodila jsem na olympiády češtiny a tak, a zároveň jsem sem tam někoho doučovala – děti ze sousedství nebo spolužáky (my jsme se učili hodně vzájemně, protože každý byl dobrý na něco), takže jsem celé třídy psala referáty a slohové práce (a nikdo to nepoznal) (*smích*). Tak mě napadlo, že půjdu na pohovor, začala jsem v agentuře učit a už jsem tam dva roky.

Kolik odučíte hodin?

Ono se to hodně mění hlavně kvůli mojí škole – když jsem měla volnější semestr, tak jsem měla 12–14 hodin, jeden semestr jsem měla třeba jen 4 hodiny týdně.

Můžu se zeptat, co studujete? Má studovaný obor něco společného s češtinou?

Nemá, studuju právnickou fakultu. Není to tedy filologický ani pedagogický obor, ale máme předměty jako lingvistika a čeština v odborné komunikaci. Právo je ale hodně o psaní a vyjadřování – takže to zas tak mimo úplně není.

Když se zaměříme na hodinu, co jste dnes odučila – jak dlouho doučujete Tadeáše?

Převzala jsem ho někdy v únoru, těsně před karanténou, takže jsme spolu měli naživo jenom dvě hodiny, teď se scházíme takhle počítačově, takže já ho doučuju nějaké dva měsíce. Vzhledem k tomu, jak dlouho chodil na doučování před tím, než jsem ho získala já, mi přijde, že nějaké základní věci neumí – ale tak to známe, mně se taky kolikrát stalo, že děti, které mám dva roky, neumí takovou základní věc, kterou jsem jim opakovala už tři sta krát.

Tadeáš věděl, že je tahle hodina nahráváná – bylo na něm poznat, že je nervózní?

No, já mám pocit, že on je vždycky nervózní. Je dospělejší než ostatní patnáctiletí – on je vyloženě dospělejší. Čím jsou ty děti starší, tím jsou méně spontánnější a víc si drží odstup, takže si nemyslím, že by byl nervózní kvůli nahrávání, choval se jako vždycky. To bylo spíš u mě. Ale když jsem mu řekla, že se bude nahrávat, tak on jen na to téměř s nezájmem řekl: „Jo, v pohodě“.

Kdybyste měla shrnout odučenou hodinu, jak probíhala?

Tadeáš mi minulou hodinu řekl, že má problém s vedlejšími větami a větnými členy, takže tomu jsme se většinu času snažili věnovat. A pak mi došlo, že jsem vám psala, že děláme Cermat testy, tak jsem se rychle snažila zařadit i ten Cermat. U těch vedlejších vět mám zkušenost, že na základních školách jsou vysvětlovány strašně složitě, takže jsem měla potřebu mu to říct lidsky.

Využíváte vlastní materiály, nebo využíváte učebnice?

Co je karanténa, tak využívám z agentury sdílenou složku s materiály, ale snažím se i hledat na internetu – třeba teď jsme použili tabulku s vedlejšími větami. Někdy vymyslím dětem diktáty, hlavně když potřebuju, aby to bylo tak, jak chci já. Svoje materiály využívám spíš v jiných předmětech, tam nemám ráda jejich učebnice. Takže využívám svoje knížky, kamarádi mi nosí

starší učebnice... využívám i učebnice ze socialismu, třeba u němčiny jsou jednoduché věty a skvělá slovní zásoba.

Které další předměty ještě doučujete?

Všechno humanitní (*smích*). Když pak někdo vytáhne SCIO testy, tak jsem fakt nadšená (*smích*). Nejradyji doučuju dějepis, ale toho je fakt málo, tam maximálně řadíme století za sebou. Jinak hodně učím angličtinu a němčinu (ze které už si teda nic nepamatuju) (*smích*), ale ta čeština je nejčastější, asi tak devadesát procent. Učím i dospělé klienty, ale s těma mi to moc nejde – dítě vám řekne, že se vykašlalo na domácí úkol, ale dospělý si vymýšlí, že mu ujel autobus, že mu shořela práce a propadl se mu doma strop... (*smích*).

Koho doučujete nejčastěji?

Nejčastěji mám doučování kvůli přijímačkám, takže devátou, osmou a sedmou třídu. A mám je i nejradyji, protože s mladšími dětmi to moc neumím, s nimi nemám zkušenosti a nevím, jak bych s nimi mluvila. Je zajímavé, že k vám přijde student z páté třídy, který se ještě chová jako dítě, a pak mi přijde student také z pětky, který se choval jako deváťák. Takže já mám druhý stupeň jako nejoblíbenější kategorii, protože se s nimi dá ještě trochu manipulovat – když jsou na střední škole, tak to už je s nimi těžké. Ale třeba teď mám holku maturantku, kterou se snažím připravit na práva a u ní vidím, jak teď prožívá tu těžkou situaci maturantů, že neví, co bude – tak to je skvělý doučování, to mně hodně baví. Ale jinak druhý stupeň je takový nejtvoárnější.

Když bychom se podívali na vaši klasickou hodinu češtiny, jak se ji snažíte koncipovat? Máte přesně plán, nebo improvizujete?

Když mám lekci hodinu a půl, tak to dělím, protože není možné, aby to studenti vydrželi hodinu a půl. Ale když je to lekce na 45 minut, tak to je zase tak strašně krátké, že se ani o nějaký plán nesnažím. Začneme tedy nějakým úvodem: „Jak se máš? – Já se mám dobře“. Já si tedy tykám se všemi studenty kromě starších, s těmi si vykám. Jeden můj kamarád kolega si zásadně vykám i s pátákama. Takže se zeptám, jak se student má, naplánujeme další hodinu, a pak se ho zeptám, jestli má něco ze školy, na co sám narazil, co by chtěl probírat, a pak vlastně už jedeme postupně Cermaty a na co tam narazíme, tak to si vysvětlíme. U jazykových hodin si plány dělám, ale když je úkolem připravit na přijímačky, tak prostě jedeme přijímačky.

A nějak rozčleňujete učivo? V první půlce hodiny dělat větné členy a vedlejší věty, a ke konci hodiny zvolnit?

Snažím se na konec zařadit přísloví, pranostiky... takové ty jednoduché otázky, třeba přiřazování žánrů – u toho si odpočineme. Když před sebou má delší text, tak už ho nezařazuju.

Zadáváte i domácí úkoly?

Tomu, kdo to chce. Dávám je studentům nebo rodičům, kteří to vyžadují. A když někdo stojí opravdu o přípravu na maturitu, tak se dohodneme, na co se podívají, pak mi pošlou ukázky knížek... to třeba ano, ale na druhém stupni by to moc nefungovalo. Když já jsem byla doučovaná, tak jsem domácí úkol taky nikdy neudělala, takže mám pocit, že by to asi nemělo smysl.

Když se ještě vrátíme k tykání, tak studenti tykají i vám?

Většina ano, ale někteří, hlavně ty malé děti, to nedokážou. I když jim patnáctkrát řeknu, aby mi tykali, tak slyším „Na shledanou!“ (*smích*).

Jak v hodině pracujete s chybou? Třeba u Cermatu označí špatnou odpověď, jak s tím pracujete?

Většinou mu řeknu, ať se na to podívá ještě jednou, nebo mu řeknu „Tak to asi ne“, nebo se ho ptám, jak k tomu došel. Občas mám trochu problém, když nezná základní věc, a přitom vím, že jsem to tomu člověku už říkala – už chytám manýry těch svých učitelek. Ale já tu nejsem od toho, abych jim dělala nějakého mentora, spíš se snažím naznačit, jak k tomu došel, proč, podíváme se na to spolu, nabádám ho, aby si přečetl všechny možnosti. Jeden student mi napsal vtip s F, tak to jsem mu řekla, že ho přerazím (*smích*).

Kterou jazykovou oblast nejčastěji učíte? S čím mají studenti největší problém?

Extrémní problém jsou zájmena. Jednak jsem se to sama musela znovu naučit, a jednak jsem zjistila, že spousta dětí neumí skloňovat osobní zájmena. Řeknu zájmeno JEMU a zeptám se, jaký je první pád – oni mi nedokážou říct, že je to ON, nebo ONO. Pochopím to u cizinců, že to není tak snadné to skloňování, ale je vidět, že s tím mají problém i děti jako rodilí mluvčí, třeba i v deváté třídě. A potom samozřejmě klasicky vedlejší věty.

Věnujete se i literární složce?

Určitě, věnujeme se literatuře hlavně s maturantkou. Ale na těch základních školách... musíme se učit (to je taky zázrak) lyriku, epiku a drama – a to je nekonečný příběh, to mám pocit, že se ani nikdy nenaučí (*smích*). Také děláme základní teorii verše (ABAB, ABBA), měla jsem jednu holčinu, která měla zajímavou paní učitelku na literaturu, protože je v deváté třídě seznamovala s Kunderou, Havlem a Ecem... ale to bylo výjimečné. Jinak se věnujeme slohu.

Řešila jste někdy kázeňský problém v doučování?

Jeden chlapec se mi pořád houpal na židli a já měla strach, že si rozbije hlavu a mě zavřou – to byla pátá třída, a houpal se prostě pořád. Ale věděla jsem, že mi to nedělá schválně. Tak jsem mu řekla – spadneš, poteče ti krev, budeme to uklízet... Ale jeho rodina byla skvělá, takže jsem si na něj nedokázala stěžovat. Občas studenti dávají hodně najevo, že je to nebaví – tak já jim říkám, že tu stejně budu sedět, ať je to baví nebo nebaví (*smích*). Na školení od agentury jsme zrovna dostali úkol, jak bychom pracovali se znuděným studentem, tak jsme došli k závěru, že nejlepší je dělat znuděného lektora (*smích*). Ale tak já se jim snažím říct, že chápu, že je to nuda, a oni pak většinou přestanou, jsou to pubertáči (*smích*).

Všimáte si neverbálních projevů u studenta?

Tam je výhoda, že jsme dva – při výuce ve skupince se děti nemusí soustředit, hrají si bůhví s čím. Ale já to asi nemám ani čas, abych sledovala neverbální projevy. Je pravda, že na mě koulí očima, to mi dělají i po Skypu. Někdo mi ťuká do lavice, někdo si kouše nehty, ošívají se...

Jak hodnotíte studenta na konci hodiny? Má se ohodnotit sám, jak mu to šlo, nebo mu jen nasázíte známky?

No, já sázím (*smích*). Mám starší studenty, u kterých vím, že to hodnocení chodí jim na mail, takže mi nejde o celkové hodnocení, jako spíš o to zhodnotit práci jako takovou – třeba rozbory textů. Ale abych mu říkala, že dneska měl aktivitu za B a přípravu za C, to ne.

Učila jste online i před karanténou?

Učila jsem děti online v zahraničí – chlapce z Taiwanu, on byl Čech, ale dělal v české škole srovnávací zkoušky, tak jsem ho učila online. A pak jednoho chlapce, který měl psychickou zábranu docházet mezi další děti. Drtivou většinu kurzů jsem ale učila prezenčně.

Kdybyste měla porovnat výhody a nevýhody online a prezenční výuky, jaké by to byly?

Nejhorší věc je asi posouvání přijímacích testů – listovat tím textem nahoru a dolů. Taky je nepříjemné pořád koukat do počítače, ale to jinak samozřejmě nejde. Taky mi chybí kontakt s pobočkou a s kamarády... Jinak těžko říct. Sama mám taky někdy obavy z blízkého kontaktu (*smích*), takže při online výuce jsem alespoň izolovaná. Ale ta technika – pořád to vypadává, nejde nám internet nebo nám vypnou proud... I těch materiálů se může využívat méně... Raději bych se tedy vrátila k prezenčnímu studiu.

Jak v hodině mluvíte? Snažíte se mluvit spisovně, nebo jak vás to zrovna napadne? A vyžadujete to i po studentovi?

Snažím se mluvit spisovně, a tím to končí (*smích*). Po studentech to určitě nevyžaduju, tam mluvíme normálně. Těžší je to u zahraničních studentů, u nich se snažím mluvit jasně, zřetelně, spisovně, protože těm koncovkám nerozumí – pro ně je to rozdíl, jestli řeknu bílý nebo bílej... Jinak se u studentů snažím budovat si nějakou důvěru, a někdy se mi to povede, že nejsem další trapič.

Takže se snažíte spíše o kamarádský přístup než o ten pedantský?

Já určitě.

Za mě by to byly všechny položené otázky. Chtěla byste ještě něco okomentovat vy?

Asi jen, že to doučování mi pomáhá uvědomovat si problémy českého školství – trhá mi to žíly, když mi kvintař ukáže zápisky ze školy a jsou takové, které by opravdu nikdo nepochopil. Vypadá to, jako by ti učitelé pouze dali výklad a měli hotovo, můžou jít domů. Je to taková psychologická reakce, že je pro učitele lepší říct, že jsou studenti hloupi, než aby si přiznali, že je to nenaučili. I ty Cermaty jsou špatně – dítě, kterému je dvanáct, asi nepotěšíte básničkou od Skácela nebo Suchého. Současná literatura pro děti nabízí novější texty, které by dětem seděly lépe. Navíc test z deváté třídy se velice podobá testu z páté třídy, a tam by určitě měl být rozdíl.

Veronice je 25 let, vystudovala magisterský obor zaměřující se na učitelství českého jazyka, momentálně pracuje na částečný úvazek na základní škole. Doučuje češtinu obvykle dvakrát do týdne, doučuje sama, tzn. bez zastřešující agentury. Doučování se Sabinou vede čistě z dobrovolnosti (vzhledem k době uzavřených škol).

Proč ses rozhodla doučovat? Měla jsi k tomu nějaký důvod?

Já jsem asi začala doučovat bez nějakého důvodu. Začala jsem v prváku na střední škole, vycházelo to z toho, že za mnou už v deváté třídě chodila půlka třídy, takže jsem doučováním trávila každou přestávku. Pak jsem si řekla, že když to dokážu naučit půlky třídy, tak dokážu naučit i někoho cizího... A bylo i fajn začít si sama vydělávat... takže to vyplynulo ze situace.

Jak dlouho doučuješ nějak soustavněji?

Pravidelnější doučování vedu asi pět let.

Co všechno za materiály využíváš v doučování? Vycházíš z vlastních materiálů, z učebnic studenta, máš své pracovní listy, využíváš materiály z internetu?

Vždycky záleží na tom, koho doučuju a jaký je účel doučování. Když mám doučování celoroční, tak se zaměřujeme na průběžnou práci do školy. To si i koupím učebnici, kterou používají ve škole, a děláme z ní cvičení, která ve škole nestihnou probrat. Také do doučování zařazuju hry, aby to nebylo jen o doplňování. U jednorázového doučování vycházím ze svých materiálů – něco jsem si vytvořila sama během studia, něco je posbírané z pracovních listů a učebnic, ze kterých jsem se učila já nebo které měli žáci. Někdy si stáhnu hotové pracovní listy třeba z metodického portálu RVP – některé se mi třeba úplně nehodí, takže vyberu jen to, co potřebuju. A u přijímaček děláme hlavně vzorové testy.

Doučuješ spíš studenty ze základní, nebo ze střední školy? Vedeš si nějakou statistiku?

Výrazně víc mám studentů ze základní školy. Dlouho jsem měla vyšší ročníky, od sedmé do deváté třídy, hlavně kvůli přípravě na přijímačky. Pak jsem měla dva roky holčičku ze čtvrté třídy, k ní se přidal i její spolužák. Jen jednou jsem měla přípravu k maturitě, a to byla cizinka – ani nevím, jestli maturitu udělala, myslím si, že ne, protože ovládala jazyk na úrovni běžné komunikace, ale neměla tu znalost slovních druhů, vyjmenovaných slov... takže dohnat to za čtyři měsíce bylo nereálné, sama jsem jí to říkala, že to není reálný cíl, a sama nevím, jak to dopadlo.

Kolik hodin doučování máš průměrně za týden?

Většinou dvě hodiny za týden, to znamená dvě děti, každé mělo jednu hodinu týdně. Někdy se to měnilo nárazově, že dítě před pololetím nebo koncem školního roku potřebovalo zvýšit počet hodin.

Jak moc si připravuješ hodinu? Nebo spíš improvizuješ?

Ano, hodně improvizuju, přijde mi to mnohem náročnější, než když má člověk učit celou třídu. Bude to vidět i na nahrávce, já jsem totiž počítala s tím, že projedeme pravopis, antonyma a synonyma, případně že zkusíme odvozování, protože mi psala Sabinina maminka, že už to probírají ve škole, a vlastně první věc, kterou mi Sabina řekla, je, že nechápe hlavní a vedlejší věty. Já měla pocit z předchozích hodin, že látku chápe, takže jsem si už nic nepřipravovala – je tedy vidět, že jde o improvizaci. Mám to připravené v hlavě, ale ty příklady si musím vymyslet. A stává se to docela často, třeba jsme i domluvení, co budeme příště dělat, navíc jsem domluvená s rodiči, aby mi případně psali, pokud se máme podívat i na jiné téma... no a pak

mám na hodině připravené papíry a dítě přijde a řekne, že potřebuje nutně zopakovat úplně něco jiného.

Říkala jsi, že si doučování připravuješ, máš to i rozvržené, kdy chceš co probírat? Na úvod cvičení na rozehrání a na konec hodiny něco na uvolnění?

Tohle je špatně plánuje, protože nevím, jak každé dítě bude pracovat. Když už dítě znám delší dobu, tak znám i jeho tempo, ale když ho neznám, tak nevím, u čeho se zasekne. Během studia jsem si psala poctivé přípravy na výuku, ale pak jsem od toho ustoupila, na základní škole jsem totiž pochopila, že takovou přípravu na 22 hodin týdně neudělám, pokud se nechci zbláznit.

Zadáváš domácí úkoly?

Ne, pokud nejsem domluvená s rodiči jinak.

Když se podíváš na odučenou hodinu se Sabinou, jak bys ji zhodnotila? Co jste probírali, jak to šlo...

Myslím, že to šlo dobře – je vidět, že se snaží spolupracovat a přemýšlí o látce i během týdne, nejenom při doučování. Stihly jsme toho relativně dost – pravopisné cvičení (opakování malých a velkých písmen, psaní s sebou a sebou...), potom jsme dělaly antonyma, synonyma a homonyma – to jí šlo dobře, ale ještě se k tomu vrátíme, aby si ty pojmy utřídila, takže až je za dva roky uslyší, tak bude vědět, co to je. Také jsem jí poslala pracovní list, takže s tím jsme pracovaly a akorát za tu hodinu jsme to stihly doplnit.

Materiály na hodinu tedy posíláš dopředu, nebo je i promítáš na obrazovku?

Ne, já chci, aby si to psala, tak to posílám den před doučováním mamince na mail, aby si to vytiskla.

Jak dlouho vlastně Sabinu doučuješ?

Nevím, asi tak šest týdnů? Něco mezi měsícem a šesti týdny.

To je celkem krátká doba... Poznala jsi na ní, že by byla nervóznější než obvykle, že by si natáčení uvědomovala?

Ze začátku byla nervóznější, protože nevěděla, co čekat. Nejdřív se tvářila trošku vyděšeně, ale já jí říkala, že to je nahrávané kvůli mně, ne kvůli ní, takže si myslím, že pak na to úplně zapomněla.

Jak pracuješ s chybou v doučování?

Většinou se nějak zatvářím a ptám se jí „vážně?“. Často se stává, že má na výběr jen ze dvou možností, takže se jí pak se snažím doptávat, proč je to ta druhá varianta, abych věděla, že si to dokáže odůvodnit. Jinak opravovat ji takhle online mi nevyhovuje, protože si vlastně musíme brát slovo, nevím, kdy její promluva skončí, takže když jí pak i něco vysvětluju, tak to zkracuju, u osobního doučování bych to rozvedla víc.

Když se zamyslíš nad všemi doučováním, které téma nejčastěji doučuješ? Co dělá studentům nejvíce problém? Jestli vůbec nějaké takové téma je?

Nejčastěji asi doučuju větné členy, potažmo skladbu obecně. Většinou zvládnou podmět a přísudek, ale pak se zaseknou na těch dalších členech. U některých žáků jsem narazila na problém se slovními druhy, protože se jim pletli s větnými členy.

Věnuješ se v doučování i literatuře?

To nikdo moc nechce. U maturit je literatura zahrnutá, takže u doučování k maturitě jsme něco dělali, ale to spíš bylo, že chtěli instrukce, co si o té knížce mají napsat. Jinak je poptávka hlavně na jazyk.

Nabízíš studentům tykání?

Nikdy nenabízím tykání, to je moje pravidlo. Ale je pravda, že třeba tu cizinku jsem doučovala tak dlouho, že mi začala sama od sebe tykat. Já si toho ze začátku nevšímala, takže jsem už pak s tím neměla šanci něco dělat. Jinak já žákům většinou tykám na základní škole, ale záleží na vzhledu – třeba Sabina je na základní škole, takže jsem čekala, že jí budu tykat, pak jsme se ale poprvé viděli a já pochopila, že jí tykat nemůžu, že to nedokážu, protože na svůj věk nevypadá.

Stane se ti tedy někdy, že z vykání to přejde do tykání?

Jeden chlapec mi vykal, ale pak mi vždycky řekl „počkej“. Jinak ne.

Všímáš i neverbálních projevů studenta? Hlavně když se budeme bavit o té prezenční formě, když spolu někde sedíte.

Ano, když jsme spolu, tak to hodně prozradí. Když okusuje tužku nebo se tváří divně, tak je jasné, že je vhodné zasáhnout. Taky je poznat, když se žák nudí, tak je dobré ho aktivizovat, třeba vím, že není dobré dát teď těžké cvičení, ale naopak zkusit ho rozhýbat nebo na chvíli vyhlásit pauzu – ať se jde třeba napít.

Jak jsou tvoje hodiny vlastně dlouhé?

Většinou hodinu. A zjistila jsem, že i s mladšími dětmi to jde – po půl hodině dát menší pauzu nebo si s nimi zahrát malou hru, třeba slovní kopanou nebo šibenici, kde jsou nápovědy čistě jazykové – že je to podstatné jméno středního rodu a tak...

Musela jsi někdy řešit kázeňský problém se studentem? Že bys ho musela usměrnit, že ti vadilo jeho chování...

Myslím, že asi ne. Jednou jsem měla žáka, který prostě na hodinu nepřišel. A jiný žák mi těsně před začátkem doučování, když už jsem byla připravená na místě, poslal SMS, že doučování odpadá, omlouváme se, a ještě se podepsal jako celá rodina. No a pak jsem zjistila, že to nepíše maminka, ale on sám, takže se maminka dost divila, když jsem jí volala. Pak se ale ukázalo, že je to o přístupu rodičů – místo toho, aby se dítěti věnovali, tak mu někoho zaplatí a myslí si, že tím se to zachrání.

Hodnotíš nějak studenta? Třeba na konci hodiny zhodnotíš, jak mu to šlo, jestli má s něčím problémy, nebo to necháváš volně vyplynout?

Říkám to v průběhu hodiny – na tohle se musíme ještě zaměřit, tohle musíme ještě zopakovat, nebo naopak že k tomuhle už se vracet nebudeme. Takže se snažím komentovat, jak jim to jde, protože nevím, jak oni sami dokážou reálně odhadnout, jak jim to jde.

Dokázala bys porovnat online výuku s prezenční výukou? Nějaké výhody nebo nevýhody online a prezenční hodiny přímo pro tebe?

Vidím asi jedinou výhodu, a to, že jde o distanční kontakt, takže žáci jsou víc v pohodě, protože jsou ve vlastním prostředí. Jinak nevýhod je hodně, hlavně s technikou – připojení není stabilní na jedné nebo na druhé straně, někdy se nevidíme nebo neslyšíme, někdy se to zasekává... Taky se jim v reálu často dívám přes ruku, takže vidím, jestli si to cvičení opravdu píšou, jestli to jenom neříkají... ale to teď u online výuky taky nevidím. Navíc u Sabiny je v místnosti

přítomná celá rodina, minule jsme slyšely maminku, která učila online svůj předmět, dnes tam byl mladší sourozenec, což musí být rušivé jednak pro Sabinu (mně by to teda rušilo, kdybych se měla učit a někdo okolo mě byl), a i pro mě to je rušivé. Taky tu nemůžu využít žádnou aktivitu nebo hru – většinou hraju s plánkem, s kartičkami... tady to nejde.